

LIETUVOS VYRIAUSIOJO
ADMINISTRACINIO TEISMO BIULETENIS

ADMINISTRACINIŲ TEISMŲ PRAKTIKA

Nr. 3

Vilnius 2002

Atsakinga už leidinį *Reda Moliene*

ISSN 1648–2638

© Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, 2002

Turinys

I. Oficialioji dalis

1. Nutartys ir sprendimai

1.1. Dėl norminių administracinių aktų teisėtumo

1.1.1. Dėl bylos nutraukimo konstatavus, kad prašomas ištirti administracinis norminis aktas yra negaliojantis, kadangi nepaskelbtas įstatymo nustatyta tvarka.....	7
1.1.2. Dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsako Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktų teisėtumo.....	12
1.1.3. Dėl Vidaus reikalų ministerijos 1991 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. 240 patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 patvirtintų Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams nuostatų taikymo instrukcijos 7 punkto atitikimo Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 dienos nutarimo Nr. 127 „Dėl socialinių garantijų policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams“ 3 punktui.....	19
1.1.4. Dėl bylos nutraukimo nustačius, kad prašomas ištirti teisės aktas yra ne norminis administracinis aktas.....	26
1.1.5. Dėl Susisiekimo ministerijos 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtintos Techninių apžiūrų centrų steigimo ir darbo organizavimo tvarkos 1.4 ir 2.1 punktų atitikimo Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 daliai.....	29
1.1.6. Dėl valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro 2000 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. 34 patvirtintos Atleidimo iš valstybės tarnybos laikinosios tvarkos 15 punkto atitikimo Valstybės tarnybos įstatymo 68 straipsnio 1 ir 2 dalims.....	35

1.1.7. Dėl prašymo ištirti norminio administracinio akto teisėtumą palikimo nenagrinėtu.....	38
1.1.8. Dėl bylos nutraukimo, konstatavus, kad prašomas ištirti aktas neturi norminio administracinio akto požymių, ir dėl susisiekimu ministro 1999 m. kovo 15 d. įsakymo Nr. 90 „Dėl susisiekimu ministro 1997 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. 286 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo nuostatų įgyvendinimo“ atitikimo Žemės nuomos įstatymo 8 straipsnio 2 daliai.....	45
1.1.9. Dėl ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punkto atitikimo Civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I-459 redakcija) 227 straipsnio 2 daliai ir 483 straipsniui.....	50
1.1.10. Dėl Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 146 punkto teisėtumu.....	58
1.1.11. Dėl Kelių eismo taisyklių administracinių teisės pažeidimų bylų tvarkymo ir teisės taikymo instrukcijos 61 punkto atitikimo Administracinių teisės pažeidimų kodekso 295 straipsniui ir 310 straipsnio 1 daliai.....	66
1.1.12. Dėl bylos nutraukimo nustačius, kad prašomas ištirti aktas priimtas ne vykdant viešojo administravimo funkcijas.....	71
1.1.13. Dėl sveikatos apsaugos ministro 2002 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. 85 patvirtintos Sutarčių dėl lėšų kompensojamiesiems vaistams apimčių, nustatomų asmens sveikatos priežiūros įstaigoms, sudarymo ir vykdymo tvarkos 7, 8, 9, 12, 12-1 ir 12-2 punktų teisėtumu.....	75
1.1.14. Dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko 2000 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 138 patvirtintos Valstybinėje mokesčių inspekcijoje gaunamų prašymų, pasiūlymų ir skundų nagrinėjimo bei atsakymų ir informacijos interesantams teikimo tvarkos 46 punkto atitikimo Administracinių bylų teisenos įstatymo nuostatom.....	82
1.1.15. Dėl sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 171 patvirtintų Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų 31 punkto ir sveikatos apsaugos ministro 2001 m. sausio 2 d. įsakymo Nr. 241 1 punkto teisėtumu.....	88

1.2. Administracinių teisės pažeidimų bylos	
1.2.1. Dėl administracinės bylos, kurioje skundžiamas įgaliotos institucijos sprendimas nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą Administracinių teisės pažeidimų kodekso 251 straipsnio pagrindu, nagrinėjimo ribų.....	96
1.2.2. Dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso 192 straipsnyje numatyto pažeidimo baigtumo momento.....	98
1.2.3. Dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso 187 ¹ straipsnio taikymo kaltinamajam atsisakius vykdyti tardytojo nutarimą dėl lyginamųjų balso pavyzdžių paėmimo.....	101
1.2.4. Dėl nukentėjusiojo teisės naudotis teisine advokato pagalba.....	103
1.3. Ginčo administracinės bylos	
1.3.1. Mokesčių bylos ir bylos dėl ekonominių sankcijų.....	107
1.3.1.1. Dėl pajamų, gautų disponuojant bendru turtu sandorių pagrindu, pripažinimo bendraturčių pajamomis ir jų apmokestinimo.....	107
1.3.1.2. Dėl individualios įmonės veiklos pagal patentą laikotarpio įskaitymo į mokestinį laikotarpį, kurio pagrindu mokamas fizinių asmenų pajamų mokestis.....	114
1.3.1.3. Dėl Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto taikymo ilgalaikio materialiojo turto remonto vertei, viršijančiai 50 procentų šio turto įsigijimo vertės.....	124
1.3.1.4. Dėl Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 5 punkto taikymo.....	132
1.3.2. Dėl tarnybos santykių.....	141
1.3.2.1. Dėl konkurso į valstybės tarnybą eigos pradžios.....	141
1.3.2.2. Dėl apmokėjimo už viršvalandinį darbą, darbą naktį ir darbą poilsio bei švenčių dienomis vidaus reikalų sistemos pareigūnams.....	147
1.3.2.3. Dėl mero įgaliojimų perdavimo jį atleidus iš pareigų.....	154

1.3.3. Dėl žalos.....	158
1.3.3.1. Dėl viešojo administravimo institucijos padarytos moralinės žalos atlyginimo.....	158
1.3.4. Dėl žemės santykių, statybos, aplinkos apsaugos.....	165
1.3.4.1. Dėl nuosavybės teisių į žemę atkūrimo.....	165
1.3.4.2. Dėl įgaliotų institucijų vengimo ar vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus iki sprendimo dėl nuosavybės teisių į žemę atkūrimo priėmimo apskundimo tvarkos.....	184
1.3.5. Dėl pensijų.....	187
1.3.5.1. Dėl pareigūno pensijos indeksavimo.....	187
1.3.6. Kitos ginčo administracinės bylos.....	194
1.3.6.1. Dėl bendradarbiavimo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis.....	194
1.3.6.2. Dėl laisvės kovų dalyvio statuso pripažinimo.....	199
1.3.6.3. Dėl profesinės sąjungos teisės kreiptis į administracinę teismą dėl valstybės tarnautojų interesų gynimo.....	202
1.3.6.4. Dėl daugiabučių namų savininkų bendrijos ir jos įstatų registravimo įtakos asmenų subjektinėms teisėms.....	209
2. Specialiosios teisėjų kolegijos nutarčių dėl teisingumo apžvalga.....	216

II. Metodinė dalis

1. Seminarų apžvalga.....	231
2. Konsultacijos.....	251
2.1. Dėl teisės normų taikymo administracinių teisės pažeidimų byloje.....	251
2.2. Dėl teisės normų taikymo kitų kategorijų administracinėse bylose.....	264

III. Informaciniai pranešimai

Skelbimai.....	275
----------------	-----

I. OFICIALIOJI DALIS

1. Nutartys ir sprendimai

1.1. Dėl norminių administracinių aktų teisėtumo

1.1.1. Dėl bylos nutraukimo konstatavus, kad prašomas ištirti administracinis norminis aktas yra negaliojantis, kadangi nepaskelbtas įstatymo nustatyta tvarka

Administracinė byla Nr. I⁶–9/2002

NUTARTIS

2002 m. sausio 10 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: Algirdo Taminsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Birutės Janavičiūtės, Romano Klišausko,

teismo posėdyje rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą, iškelta pagal Panevėžio apygardos administracinio teismo 2001 m. liepos 4 d. nutartį, kuria prašoma ištirti, ar Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtinta Naujos technikos ir technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtinta Naujų technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka atitinka Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnį.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės Panevėžio kontrolės skyriaus viršininko 2000 m. liepos 3 d. sprendimu Nr. 240–16 buvo konstatuoti Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtintos Naujos technikos ir technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtintos Naujų technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos pažeidimai, padaryti Panevėžio rajono žemės ūkio skyriuje, skirstant Kaimo rėmimo fondo lėšas, ir Vytautui Kriaučiūnui, kaip Panevėžio rajono žemės ūkio skyriaus vedėjui, paskirta 1500 Lt nuoskaita.

Pareiškėjas V. Kriaučiūnas kreipėsi į Panevėžio apygardos administracinį teismą ir prašė panaikinti Panevėžio kontrolės skyriaus viršininko sprendimo 3 punktą,

kuriuo jam buvo skirta 1500 Lt nuoskaita. Savo skundą grindė tuo, jog lėšas ūkininkams skirti nutarė rajono konkursų komisija, todėl jis privalėjo vykdyti komisijos nutarimus. Nors Valstybės kontrolė kaltina jį pažeidus Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymą Nr. 332, tačiau lėšų skirstymo metu jis dar negaliojo, o ankstesni šią sritį reglamentavę norminiai aktai nedraudė skirti kompensacijų už sodinukus tuo atveju, kai už juos jau gautos subsidijos. Pareiškėjas nurodė, kad Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymą Nr. 745 ir Žemės ūkio ministerijos įsakymą 1998 m. gruodžio 31 d. Nr. 332 gavo pasitarimų metu brošiūroje su kitais aktais, reguliuojančiais Kaimo rėmimo fondo lėšų naudojimą.

Atsakovas skundo nepripažino ir nurodė, kad pareiškėjas V. Kriaučiūnas buvo atsakingas už Kaimo rėmimo fondo lėšų naudojimą Panevėžio rajono žemės ūkio skyriuje. Pareiškėjas, skirdamas lėšas ūkininkui Petruui Nevuliui, pažeidė Žemės ūkio ministerijos įsakymų priedus, reguliuojančius Kaimo rėmimo fondo lėšų naudojimą, todėl pagrįstai patrauktas atsakomybėn. Nors minėti Žemės ūkio ministerijos aktai nebuvo skelbti *Valstybės žiniuose*, tačiau jais reikėjo vadovautis darbe ir laikytis juose nustatytų taisyklių.

Panevėžio apygardos administracinis teismas 2001 m. liepos 4 d. nutartimi sustabdė administracinę bylą ir kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą, prašydamas ištirti, ar Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtinta Naujos technikos ir technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtinta Naujų technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka atitinka Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnį. Teismas nutartyje nurodė, jog abejotina, ar Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtinta Naujos technikos ir technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtinta Naujų technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka yra teisėti viešojo administravimo subjekto priimti norminiai aktai. Nurodė, jog mano, kad šios teisės normos jų paskelbimo būdu neatitinka Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnio reikalavimų.

Teismas nurodė, kad Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnyje nustatyta, jog Lietuvos banko, ministerijų, departamentų ir Vyriausybės įstaigų bei kitų valstybės valdymo institucijų teisės aktai, kuriuose nustatomos, keičiamos ar pripažįstamos netekusiomis galios teisės normos, įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo *Valstybės žiniuose*, jeigu pačiuose teisės aktuose nenustatoma vėlesnė

jų įsigaliojimo diena. Šiame straipsnyje nurodytų valstybės institucijų priimti teisės aktai negalioja, kol jie nepaskelbti *Valstybės žiniuose*. Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 745 „Dėl Kaimo rėmimo fondo sudarymo ir naudojimo tvarkos“ ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymas Nr. 332 „Dėl Kaimo rėmimo fondo sudarymo ir naudojimo tvarkos“ kartu su priedais *Valstybės žiniuose* paskelbti nebuvo. Pačiuose aktuose nebuvo numatyta jų įsigaliojimo diena.

Teismas nurodė, kad Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtinta Naujos technikos ir technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtinta Naujų technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka vadovavosi tiek įvairūs žemės ūkio subjektai, pateikdami dokumentus valstybės paramai gauti, tiek ir valstybės valdymo institucijos ir pareigūnai, skirdami Kaimo rėmimo fondo lėšas. Dėl šios priežasties minėti aktai yra norminiai teisės aktai. Dabartiniu metu šie aktai nebegalioja, tačiau, nagrinėjant individualią administracinę bylą, būtina nustatyti, ar jie buvo teisėti 1998–1999 metais. Pareiškėjui V. Kriaučiūnui taikomos sankcijos būtent už šių norminių aktų nesilaikymą. Tačiau už neteisėtų norminių aktų nesilaikymą atsakomybė negalima, todėl, nustatčius šių aktų neteisėtumą, jie neturėtų būti taikomi nuo jų priėmimo dienos.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija

k o n s t a t u o j a :

Administracinė byla nutraukiama kaip neteisinga administraciniams teismams.

Dėl Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtintos Naujos technikos ir technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtintos Naujų technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos pobūdžio

Byloje yra svarbus Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtintos Naujos technikos ir technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtintos Naujų technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos vietos teisės aktų sistemoje įvertinimas tuo aspektu, ar šie aktai yra individualaus, ar norminio pobūdžio.

Iš Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio 13 ir 14 dalių nuostatų matyti, kad esminis požymis, skiriantis norminį teisės aktą nuo individualaus pobūdžio teisės akto, yra asmenų, kuriems aktas yra skirtas,

apibrėžtumas. Individualus teisės aktas yra skirtas konkrečiam subjektui ar individualiais požymiais apibūdintų subjektų grupei, o norminis aktas yra skirtas individualiais požymiais neapibūdintų subjektų grupei.

Iš Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtintos Naujos technikos ir technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos nuostatų matyti, kad šia tvarka siekiama reguliuoti naujų intensyvių verslinių vaismedžių sodų bei uogynų įveisimo investicijų kaštų kompensavimą ūkininkams ir žemės ūkio įmonėms, kurie veisia intensyvius verslinius vaismedžių sodus bei uogynus ir nori gauti paramą. Iš Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtintos Naujų technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos nuostatų matyti, kad šia tvarka siekiama reguliuoti naujų intensyvių verslinių vaismedžių sodų bei uogynų įveisimo investicijų kaštų kompensavimą ūkininkams, ūkininkų kooperatinėms bendrovėms, ūkininkų ūkinėms bendrijoms ir žemės ūkio įmonėms, kurie veisia intensyvius verslinius vaismedžių sodus bei uogynus ir nori gauti paramą. Toks šių teisės aktų turinys leidžia daryti išvadą, jog jie yra skirti individualiais požymiais neapibūdintų subjektų grupei. Vadinasi, šiuose teisės aktuose nustatomos teisės normos ir šie teisės aktai yra norminiai.

Dėl Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtintos Naujos technikos ir technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtintos Naujų technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos galiojimo

Lietuvos Respublikos 1993 m. balandžio 6 d. įstatymo Nr. I-119 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnyje, galiojusiame Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtintos Naujos technikos ir technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtintos Naujų technologijų tikslinės programos ir jos finansavimo tvarkos priėmimo metu, buvo nustatyta, kad ministerijų, departamentų ir Vyriausybės įstaigų bei kitų valstybės valdymo institucijų teisės aktai, kuriuose nustatomos, keičiamos ar pripažįstamos netekusiomis galios teisės normos, įsigalioja kitą dieną po jų paskelbimo *Valstybės žiniose*, jeigu pačiuose teisės aktuose nenustatoma vėlesnė jų įsigaliojimo diena, ir kad šiame straipsnyje nurodytų valstybės institucijų priimti teisės aktai negalioja, kol jie nepaskelbti *Valstybės žiniose*.

Aukščiau konstatavus, jog Žemės ir miškų ūkio ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtinta Naujos technikos ir technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtinta Naujų technologijų tikslinė programa ir jos

finansavimo tvarka yra norminiai teisės aktai ir jog šiuose aktuose nustatomos teisės normos, darytina išvada, kad šie aktai, laikantis Lietuvos Respublikos 1993 m. balandžio 6 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnio reikalavimų, turėjo būti paskelbti *Valstybės žiniuose*. Kadangi to nebuvo padaryta, todėl minėti teisės aktai, remiantis Lietuvos Respublikos 1993 m. balandžio 6 d. įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnio nuostatomis, yra savaime negaliojantys ir negali būti taikomi praktikoje.

Dėl administracinių teismų kompetencijos

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 115 straipsnio 1 dalies 2 punkte nustatyta, kad, išnagrinėjęs bylą dėl prašymo ištirti norminio administracinio akto teisėtumą, administracinis teismas gali skundžiamą norminį administracinį aktą (ar jo dalį) pripažinti prieštaraujančiu įstatymui ar Vyriausybės norminiam aktui ir laikyti jį panaikintu. To paties įstatymo 116 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta, kad norminis administracinis aktas (ar jo dalis) laikomas panaikintu ir paprastai negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai buvo paskelbtas įsiteisėjęs administracinio teismo sprendimas dėl atitinkamo norminio akto (ar jo dalies) pripažinimo neteisėtu ir kad administracinis teismas, atsižvelgdamas į konkrečias bylos aplinkybes ir įvertinęs neigiamų teisinių pasekmių tikimybę, savo sprendimu gali nustatyti, jog panaikintas norminis administracinis aktas (ar jo dalis) negali būti taikomas nuo jo priėmimo dienos. Iš šių nuostatų matyti, kad įstatymų leidėjas, administraciniams teismams (taigi ir Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui) pavesdamas tirti galiojančių norminių administracinių aktų teisėtumą, siekė šios teisenos tvarka nutraukti prieštaraujančių įstatymui ar Vyriausybės aktams norminių administracinių aktų galiojimą. Kolegija, sistemaiškai aiškindama minėtas Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo bei 1993 m. balandžio 6 d. įstatymo Nr. I-119 „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnio nuostatas, daro išvadą, kad administraciniams teismams nėra teisingos bylos dėl prašymų ištirti, ar nepradėję galioti norminiai administraciniai aktai, kuriuos priėmė centriniai valstybinio administravimo subjektai, neprieštarauja įstatymams ar Vyriausybės norminiams aktams.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 114 straipsnio 2 dalimi, 101 straipsnio 1 punktu, teisėjų kolegija

n u t a r i a :

Administracinę bylą, iškeltą pagal Panevėžio apygardos administracinio teismo 2001 m. liepos 4 d. nutartį, kuria prašoma ištirti, ar Žemės ir miškų ūkio

ministerijos 1997 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 745 patvirtinta Naujos technikos ir technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka ir Žemės ūkio ministerijos 1998 m. gruodžio 31 d. įsakymu Nr. 332 patvirtinta Naujų technologijų tikslinė programa ir jos finansavimo tvarka atitinka Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnį, nutraukti.

Nutartis neskundžiama.

1.1.2. Dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktų teisėtumo

Administracinė byla Nr. I2–7/2002

SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. sausio 25 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: A. Abingio, A. Baranovo, B. Janavičiūtės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), G. Kryževičiaus, R. Piličiausko,

sekretoriaujant Ž. Steponavičienei,

dalyvaujant atsakovo atstovui A. Kononenkai,

trečiojo suinteresuoto asmens atstovui R. Černiui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. birželio 4 d. nutartį dėl norminio administracinio akto teisėtumo.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

Vilniaus apygardos administracinis teismas kreipėsi į Vyriausiąją administracinį teismą su prašymu ištirti, ar Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktai ta apimtimi, kuria nustatomas žemės mokestis už naudojamą žemę, jeigu nėra sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis, neprieštaruoja Mokesčių administravimo įstatymo 2 str. 2 d. bei Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimo Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių,

išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio“ 1.1, 1.1.3 ir 5.1 punktam.

Proceso šalių rašytinių paaiškinimų negauta.

Bylos nagrinėjimo metu trečiojo suinteresuoto asmens AB Lietuvos žemės ūkio bankas, kurio prašymu kreiptasi dėl norminio administracinio akto teisėtumo, atstovas paaiškino, kad Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimas Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio“ taikytinas tik tais atvejais, kai tarp žemės sklypo naudotojo ir institucijos, įgaliotos sudaryti valstybinės žemės nuomos sutartis, yra sudaryta žemės nuomos sutartis ir nereguliuoja santykių, kai žemės sklypas suteiktas naudotis, tačiau nuomos sutartis nesudaryta. Žemės nuomos mokesčio, kai yra sudarytos nuomos sutartys, yra sutartinio pobūdžio, todėl įstatyminis šio mokesčio nustatymas ir reglamentavimas nebūtinai. Tuo tarpu mokesčio už suteiktus žemės sklypus turėtų būti nustatytas įstatymu. Kadangi to nėra padaryta, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktai ta apimtimi, kuria nustatomas žemės mokesčio už naudojamą žemę, jeigu nėra sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis, prieštarauja Mokesčių administravimo įstatymo 2 str. 2 d., nustatančiai, kad mokesčio – mokesčio įstatyme mokesčio mokėtojui nustatyta pinigine prievolė valstybei <....>. Ši prievolė atliekama įstatymų nustatyta tvarka. Kadangi Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimas Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio“ reguliuoja nuomos mokesčio mokėjimą tik tais atvejais, kai sudaryta žemės nuomos sutartis, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktai ta apimtimi, kuria nustatomas žemės mokesčio už naudojamą žemę, jeigu nėra sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis, prieštarauja minėto Vyriausybės nutarimo 1.1 punktui, kuriame nurodyta, kad valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio moka fiziniai ar juridiniai asmenys už nustatyta tvarka jiems suteiktą arba išnuomotą valstybinę žemę, 1.1.3 punktui, nustatančiam, kad ankstesniuose punktuose neaptais atvejais žemės nuomos mokesčio mokamas nuo kito mėnesio po nuomos sutarties sudarymo (žemės suteikimo), ir 5.1 punktui, numatančiam, kad valstybinės žemės nuomos mokesčio skaičiuojamas nuo žemės ploto pagal nekilnojamojo turto registro duomenis.

Atsakovo atstovė išdėstė nuomonę, kad pareiškėjo nurodytos teisės normos aukštesnės galios teisės aktams neprieštarauja. Nurodė, kad Žemės nuomos

mokesčio įstatymo 8 str. 2 d. nustato, jog valstybinės žemės nuomos mokesčio dydis nustatomas įstatymų ir Vyriausybės nustatyta tvarka. Toks mokesčio dydis nustatytas Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimu Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio“. Šis nutarimas vienodai reglamentuoja nuomos mokesčio dydį, apskaičiavimą ir mokėjimą tiek tais atvejais, kai valstybinės žemės nuomos sutartis sudaryta, tiek ir tais atvejais, kai žemės nuomos sutartis nesudaryta, tačiau žemės sklypas suteiktas įstatymų nustatyta tvarka, todėl nėra pagrindo pripažinti, kad Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktai ta apimtimi, kuria nustatomas žemės mokestis už naudojamą žemę, jeigu nėra sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis, prieštarauja pareiškėjo nurodytoms teisės aktų normoms.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktai ta apimtimi, kuria nustatomas žemės mokestis už naudojamą žemę, jeigu nėra sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis, pripažįstami teisėtais ir prašymas dėl jų panaikinimo atmetamas.

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktai nustato, kad juridiniai asmenys (įmonės) nuomojamos ar naudojamos (jeigu ir nėra sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis) valstybinės žemės nuomos mokestį apskaičiuoja patys ir mokesčio deklaraciją pateikia apskričių valstybinių mokesčių inspekcijų teritoriniams skyriams. Tais atvejais, kai įmonė įsigyja nekilnojamąjį turtą iš kitos įmonės, kuri žeme naudojasi nesudariusi valstybinės žemės nuomos sutarties, nekilnojamąjį turtą įsigijusi įmonė, kaip valstybinės žemės naudotoja, valstybinės žemės nuomos mokestį turi pradėti mokėti nuo kito mėnesio po nekilnojamojo turto pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo.

Mokesčių administravimo įstatymo 2 str. 2 d. numato, kad mokestis–mokesčio įstatyme mokesčio mokėtojai nustatyta pinigine prievolė valstybei, kad būtų gauta pajamų valstybės (savivaldybės) funkcijoms vykdyti. Ši prievolė atliekama įstatymų nustatyta tvarka.

Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimo Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai

žūklei, nuomos mokesčio“ 1.1 punkte nurodyta, kad valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesį moka fiziniai ar juridiniai asmenys už nustatytą tvarka jiems suteiktą arba išnuomotą valstybinę žemę. Nutarimo 1.1.3 punktas nustato, kad ankstesniuose punktuose neaptais atvejais žemės nuomos mokesis mokamas nuo kito mėnesio po nuomos sutarties sudarymo (žemės suteikimo), ir 5.1 punktas numato, kad valstybinės žemės nuomos mokesis skaičiuojamas nuo žemės ploto pagal nekilnojamojo turto registro duomenis.

Žemės įstatymo 15 str. 2 d. 1 p. kaip vieną iš valstybinės žemės sandorių numato žemės nuomą. Civilinio kodekso 6.545 str. 1 d. nustato, kad pagal žemės nuomos sutartį viena šalis (nuomotojas) įsipareigoja perduoti už užmokesį kitai šaliai (nuomininkui) sutartyje nurodytą žemės sklypą laikinai valdyti ir naudotis pagal sutartyje numatytą paskirtį ir naudojimo sąlygas, o nuomininkas įsipareigoja mokėti sutartyje nustatytą žemės nuomos mokesį.

Žemės nuomos įstatymo, galiojusio iki 2001 m. liepos 1 d., 8 str. 2 d. nustatė, jog valstybinės žemės nuomos mokesčio dydis nustatomas įstatymų ir Vyriausybės nustatyta tvarka. Dabar galiojančio Civilinio kodekso 6.552 str. 2 d. nustato, kad valstybinės žemės, išnuojamos ne aukciono būdu, nuomos mokesčio dydis nustatomas teisės aktų nustatyta tvarka.

Tokiu teisės aktu šiuo metu yra minėtas Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimas Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio“. Šio nutarimo 1 punktas nustato, kokia tvarka juridiniai ir fiziniai asmenys moka valstybinės žemės <...> nuomos mokesį už nustatytą tvarka jiems suteiktą ar išnuomotą valstybinę žemę <...> iki bus priimti atitinkami Lietuvos Respublikos įstatymai. Toks pats žemės nuomos mokesčiu apmokestinamas objektas – suteikta ar išnuomota valstybinė žemė – nurodomas ir 1.2–1.3 punktuose, nustatančiuose žemės nuomos mokesčio tarifus. Nurodant žemės nuomos mokesčio subjektus, t.y. asmenis, privalančius mokėti žemės nuomos mokesį, taip pat kartu su nuomininkais nurodomi ir naudotojai. Žemės įstatymo 2 str. 1 d. 7 punktas žemės naudotoją apibrėžia kaip neišnuomotos privačios žemės savininką arba fizinį ar juridinį asmenį, kuriam nustatyta tvarka išnuomota ar suteikta naudotis valstybinę žemę arba išnuomota privati žemė.

Trečiojo suinteresuoto asmens atstovas išsakė nuomonę, kad Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarime Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio“ sąvokos „nustatytą tvarka suteikta valstybinė žemė“ ir „žemės naudotojai“ vartojamos, kalbant apie panaudos sutartis. Sutikti su tokia pozicija nėra pagrindo, nes panaudos sutartys yra neatlygintinės (Civilinio kodekso 6.629 str.), todėl mokesis už panaudos gavėjo naudojamą daiktą negali būti nustatomas.

Žemės sklypų suteikimo neatlygintinai, pardavimo ir nuomos ne konkurso tvarka miestuose, miestų plėtimo pirmajai stovybos teritorijose bei miesto tipo gyvenvietėse taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. vasario 7 d. nutarimu Nr. 89, 2 punktas nustatė, kad naudojamais laikomi valstybinės žemės sklypai, kurie iki šių taisyklių patvirtinimo dienos nustatyta tvarka buvo suteikti naudoti (individualiems gyvenamiesiems namams statyti, komercinei–ūkinei bei nekomercinei veiklai), taip pat sklypai, kartu su juose esančiais pastatais, statiniais ir kitais objektais išsigyti naudoti po šių taisyklių patvirtinimo dienos, jeigu pagal patvirtintus miestų išplanavimo projektus jie nebuvo numatyti patušinti naujai statybai ar kitai, su statyba nesusijusiai veiklai, o 17 punktas – kad visi fiziniai ir juridiniai asmenys, naudojantys nustatyta tvarka jiems suteiktus valstybinės žemės sklypus, laikomi naudojamų sklypų nuomininkais, išskyrus valstybinius valdžios ir valdymo organus, valstybines tarnybas bei kitas valstybines įstaigas, išlaikomas Lietuvos valstybės biudžeto (vietos savivaldybių biudžetų) lėšomis. Šių taisyklių 18–19 punktuose buvo įtvirtinta nuostata, kad tais atvejais, jeigu po šio nutarimo priėmimo dienos žemės sklypo naudotojas ir jo teisinis statusas nesikeičia, nauja nuomos sutartis su juo nesudaroma. Žemės sklypo nuomos sutartį šiuo atveju atstoja dokumentas, patvirtinantis, jog žemės sklypas suteiktas naudoti. Po šio nutarimo priėmimo dienos keičiantis žemės sklypo naudotojui, su nauju naudotoju sudaroma nauja žemės sklypo nuomos sutartis. Teisinį statusą pakeitęs žemės sklypo naudotojas taip pat laikomas nauju šio sklypo naudotoju.

Pagal vėlesniu valstybinės žemės nuomą reglamentuojančiu teisės aktu – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. liepos 21 d. nutarimu Nr. 550 patvirtintų Valstybinės žemės sklypų ne žemės ūkio veiklai pardavimo ir nuomos ne aukciono tvarka taisyklių 2 punktą naudojamais buvo laikomi valstybinės žemės sklypai, kurie nustatyta tvarka buvo suteikti naudoti (individualiems gyvenamiesiems namams statyti, komercinei–ūkinei bei nekomercinei veiklai) arba kuriuose yra pastatyti ir naudojami pastatai, o 17 punkte įtvirtinta analogiška nuostata, kaip ir minėtų Žemės sklypų suteikimo neatlygintinai, pardavimo ir nuomos ne konkurso tvarka miestuose, miestų plėtimo pirmajai stovybos teritorijose bei miesto tipo gyvenvietėse taisyklių 17 punkte: visi piliečiai ir juridiniai asmenys, naudojantys nustatyta tvarka jiems suteiktus valstybinės žemės sklypus, laikomi naudojamų sklypų nuomininkais, išskyrus valstybines ir savivaldybių įstaigas, išlaikomas Lietuvos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšomis.

Vyriausybės 1994 m. birželio 21 d. nutarimu Nr. 500 pakeitus 1993 m. liepos 21 d. nutarimą Nr. 550, Valstybinės žemės sklypų ne žemės ūkio veiklai pardavimo ir nuomos tvarkos 7.1.2 punktas nustatė, kad valstybinės žemės sklypai ne žemės ūkio veiklai išnuomojami ne aukciono tvarka juridiniams asmenims,

kurie valstybinio turto pirminio privatizavimo tvarka arba kitaip įsigijo pastatus, statinius ar įrenginius komercinei–ūkinei ar nekomercinei veiklai, priskiriant jiems tik pastatų pardavimo (perdavimo) metu buvusiai tiesioginei pastatų paskirčiai reikalingus žemės plotus ir nustatant ribas, kaip nurodyta šios tvarkos 5 punkte, t.y. pagal sklypo suteikimo dokumentus ir suplanavimo dokumentus, sklypo ribas suderinus su miesto (rajono) architektūros ir žemėtvarkos tarnybomis.

Šiuo nutarimu pakeistų Valstybinės žemės sklypų ne žemės ūkio veiklai pardavimo ir nuomos ne aukciono tvarka taisyklių 17 p. buvo įvesta nauja nuostata, kad juridiniai ir fiziniai asmenys (išskyrus valstybines ir savivaldybių įstaigas bei organizacijas, išlaikomas Lietuvos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų lėšomis), naudojantys jiems nustatytą tvarka suteiktus valstybinės žemės sklypus ne žemės ūkio veiklai, taip pat turintys pastatų, statinių bei įrenginių (kai šiems objektams nėra priskirta žemės sklypų), laikomi valstybinės žemės nuomininkais tik įregistravę valstybinės žemės nuomos sutartį miesto (rajono) valdybos žemėtvarkos tarnyboje. Nuo šio nutarimo įsigaliojimo nuomos sutartis turėjo sudaryti visi žemės naudotojai, kuriems sklypai buvo suteikti nustatytą tvarka, išskyrus taisyklėse nurodytą išimtį.

Tai rodo, kad valstybinės žemės nuomos sutartys su faktiškais jos naudotojais, kuriems sklypai suteikti įstatymų nustatyta tvarka, atsižvelgiant į didelį tokių sklypų kiekį bei nuomos sutarčių sudarymui būtinų parengiamųjų darbų apimtį, buvo sudaromos laipsniškai, tam tikrais etapais, o naudotojai, su kuriais nuomos sutartys dar nesudarytos, buvo pripažįstami nuomininkais. Su dalimi tokių naudotojų žemės nuomos sutartys nesudarytos iki šiol.

Valstybinė žemė negali būti suteikta naudotis neatlygintinai, išskyrus teisės aktų nustatytas išimtis. Vadinasi, kiti žemės naudotojai valstybinės žemės sklypu gali naudotis tik atlygintinai, t.y. nuomos pagrindu. Asmenys, su kuriais nėra sudarytos žemės nuomos sutartys, naudojasi atitinkamai jiems suteiktu valstybinės žemės sklypu, nuomotojas (valstybės įgaliota institucija) tokiam naudojimui neprieštarauja. Šie veiksmai vertintini kaip teisių ir pareigų, atsirandančių iš nuomos teisinių santykių, įgyvendinimas, kitaip tariant, tarp tokių naudotojų ir valstybės susiklostė faktiniai žemės nuomos santykiai. Todėl nuomininkas privalo vykdyti visas pareigas, jam tenkančias pagal nuomos sutartį – ne tik naudotis žemės sklypu, bet ir mokėti žemės nuomos mokesčių, nors nuomos sutartis dar nėra įforminta. Kadangi faktinių žemės nuomos santykių dalyviai turi tokias pačias teises ir pareigas kaip ir nuomininkai bei nuomotojai pagal nuomos sutartį, užmokestis už nuomojamą žemės sklypą turi būti nustatomas tokia pačia tvarka kaip ir žemės nuomininkams, sudariusiems nuomos sutartis.

Tokiu būdu Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimas Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba

mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio“ apskaičiuojant valstybinės žemės nuomos mokesčio dydį taikytinas tiek už žemę, dėl kurios sudaryta nuomos sutartis, tiek ir už žemę, naudojamą pagal faktinę nuomą. Todėl nėra pagrindo pripažinti, kad Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktai ta apimtimi, kuria nustatomas žemės mokestis už naudojamą žemę, jeigu nėra sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis, prieštarauja Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimo Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio“ 1.1 ir 1.1.3 punktam.

Pareiškėjo manymu, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktai ta apimtimi, kuria nustatomas žemės mokestis už naudojamą žemę, jeigu nėra sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis, prieštarauja ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimo Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio“ 5.1 punktui, nustatančiam, kad valstybinės žemės nuomos mokestis skaičiuojamas nuo žemės ploto pagal Nekilnojamojo turto registro duomenis. Jei duomenys apie faktiškai nuomojamą (nesant nuomos sutarties) valstybinės žemės sklypą yra Nekilnojamojo turto registre, nors nuomos sutartis jame ir neįregistruota, nuomos mokestis gali būti skaičiuojamas nuo žemės sklypo ploto pagal Nekilnojamojo turto registro duomenis. Tokių duomenų nesant (jei žemės sklypas įstatymų nustatyta tvarka nesuformuotas), mokestis skaičiuojamas pagal nustatyta tvarka suteikto ir faktiškai nuomojamo sklypo plotą. Todėl prieštaravimo tarp Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktų ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 3 d. nutarimo Nr. 602 „Dėl valstybinės žemės ir valstybinio fondo vandens telkinių, išnuomotų verslinei arba mėgėjiškai žūklei, nuomos mokesčio“ 5.1 punkto nėra.

Mokesčių administravimo įstatymo 5 str. 2 d. nustato, kad mokestis – tai mokesčio įstatyme mokesčio mokėtojai nustatyta piniginė prievolė valstybei, kad būtų gauta pajamų valstybės (savivaldybės) funkcijoms vykdyti. Ši prievolė atliekama įstatymų nustatyta tvarka.

Teisės doktrinoje mokesčiai apibrėžiami kaip valstybinės valdžios organų nustatyti, privalomi ir individualiai neatlygintini juridinių ir fizinių asmenų mokėjimai į valstybės (savivaldybės) biudžetą nurodant jų dydį ir mokėjimo tvarką.

Valstybinės žemės nuomos mokestis yra pajamos iš valstybinio turto ir taip pat vienas iš valstybės biudžeto formavimo šaltinių. Už mokamą žemės nuomos mokestį suteikiamas naudotis žemės sklypas, todėl tai yra atlygintino pobūdžio įmokos, atsirandančios civilinių teisinių santykių, o ne administravimo santykių pagrindu. Atlygintinum principas (žemės sklypo suteikimas naudotis) taikomas tiek tuo atveju, kai sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis, tiek tada, kai susiklosto faktiniai nuomos santykiai. Todėl ginčijamos Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ normos neprieštaruja Mokesčių administravimo įstatymo 2 str. 2 d.

Teismas, vadovaudamasis Administracinių bylų teisenos įstatymo 115 str. 1 d. 1 p.,

n u s p r e n d ž i a :

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. 265 „Dėl žemės mokesčio ir valstybinės žemės nuomos mokesčio administravimo tvarkos patvirtinimo“ 22 ir 23 punktus ta apimtimi, kuria nustatomas žemės mokestis už naudojamą žemę, jeigu nėra sudaryta valstybinės žemės nuomos sutartis, pripažinti teisėtais ir prašymą dėl jų panaikinimo atmesti.

Sprendimas neskundžiamas.

1.1.3. Dėl Vidaus reikalų ministerijos 1991 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. 240 patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 patvirtintų Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams nuostatų taikymo instrukcijos 7 punkto atitikimo Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 127 „Dėl socialinių garantijų policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams“ 3 punktui

Administracinė byla Nr. I²–5/2002

SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. kovo 4 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: B. Janavičiūtės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), G. Kryževičiaus, R. Piličiausko, N. Piškinaitės, A. Taminsko,

sekretoriaujant L. Česnavičienei,
dalyvaujant trečiajam suinteresuotam asmeniui S. Staneliūnui,
trečiųjų suinteresuotų asmenų atstovams advokato padėjėjui N. Kasiliaus-
kui, R. Kvietkovskiui, E. Tamošiūnienei,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal Lietuvos vy-
riausiojo administracinio teismo nutartį dėl Vidaus reikalų ministerijos 1991 m.
birželio 25 d. įsakymu Nr. 240 patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės
1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 patvirtintų Socialinių garantijų teikimo
policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams nuostatų taikymo instrukcijos
7 punkto teisėtumo.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas viešame teismo posėdyje
nagrinėjo Stasio Staneliūno ir Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato
apeliacinius skundus dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. spa-
lio 2 d. sprendimo administracinėje byloje pagal Stasio Staneliūno skundą atsak-
kovui Vilniaus miesto vyriausiajam policijos komisariatui dėl atleidimo iš tarny-
bos pripažinimo neteisėtu, kompensacijos už priverstinės pravaikštos laiką ir
darbo užmokesčio priteisimo ir 2001 m. lapkričio 29 d. nutartimi nutarė pradėti
tyrimą, ar Vidaus reikalų ministerijos 1991 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. 240
patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutari-
mu Nr. 127 patvirtintų Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų
įstaigų pareigūnams nuostatų taikymo instrukcijos (toliau – Instrukcija) 7 punktas
neprieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutari-
mo Nr. 127 „Dėl socialinių garantijų policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pa-
reigūnams“ 3 punktui.

Nutartis grindžiama tokiais argumentais:

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127
patvirtino Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pa-
reigūnams nuostatus ir šio nutarimo 3 punktu pavedė Vidaus reikalų ministerijai
kartu su Socialinės apsaugos ministerija nustatyti pagrindinio atlyginimo, priedų
ir kompensacijų apskaičiavimo tvarką policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pa-
reigūnams jų laikino nedarbingumo, atostogų, mokymosi laikotarpiu, laikinai vyk-
dant pareigas ir kitais atvejais. Vidaus reikalų ministerija Instrukcijos 7 punkte
įtvirtino nuostatą, kad neprimokėtos darbo užmokesčio sumos išmokamos pilnai
už visą laiką, per kurį pareigūnas turėjo teisę jį gauti, bet ne daugiau kaip už trejus
metus nuo nepriemokos nustatymo dienos, t.y. nustatė ne darbo užmokesčio ap-
skaičiavimo, o išmokėjimo tvarką.

Be to, minėtojo Vyriausybės nutarimo 3 punktu Vidaus reikalų ministerijai ir Socialinės apsaugos ministerijai pavesta nustatyti pagrindinio atlyginimo, priedų ir kompensacijų apskaičiavimo tvarką tais atvejais, kai pareigūnai laikinai nedirba ar laikinai vykdo tokias pareigas, kurios nebuvo sulygotos, priimant į tarnybą, o Instrukcijos preambulėje nurodyta, kad ši Instrukcija nustato darbo užmokesčio, priedų ir kompensacijų apskaičiavimo tvarką visais atvejais, taigi ir dirbant įprastinėmis darbo sąlygomis, ir gaunant atlyginimą, nustatytą priimant į tarnybą, nors tokie įgalinimai nebuvo suteikti.

Nustatyti pagrindinio atlyginimo, priedų ir kompensacijų apskaičiavimo tvarką policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams jų laikino nedarbingumo, atostogų, mokymosi laikotarpiu, laikinai vykdant pareigas ir kitais atvejais pavesta Vidaus reikalų ir Socialinės apsaugos ministerijoms, o Instrukcija nėra bendrai parengta ir patvirtinta Vidaus reikalų ministerijos kartu su Socialinės apsaugos ministerija. Ji patvirtinta Vidaus reikalų ministerijos įsakymu ir tik suderinta su Socialinės apsaugos ministerija.

Atsakovas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija pateikė atsiliepimą, kuriame nurodo, kad Instrukcija yra valstybės valdymo institucijos vadovo priimtas aktas. Vienas pagrindinių tokio akto galiojimo ir taikymo pagrindų atitinkamiems teisiniams santykiams reguliuoti – paskelbimas *Valstybės žiniuose*. Tai numato Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnio 2 dalis: valstybės institucijų vadovų įsakymai ir įsakymais patvirtinti kiti teisės aktai <...> negalioja, kol jie nepaskelbti *Valstybės žiniuose*. Atsakovo manymu, nuo įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ įsigaliojimo, t.y. nuo 1993 m. gegužės 6 d., atsižvelgiant į įstatymo negaliojimo atgaline tvarka principą, Instrukcija, nepaskelbus jos *Valstybės žiniuose*, neteko teisinės galios, todėl byla turėtų būti nutraukta.

Trečiojo suinteresuoto asmens Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato atstovas prašė Instrukcijos 7 punktą pripažinti negaliojančiu, nes jis prieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 127 „Dėl socialinių garantijų policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams“ 3 punktui bei Darbo įstatymų kodekso 241 straipsnio 2 dalies 3 punktu, 242 straipsnio 2 daliai. Paaiškino, kad vidaus reikalų ministro 1991 m. birželio 25 d. įsakymas Nr. 240 ir juo patvirtinta Instrukcija negaliojantys, nes nebuvo paskelbti nustatyta tvarka. Šio įsakymo priėmimo metu galiojęs Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo ir Ministrų Tarybos 1980 m. rugpjūčio 24 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinių“ 7 punktą numatė, kad ministerijų norminio pobūdžio bendrą reikšmę turintys aktai, suderinti su Teisingumo ministerija, turi būti skelbiami *Žiniuose*. Instrukcija nebuvo

suderinta su Teisingumo ministerija ir nepaskelbta nustatyta tvarka. Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1980 m. spalio 29 d. įsake „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų, Aukščiausiosios Tarybos nutarimų ir kitų aktų, Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakų ir nutarimų paskelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ nenurodoma, kada įsigalioja ministerijų norminio pobūdžio bendrą reikšmę turintys aktai. Atstovo nuomone, turėtų būti taikoma minėto įsako 4 punkto analogija ir pripažįstama, kad jie įsigalioja nuo paskelbimo. Atstovas taip pat sutiko ir su teismo nutartyje išdėstytais argumentais dėl Instrukcijos 7 punkto prieštaravimo Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 127 3 punktui.

Trečiojo suinteresuoto asmens S. Staneliūno atstovas prašė pripažinti, kad Instrukcijos 7 punktas neprieštaruoja Vyriausybės nutarimui. Nurodė, kad Instrukcija suderinta su Socialinės apsaugos ministerija, todėl neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 127 3 punkto nuostatai, kad ji turi būti parengta ir patvirtinta kartu su minėta ministerija. Didesnės nei kitiems asmenims garantijos Instrukcijoje nustatytos, siekiant pritraukti daugiau asmenų stoti į tarnybą vidaus reikalų sistemoje.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Tyrimas pradėtas siekiant nustatyti, ar Vidaus reikalų ministerijos 1991 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. 240 patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 patvirtintų Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams nuostatų taikymo instrukcijos 7 punktas neprieštaruoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 127 „Dėl socialinių garantijų policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams“ 3 punktui, todėl byla ir nagrinėjama šia apimtimi, nevertinant trečiojo suinteresuoto asmens Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato atstovo argumentų, kad minėtas Instrukcijos punktas prieštaruoja ir Darbo įstatymų kodekso 241 straipsnio 2 dalies 1 punktui bei 242 straipsnio 2 daliai.

Iki įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ įsigaliojimo teisės aktų įsigaliojimo tvarką reglamentavę įstatymai nenumatė privalomo ministerijų bei kitokių žinybų priimtų norminio pobūdžio teisės aktų skelbimo *Valstybės žiniuose* ar kitokiu būdu. Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo ir Lietuvos Ministrų Tarybos 1980 m. rugsėjo 24 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinių“ 7 punktas numatė, kad *Žiniuose* skelbiami ministerijų, valstybinių komitetų ir žinybų norminio pobūdžio, bendrą reikšmę turintys aktai, suderinus su Teisingumo ministerija. Kaip matyti, buvo skelbiami tik kai kurie minėtų administravimo subjektų priimti

aktai, turintys bendrą reikšmę (dažniausiai – tie, kurie turėjo būti taikomi ne tik juos priėmusios institucijos sistemoje), prieš tai skelbimą suderinus su Teisingumo ministerija. Tokių teisės aktų galiojimas nebuvo siejamas su jų paskelbimu. Todėl nėra pagrindo sutikti su trečiojo suinteresuoto asmens Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato atstovo argumentu, kad Instrukcija yra negaliojantis teisės aktas, kadangi nebuvo paskelbta *Žiniose*.

Teisiškai nepagrįstas ir atsakovo Vidaus reikalų ministerijos atsiliepime nurodytas argumentas, kad nuo Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ įsigaliojimo dienos Instrukcija neteko galios, nes minėto įstatymo 10 straipsnio 2 dalis nustato, jog Lietuvos banko, ministerijų ir kitų valstybės valdymo institucijų priimti teisės aktai negalioja, kol jie nepaskelbti *Valstybės žiniose*. Ši įstatymo nuostata taikytina tik tiems teisės aktams, kurie priimti po įstatymo įsigaliojimo, kadangi įstatymai, išskyrus tam tikrus atvejus (pavyzdžiui, asmens padėtį lengvinantys įstatymai, taikant baudžiamąją ar administracinę atsakomybę), neturi grįžtamosios galios, jei tai tiesiogiai nenumatyta pačiame įstatyme. Įstatyme „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ tokia išimtis nenumatyta, įpareigojimo paskelbti *Valstybės žiniose* aktus, priimtus iki šio įstatymo įsigaliojimo, taip pat nėra.

Trečiojo suinteresuoto asmens Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato atstovas nurodė, kad Instrukcijos 7 punktą panaikintas Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 1997 m. lapkričio 25 d. įsakymu Nr. 554. Tačiau šis įsakymas nebuvo skelbtas *Valstybės žiniose*, kaip to reikalauja įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 10 straipsnio 1 dalis, todėl yra negaliojantis (10 straipsnio 2 dalis).

Taigi Instrukcijos 7 punktą yra galiojantis, todėl tiriamas jo atitikimas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 127 3 punktu.

Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. lapkričio 11 d. nutarimo Nr. I–852 „Dėl Lietuvos Respublikos policijos įstatymo įsigaliojimo“ 4 punkto 3 papunkčiu Vyriausybė įpareigota iki 1991 m. vasario 1 d. peržiūrėti ir nustatyti Lietuvos Respublikos prokuratūros, vidaus reikalų ir krašto apsaugos sistemų pareigūnų aprūpinimo butais, darbo užmokesčio ir priedų bei kompensacijų (dėl sužeidimo ar žuvimo tarnybos metu, materialinės žalos dėl tarnybos, dėl asmeninio automobilio naudojimo tarnyboje ir kt.) mokėjimo, aprūpinimo telefonu bei kitų socialinių lengvatų tvarką, orientuojantis į atitinkamus galiojančius ir rengiamus Lietuvos Respublikos įstatymus bei tuo metu vidaus reikalų sistemos darbuotojams taikytas lengvatas.

Šio nutarimo 4 punkto 2 papunkčiu Vyriausybė įgaliota patvirtinti policijos pareigūnų darbo užmokesčio ir priedų dydžius, jų apskaičiavimo tvarką.

Šiuos įpareigojimus Vyriausybė įvykdė, 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 patvirtindama Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams nuostatus. Šio nutarimo 3 punktu Vyriausybė pavedė Vidaus reikalų ministerijai kartu su Socialinės apsaugos ministerija nustatyti pagrindinio atlyginimo, priedų ir kompensacijų apskaičiavimo tvarką policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams jų laikino nedarbingumo, atostogų, mokymosi laikotarpiu, laikinai vykdant pareigas ir kitais atvejais. Tai reiškia, kad Vyriausybė įpareigojo Vidaus reikalų ir Socialinės apsaugos ministerijas nustatyti tik pagrindinio atlyginimo, priedų ir kompensacijų apskaičiavimo tvarką ir tik tam tikrais atvejais – kai pareigūnai laikinai nedirba ar laikinai vykdo tokias pareigas, kurios nebuvo sulygtos, priimant į tarnybą.

Vidaus reikalų ministerija Instrukcijos 7 punkte įtvirtino nuostatą, kad nepri-mokėtos darbo užmokesčio sumos išmokamos už visą laiką, per kurį pareigūnas turėjo teisę jį gauti, bet ne daugiau kaip už trejus metus nuo nepriemokos nustaty-mo dienos, t.y. nustatė ne darbo užmokesčio apskaičiavimo tvarką, o laikotarpius, už kuriuos gali būti išmokėtas darbo užmokestis, kartu ir terminus, per kuriuos gali būti ginamos pažeistos pareigūnų teisės.

Instrukcijos preambulėje nurodyta, kad Instrukcija nustato darbo užmo-kesčio, priedų ir kompensacijų apskaičiavimo tvarką policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams visais atvejais, taigi ir dirbant įprastinėmis darbo sąlygomis ir gaunant atlyginimą, nustatytą priimant į tarnybą. Iš Instrukcijos turinio taip pat matyti, kad darbo užmokesčio, priedų bei kompensacijų apskai-čiavimas bei mokėjimas reguliuojamas ne tik tais atvejais, kai pareigūnai fak-tiškai nedirba, bet jiems paliekamas darbo užmokestis, tačiau visais atvejais, t.y. ir tada, kai jie dirba įprastinėmis sąlygomis. Atsižvelgiant į tai, kad ginčija-ma teisės norma įrašyta į Instrukcijos bendrąją dalį, ir į šios normos turinį (nėra nurodyta, kad ji taikoma tik pagrindinio atlyginimo, priedų ir kompensacijų, skaičiavimui laikinojo nedarbingumo, atostogų, mokymosi laikotarpiu, laikinai vykdant pareigas ir kt.), daroma išvada, kad Instrukcijos 7 punktas taikomas visais darbo užmokesčio mokėjimo atvejais. Tuo metu galiojusiuose įstatymuo-se nebuvo nustatytas terminas, per kurį galima kreiptis dėl neišmokėto darbo užmokesčio išieškojimo. Teismų praktikoje buvo pripažįstama, kad taikant analog-giją su Darbo įstatymų kodekso 241 straipsnio 2 dalies 2 ir 3 punktais, 242 straips-nio 2 dalimi, toks terminas turėtų būti vieneri metai. Vidaus reikalų ministras nustatydamas, kad vidaus reikalų sistemos darbuotojams neišmokėtas darbo už-mokestis išmokamas už trejus metus, šiems darbuotojams nustatė palankesnes sąlygas negu kitiems asmenims, nors tokie įgalinimai Lietuvos Respublikos Vy-riausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 127 3 punktu Vidaus reikalų ministerijai nebuvo suteikti.

Minėti įgalinimai Vidaus reikalų ministerijai nebuvo suteikti ir kitais tuo metu galiojusiais teisės aktais: Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. 222 patvirtinti Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuostatai (9 p.) nesuteikė vidaus reikalų ministrui teisės nustatyti šios sistemos pareigūnams papildomas garantijas ar apribojimus darbo užmokesčio bei kitų išmokų mokėjimo srityje.

Be to, nustatyti pagrindinio atlyginimo, priedų ir kompensacijų apskaičiavimo tvarką policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams jų laikino nedarbinumo, atostogų, mokymosi laikotarpiu, laikinai vykdant pareigas ir kitais atvejais pavesta Vidaus reikalų ir Socialinės apsaugos ministerijoms, o Instrukcija nėra bendrai parengta ir patvirtinta Vidaus reikalų ministerijos kartu su Socialinės apsaugos ministerija. Ji patvirtinta Vidaus reikalų ministerijos įsakymu ir tik suderinta su Socialinės apsaugos ministerija. Derinimas atliekamas iki atitinkamo teisės akto priėmimo ir negali būti prilygintas akto priėmimui.

Remdamasi išdėstytais motyvais, kolegija daro išvadą, kad Vidaus reikalų ministerijos 1991 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. 240 patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 patvirtintų Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams nuostatų taikymo instrukcijos 7 punktą prieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 127 „Dėl socialinių garantijų policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams“ 3 punktui.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 115 str. 1 dalies 2 punktu,

n u s p r e n d ž i a :

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 1991 m. birželio 25 d. įsakymu Nr. 240 patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 patvirtintų Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams nuostatų taikymo instrukcijos 7 punktą prieštarauja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimo Nr. 127 „Dėl socialinių garantijų policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams“ 3 punktui ir laikyti jį negaliojančiu nuo priėmimo dienos.

Sprendimas neskundžiamas.

1.1.4. Dėl bylos nutraukimo nustačius, kad prašomas ištirti teisės aktas yra ne norminis administracinis aktas

Administracinė byla Nr. 14–10/2002

NUTARTIS

2002 m. kovo 4 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: N. Piškinaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), S. Gudyno, B. Janavičiūtės, R. Piličiausko ir A. Taminsko, sekretoriaujant A. Macaitytei, dalyvaujant atsakovo atstovei V. Eigirdienei, viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą dėl norminio administracinio akto teisėtumo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Pareiškėjas – Vilniaus apygardos administracinis teismas – nagrinėjo administracinę bylą pagal Trakų rajono apylinkės teismo teisėjų prašymą atsakovams Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai ir Trakų rajono apylinkės teismui dėl įpareigojimo pašalinti padarytą pažeidimą ir neišmokėto darbo užmokesčio išieškojimo. Trakų rajono apylinkės teismo teisėjai nurodė, kad 1998 m. gruodžio 24 d. teisingumo ministro įsakymu Nr. 221 nuo 1999 m. sausio 4 d. jiems buvo mokamas 50 proc. tarnybinio atlyginimo dydžio (koeficientais) priedas, o 1999 m. gruodžio 23 d. teisingumo ministro įsakymo Nr. 370 1 punktu nuo 2000 m. sausio 3 d. iki 2000 m. gruodžio 31 d. šis priedas buvo sumažintas iki 40 proc. tarnybinio atlyginimo dydžio (koeficientais). Teigiama, kad priedo sumažinimu buvo sumažintas ir darbo užmokestis.

Teismas nutartimi šios bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Lietuvos vyriausiąją administracinį teismą su prašymu ištirti, ar teisingumo ministro 1999 m. gruodžio 23 d. įsakymo Nr. 370 1 punkto nuostata „nustatyti nuo 2000 m. sausio 3 d. iki 2000 m. gruodžio 31 d. apylinkių teismų teisėjams 40 proc. tarnybinio atlyginimo dydžio (koeficientais) priedą“ ta apimtimi, kuria mažinamas teisėjų darbo užmokestis, neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos preambulėje įtvirtintam teisinės valstybės principui, 5 straipsnyje nustatytam valdžių padalijimo principui, 109 straipsniui, 113 straipsnio 1 dalies ir 114 straipsnio 1 dalies nuostatoms.

Pareiškėjas savo prašymą grindžia šiais argumentais: pagal Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. gruodžio 6 d. ir 1999 m. gruodžio 23 d. nutarimus teisėjų atlyginimo bei kitų socialinių garantijų apsauga yra viena iš konstitucinio teisėjo ir teismų nepriklausomumo principo užtikrinimo garantijų ir bet kokie mėginimai mažinti teisėjo atlyginimą ar kitas socialines garantijas arba teismų finansavimo ribojimas yra traktuojami kaip kėsinimasis į teisėjo ar teismų nepriklausomumą, todėl būtina išsiaiškinti, ar teisingumo ministro įsakymo Nr. 370 1 punktu sumažintas atlyginimas (vietoj 50 proc. tarnybinio atlyginimo dydžio priedo mokant 40 proc. tarnybinio atlyginimo dydžio priedą) gali būti taikomas teisėjams, kurių darbo apmokėjimo sąlygos jau yra nustatytos, ar jos gali būti vienašališkai bloginamos, mažinant tarnybinio atlyginimo dydžio (koeficientais) priedą.

Rengiant bylą Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo posėdžiui, buvo gautas Teisingumo ministerijos atsiliepiamas. Jame išdėstyta nuomonė, kad teisingumo ministras, 1999 m. gruodžio 23 d. priimdamas įsakymą Nr. 370, vykdė galiojančius įstatymus ir Vyriausybės nutarimus, todėl įsakymas teisėtas. Teisingumo ministerija, vykdydama Seimo 1993 m. vasario 3 d. įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros darbuotojų, valstybinių arbitrų bei Valstybės kontrolės departamento darbuotojų tarnybinių atlyginimų“ bei Vyriausybės 1997 m. birželio 24 d. nutarimo Nr. 666 „Dėl Lietuvos Respublikos teismų teisėjų, prokuratūros sistemos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento pareigūnų bei kitų darbuotojų darbo apmokėjimo“ 2.5.2 punktą, kiekvienais metais nustatė teisėjų, išskyrus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, tarnybinių atlyginimų priedus. Galimybė skirti atitinkamo dydžio tarnybinių atlyginimų priedus buvo numatyta 1991 m. lapkričio 29 d. Vyriausybės nutarimo Nr. 499 „Dėl valstybinės valdžios, valstybės valdymo ir teisės saugos organų vadovų bei kitų pareigūnų laikinos bandomosios darbo apmokėjimo tvarkos“ 3.4 ir 4.3 punktuose (iš dalies pakeistas 1997 m. balandžio 14 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 357 „Dėl biudžetinių įstaigų ir organizacijų darbuotojų darbo apmokėjimo sąlygų dalinio pakeitimo“). Teisingumo ministerijos kompetenciją nustatyti teisėjų tarnybinių atlyginimų priedų dydžius sąlygoja atitinkamų metų Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu lėšų, skirtų teisėjų darbo užmokesčio fondui, dydis. Seimas 1999 m. spalio 14 d. įstatymu Nr. VIII–1354 sumažino teisėjų darbo užmokesčio fondui skirtų lėšų sumą, todėl teisingumo ministras 1999 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. 370 „Dėl priedų prie tarnybinių atlyginimų“ nustatė apylinkių teismų teisėjų tarnybinio atlyginimo priedo dydį (40 proc. tarnybinio atlyginimo dydžio) nuo 2000 m. sausio 3 d. iki 2000 m. gruodžio 31 d. pagal 2000 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo nustatytas ribas.

Vyriausiojo administracinio teismo posėdyje atsakovo atstovė V. Eigirdienė prašė bylą nutraukti Administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) 101 straipsnio 1 punkto pagrindu. Pripažindama, kad prašomas ištirti įsakymas yra norminis administracinis teisės aktas, kartu pareiškė, kad ši byla nepriskirta Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kompetencijai, nes ABTĮ 115 ir 117 straipsniai nenustato šio teismo kompetencijos tirti norminio administracinio akto atitikimą Lietuvos Respublikos Konstitucijai.

Vyriausiasis administracinis teismas

k o n s t a t u o j a :

ABTĮ 20 str. 1 d. 3 p. nustatyta, kad Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra vienintelė ir galutinė instancija byloms dėl norminių administracinių aktų, kuriuos priėmė centriniai valstybinio administravimo subjektai, teisėtumo. ABTĮ 110 str. 1 d. nustatyta įstatymo įvardytų subjektų teisė kreiptis į administracinį teismą, prašant ištirti, ar norminis administracinis aktas (ar jo dalis) atitinka įstatymą ar Vyriausybės norminį aktą. Lietuvos Respublikos Konstitucija – valstybėje aukščiausia juridinę galią turintis įstatymas, kuriam neturi prieštarauti kiti teisės aktai, todėl ABTĮ 110 str. 1 d. nurodyta įstatymo sąvoka apima ir Konstituciją. Vyriausiasis administracinis teismas konstatuoja, kad jo kompetencija nagrinėti norminių administracinių teisės aktų atitikimą Konstitucijai. Pagal Konstitucijos 105 str. ir Konstitucinio Teismo įstatymo 1 str. 1 d. Konstitucinis Teismas nenagrinėja norminių administracinių aktų konstitucingumo. To nenagrinėjant ir Vyriausiajam administraciniam teismui, atsitiktų taip, kad norminių administracinių aktų konstitucingumas būtų nepriskirtas tirti jokiems teismams, o tokia padėtis negalima. Atsakovo atstovo reikalavimas nutraukti bylą tokiu pagrindu nepagrįstas, tačiau Vyriausiasis administracinis teismas konstatuoja, kad byla nutraukta kitu pagrindu.

Pagal ABTĮ 15–20 straipsnių nuostatas administraciniams teismams priskirta tirti tik norminių administracinių teisės aktų teisėtumą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas tiria tokių aktų teisėtumą, jeigu juos priėmė centrinio administravimo subjektas (ABTĮ 20 str. 1 d. 3 p.). 1999 m. gruodžio 23 d. teisingumo ministro įsakymas Nr. 370 yra centrinio administravimo subjekto priimtas teisės aktas, tačiau tai nėra norminis administracinis teisės aktas. Pagal ABTĮ 2 str. 13 d. norminis teisės aktas – tai įstatymas, administracinis ar kitas teisės aktas, nustatantis elgesio taisykles, skirtas individualiais požymiais neapibūdintų subjektų grupei. To paties straipsnio 14 dalis apibrėžia individualų teisės aktą kaip vienkartinį teisės taikymo aktą, skirtą konkrečiam subjektui ar individualiais požymiais apibūdintai subjektų grupei. Prašomas ištirti teisingumo ministro įsakymas kaip tik ir skirtas individualiais požymiais apibrėžtiems subjektams – apylinkės teismo

teisėjams. Įsakymu nustatytas teisėjų atlyginimo priedo dydis konkrečiam laikotarpiui.

Įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ 2 str. 2 d. nustatyta, kad *Valstybės žiniuose* turi būti skelbiami ministrų įsakymai ir įsakymais patvirtinti kiti norminiai teisės aktai, kuriuose nustatomos, keičiamos ar pripažįstamos netekusiomis galios teisės normos. Įsakymas, kurio teisėtumas ginčijamas šioje byloje, *Valstybės žiniuose* nepaskelbtas. Tai taip pat vienas iš požymių, kad prašomas tirti įsakymas nėra norminis aktas.

Pagal ABTĮ 20 str. Vyriausiasis administracinis teismas netiria individualių teisės aktų atitikimo įstatymams ar Vyriausybės nutarimams. Individualaus teisės akto teisėtumą ir pagrįstumą turi vertinti teismas, nagrinėdamas konkrečią bylą dėl subjekto teisių pažeidimo.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 20 str. 1 d. 3 p. ir 105 str., teisėjų kolegija

n u t a r i a :

Administracinę bylą dėl Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 1999 m. gruodžio 23 d. įsakymo Nr. 370 1 punkto teisėtumo pagal Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą nutraukti.

Nutartis neskundžiama.

1.1.5. Dėl Susisiekimo ministerijos 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtintos Techninių apžiūrų centrų steigimo ir darbo organizavimo tvarkos 1.4 ir 2.1 punktų atitikimo Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 daliai

Administracinė byla Nr. I¹⁰–11/2002

SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. kovo mėn. 4 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: S. Gudyno (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), B. Janavičiūtės, N. Piškinaitės, R. Piličiausko ir A. Taminsko, sekretoriaujant Ž. Steponavičienei, dalyvaujant atsakovo atstovams J. Šovienei, I. Laurinavičienei ir J. Žukauskienei, trečiojo suinteresuoto asmens atstovams V. Sendžikui ir A. Kišonui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo Vilniaus apygardos administracinio teismo prašymą ištirti norminio administracinio akto teisėtumą.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba 2000 m. vasario 10 d. nutarimu Nr. 2/b pareikalavo, kad Susisiekimo ministerija pakeistų susisiekimo ministro 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtintos Techninių apžiūrų centrų steigimo ir darbo organizavimo tvarkos 1.4 ir 2.1 punktus taip, kad jie būtų suderinti su Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio reikalavimais. Šį nutarimą Vilniaus apygardos administraciniam teismui apskundė Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija, Lietuvos ir Vokietijos UAB „Tuvlita“, UAB „Transkona“, UAB „Apžiūra“, UAB „Techalga“, UAB „Telšių techninių apžiūrų centras“, UAB „Jutos Telšių techninių apžiūrų centras“, UAB „Šiaulių techninių apžiūrų centras“, UAB „Skirlita“, UAB „Tauragės techninių apžiūrų centras“ ir UAB „Utenos techninių apžiūrų centras“.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2001 m. rugpjūčio 20 d. priėmė nutartį kreiptis į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą, prašydamas ištirti, ar susisiekimo ministro 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtintos Techninių apžiūrų centrų steigimo ir darbo organizavimo tvarkos 1.4 ir 2.1 punktai atitinka Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį.

Šios Tvarkos 1.4 punkte nurodyta, kad Centras, priklausomai nuo zonos dydžio ir valstybinių techninių apžiūrų poreikio, suderinęs su Susisiekimo ministerija, steigia techninių apžiūrų stotis.

Tvarkos 2.1 punkte nurodyta, kad pagal Susisiekimo ministerijos patvirtintą tvarką ir reikalavimus Centras vykdo zonose naudojamų kelių transporto priemonių valstybines technines apžiūras bei ekspertizes.

Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnyje nustatyta, kad valstybės valdymo ir savivaldos institucijos, vykdydamos pavestus uždavinius, susijusius su ūkinės veiklos reguliavimu Lietuvos Respublikoje, privalo užtikrinti sąžiningos konkurencijos laisvę.

Valstybės valdymo ir savivaldos institucijoms draudžiama priimti teisės aktus arba kitus sprendimus, kurie teikia privilegijas arba diskriminuoja atskirus ūkio subjektus ar jų grupes ir dėl kurių atsiranda ar gali atsirasti konkurencijos sąlygų skirtumų atitinkamoje rinkoje konkuruojantiems ūkio subjektams, išskyrus atvejus, kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus.

Apygardos administracinis teismas nutartyje nurodė, kad Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba nustatė, jog Susisiekimo ministerija 1994 m. pabaigoje – 1995 m. pradžioje konkurso tvarka atrinko techninių apžiūrų vykdytojus. Jais tapo privačios bendrovės. Lietuvos teritorija buvo suskirstyta į 10 zonų kiekvienoje įsteigiant po vieną apžiūrų centrą, kurie įsteigė 46 apžiūrų stotis ir postus. Nuo 1994 m. Susisiekimo ministerija nepravedė nė vieno konkurso ir nė vienam ūkio subjektui neišdavė leidimo užsiimti šia veika, nors 1996 m. ir 2000 m. leidimo vykdyti technines apžiūras prašė techninių apžiūrų vykdymui reikalingą įrangą turinčios AB „Raseinių melioracija“ ir UAB „Skaidiškių autotransportas“. Todėl, Konkurencijos tarybos nuomone, susisiekimo ministro 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtintos Techninių apžiūrų centrų steigimo ir darbo organizavimo tvarkos 1.4 punktu suteikta techninių apžiūrų centrams teisė vykdyti techninių apžiūrų paklausos tyrimus ir, esant poreikiui plėsti techninių apžiūrų stočių ir postų tinklą, sudarė jiems išskirtines sąlygas techninių apžiūrų rinkoje ir apribojo galimybes kitiems ūkio subjektams įeiti į šią rinką, o Tvarkos 2.1 punkto nuostatos, kad kelių transporto priemonių valstybines technines apžiūras bei ekspertizes centrai vykdo ministerijos nustatytoje zonoje, apriboja konkurenciją tarp veikiančių šioje rinkoje centrų. Pavedimas vykdyti technines apžiūras ir ekspertizes ribotam skaičiui privačių ūkio subjektų, apribojo galimybes kitiems ūkio subjektams įeiti į šią rinką.

Transporto veiklos pagrindų įstatyme konkurenciją techninių apžiūrų rinkoje ribojančios nuostatos neįtvirtintos. Todėl būtina iširti, ar šioje individualioje byloje taikytinos susisiekimo ministro 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtintos Techninių apžiūrų centrų steigimo ir darbo organizavimo tvarkos 1.4 ir 2.1 punktai atitinka Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį.

Konkurencijos tarybos atstovė paaiškino, kad susisiekimo ministro 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtintos Techninių apžiūrų centrų steigimo ir darbo organizavimo tvarkos 1.4 ir 2.1. punktų nuostatos sudaro šiems centrams išskirtines sąlygas techninių kelių transporto priemonių apžiūrų rinkoje ir apribojo galimybes kitiems ūkio subjektams įeiti į šią rinką. Todėl, atstovės nuomone, tokia tvarka prieštarauja Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies nuostatomis.

Susisiekimo ministerijos atstovės paaiškino, kad susisiekimo ministro 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymas buvo priimtas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 15 d. nutarimo Nr. 418 „Dėl kelių eismo saugumo gerinimo“ ir Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymo nuostatomis. Atstovių nuomone, kelių transporto priemonių valstybinė techninė apžiūra nėra ūkinė–komercinė veikla. Kelių transporto priemonių valstybinių techninių apžiūrų

centrai vykdo jiems deleguotą valstybės funkciją. Techninių apžiūrų kainas nustato Susisiekimo ministerija, suderinusi su Konkurencijos taryba. Kelių transporto priemonių valstybinė techninė apžiūra atliekama valstybės vardu. Pagal Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo 21 str. 4 dalies nuostatas valstybines technines apžiūras gali atlikti bet kuri įmonė, turinti leidimą užsiimti šia veikla, išskyrus įmones, užsiimančias transporto priemonių technine priežiūra ir remontu. Susisiekimo ministro 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtinta Techninių apžiūrų centrų steigimo ir darbo organizavimo tvarka kitokių apribojimų, nei numatyta Vyriausybės 1993 m. birželio 15 d. nutarime Nr. 15 ir Saugaus eismo automobilių keliais įstatyme, nenumatė.

Trečiųjų suinteresuotų asmenų atstovų nuomone, kelių transporto priemonių valstybinių techninių apžiūrų organizavimui ir vykdymui Konkurencijos įstatymo nuostatos neturėtų būti taikomos.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Saugaus eismo automobilių keliais teisinius pagrindus, valstybės institucijų pareigas įgyvendinant saugaus eismo politiką, pagrindines eismo dalyvių, kelių priežiūros institucijų, policijos pareigūnų teises ir pareigas, taip pat pagrindinius su transporto priemonių technine būkle, techninės būklės tikrinimu, transporto priemonių registravimu susijusius reikalavimus, siekiant apsaugoti eismo dalyvių bei kitų asmenų gyvybę, sveikatą ir turtą, gerinti transporto ir pėsčiųjų eismo sąlygas, taip pat mažinti neigiamą motorinių transporto priemonių poveikį aplinkai, reglamentuoja Lietuvos Respublikos saugaus eismo automobilių keliais įstatymas. Šio įstatymo 4 straipsnio pirmojoje dalyje numatyta, kad Valstybės politiką saugaus eismo užtikrinimo srityje formuoja Vyriausybė. Vyriausybė nustato tvarką, kuria atliekama kelių transporto priemonių valstybinė techninė apžiūra. Periodiškai pateikti transporto priemonę valstybinei techninei apžiūrai privalo kiekvienas registruotos transporto priemonės valdytojas. Už šios prievolės nevykdymą įstatymu yra numatyta administracinė atsakomybė (ATPK 123 str.).

Prekių cirkuliacijai rinkoje yra būdinga tai, kad vartotojas savo nuožiūra sprendžia įsigyti prekę ar ne. Transporto priemonių techninė apžiūra yra privaloma ir registruotos transporto priemonės valdytojas neturi pasirinkimo pateikti ar nepateikti transporto priemonės valstybinei techninei apžiūrai. Šiuo požiūriu transporto priemonių valstybinė techninė apžiūra yra įstatymu reglamentuota prievolė. Jos atlikimo tvarką nustato Vyriausybė.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1993 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 418 „Dėl kelių eismo saugumo gerinimo“ transporto priemonių valstybinių apžiūrų organizavimą ir priežiūrą iš Vidaus reikalų ministerijos Policijos departamento

Kelių policijos valdybos perdavė Susisiekimo ministerijai. Šiuo nutarimu Susisiekimo ministerijai buvo pavesta nustatyti kelių transporto priemonių valstybinių techninių apžiūrų tvarką, parengti valstybinių techninių apžiūrų zonose taisykles ir konkurso kelių sudaryti sutartis dėl kelių transporto priemonių valstybinių techninių apžiūrų atlikimo. Vyriausybė taip pat pavedė Susisiekimo ministerijai tvirtinti techninės apžiūros centrų teikiamų paslaugų maksimalius tarifus už kelių transporto priemonių valstybinės techninės apžiūros atlikimą suderinus tai su Valstybine konkurencijos ir vartotojų teisių gynimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Taigi minėtu Vyriausybės nutarimu buvo nustatytas valstybinių techninių apžiūrų organizavimo zoninis principas ir kainų už transporto priemonių valstybines technines apžiūras valstybinis reguliavimas.

Vykdydamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 15 d. nutarimą Nr. 418, susisiekimo ministras 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtino Techninių apžiūrų centrų steigimo ir darbo organizavimo tvarką (toliau – Tvarka). Šioje Tvarkoje, kaip nustatyta ir Vyriausybės nutarime Nr. 418, yra įtvirtintas zoninis techninių apžiūrų organizavimo principas. Tvarkoje numatyta, kad kelių transporto priemonių valstybines technines apžiūras bei ekspertizes valstybės pavedimu vykdo Techninės apžiūros centras, turintis Lietuvos Respublikoje įregistruotos įmonės statusą. Tokie centrai steigiami Susisiekimo ministerijos nustatytoje zonoje. Teisę steigti techninės apžiūros centrus gauna fiziniai ir juridiniai asmenys, laimėję Susisiekimo ministerijos paskelbtą konkursą ir su Susisiekimo ministerija pasirašę sutartį, kurios pagrindu išduodamas centro veiklos sertifikatas. Centras, priklausomai nuo zonos dydžio ir valstybinių techninių apžiūrų poreikio, suderinęs su Susisiekimo ministerija, steigia valstybinių techninių apžiūrų stotis. Centras privalo turėti reikiamą ekspertų, kontrolierių ir pagalbinio personalo kiekį, kad galėtų vykdyti jam pavestas funkcijas. Kelių transporto priemonių valstybinės techninės apžiūros bei ekspertizės metu niekas neturi teisės daryti poveikio eksperto ar kontrolieriaus priimtiems sprendimams, kuriuos panaikinti gali tik Valstybinės kelių transporto inspekcijos prie Susisiekimo ministerijos viršininkas, remdamasis ekspertų komisijos išvada, o šio sprendimą gali panaikinti teismas. Taigi Susisiekimo ministerija, vykdydama jai pavestas funkcijas, transporto priemonių valstybinių techninių apžiūrų atlikimą organizavo taip, kaip jai tai daryti pavedė Vyriausybė.

Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo tikslas – saugoti sąžiningos konkurencijos laisvę. Ūkinė veikla yra visokia gamybinė, komercinė, finansinė veikla, susijusi su prekių pirkimu ar pardavimu. Prekė yra kiekvienas pirkimo ar pardavimo objektas, įskaitant visų rūšių paslaugas, darbus, teises ar vertybinius popierius. Pirkimu ar pardavimu laikomas prekės perleidimas ar įsigijimas pagal pirkimo–pardavimo, tiekimo, rangos sutartis ar kitus sandorius.

Eismo saugumas, kurio sudėtinė dalis yra transporto priemonių techninės būklės kontrolė, yra valstybės funkcija ir ji realizuojama per Vyriausybę ar jos įgaliotas institucijas. Eismo saugumo transporte užtikrinimo funkcijos realizavimas pasireiškia per techninių reikalavimų transporto priemonėms nustatymą, transporto priemonių valstybinės techninės apžiūros mechanizmo suformavimą, teisinės atsakomybės nustatymą už kelių transporto priemonių valstybinės techninės apžiūros taisyklių nesilaikymą. Transporto priemonių valstybinę techninę apžiūrą vykdo valstybės institucijos per jų įgaliotus asmenis. Atliekant kelių transporto priemonių valstybinę techninę apžiūrą tarp transporto priemonės valdytojo ir valstybinės techninės apžiūros atlikėjo neatsiranda pardavimo, tiekimo, rangos ar kitokie teisiniai santykiai, būdingi laisvosios rinkos dalyviams ir numatyti Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 3 straipsnio 1 ir 2 dalyse. Savanoriškumo ir sandorio šalių lygiateisiškumo principai, būdingi laisvosios rinkos dalyviams, šiuo atveju nėra taikomi. Transporto priemonių valstybinę techninę apžiūrą transporto priemonių valdytojams yra valstybės nustatyta prievolė, kurios neatlikimas užtraukia administracinę atsakomybę. Jokia prievolė įsigyti prekę ar paslaugą ir kokia nors teisinė atsakomybė už jos neįsigijimą nėra taikoma laisvosios rinkos dalyviams. Transporto priemonių valstybinę techninę apžiūrą nėra laisvoje rinkoje esanti prekė ir dėl to, kad už šios apžiūros atlikimą mokama valstybės reguliuojama kaina, kurią nustato Susisiekimo ministerija, suderinusi su Konkurencijos taryba. Pažymėtina ir tai, kad kelių transporto priemonių eksploatavimas yra susijęs su padidintu pavojumi aplinkiniams. Todėl saugaus eismo užtikrinimas yra valstybės prerogatyva. Todėl su eismo saugumu automobilių keliais susijusius klausimus reguliuoja specialus Saugaus eismo automobilių keliais įstatymas. Šio įstatymo 21 straipsnis, reglamentuojantis transporto priemonių valstybinę techninę apžiūrą, nustato, kad eksploatuoti transporto priemonę leidžiama tik turint galiojančią valstybinės techninės apžiūros taloną. O valstybines technines apžiūras atlieka įmonės, turinčios leidimą užsiimti šia veikla, išskyrus įmones, užsiimančias transporto priemonių technine priežiūra ir remontu. Leidimą atlikti valstybinę techninę apžiūrą Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka išduoda jos įgaliota institucija. Vykdyti šias funkcijas Vyriausybės 1993 m. birželio 15 d. nutarimu pavesta Susisiekimo ministerijai. Susisiekimo ministro 1993 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtinta Techninių apžiūrų centrų steigimo ir darbo organizavimo tvarka atitinka Saugaus eismo automobilių keliais įstatymo ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. birželio 15 d. nutarimo Nr. 418 „Dėl kelių eismo saugumo gerinimo“ nuostatas. Šios tvarkos 1.4 ir 2.1 punktų nuostatos neužkerta kelio įmonėms, atitinkančioms įstatymo keliamus reikalavimus, gauti leidimus atlikti valstybinę techninę apžiūrą, taip pat steigti savo padalinius šioms funkcijoms atlikti.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 115 str. 1 d. 1 p. ir 117 str.,

n u s p r e n d ž i a :

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos 1993 m. rug-
sėjo 30 d. įsakymu Nr. 389 patvirtintos Techninių apžiūrų centrų steigimo ir dar-
bo organizavimo tvarkos 1.4 punktas, nustatantis, kad centras, priklausomai nuo
zonos dydžio ir valstybinių techninių apžiūros poreikio, suderinęs su Susisiekimo
ministerija, steigia techninių apžiūrų stotis, ir 2.1 punktas, nustatantis, kad cen-
tras, pagal Susisiekimo ministerijos patvirtintą tvarką ir reikalavimus, vykdo zo-
nose naudojamų kelių transporto priemonių valstybines technines apžiūras ir eks-
pertizes, neprieštaruja Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo 4 straipsnio
2 dalies nuostatom.

Sprendimas neskundžiamas.

**1.1.6. Dėl valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro
2000 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. 34 patvirtintos Atleidimo iš
valstybės tarnybos laikinosios tvarkos 15 punkto atitikimo
Valstybės tarnybos įstatymo 68 straipsnio 1 ir 2 dalimis**

Administracinė byla Nr. I–04/2002

SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. balandžio 5 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti
iš teisėjų: A. Baranovo (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), R. Klišausko ir
A. Ablingio,
sekretoriaujant D. Jerusalimskienei,
dalyvaujant trečiajam suinteresuotam asmeniui A. Birgiolui,
trečiojo suinteresuoto asmens Vilkaviškio rajono savivaldybės atstovei
R. Kryževičienei,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo
Kauno apygardos administracinio teismo prašymą ištirti norminio administraci-
nio akto teisėtumą ryšium su individualia byla. Atsakovas Lietuvos Respublikos
vidaus reikalų ministerija. Tretieji suinteresuoti asmenys Antanas Birgiolas ir Vil-
kaviškio rajono savivaldybė.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

Trečiasis suinteresuotas asmuo A. Birgiolas kreipėsi į pareiškėją su skundu, kuriame prašė panaikinti Vilkaviškio rajono savivaldybės administratoriaus 2001 m. liepos 27 d. įsakymą Nr. 279K dėl jo atleidimo iš valstybės tarnybos ir grąžinti jį į ankstesnes – Vilkaviškio miesto seniūno – pareigas. Nurodė, kad Vilkaviškio rajono mero 1996 m. gruodžio 2 d. potvarkiu Nr. 472 nuo 1996 m. gruodžio 3 d. buvo paskirtas Vilkaviškio miesto seniūnu. 2001 m. gegužės 31 d. jam buvo įteiktas informacinis lapelis, kuriuo jis buvo įspėtas, kad nuo 2001 m. liepos 31 d. bus atleistas iš valstybės tarnybos pagal Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (toliau – VTĮ) 56 str. 1 d. 11 p. ir 68 str. 2 d. 2001 m. liepos 27 d. Vilkaviškio rajono savivaldybės administratoriaus įsakymu Nr. 279K buvo atleistas iš valstybės tarnybos nuo 2001 m. liepos 30 d. VTĮ 56 str. 1 d. 11 p. ir 68 str. 2 d. pagrindu. Taip pat nurodė, kad pagal VTĮ 56 str. 1 d. 11 p. ir 68 str. 1 d. valstybės tarnautojo statusas prarandamas ir valstybės tarnautojas baigia tarnybą, kai jam sukanka 62 metai ir 6 mėnesiai. VTĮ 56 str. 9 d. numatyta, kad atleidimo iš valstybės tarnybos tvarką nustato Vyriausybė. Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro 2000 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. 34 patvirtintoje Atleidimo iš valstybės tarnybos laikinosios tvarkos (toliau – Tvarka) 15 str. 2 d. ir 23 str. nurodyta, kad atleidimas iš valstybės tarnybos pagal VTĮ 56 str. 1 d. 11 p. ir 68 str. 1 d. bus taikomas nuo 2002 m. liepos 30 d., todėl atleidžiant jį iš valstybės tarnybos buvo pažeistos šios įsakymo nuostatos, tai daro atleidimą neteisėtą.

Kauno apygardos administracinis teismas 2001 m. spalio 15 d. nutartimi kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą su prašymu išspręsti, ar Tvarkos 15 str. nuostata, kad atleidimas iš valstybės tarnybos pagal VTĮ 56 str. 1 d. 11 p. bus taikomas nuo 2002 m. liepos 30 d., atitinka VTĮ 56 str. 1 d. 11 p. bei 68 str. 1 d. ir 2 d. nuostatas.

Atsakovas (Lietuvos Respublikos valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos teisių perėmėjas) ir trečiasis suinteresuotas asmuo Vilkaviškio rajono savivaldybė atsiliepimuose į pareiškėjo prašymą nurodė, kad Tvarkos 15 punktą, jų manymu, prieštarauja VTĮ 1 d. 11 p. bei 68 str. 1 ir 2 dalių nuostatoms.

Trečiasis suinteresuotas asmuo A. Birgiolas nurodė, kad, jo nuomone, tokio prieštaravimo nėra.

Teisėjų kolegija konstatuoja, kad valstybės tarnautojo statuso praradimo pagrindai ir atleidimo iš valstybės tarnybos tvarka reglamentuojami VTĮ 56 str. Pagal VTĮ 56 str. 1 d. 11 p. valstybės tarnautojo statuso praradimo pagrindu laikoma aplinkybė, kai valstybės tarnautojui sukanka 62 metų ir 6 mėnesių amžius, o šio straipsnio 9 dalyje nurodyta, kad atleidimo iš valstybės tarnybos tvarką nustato

Vyriausybė. Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1260 „Dėl įgaliojimų suteikimo ministerijoms“ įgaliodama Valdymo ir savivaldybių reikalų ministeriją parengti ir patvirtinti atleidimo iš valstybės tarnybos tvarką, delegavo šios tvarkos nustatymo teisę Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijai. Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministras 2000 m. balandžio 13 d. įsakymu Nr. 34, vadovaudamasis šiuo Vyriausybės nutarimu, patvirtino Tvarkos naują redakciją, kurios 15 p. nurodyta, kad atleidimas iš valstybės tarnybos VTĮ 56 straipsnio 1 dalies 11 punkto pagrindu (sukakus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatytam senatvės pensijos amžiui), atsižvelgiant į VTĮ įsigaliojimo datą, bus taikomas nuo 2002 m. liepos 30 d., o 23 p. – kad atleidimas iš valstybės tarnybos pagal VTĮ 68 straipsnio 2 dalį (sukakus Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo nustatytam senatvės pensijos amžiui ir neatsistatydinus iš valstybės tarnybos pagal VTĮ 68 str. 1 d.), atsižvelgiant į VTĮ įsigaliojimo datą, bus taikomas nuo 2002 m. liepos 30 d.

Kolegija taip pat konstatuoja, kad VTĮ 12 skirsnyje yra nustatytos pereinamojo laikotarpio, tarp jų ir 68 str., nuostatos. VTĮ 68 str. 1 d. nustato, kad sukakę 62 metus ir 6 mėnesius ir vyresnio amžiaus karjeros bei viešųjų paslaugų valstybės tarnautojai baigia tarnybą ir atsistatydina iš pareigų ne vėliau kaip per 2 metus nuo Valstybės tarnybos įstatymo įsigaliojimo. Pagal straipsnio 2 dalį šio straipsnio 1 dalyje nurodyti karjeros ar viešųjų paslaugų valstybės tarnautojai, per nustatytą terminą neatsistatydinę iš pareigų, praranda valstybės tarnautojo statusą ir yra atleidžiami iš valstybės tarnybos. Kolegija pažymi, kad pereinamojo laikotarpio nuostatos pagal jų prasmę yra skirtos VTĮ materialinio pobūdžio normų įgyvendinimui, taip pat ir jų įgyvendinimui laiko atžvilgiu. Todėl, sprendžiant VTĮ materialinio pobūdžio normų veikimo klausimą laiko aspektu, būtina vadovautis paties įstatymo leidėjo suformuluotomis pereinamojo laikotarpio nuostatomis, o ne poįstatyminiais aktais.

Aiškinant VTĮ 68 str. 1 ir 2 dalių taikymą darytina išvada, kad sukakę 62 metus ir 6 mėnesius ir vyresnio amžiaus karjeros bei viešųjų paslaugų valstybės tarnautojai gali būti laikomi praradę valstybės tarnautojo statusą ir atleidžiami iš valstybės tarnybos praėjus 2 metams nuo VTĮ įsigaliojimo, t.y. nuo 1999 m. liepos 30 d. (Žin., 1999, Nr. 66–2130). Akivaizdu, kad minėta Tvarkos 15 p. ir 23 p. nuostata, kad atleidimas iš valstybės tarnybos pagal VTĮ 56 str. 1 d. 11 p., 68 str. 2 d. bus taikomas nuo 2002 m. liepos 30 d., neatitinka VTĮ 68 str. 1 ir 2 dalių.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 111 str., 114 str. 1 d., 115 str. 1 d. 2 p.,

n u t a r i a :

Pripažinti, jog Lietuvos Respublikos valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro 2000 m. balandžio 3 d. įsakymu Nr. 34 patvirtintos Atleidimo iš

valstybės tarnybos laikinosios tvarkos 15 punkto nuostata, kad atleidimas iš valstybės tarnybos pagal Valstybės tarnybos įstatymo 56 str. 1 d. 11 p. bus taikomas nuo 2002 m. liepos 30 d., prieštarauja Lietuvos Respublikos Valstybės tarnybos įstatymo 68 str. 1 ir 2 d., ir laikyti ją panaikinta.

Sprendimas neskundžiamas.

1.1.7. Dėl prašymo ištirti norminio administracinio akto teisėtumą palikimo nenagrinėtu

Administracinė byla Nr. I⁸–03/2002

NUTARTIS

2002 m. gegužės 8 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: R. Kliškausko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), N. Piškinaitės, G. Kryževičiaus, S. Gudyno, A. Baranovo,

sekretoriaujant A. Macaitytei,

dalyvaujant pareiškėjo atstovei L. Darulienei,

atsakovo atstovams I. Medžiaušaitėi ir N. Stasiulienei,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal Lietuvos Respublikos konkurencijos tarybos prašymą pripažinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. spalio 8 d. įsakymo Nr. 523 „Dėl sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ 1.2 ir 1.3 papunkčius prieštaraujančiais Konkurencijos įstatymo 4 straipsniui.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Pareiškėja Lietuvos Respublikos konkurencijos taryba kreipėsi į teismą, prašydama pripažinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. spalio 8 d. įsakymo Nr. 523 „Dėl sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ 1.2 ir 1.3 papunkčius prieštaraujančiais Konkurencijos įstatymo (1999 m. kovo 23 d. Nr. VIII–1099) 4 straipsniui ir laikyti minėtus įsakymo papunkčius panaikintais. Nurodė, kad Konkurencijos taryba 2000 m. vasario 10 d. nutarimu Nr. I/b „Dėl vaistinių steigimo tvarkos norminių aktų atitikimo Konkurencijos įstatymo nuostatas“ pareikalavo

Sveikatos apsaugos ministeriją pakeisti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999 spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ 2.3 punktą (dėl kvotų) ir šiuo įsakymu patvirtintų Reikalavimų vaistinėms 4 punktą bei Būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos 2, 3, 5, 11.5 ir 12 punktus taip, kad jie būtų suderinti su Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo (1999 m. kovo 23 d. Nr. VIII–1099) 4 straipsnio reikalavimais. Ši Konkurencijos tarybos nutarimą Sveikatos apsaugos ministerijai įvykdžius tik iš dalies, Konkurencijos taryba 2001 m. liepos 26 d. raštu Nr. 09–02–943 kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą su prašymu pripažinti Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymu Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintų Reikalavimų vaistinėms 4 punktą bei Būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos 11.5 punktą prieštaraujančiais Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymo (1999 m. kovo 23 d. Nr. VIII–1099) 4 straipsniui ir laikyti minėtus įsakymo punktus panaikintais.

Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui rengiantis bylos nagrinėjimui, buvo priimtas sveikatos apsaugos ministro 2001 m. rugsėjo 4 d. įsakymas Nr. 472, kuriuo aukščiau minėti ir Konkurencijos įstatymo neatitinkantys punktai pripažinti netekusiais galios. Kadangi Konkurencijos tarybos reikalavimai buvo patenkinti ir ginčo tarp šalių nebeliko, Konkurencijos taryba atsisakė nuo prašymo, o Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2001 m. rugsėjo 18 d. nutarimi nutraukė šią administracinę bylą.

2001 m. spalio 8 d. sveikatos apsaugos ministras priėmė naują įsakymą Nr. 523 „Dėl sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“, kuriame vėl buvo atnaujintos nuostatos: Reikalavimų vaistinėms 4 punktas bei Būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos 11.5 punktas, kurios prieštarauja sąžiningos konkurencijos praktikai ir yra nesuderinamos su Konkurencijos įstatymo 4 straipsnio nuostatomis.

1. Minėto įsakymo 1.2 papunktyje keičiamas sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymu Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintų Reikalavimų vaistinėms 4 punktas, numatant, kad arčiau kaip 500 m spinduliu nuo būtinojo aprūpinimo vaistinės teisę vykdyti farmacinę veiklą gali įgyti tik visuomenės gamybinė vaistinė, visuomenės ar visuomenės gamybinės vaistinės gamybinis filialas, turintis būtinojo aprūpinimo vaistinės statusą. Taigi liko draudimas steigti naują visuomenės vaistinę ar vaistinės filialą arčiau kaip 500 metrų atstumu nuo būtinojo aprūpinimo vaistinės. Šis reikalavimas netaikomas suteikiant teisę vyk-

dyti farmacinę veiklą vaistinei, kurios adresas šių Reikalavimų 5 punkto nustatyta tvarka buvo įregistruotas bent viena diena anksčiau negu vaistinei, atitinkančiai Būtinojo aprūpinimo vaistinei keliamus reikalavimus, buvo suteiktas Būtinojo aprūpinimo vaistinės statusas.

Šiame punkte nustatytas draudimas sudaro kliūtis ūkio subjektams įeiti į rinką ir nepagrįstai suteikia privilegijas jau esantiems rinkoje ūkio subjektams, dėl ko atsiranda konkurencijos sąlygų skirtumų. Netgi Sveikatos apsaugos ministerijos 1999 m. gruodžio 15 d. rašte Nr. 40–06–6846 pripažįstama, kad tokia nuostata pažeidžia KĮ 4 straipsnio nuostatas ir nurodoma, kad tai yra sąlyga, numatyta Konkurencijos įstatymo 4 str. 2 d. – „kai skirtingų konkurencijos sąlygų neįmanoma išvengti vykdant Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus“ (b.l. 76).

Pareiškėja taip pat pažymi, kad farmacinę veiklą Lietuvos Respublikoje regulamentuojantis Farmacinės veiklos įstatymas nesuteikia teisės Sveikatos apsaugos ministerijai „dirbtinai apsaugoti būtinojo aprūpinimo vaistinių rinkos“ (Sveikatos apsaugos ministerijos 1999 m. spalio 22 d. raštas Nr. 14–07–5798) (b.l. 43). O minėto įstatymo 2 straipsnio nuostatos – „valstybė garantuoja Lietuvos Respublikos gyventojų aprūpinimą būtinojo asortimento vaistais ir kitais medicininės paskirties gaminiais“ – vykdymas nereiškia, kad gali būti taikoma išimtis ir Konkurencijos įstatymo nuostatos šiame sektoriuje netaikomos (b.l. 13).

Būtinojo aprūpinimo vaistinių rinkos apsauga administracinėmis priemonėmis nėra tikslinga ir sveikatos apsaugos ministro priimtame įsakyme Nr. 523 1.2 papunktyje nustatytas konkurencijos ribojimas nėra būtinas įgyvendinant valstybės funkcijas – aprūpinant gyventojus būtiniausiais vaistais. Jei vaistų gamyba ar narkotinių ar psichotropinių medžiagų laikymas yra nuostolingi, tai reikėtų spręsti kitais ekonominiais metodais. Įsakymo 1.2 papunktyje nustatyto draudimo panaikinimas nereiškia, kad gyventojai nebus aprūpinti būtinojo asortimento vaistais ir kitais medicininės paskirties gaminiais.

Be to, ir Konstitucinio Teismo nutarime Konstitucijoje įtvirtinto asmens ir visuomenės interesų derinimo principo būtina laikytis reguliuojant ir ūkinę veiklą. Remiantis tautos ūkio organizavimo konstitucinių principų analize darytina išvada, kad reguliuojant ūkinę veiklą pagrindinis būdas užtikrinti asmens ir visuomenės interesų derinimą yra sąžiningos konkurencijos apsauga (Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas). Tuo tarpu sveikatos apsaugos ministro įsakymas dirbtinai riboja privačių ūkio subjektų, siekiančių veikti rinkoje, skaičių, o nedideliuose miestuose bei kaimuose visiškai eliminuoja konkurenciją.

2. Sveikatos apsaugos ministro 2001 m. spalio 8 d. įsakymo Nr. 523 1.3 papunktyje keičiamas Būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos 11.5 punktas, kuriuo vaistinės, norinčios įgyti būtinojo aprūpinimo vaistinės statusą, privalo pateikti „vietovės planą (masteliu 1 : 5000 arba 1 : 2000) su esama

vaistine ir nurodytu atstumu 500 m spinduliu nuo esamos vaistinės, patvirtintą savivaldybės architekto“.

Toks reikalavimas sukuria papildomas kliūtis ūkio subjektams, siekiantiems įeiti į rinką, bei siejasi su sveikatos apsaugos ministro 2001 m. spalio 8 d. įsakymo Nr. 523 1.2 papunktyje numatytu apribojimu, kuris turėtų būti panaikintas.

Rengiant bylą Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo posėdžiui, buvo gautas atsakovo Sveikatos apsaugos ministerijos atsiliepimas, kuriame prašoma atmesti Konkurencijos tarybos 2001 m. spalio 31 d. prašymą Nr. 09–02–1138 „Dėl 2001 m. spalio 8 d. sveikatos apsaugos ministro įsakymo Nr. 523 „Dėl sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“.

Atsakovas savo poziciją grindžia šiais motyvais:

1. Sveikatos apsaugos ministerija jau atsižvelgė į Konkurencijos tarybos 2000 m. vasario 10 d. nutarimą Nr. I/b ir pakeitė sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 1999, Nr. 88–2609) patvirtintų Reikalavimų vaistinėms 4 punktą sveikatos apsaugos ministro 2000 m. balandžio 28 d. įsakymu Nr. 227 (Žin., 2000, Nr. 36–1012) ir papildė 2000 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. 413 (Žin., 2000, Nr. 60–1799).

2. Konkurencijos taryba po 2000 m. vasario 10 d. posėdžio vėliau nė karto Konkurencijos tarybos viešame posėdyje kartu su Sveikatos apsaugos ministerijos atstovais nesvarstė sveikatos apsaugos ministro priimtų sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ dalinių pakeitimų įsakymų, todėl neturi teisės tvirtinti, kad sveikatos apsaugos ministras neatsižvelgė į Konkurencijos tarybos nutarimą.

3. Sveikatos apsaugos ministerija 2001 m. kovo 26 d. raštu Nr. 14–27–382 Vyriausiajam administraciniam teismui pateikė atsiliepimą į ankstesnį Konkurencijos tarybos (pareiškėjo) 2000 m. spalio 31 d. prašymą Nr. 09–05–1182 „Dėl Konkurencijos tarybos 2000 m. vasario 10 d. nutarimo Nr. I/b „Dėl vaistinių steigimo tvarkos norminių aktų atitikimo Konkurencijos įstatymo nuostatoms“, kuriame išdėstė priežastis, dėl kurių prašoma atmesti Konkurencijos tarybos prašymą kaip nepagrįstą, tačiau Sveikatos apsaugos ministerija nėra gavusi Konkurencijos tarybos 2001 m. liepos 26 d. rašto Nr. 09–02–943, kuriuo, kaip teigia pareiškėjas savo 2001 m. spalio 31 d. prašyme Nr. 09–02–1138, kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą. Todėl Sveikatos apsaugos ministerija nėra susipažinusi su Konkurencijos tarybos 2001 m. liepos 26 d. prašymo Nr. 09–02–943 turiniu.

4. Konkurencijos taryba viešame posėdyje kartu su Sveikatos apsaugos ministerijos atstovais nenagrinėjo skundžiamo sveikatos apsaugos ministro 2001 m. spalio 8 d. įsakymo Nr. 523 „Dėl sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ arba, jei buvo nagrinėta uždaramame posėdyje, su priimtais Tarybos nutarimais (Konkrencijos įstatymo 20 str. 5 dalis) nesupažindino Sveikatos apsaugos ministerijos, ir, kaip nustatyta KĮ 19 str. 1 dalies 4 punktu, neturi teisės Tarybos reikalavimų nevykdymo apskųsti Vyriausiajam administraciniam teismui.

5. Pagal šiuo metu galiojančius sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 „Dėl reikalavimų vaistinėms ir būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos patvirtinimo“ patvirtintų Reikalavimų vaistinėms 4 punkto reikalavimus nedraudžiama steigti naujas vaistines ar jų filialus arčiau kaip 500 metrų spinduliu nuo būtinojo aprūpinimo vaistinių, tačiau jiems keliami tokie patys reikalavimai, kaip ir šalia esančiai būtinojo aprūpinimo vaistinei (toliau – BA vaistinė): „4. Arčiau kaip 500 metrų spinduliu nuo būtinojo aprūpinimo vaistinės teisę vykdyti farmacinę veiklą gali įgyti tik visuomenės gamybinė vaistinė, visuomenės ar visuomenės gamybinės vaistinės gamybinis filialas, kuriems leidžiama pradėti savo veiklą tik įgijus būtinojo aprūpinimo vaistinės statusą.“

6. Pareiškėjo minimi 1999 m. gruodžio 15 d. raštas Nr. 40–06–6846 (b.l. 76) ir 1999 m. spalio 22 d. raštas Nr. 14–07–5798 (b.l. 13) buvo rašyti Konkurencijos tarybai 1999 metais, kai galiojo sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymu Nr. 450 patvirtintų Reikalavimų vaistinėms 4 punkto pirminė redakcija, kurią svarstė Konkurencijos taryba 2000 m. vasario 10 d. posėdyje. Ketvirtas punktą tuo metu buvo išdėstytas taip: „4. Nuo būtinojo aprūpinimo vaistinės naują visuomenės vaistinę ar vaistinės filialą galima steigti ne arčiau kaip 500 metrų atstumu“. Tuo metu šio punkto reikalavimai sudarė skirtingas konkurencijos sąlygas ir iš dalies dirbtinai apsaugojo BA vaistinių rinką. Atsižvelgus į Konkurencijos tarybos 2000 m. vasario 10 d. nutarimą Nr. I/b, buvo pakeista šio punkto redakcija (žr. atsiliepimo I punktą).

7. Būtinojo aprūpinimo vaistinių tinklas leidžia valstybei užtikrinti gyventojų aprūpinimą būtinaisiais vaistais, neinvestuojant valstybės lėšų į valstybės ar savivaldybės įmonių, kurioms būtų galima pavesti vykdyti valstybei būtinas funkcijas, išlaikymą. Konkurencijos tarybos siūlymas ekonominiais metodais užtikrinti nuostolingų farmacinės veiklos funkcijų vykdymą tik dar labiau sumažins lygios konkurencijos galimybes, nes vienos įmonės bus dotuojamos valstybės ar savivaldybės, o kitos – ne. Kitas siūlymas – kelti nuostolingų farmacinių paslaugų įkainius, ekstemporalių ar narkotinių vaistų kainas – nepriimtinas dėl

sunkios gyventojų ekonominės padėties. Be to, bus pažeistas vaistų prieinamumo visoms gyventojų grupėms principas.

8. Šiuo metu galiojančio sveikatos apsaugos ministro įsakymo Nr. 450 minėto 4 punkto reikalavimas neprieštarauja ir Konstitucijos nuostatoms, patvirtintoms Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimu, „kad reguliuojant ūkinę veiklą pagrindinis būdas užtikrinti asmens ir visuomenės interesų derinimą yra sąžiningos konkurencijos apsauga“, tos pačios nuostatos patvirtintos KĮ 16 str. 1 dalimi, kuria „ūkio subjektams draudžiama atlikti bet kuriuos veiksmus, prieštaraujančius ūkinės veiklos sąžiningai praktikai ir geriems papročiams, kai tokie veiksmai gali pakenkti kito ūkio subjekto galimybėms konkuruoti“. Konkurencijos taryba teigia, kad sąžiningą konkurenciją gali užtikrinti tik kuo didesnis rinkoje veikiančių ūkio subjektų skaičius, tačiau sąžiningoje konkurencijoje gali dalyvauti tik lygiaverčiai ūkio subjektai, šiuo atveju – kelios būtinojo aprūpinimo vaistinės. Priešingu atveju iškreipiamos konkurencijos sąlygos ir verčiami konkuruoti skirtingas galimybes rinkoje turintys ūkio subjektai.

9. KĮ 16 str. 1 dalis reguliuoja ūkio subjektų veiksmus konkurencijos sąlygomis. Sveikatos apsaugos ministro įsakymas Nr. 450 reglamentuoja ūkio subjektų – vaistinių veiksmus, t.y. kelia reikalavimus farmacijos įmonėms, kurios numato vykdyti vaistinės funkcijas.

10. KĮ 5 str. numato, kurie konkurenciją ribojantys susitarimai yra draudžiami. Šio įstatymo 5 str. 1 dalies 2 punktą nustato „susitarimą pasidalyti prekės rinką teritoriniu pagrindu, pagal pirkėjų ar tiekėjų grupes ar kitu būdu“. Šią nuostatą atitinka būtinojo aprūpinimo vaistinių rinką 500 metrų spinduliu. KĮ 5 str. 4 dalis numato, kad gali būti nelaikomi 5 str. 1 ir 2 dalių pažeidimu „nedidelę atitinkamos rinkos dalį turinčių ūkio subjektų susitarimai, kurie dėl mažareikšmio poveikio negali itin riboti konkurencijos“. KĮ 6 str. numato galimybę suteikti išimtis, jeigu susitarimas skatina arba pagerina prekių pasiskirstymą ir dėl šių priežasčių sudaro galimybes visiems vartotojams gauti papildomos naudos, taip pat jeigu nesuteikia susitarimo šalims galimybės riboti konkurenciją didelėje atitinkamos rinkos dalyje. Minėti KĮ straipsniai leidžia iš dalies riboti konkurenciją, todėl į tai turi būti atsižvelgiama nagrinėjant ir būtinojo aprūpinimo vaistinių vaistų rinkos 500 metrų spinduliu ribojimą. Šiuo metu yra išduoti 98 būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso pažymėjimai. Tai sudaro tik 9,8 proc. bendro vaistinių skaičiaus, todėl teritorinis vaistinių rinkos ribojimas labai nedidelis. Be to, minėta sveikatos apsaugos ministro įsakymo Nr. 450 4 punkto nuostata leidžia patekti į šią BA vaistinių ribojamą rinką ir kitiems lygiaverčiams ūkio subjektams, t.y. atitinkantiems tuos pačius būtinojo aprūpinimo vaistinėms keliamus reikalavimus.

11. Dėl sveikatos apsaugos ministro 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 (Žin., 1999, Nr. 88–2609) Būtinojo aprūpinimo vaistinės statuso suteikimo tvarkos

11.5 punkto nuostatos Konkurencijos tarybos teiginiui, kad reikalavimas pateikti vietovės planą nurodytu masteliu ir nurodytu atstumu 500 m. spinduliu nuo esamos vaistinės, patvirtintą savivaldybės architekto, sukuria papildomas kliūtis ūkio subjektams, siekiantiems įeiti į rinką, nepritariama. Ši vietovės planą pateikia jau esantys rinkoje ūkio subjektai ir tai yra konkretus dokumentas jų interesams užtikrinti, patvirtintas savivaldybės architekto, todėl negali būti vertinamas kaip klaidinančias ar kliudantis kitiems ūkio subjektams. Kiekvienas ūkio subjektas turi teisę turėti bet kokio mastelio savo vietovės planą ir savo nuožiūra pateikti valstybės valdymo institucijai.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Prašymas paliekamas nenagrinėtas.

Iš bylos matyti, kad pareiškėjas 2000 m. vasario 10 d. buvo priėmęs nutarimą, įpareigojantį sveikatos apsaugos ministrą pakeisti dalį savo 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450.

Atsakovas, vykdydamas minėtą pareiškėjo nutarimą, atitinkamus 1999 m. spalio 15 d. įsakymo Nr. 450 punktus, kaip prieštaraujančius Konkurencijos įstatymo 4 str., panaikino.

Po to atsakovas 2001 m. spalio 8 d. priėmė naują įsakymą Nr. 523, kuriame numatė naujas vaistinių steigimo sąlygas, kurios netapačios sąlygoms, buvusioms 1999 m. spalio 15 d. įsakyme Nr. 450 (Reikalavimų vaistinėms ir jų patalpoms 4 p. 1999 m. spalio 15 d. ir 2001 m. spalio 8 d. įsakymų redakcijos).

Iš to, kas pasakyta, matyti, kad atsakovas pareiškėjo nutarimą įvykdė, t.y. panaikino tas norminio akto nuostatas, kurios prieštaravo Konkurencijos įstatymo 4 str., bei priėmė naujas nuostatas, kuriomis, jo nuomone, toks prieštaravimas yra pašalintas.

Tokiu būdu nauju nagrinėjimo dalyku atitikimo Konkurencijos įstatymo reikalavimams prasme tapo atsakovo naujai 2001 m. spalio 8 d. priimtas įsakymas Nr. 523.

Pagal Konkurencijos įstatymo 19 str. 4 d. pareiškėjas kreiptis į Vyriausiąją administracinę teisumą dėl norminio akto panaikinimo gali tik po to, kai valstybės valdymo institucijos nevykdo Konkurencijos tarybos reikalavimo pakeisti ar panaikinti atitinkamus savo teisės aktus.

Konkurencijos įstatymo 20 str. 5 d., 36 str. nustatyta, kad Konkurencijos taryba, sprendama jos kompetencijai priskirtus klausimus, priima nutarimus.

Taiigi būtina įstatyminė sąlyga kreiptis į teisumą aptariamuoju atveju pareiškėjui yra nutarimo priėmimas atitinkamu klausimu ir institucijos, kuriai šis nutarimas skirtas, šio nutarimo reikalavimų neįvykdymas.

Iš bylos matyti, kad pareiškėjas jokio nutarimo dėl atsakovo 2001 m. spalio 8 d. įsakymo Nr. 523 nėra priėmęs, dėl to atsakovui neatsirado pareiga pakeisti ar panaikinti minėtą savo įsakymą.

Esant šioms aplinkybėms darytina išvada, kad pareiškėjas nesilaikė išankstinio ginčo sprendimo tvarkos, kuria dar gali pasinaudoti.

Dėl to, kas paminėta, jo pareiškimas paliktinas nenagrinėtas (ABTĮ 103 str. 1 p.).

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 103 str. 1 p., 114 str. 1 d.,

n u t a r i a :

Konkurencijos tarybos prašymą pripažinti sveikatos apsaugos ministro 2001 m. spalio 8 d. įsakymo Nr. 523 1.2 ir 1.3 p. prieštaraujančiais Konkurencijos įstatymo 4 str. palikti nenagrinėtą.

Nutartis neskundžiama.

1.1.8. Dėl bylos nutraukimo konstatavus, kad prašomas ištirti aktas neturi norminio administracinio akto požymių, ir dėl susisiekimo ministro 1999 m. kovo 15 d. įsakymo Nr. 90 „Dėl susisiekimo ministro 1997 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. 286 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo nuostatų“ įgyvendinimo“ atitikimo Žemės nuomos įstatymo 8 straipsnio 2 daliai

Administracinė byla Nr. I⁴–1/2002

SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. birželio 21 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: N. Piškinaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), S. Gudyno, B. Janavičiūtės, R. Piličiausko ir A. Taminsko,

sekretoriaujant Ž. Steponavičienei,

dalyvaujant atsakovo Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos atstovei L. Šitkauskienei, trečiųjų suinteresuotų asmenų atstovams: AB „Progresas“ – V. Nikitinai ir advokatei V. Vaitkutei Pavan, VĮ Klaipėdos valstybinis jūrų uosto direkcijos – S. Trečekauskui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal Klaipėdos apygardos teismo prašymą ištirti administracinių norminių aktų teisėtumą.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija kreipėsi su ieškininiu pareiškimu į Klaipėdos apygardos teismą, prašydama išieškoti iš akcinės bendrovės „Progresas“ 376 870,35 Lt skolą už uosto žemės nuomą ir 6802,14 Lt delspinigių. Nurodė, kad 1997 m. gruodžio 30 d. Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija ir AB „Progresas“ sudarė uosto žemės nuomos sutartį Nr. 23/97ž. Pagal šios sutarties 1 punktą AB „Progresas“ išnuomotas 173 679 kv.m ploto uosto žemės sklypas, už kurio nuomą atsakovas įsipareigojo mokėti sutarties 32 punkte nustatyto dydžio nuomos mokesį ir laikytis sutarties sąlygų. Iki šios sutarties galiojo 1995 m. kovo 17 d. uosto teritorijos nuomos sutartis Nr. 37/95, pagal kurios 1 punktą atsakovas (nuomininkas) įsipareigojo mokėti uosto žemės nuomos mokesį ir laikytis sutarties sąlygų, o ieškovas (nuomotojas) įgijo teisę Vyriausybės ar Susisiekimo ministerijos nustatyta tvarka keisti nuomos kainą ir nuomos mokesčio dydį 1995 ir kiekvienais kitais metais. AB „Progresas“, pasikeitus žemės nuomos kainai, pažeidė sutarties Nr. 37/95 35 punkto nuostatą ir mokėjo 1995 metams nustatytą nuomos mokesį, ir taip susidarė nepriemoka.

Nagrinęjant bylą Klaipėdos apygardos teisme, atsakovas AB „Progresas“ pareiškė prašymą sustabdyti civilinę bylą ir kreiptis į administracinę teismą, prašant patikrinti, ar susisiekimo ministro įsakymų, priimtų 1996 m. gegužės 22 d. (Nr. 176), 1997 m. rugsėjo 29 d. (Nr. 369) ir 1999 m. kovo 15 d. (Nr. 90), dalys, patvirtinančios uosto žemės nuomos koeficientus, atitinka Lietuvos Respublikos įstatymus. Nurodė, kad 1996 m. gegužės 22 d. įsakymu Nr. 176 (priedas Nr. 2) patvirtinti uosto žemės nuomos koeficientai dar prieš įsigaliojus tiek Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymui, tiek tvarkai, nustatančiai, kad tokie koeficientai iš viso turi būti taikomi skaičiuojant Klaipėdos uosto žemės nuomos kainą, taip pažeidžiant tuo metu galiojusį Žemės nuomos įstatymo 8 str. 1997 m. liepos 29 d. susisiekimo ministro įsakymu Nr. 369 patvirtinti Klaipėdos jūrų uosto žemės kategorijos ir uosto žemės nuomos koeficientai 1997 metams. 1999 m. kovo 15 d. įsakymu Nr. 90 patvirtinti žemės nuomos koeficientai ir lengvatiniai koeficientai 1999–2000 metams. Atsakovas AB „Progresas“ teigia, kad Susisiekimo ministerijai nesuteikta teisė nustatyti valstybinio jūrų uosto nuomos dydį ir tai prieštarauja Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo 23 str. ir Žemės nuomos įstatymo 8 str.

Klaipėdos apygardos teismas patenkino atsakovų prašymą ir nutartimi kreipėsi į Aukštesnįjį administracinį teismą su prašymu ištirti, ar susisiekimo ministro 1996 m. gegužės 22 d. (Nr. 176), 1997 m. rugsėjo 29 d. (Nr. 369) ir 1999 m. kovo 15 d. (Nr. 90) įsakymų su priedais dalys, nustatančios Klaipėdos valstybinio jūrų

uosto teritorijos nuomos koeficientus, neprieštarauja Žemės nuomos įstatymo 8 straipsniui.

Aukštesnysis administracinis teismas, nagrinėdamas bylą dėl įsakymų atitikimo įstatymui, suabejojo 1993 m. rugpjūčio 6 d. Vyriausybės nutarimo Nr. 608 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto valdymo“ 4.2 punkto atitikimu Žemės nuomos įstatymo 8 str. 2 d. (11 str. 1 d. pirminė redakcija), kuriuo Susisiekimo ministerijai pavesta parengti ir patvirtinti Klaipėdos valstybinio jūrų uosto teritorijų nuomos, mokėjimo už naudojamąsi uosto teritorija, akvatorija bei inžineriniais įrenginiais taisyklės. Žemės nuomos įstatymo 8 str. 2 d. (11 str. 1 d. pirminė redakcija) įtvirtinta nuostata, kad valstybinės žemės nuomos mokesčio dydis nustatomas įstatymų ir Vyriausybės nustatyta tvarka, o teisė deleguoti nuomos mokesčio nustatymą kitai institucijai nenumatyta, todėl teismas sustabdė administracinę bylą dėl Susisiekimo ministerijos įsakymų teisėtumo ir kreipėsi į Konstitucinį Teismą, prašydamas ištirti, ar 1993 m. rugpjūčio 6 d. Vyriausybės nutarimo Nr. 608 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto valdymo“ 4.2 punktą neprieštarauja Žemės nuomos įstatymo 8 str. 2 d. (11 str. 1 d. pirminė redakcija).

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2002 m. vasario 19 d. nutarimu pripažino, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 6 d. nutarimo Nr. 608 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto valdymo“ 4.2 punkto nuostata „pavesti Susisiekimo ministerijai iki 1993 m. rugsėjo 1 d. – parengti ir patvirtinti Klaipėdos valstybinio jūrų uosto teritorijų nuomos, mokėjimo už naudojamąsi uosto teritorija, akvatorija bei inžineriniais įrenginiais taisyklės“ ta apimtimi, kuria sudarė teisinės prielaidas Susisiekimo ministerijai jos parengtose ir patvirtintose Klaipėdos valstybinio jūrų uosto nuomos taisyklėse nustatyti normas, reguliuojančias Klaipėdos valstybinio jūrų uosto žemės nuomos mokesčio dydžio nustatymą, nuo 1994 m. sausio 12 d. iki 1996 m. gegužės 16 d., t.y. iki Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo įsigaliojimo, prieštaravo Lietuvos Respublikos Žemės nuomos įstatymo 11 straipsnio 1 daliai (1993 m. gruodžio 23 d. redakcija). Nustatyti Klaipėdos valstybinio jūrų uosto žemės nuomos mokesčio dydį pagal Žemės nuomos įstatymo 11 straipsnio 1 dalį (1993 m. gruodžio 23 d. redakcija) priklausė ne Susisiekimo ministerijai, bet Seimo ir Vyriausybės kompetencijai. Įsigaliojus Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymui, jūrų uosto žemės nuomos, taip pat mokesčio už šios žemės nuomą teisinį reguliavimą nustatė šio įstatymo normos.

Nagrinėjant įsakymų teisėtumo klausimą, išklausti atsakovo ir trečiųjų suinteresuotų asmenų atstovai.

Atsakovas Susisiekimo ministerija nurodė, kad valstybinio jūrų uosto teritorijos žemės nuomos ypatumus nustato Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymas. Kadangi 1996 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr. 176 „Dėl Klaipėdos valstybinio

jūrų uosto teritorijos nuomos“, 1997 m. rugsėjo 29 d. įsakymas Nr. 369 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto žemės nuomos koeficientų 1997 metams“, 1999 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. 90 „Dėl susisiekimo ministro 1997 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. 286 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo nuostatų įgyvendinimo“ dalinio pakeitimo“ priimti galiojant Lietuvos Respublikos Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymui, kurio 23 str. suteikia Susisiekimo ministerijai teisę tvirtinti nuomos mokesčio apskaičiavimo tvarką, minėti įsakymai neprieštaravo galiojantiems Lietuvos Respublikos įstatymams.

Susisiekimo ministerijos atstovė palaikė atsakovo poziciją ir nurodė, kad ginčijami įsakymai yra specifiniai, todėl nebuvo skelbiami *Valstybės žiniuose*.

Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcijos atstovas S. Trečekauskas išreiškė nuomonę, kad ginčijami įsakymai, nustatantys žemės nuomos koeficientus neprieštarauja Žemės nuomos įstatymo 8 straipsniui.

Akcinės bendrovės „Progresas“ atstovė advokatė V. Vaitkutė Pavan prašė pripažinti įsakymus prieštaraujančiais Žemės nuomos įstatymo 8 straipsniui. Nurodė, kad Susisiekimo ministerijos 1996 m. gegužės 22 d. įsakymas Nr. 176 priimtas neįsigaliojus Klaipėdos jūrų uosto įstatymui, o šio įstatymo 23 straipsnis nenustatė žemės nuomos apskaičiavimo tvarkos. Susisiekimo ministras pagal galiojančius įsakymų priėmimo metu teisės aktus neturėjo teisės nustatyti žemės nuomos koeficientų. Pagal Žemės nuomos įstatymo 8 straipsnį žemės nuomos mokesčio dydį galėjo nustatyti tik įstatymas arba Vyriausybė. Be to, atstovės teigimu, ginčijami įsakymai nebuvo paskelbti įstatymų nustatyta tvarka.

Vyriausiasis administracinis teismas

k o n s t a t u o j a :

Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 15–20 straipsnių nuostatas administraciniams teismams priskirta tirti tik norminių administracinių teisės aktų teisėtumą. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas tiria tokių aktų teisėtumą, jeigu juos priėmė centrinio administravimo subjektas (ABTĮ 20 str. 1 d. 3 p.). Susisiekimo ministro įsakymai, priimti 1996 m. gegužės 22 d. (Nr. 176), 1997 m. rugsėjo 29 d. (Nr. 369) ir 1999 m. kovo 15 d. (Nr. 90), patvirtinantys uosto žemės nuomos koeficientus, yra centrinio administravimo subjekto priimti teisės aktai, tačiau 1996 m. gegužės 22 d. (Nr. 176), 1997 m. rugsėjo 29 d. (Nr. 369) ir 1999 m. kovo 15 d. (Nr. 90) įsakymai nėra norminiai administraciniai teisės aktai. Pagal ABTĮ 2 str. 13 d. norminis teisės aktas – tai įstatymas, administracinis ar kitas teisės aktas, nustatantis elgesio taisykles, skirtas individualiais požymiais neapibūdintų subjektų grupei. To paties straipsnio 14 dalis apibrėžia individualų teisės aktą kaip vienkartinį teisės taikymo aktą, skirtą konkrečiam subjektui ar individualiais požymiais apibūdintai subjektų grupei. Prašomi ištirti įsakymai kaip tik ir

skirti individualiais požymiais apibrėžtiems subjektams, tarp kurių ir akcinė bendrovė „Progresas“, ir konkrečiam laikotarpiui. Vyriausybės 1993 m. rugpjūčio 6 d. nutarimo Nr. 608 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto valdymo“ 4.2 punktu Susisiekimo ministerijai buvo pavesta iki 1993 m. rugsėjo 1 d. parengti ir patvirtinti Klaipėdos valstybinio jūrų uosto teritorijų nuomos, mokėjimo už naudojamąsi uosto teritorija, akvatoriją bei inžineriniais įrenginiais taisykles. Pagal šią nuostatą ministerija turėjo parengti bendro pobūdžio nuomos mokesčio neapibrėžtam subjektų ratui taisykles, t.y. norminį aktą, kuris ir galėtų būti tyrimo, nustatyto ABTĮ 15–20 str. nuostatose, objektas. Ginčijami įsakymai norminio akto požymiu neturi. Individualaus teisės akto teisėtumą ir pagrįstumą turi vertinti teismas, nagrinėdamas konkrečią bylą dėl subjekto teisių pažeidimo. Byla dėl Susisiekimo ministerijos 1996 m. gegužės 22 d. (Nr. 176) ir 1997 m. rugsėjo 29 d. (Nr. 369) įsakymų teisėtumo nutrauktina.

Susisiekimo ministerijos 1999 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. 90 „Dėl susisiekimo ministro 1997 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. 286 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo nuostatų įgyvendinimo“ ta dalimi, kuri reglamentuoja uosto žemės nuomos mokesčio apskaičiavimo tvarką (1 punktą), atitinka norminio akto reikalavimus ir gali būti šios bylos nagrinėjimo dalykas. Įsakymas paskelbtas Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ nustatyta tvarka. Neteko galios Susisiekimo ministerijos 2000 m. gruodžio 15 d. įsakymu Nr. 370 nuo 2001 m. sausio 1 d. (Žin., 2000, Nr. 108–3469).

Pareiškėjas prašo ištirti šio įsakymo atitikimą Žemės nuomos įstatymo 8 straipsniui. Šio įstatymo 8 str. 2 d. (1998 m. kovo 24 d. redakcija) nustatė, kad valstybinės žemės nuomos mokesčio dydis nustatomas įstatymų ir Vyriausybės nustatyta tvarka. Tačiau 1996 m. gegužės 16 d. priimtas Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymas. 1996 m. gegužės 16 d. Lietuvos Respublikos žemės nuomos įstatymo 1 straipsnio papildymo įstatymo 1 straipsniu Žemės nuomos įstatymo 1 straipsnis buvo papildytas 5 dalimi, kurioje nustatyta, kad valstybinio jūrų uosto teritorijos žemės nuomos ypatumus nustato Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymas. Taigi nuo 1996 m. gegužės 16 d. Klaipėdos valstybinio jūrų uosto žemės nuomos, taip pat ir mokesčio už šios žemės nuomą teisinį reguliavimą nustatė specialus Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymas. Prašomas ištirti susisiekimo ministro 1999 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. 90 „Dėl susisiekimo ministro 1997 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. 286 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo nuostatų įgyvendinimo“ priimtas vadovaujantis Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymu, o ištirti įsakymo atitikimą šio įstatymo nuostatomis neprašoma.

Vyriausiasis administracinis teismas, atsižvelgdamas į tai, kad nuo 1996 m. gegužės 16 d. Klaipėdos valstybinio jūrų uosto žemės nuomos, taip pat ir mokesčio

už šios žemės nuomą teisinį reguliavimą nustatė Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymas, ir Žemės nuomos įstatymas šios žemės nuomos klausimo nereguliavo, laiko, kad susisiekimo ministro 1999 m. kovo 15 d. įsakymo Nr. 90 „Dėl susisiekimo ministro 1997 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. 286 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo nuostatų įgyvendinimo“ nuostatos patenka į Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo reguliavimo sritį ir neprieštarauja Žemės nuomos įstatymo 8 straipsnio 2 daliai (1998 m. kovo 24 d. redakcija).

Vadovaudamasis Administracinių bylų teisenos įstatymo 20 str. 1 d. 3 p. ir 105 str., 115 str. 1 d. 1 p., Vyriausiasis administracinis teismas

n u s p r e n d ž i a :

Administracinę bylą dėl Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 1996 m. gegužės 22 d. įsakymo Nr. 176 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto teritorijos nuomos“ ir 1997 m. rugsėjo 29 d. įsakymo Nr. 369 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto žemės nuomos koeficientų 1997 metams“ teisėtumo pagal Klaipėdos apygardos teismo prašymą nutraukti.

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 1999 m. kovo 15 d. įsakymas Nr. 90 „Dėl susisiekimo ministro 1997 m. liepos 24 d. įsakymo Nr. 286 „Dėl Klaipėdos valstybinio jūrų uosto įstatymo nuostatų įgyvendinimo“ neprieštarauja Žemės nuomos įstatymo 8 straipsnio 2 daliai (1998 m. kovo 24 d. redakcija).

Sprendimas galutinis ir neskundžiamas.

**1.1.9. Dėl ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų
Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punkto atitikimo
Civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I-459 redakcija)
227 straipsnio 2 daliai ir 483 straipsniui**

Administracinė byla Nr. I⁶-15/2002

**SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2002 m. liepos 1 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų:
Algirdo Taminsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Birutės Janavičiūtės, Ri-
čardo Piličiausko, Romano Klišausko ir Antano Ablingio,
sekretoriaujant Alinai Macaitytei,
dalyvaujant trečiojo suinteresuoto asmens AB „Rytų šiluminiai tinklai“ at-
stovui Rolandui Alekperovui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal Panevėžio miesto apylinkės teismo prašymą dėl norminio administracinio akto teisėtumo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Pareiškėjas – Panevėžio miesto apylinkės teismas – nagrinėjo civilinę bylą pagal ieškovo SPAB „Lietuvos energija“ vardu Panevėžio elektros tinklų ieškinį atsakovams A. Navarauskieni ir A. Navarauskui dėl žalos atlyginimo. Ieškovas nurodė, kad atsakovai savo gyvenamajame name buvo įrengę slaptą neapskaitinį atvadą (atsaką) ir tokiu būdu elektros energiją vartojo be apskaitos. Nurodė, kad vadovaujantis ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 p. suvartota elektros energija perskaičiuota ir nustatyta, kad atsakovai, elektros energijos vartotojai Alfonsa Navarauskienė ir Alfonsas Navarauskas, ieškovui padarė 6583,82 Lt žalą.

Nagrinėjant bylą Panevėžio apylinkės teisme, atsakovė prašė teismo kreiptis į Lietuvos vyriausiąją administracinį teismą su prašymu ištirti, ar ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 p. neprieštaravo ir neprieštarauja CK 227 str. 2 d., 483 str. Atsakovė paaiškino, kad ieškinys dėl 6583,82 Lt skolos iš jos priteisimo pareikštas CK 483 str. pagrindu, nurodant, kad pažeidimas nustatytas 2000 m. rugsėjo 20 d., suvartota elektros energija apskaičiuota Taisyklių 41.4 p. pagrindu, teigiama, kad ji ieškovui padarė 6583,82 Lt žalą. Minėtose Taisyklių nuostatose nustatyta tvarka elektros energijos tiekėjas įgijo teisę vienašališkai nustatyti suvartotą elektros energijos kiekį nepriklausomai nuo realaus pažeidimo trukmės, elektros energijos vartojimo per parą laiko, imtuvų galios ir realaus jų nebuvimo, nes skaičiuojama žala nuo kištukinių lizdų skaičiaus, t.y. ne realiai ir objektyviai padaryta žala. Toks žalos apskaičiavimas yra ne realus, o spėjamas. Iki 2001 m. liepos 1 d. galioję įstatymai numatė, kad nuostoliais laikomos kreditoriaus turėtos išlaidos, jo turto netekimas ar sužalojimas (CK 227 str. 2 d.), o CK 483 str. numatė tik realiai turėtos žalos atlyginimą. Taisyklių 41.4 p. numatyta elektros energijos skaičiavimo tvarka turi ne kompensacinį žalos atlyginimą, o sankcijos pobūdį. Elektros energijos tiekėjas įgyja galimybę ne tik nubausti pažeidėją, bet ir nepagrįstai praturtėti. Be to, nei įstatymai, nei Vyriausybės nutarimai nesuteikė teisės buvusiai Energetikos ministerijai, o vėliau jos teisių perėmėjai – Ūkio ministerijai, nustatyti specifinę žalos dydžio skaičiavimo tvarką, nei numatyti sankcijų Taisyklės pažeidusiems asmenims.

Ieškovo atstovė prašė Panevėžio miesto apylinkės teismo atsakovės prašymą dėl kreipimosi į Lietuvos vyriausiąją administracinį teismą atmesti kaip nepagrįstą šiais motyvais: atsakovams ieškinys yra pareikštas ne dėl skolos už

suvartotą elektros energiją, o dėl žalos padarymo už be apskaitos vartotą elektros energiją, t.y. CK 483 str. pagrindu. Pagal Taisyklių 41.4 p. redakciją skolos už suvartotą elektros energiją kiekis yra apskaičiuojamas pagal skaitiklio rodmenis, o žalos padarymo atveju suvartotos elektros energijos kiekis perskaičiuojamas. Pagrindas elektros energijos perskaičiavimui, baudoms apskaičiuoti yra aktas apie neapskaitinį elektros energijos vartojimą. Taisyklėse įteisinta žalos apskaičiavimo tvarka CK normoms neprieštarauja. Paaiškėjus neapskaitinio elektros energijos vartojimo faktui ieškovas tai svarstė 2000 m. rugsėjo 22 d. komisijos posėdyje ir atsakovei buvo suteiktos visos galimybės įrodinėti padarytos žalos dydį. Atsakovė įrodymų nepateikė. Komisija nutarė atsakovės padarytą žalą skaičiuoti už vienerius metus, o ne už trejus, kaip numato Taisyklės. Ieškovo atstovė pripažino, kad Taisyklės numato suvartotos elektros energijos perskaičiavimą kaip sankciją už elektros energijos vartojimo taisyklių pažeidimus.

Panevėžio miesto apylinkės teismas 2001 m. gruodžio 14 d. nutartimi sustabdė civilinę bylą ir kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą su prašymu ištirti, ar ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 p. neprieštaravo CK 227 str. 2 d., 483 str. (1994 gegužės 17 d. įstatymo Nr. I-459 redakcija).

Teismas nutartyje nurodė, kad iki 2001 m. liepos 1 d. galioję įstatymai numatė, jog nuostoliais laikomos kreditoriaus turėtos išlaidos, jo turto netekimas arba sužalojimas (CK 227 str. 2 d.), o CK 483 str. delikto atveju numatė tik realiai turėtos žalos atlyginimą. Taisyklių 41.4 p. nuostatose nustatyta tvarka elektros energijos tiekėjas įgijo teisę vienašališkai nustatyti suvartotą elektros energijos kiekį nepriklausomai nuo realaus pažeidimo trukmės, elektros energijos vartojimo per parą laiko, imtuvų galios ir realaus jų nebuvimo, nes skaičiuojama žala nuo kištukinių lizdų skaičiaus. Pagal Taisyklių 41.4 p. nuostatas suvartotos elektros energijos perskaičiavimo tvarka yra ydinga ne tik dėl to, kad prieštarauja materialinės teisės normoms, nustatančioms žalos ir nuostolių supratimą veikos padarymo metu, bet ir dėl to, kad Taisyklėse nustatyta suvartotos elektros energijos skaičiavimo tvarka turi ne kompensacinį, o sankcijos pobūdį, tai pripažino ir ieškovo atstovė.

Rengiant bylą Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo posėdžiui, buvo gautas Ūkio ministerijos atsiliepimas. Jame nurodyta, kad vadovaudamasis Lietuvos Respublikos energetikos įstatymo 5 straipsniu ir vykdydamas Vyriausybės 1998 m. gegužės 13 d. posėdžio protokolo Nr. 20 16 punkto pavedimą ūkio ministras 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtino Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisykles. Šios taisyklės buvo suderintos su Energetikos valstybine inspekcija, Lietuvos pramonininkų konfederacija, Valstybine kainų ir energetikos kontrolės komisija, Valstybine konkurencijos ir vartotojų teisių gynimo tarnyba, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Aplinkos ministerija ir Žemės ūkio

ministerija. Taisyklės yra privalomos elektros energijos tiekėjams ir elektros energijos vartotojams nepriklausomai nuo jų pavaldumo ir valdomo turto nuosavybės formų.

Atsiliepime nurodyta, kad elektros energija – tai specifinė prekė, kurios suvartotą kiekį be specialių apskaitos prietaisų tiksliai nustatyti praktiškai neįmanoma. Minėtų taisyklių 40.5, 40.6, 40.7, 41.3, 41.4 ir 41.6 punktuose nustatyta elektros energijos, suvartotos be apskaitos prietaisų arba pažeidus juos, apskaičiavimo metodika. Visiems asmenims (tarp jų ir fiziniams), pažeidusiems Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisykles, visokiais būdais siekiant sumažinti elektros skaitiklių parodymus, gadinant elektros skaitiklius arba schemose naudojant elementus, elektros energiją vartojant be elektros apskaitos arba nustatyta tvarka neįforminus – be apskaitos prietaisų suvartotos elektros energijos tiekėjui padaryta žala buvo skaičiuojama, vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 483 straipsniu (Lietuvos Respublikos 1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I–459 redakcija). Patirtos žalos kiekis buvo skaičiuojamas pagal minėtų taisyklių aukščiau nurodytuose punktuose nustatytas metodikas, kuriomis buvo siekiama objektyviai nustatyti patirtą žalą, t.y. dėl minėtų veikų jų padarymo metu kreditoriaus patirtus nuostolius.

Atsiliepime daroma išvada, kad teiginys, jog minėtų taisyklių 41.4 punktas suteikia teisę tiekėjui vienašališkai nustatyti suvartotos elektros energijos kiekį bei prieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I–459 redakcija) 227 straipsnio 2 daliai, 483 straipsniui, yra nepagrįstas.

Atsiliepime taip pat nurodyta, kad ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymas Nr. 319 „Dėl elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių patvirtinimo“ pripažintas netekusiu galios ūkio ministro 2001 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. 398 „Dėl elektros tinklų kodekso bei elektros energijos tiekimo ir naudojimo taisyklių patvirtinimo“.

Vyriausiojo administracinio teismo posėdyje trečiojo suinteresuoto asmens AB „Rytų skirstomieji tinklai“ atstovas R. Alekperovas prašė pripažinti ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 p. neprieštaraujančiu Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 227 str. 2 d., 483 str. Nurodė, kad, vadovaujantis 41.4 p. nustatyta metodika, kiekvienu atveju galima apskaičiuoti, kiek pavagiama elektros energijos. Atstovas nurodė, kad tuo atveju, kai vartotojas įrodo, jog suvartojo mažiau elektros energijos negu apskaičiuota, šalių susitarimu ar teismine tvarka mokestis gali būti perskaičiuojamas.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija

k o n s t a t u o j a :

Lietuvos Respublikos ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punkte nustatyta: „Buitiniam vartotojui sugadinus apskaitos prietaisą taip, kad apskaitos prietaiso gedimas matomas vizualiai (pažeistas elektros energijos skaitiklio stiklas arba korpusas; nutrauktos plombos nuo elektros energijos skaitiklio ar įvadinės apskaitos spintos (skydelio) ir kitų su apskaita susijusių plombuojamųjų vietų, nurodytų šių taisyklių 32 punkte; taip pat siekiant sumažinti elektros energijos skaitiklio rodmenis naudojamos mechaninės ir pan. priemonės stabdant skaitiklio diską) arba pakeitus apskaitos prietaisų prijungimo schemą, Tiekėjas turi teisę perskaičiuoti suvartotos elektros energijos kiekį už laikotarpį nuo paskutinės apskaitos prietaisų patikrinimo dienos, bet ne ilgesnį kaip ieškininės senaties terminas. Suvartota elektros energija perskaičiuojama pagal elektros energijos tiekimo–vartojimo sutartyje nurodytą leistinosios naudoti galios dydį ir naudojimo per 24 valandas trukmę. Kai nustatoma, kad Buitinis vartotojas, siekdamas sumažinti elektros energijos skaitiklio rodmenis, kitaip paveikia apskaitos prietaisą, o Tiekėjo atstovas per paskutinį patikrinimą to galėjo vizualiai nepastebėti (išorinio magnetinio lauko poveikis, su prietaisais atsukant apskaitos prietaisų rodmenis atgal ir pan.), arba įrengia slaptą atvadą, prijungdamas elektros imtuvus prieš apskaitą arba be jos, Tiekėjas turi teisę perskaičiuoti suvartotos elektros energijos kiekį šio punkto pirmoje pastraipoje nustatyta tvarka. Perskaičiuojama už visą laikotarpį nuo elektros energijos tiekimo–vartojimo sutarties sudarymo dienos, bet ne ilgesnį kaip ieškininės senaties terminas. Kai nustatoma, kad fizinis asmuo, nesudaręs su Tiekėju elektros energijos tiekimo–vartojimo sutarties, savavališkai prijungė elektros įrenginius prie Tiekėjo elektros tinklo, Tiekėjas nepriklausomai nuo kištukinių lizdų skaičiaus turi teisę apskaičiuoti suvartotą elektros energiją taip: nustatant, kad ištisą parą (24 valandas) esant vienfaziam įvadui – naudojama 3 kW galia, o trifaziam įvadui – 6 kW. Apskaičiuojamasis laikotarpis turi neviršyti ieškininės senaties termino. Visais atvejais, jeigu aptinkama į tinklą įjungtų elektros energijos imtuvų, kurių bendra galia didesnė negu minėtos šio punkto trečioje pastraipoje, tai perskaičiuojant taikoma bendra imtuvų įrengtoji galia.“

Pareiškėjas abejoja, ar ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punktą neprieštarauja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I-459 redakcija) 227 str. 2 d.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I-459 redakcija) 227 str. 1 d. nustatyta, kad jeigu skolininkas prievolės neįvykdo arba ją įvykdo netinkamai, jis privalo atlyginti kreditoriui tuo padarytus nuostolius. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 227 str. 2 d. nustato, kad nuostoliais laikomos kreditoriaus turėtos išlaidos, jo turto netekimas arba sužalojimas,

taip pat kreditoriaus negautos pajamos, kurias jis būtų gavęs, jeigu skolininkas būtų įvykđęs prievolę. Minėtame Lietuvos Respublikos civilinio kodekso straipsnyje nustatyta atsakomybė už prievolių, atsirandančių tik sutarčių pagrindu, neįvykdymą ar netinkamą vykdymą. Bendruosius atsakomybės už žalos padarymą pagrindus nustato Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I-459 redakcija) 483 str.

Ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punktą nustato elektros energijos tiekėjo teisę perskaičiuoti suvartotos elektros energijos kiekį, jeigu vartotojas sugadina apskaitos prietaisą arba, siekdamas sumažinti elektros energijos skaitiklio rodmenis, kitaip paveikia apskaitos prietaisą, taip pat jeigu vartotojas įrengia slaptą atvadą, prijungdamas elektros imtuvus prieš apskaitą arba be jos. Minėtas Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių punktą taip pat nustato energijos tiekėjo teisę apskaičiuoti suvartotos elektros energijos kiekį, jeigu fizinis asmuo, nesudaręs su tiekėju elektros energijos tiekimo–vartojimo sutarties, savavališkai prijungė elektros įrenginius prie tiekėjo elektros tinklo. Taigi Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 p. numato suvartotos elektros energijos kiekio nustatymo būdus neapskaitinio elektros energijos vartojimo atvejais.

Pagrindas elektros energijai tiekti yra tiekėjo ir vartotojo sudaryta elektros energijos tiekimo–vartojimo sutartis (o išgaliojus Lietuvos Respublikos civiliniam kodeksui, patvirtintam 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864, – elektros energijos pirkimo–pardavimo sutartis). Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos civilinio kodekso, patvirtinto 2000 m. liepos 18 d. įstatymu Nr. VIII-1864, 6.383 str. 2 d. nustatyta, kad energijos pirkimo–pardavimo sutartis sudaroma su abonentu (vartotoju) tik tuo atveju, kai jis turi energiją naudojančius įrenginius ar nustatytus techninius reikalavimus atitinkančius vidaus tinklus, kurie yra prijungti prie energijos tiekimo tinklų, ir kai įrengti energijos apskaitos prietaisai. Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 14.9 p. nustatyta tiekėjo pareiga įrengti Lietuvos Respublikos matavimo priemonių registre įrašytą elektros energijos apskaitos prietaisą vartotojui, su kuriuo yra sudaręs elektros energijos tiekimo–vartojimo sutartį. Elektros energijos tiekimo–vartojimo (pirkimo–pardavimo) sutartis nustato abonto (vartotojo) pareigą mokėti už sunaudotą energijos kiekį pagal elektros apskaitos prietaisų rodmenis. Atsižvelgiant į elektros energijos, kaip prekės, specifiką, elektros energijos tiekimas remiantis tiekimo–vartojimo (pirkimo–pardavimo) sutartimi galimas tik per tiekimo tinklą ir tik įrengus apskaitos prietaisus. Neapskaitinio elektros energijos vartojimo (t.y. neteisėto vartojimo) atvejais tiekėjui padaroma žala. Tokiais atvejais tiekėjui padaryta žala nėra susijusi su sutartiniais santykiais, ir atsakomybė, atsirandanti už tokios žalos padarymą, yra deliktinė atsakomybė.

Kadangi CK (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I–459 redakcija) 227 str. nenustato bendrųjų atsakomybės už žalos padarymą pagrindų ir nereglamentuoja žalos, nesუსijusios su sutartiniais santykiais (tarp jų ir žalos, padarytos tiekėjui neapskaitinio elektros energijos vartojimo atvejais), atlyginimo, ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punktas, numatantis suvartotos energijos kiekio apskaičiavimo būdus neapskaitinio elektros energijos vartojimo (vagystės) atvejais, negali būti pripažintas prieštaraujančiu CK 227 str. 2 d.

Pareiškėjas taip pat abejoja, ar ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punktas neprieštaruja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I–459 redakcija) 483 str., numatančiam delikto atveju tik realiai turėtos žalos atlyginimą.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I–459 redakcija) 483 str. 1 d. nustatyta, kad žalą, padarytą fizinio asmens asmenybei ar turtui, taip pat žalą, padarytą organizacijai, turi atlyginti ją padaręs asmuo pilnutinai, išskyrus Lietuvos Respublikos įstatymų numatytus atvejus. Minto CK straipsnio 2 d. nustatyta, kad padaręs žalą asmuo atleidžiamas nuo jos atlyginimo, jeigu įrodo, kad žala padaryta ne dėl jo kaltės. Remiantis CK 483 str. 2 d., žala, padaryta teisėtais veiksmais, turi būti atlyginama tik įstatymo nustatytais atvejais.

Remiantis Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 42 ir 43 p., pagrindas nustatyta tvarka perskaičiuoti suvartotos elektros energijos kiekį arba apskaičiuoti elektros energijos kiekį, suvartotą be apskaitos prietaiso, yra Beapskaitinio elektros energijos vartojimo vietos apžiūros aktas, kuris taip pat surašomas nustačius šių taisyklių 41.4 p. reikalavimų pažeidimus.

Pareiškėjas nurodo, kad taisyklių 41.4 p. pagrindu tiekėjas įgijo teisę vienašališkai nustatyti suvartotos elektros energijos kiekį nepriklausomai nuo realaus pažeidimo trukmės, elektros energijos vartojimo per parą laiko, imtuvų galios ir realaus jų nebuvimo, nes žala skaičiuojama nuo kištukinių lizdų skaičiaus. Tačiau Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punktas nustato, kad tiekėjas suvartotos elektros energijos kiekį apskaičiuoja nepriklausomai nuo kištukinių lizdų skaičiaus, todėl pareiškėjo teiginys, jog žala apskaičiuojama priklausomai nuo kištukinių lizdų skaičiaus, yra nepagrįstas.

Pagal Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 p., vartotojui sugadinus apskaitos prietaisą taip, kad apskaitos prietaiso gedimas matomas vizualiai, arba pakeitus apskaitos prietaisų prijungimo schemą, perskaičiuoti suvartotos elektros energijos kiekį galima už laikotarpį nuo paskutinės apskaitos prietaisų patikrinimo dienos. Nustačius, kad vartotojas, siekdamas sumažinti elektros

energijos skaitiklio rodmenis, kitaip paveikia apskaitos prietaisą, arba įrengia slaptą atvadą, prijungdamas elektros imtuvus prieš apskaitą arba be jos, suvartotos elektros energijos kiekis gali būti perskaičiuojamas už visą laikotarpį nuo elektros energijos tiekimo–vartojimo sutarties sudarymo dienos. Nurodytais atvejais energija perskaičiuojama pagal elektros energijos tiekimo–vartojimo sutartyje nurodytą leistinosios naudoti galios dydį ir naudojimo per 24 valandas trukmę. Pagal Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 p., nustatčius, kad fizinis asmuo, nesudaręs su Tiekėju elektros energijos tiekimo–vartojimo sutarties, savavališkai prijungė elektros įrenginius prie tiekėjo elektros tinklo, suvartota elektros energija gali būti apskaičiuota taip: nustatant, kad ištisą parą (24 valandas) esant vienfaziam įvadui naudojama 3 kW galia, o trifaziam įvadui – 6 kW. Visais nurodytais atvejais perskaičiavimo (apskaičiavimo) laikotarpis negali būti ilgesnis kaip ieškininės senaties terminas. Minėtame punkte nustatyta, kad jeigu aptinkama į tinklą įjungtų elektros energijos imtuvų, kurių bendra galia didesnė negu šio punkto trečiojoje pastraipoje, tai perskaičiuojant taikoma bendra imtuvų įrengtoji galia. Taigi Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 p. nustatytos bendros elektros energijos kiekio apskaičiavimo taisyklės neapskaitinio energijos vartojimo atvejais, atsižvelgiant į padaryto pažeidimo pobūdį, leistinosios naudoti galios dydį bei į bendrą įrengtąją elektros energijos imtuvų, įjungtų į tinklą, galią, jeigu ji yra didesnė negu leistinoji.

Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 61 p. nustatyta, kad ginčai, kilę dėl padarytos žalos atlyginimo dėl neteisėto elektros energijos vartojimo (vogimo), sprendžiami sutarties šalių susitarimu arba teismine tvarka. Remiantis Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 43.2 p., elektros energijos tiekėjas dėl priverstinio padarytos žalos atlyginimo turi kreiptis į teismą. Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklės nesuteikia tiekėjui teisės išieškoti apskaičiuotą sumą ne ginčo tvarka. Taigi asmeniui, neteisėtai naudojusiam elektros energiją, suteikta galimybė teikti įrodymus, galinčius patvirtinti, kad faktiškai suvartotos elektros energijos kiekis buvo mažesnis, negu apskaičiuotas Beapskaitinio elektros energijos vartojimo vietos apžiūros akto pagrindu, ir kad padaryta žala yra mažesnė negu tiekėjo apskaičiuotoji. Tokią galimybę asmuo turi tiek sprendžiant ginčą šalių susitarimu, tiek teismine tvarka.

Atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, darytina išvada, kad Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punktas nesuteikia tiekėjui teisės nustatant elektros energijos kiekį neapskaitinio vartojimo atveju neatsižvelgti į veiksnius, kurie realiai galėjo turėti įtakos vartojamos elektros energijos kiekiui ar neteisėto elektros energijos vartojimo trukmei. Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 p., nustatydamas bendras elektros energijos kiekio apskaičiavimo taisykles neapskaitinio energijos vartojimo atvejais, neatima galimybės kiek-

vienu konkrečiu atveju, nustatant suvartotos elektros energijos kiekį, atsižvelgti ir į kitas aplinkybes, kurios realiai galėjo turėti įtakos suvartotos elektros energijos kiekiui. Todėl darytina išvada, kad minėtas Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių punktas neprieštaruoja Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I-459 redakcija) 483 str., nustatančiam bendruosius atsakomybės už žalos padarymą pagrindus ir numatančiam delikto atveju tik realiai turėtos žalos atlyginimą.

Įvertinus visus aukščiau nurodytus argumentus, konstatuotina, kad ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punktas neprieštaravo iki 2001 m. liepos 1 d. galiojusio Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I-459 redakcija) 227 straipsnio 2 daliai ir 483 straipsniui.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 115 straipsnio 1 dalies 1 punktu, teisėjų kolegija

n u s p r e n d ž i a :

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos ūkio ministro 1999 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. 319 patvirtintų Elektros energijos tiekimo ir vartojimo taisyklių 41.4 punktas neprieštaravo Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (1994 m. gegužės 17 d. įstatymo Nr. I-459) 227 straipsnio 2 daliai, 483 straipsniui.

Sprendimas neskundžiamas.

1.1.10. Dėl Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 146 punkto teisėtumo

Administracinė byla Nr. I⁷-17/2002

SPRENDIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. rugsėjo 27d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Gintaro Kryževičiaus (kolegijos pirmininko ir pranešėjo), Ričardo Piličiausko, Birutės Janavičiūtės, Algirdo Taminsko ir Romano Klišausko, sekretoriaujant L. Česnavičienei, dalyvaujant trečiajam suinteresuotam asmeniui A. Gasiūnui, viešame teismo posėdyje išnagrino administracinę bylą dėl norminio administracinio akto teisėtumo ištyrimo pagal Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 12 d. nutartį, kuria prašoma nustatyti, ar Pataisos darbų

įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punktas (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) atitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnį, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 protokolo 1 straipsnį, Pataisos darbų kodekso 8 straipsnį, Civilinio kodekso 4.37, 4.38, 4.39, 4.47, 4.48, 4.49, 4.50, 4.93 straipsnius.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Audrius Gasiūnas skundu kreipėsi į teismą prašydamas pripažinti neteisėtais Pravieniškių 2–osios sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijos pareigūnų veiksmus, atimant iš jo teisėtai įgytus maisto produktus, ir priteisti 2000 Lt moralinės žalos atlyginimo.

Skunde nurodyta, kad teisę į nuosavybės neliečiamumą įtvirtina Lietuvos Respublikos Konstitucija, Civilinis kodeksas, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 protokolo 1 str., o nuteistųjų atžvilgiu – papildomai Pataisos darbų kodekso (toliau – PDK) 8 str. PDK nuteistiesiems draudžiamų turėti daiktų ir reikmenų sąrašo nustatymą deleguoja poįstatyminiam aktui – Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklėms (toliau – Taisyklėms). Šis sąrašas yra apibrėžtas Taisyklių 3 priede, jis yra baigtinis, jame draudimas nuteistiesiems turėti maisto produktus nenumatytas. Taigi Pravieniškių 2–osios sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijos pareigūnai, atimdami iš jo maisto produktus ir neleisdami jais disponuoti 5 mėnesius, pažeidė jo teisę į nuosavybės neliečiamumą.

Pravieniškių 2–oji sustiprinto režimo pataisos darbų kolonija atsiliepime į skundą nurodė, kad pareiškėjo krata buvo atlikta 2001 m. spalio 26 d., jam atvykus į Pravieniškių 2–ąją sustiprinto režimo pataisos darbų koloniją, vadovaujantis Taisyklių 82 punktu. Kratos metu buvo rasti maisto produktai, reikalaujantys terminio apdirbimo. Vadovaujantis Taisyklių 9 priedu, kuriame išvardyti leidžiami perduoti arba siųsti nuteistiesiems maisto produktai, minėti maisto produktai buvo paimti ir perduoti saugoti į Apsaugos ir priežiūros skyrių.

Pareiškėjas A. Gasiūnas teismui pateikė prašymą kreiptis į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą dėl Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punkto teisėtumo ištyrimo.

Kauno apygardos administracinis teismas 2002 m. balandžio 12 d. nutartimi priėmė A. Gasiūno prašymą iširti norminio administracinio akto teisėtumą, sustabdė individualios bylos nagrinėjimą ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašo patikrinti, ar Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvir-

tintų teisingumo ministro 2000 m. balandžio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punktas (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) atitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnį, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 protokolo 1 straipsnį, Pataisos darbų kodekso 8 straipsnį, Civilinio kodekso 4.37, 4.38, 4.39, 4.47, 4.48, 4.49, 4.50, 4.93 straipsnius.

Savo abejonės dėl minėto norminio administracinio akto teisėtumo teismas grindžia tokiais teisiniais argumentais:

Teisę į nuosavybę įtvirtina Konstitucijos 23 straipsnis, su išimtimi, numatyta šio straipsnio 3 dalyje. Teisę į nuosavybę garantuoja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 Protokolo 1 straipsnis. Ši konvencija yra Lietuvos Respublikos įstatymas. Pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 Protokolo 1 str. 2 dalį nuosavybės teisę gali riboti valstybės vidaus įstatymai, atsižvelgiant į bendrąjį interesą arba kad garantuotų mokesčių, kitų rinkliavų ar baudų mokėjimą. Teisę į nuosavybę įtvirtina Civilinio kodekso (toliau – CK) 4.37, 4.38, 4.39, 4.93 straipsniai.

Teisę į nuosavybę yra civilinė teisė, kurią pagal CK 4.39 str. gali apriboti tik įstatymas arba teismo nuosprendis. PDK 8 straipsnis įtvirtina nuteistojo civilinių teisių visumą (civilinį teisnumą), su apribojimais, įstatymų numatytais nuteistiesiems, taip pat kylančiais iš teismo nuosprendžio ar režimo, kurį šis kodeksas nustato tos rūšies bausmei atlikti. Nuteistojo nuosavybės teises gali apriboti tik PDK. Remiantis šio kodekso 41 str. 4 dalimi, teisė nustatyti nuteistiesiems draudžiamų turėti reikmenų sąrašą yra deleguota poįstatyminiam aktui – Taisyklėms. Jokie kiti PDK straipsniai nuteistųjų nuosavybės teisių nereglamentuoja. Taisyklių 3 priede yra išvardyti daiktai, medžiagos ir reikmenys, kuriuos nuteistiesiems draudžiama turėti. Jokios kitos Taisyklių nuostatos nuteistiesiems draudžiamų turėti daiktų, medžiagų ir reikmenų neapibrėžia. Taisyklių 3 priedas yra vienintelis teisėtas, t.y. įstatymo deleguotas, nuteistųjų teisės į nuosavybę ribojimas, atitinkantis Konstitucijoje, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, CK numatytas išlygas nuosavybės teisės neliečiamumo principui. Tik Taisyklių 82 ir 89 p. reglamentuoja asmens krata, daiktų apžiūrą ir poėmį. Pareigūnai turi teisę paimti iš nuteistojo tik tai tuos daiktus ir reikmenis, kurie išvardyti Taisyklių 3 priede.

PDK 43 str. ir Taisyklių 9 priedas nustato maisto produktų, kuriuos nuteistiesiems leidžiama pirkti, sąrašą. Minėto 9 priedo pastaboje nurodyta, kad „Pataisos darbų įstaigų administracija privalo stengtis, kad parduotuvėje būtų didesnis maisto produktų asortimentas, negu nurodyta šiame sąrašė“. Šios nuostatos nėra draudimas ar nuteistųjų teisių suvaržymas, jas galima suprasti tiktai kaip įsipareigojimą užtikrinti minėto sąrašo produktų asortimentą pataisos darbų įstaigos

parduotuvėje. Tačiau Taisyklių 146 punktas reglamentuoja tokią maisto produktų ir kitų daiktų perdavimo nuteistiesiems tvarką: „Maisto produktai, kurie nurodyti Taisyklių 9 priede, ir daiktai bei reikmenys, kuriuos draudžiama turėti nuteistajam (3 priedas), grąžinami asmeniui, juos perdavusiam, nurodant grąžinimo priedą“. Taisyklių 146 punktu praktiškai yra įtvirtintas draudimas perduoti nuteistajam maisto produktus, neištrauktus į Taisyklių 9 priedą. Teisės nustatyti tokį draudimą poįstatyminiam aktui įstatymas nedeleguoja. Tokiu būdu yra pažeidžiamas Konstitucijos 18 str. ir 28 str. įtvirtintas teisinės valstybės principas, pagal kurį bet kokius draudimus gali nustatyti tik įstatymas, todėl Taisyklių 146 punktas prieštarauja CK 4.37–4.39, 4.47–4.50 straipsniams, 4.93 straipsniui, PDK 8 straipsniui, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos I protokolo 1 straipsniui, Konstitucijos 23 straipsniui. Pravieniškių 2-osios sustiprinto režimo pataisos darbų kolonijos pareigūnai savo veiksmus grindė Taisyklių 146 punktu, šis Taisyklių punktas taikytinas individualioje byloje pagal A. Gasiūno skundą atsakovei Lietuvos Respublikai, kuriai atstovauja Pravieniškių 2-oji sustiprinto režimo pataisos darbų kolonija.

Trečiasis suinteresuotas asmuo A. Gasiūnas teisme paaiškino, jog visiškai sutinka su pirmosios instancijos teismo nutartyje, kurios pagrindu nagrinėjamas Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punkto (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) atitikimas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos I protokolo 1 straipsniui, Pataisos darbų kodekso 8 straipsniui, Civilinio kodekso 4.37, 4.38, 4.39, 4.47, 4.48, 4.49, 4.50, 4.93 straipsniams, išdėstytais argumentais.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Administracinė byla dėl norminio administracinio akto teisėtumo ištyrimo pagal Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 12 d. nutartį ta apimtimi, kuria prašoma nustatyti, ar Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punktas (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos I protokolo 1 straipsnį, nutraukiama ABTĮ 101 str. 1 punkto pagrindu.

Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punktas (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) pripažįstamas teisėtu (ABTĮ 20 str. 1 d. 3 p., 85, 86, 87 str., 115 str. 1 d. 1 p.).

Dėl administracinės bylos ta apimtimi, kuria prašoma nustatyti, ar Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punktą (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos I protokolo 1 straipsnį, nutraukimo ABTĮ 101 str. 1 punkto pagrindu

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 138 straipsnio 3 dalyje nustatyta:

„Tarpautinės sutartys, kurias ratifikavo Lietuvos Respublikos Seimas, yra sudedamoji Lietuvos Respublikos teisinės sistemos dalis.“

Aiškindamas šią Konstitucijos nuostatą, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad ji reiškia, jog Seimo ratifikuotos sutartys įgyja įstatymo galią (Konstitucinio Teismo 1995 m. spalio 17 d. nutarimas).

Administracinių bylų teisenos įstatymo 112, 115 straipsniuose nurodoma, jog Vyriausiasis administracinis teismas tiria norminio administracinio akto atitikimą įstatymams ir Vyriausybės norminiams aktams. Įstatymas nenumato Vyriausiojo administracinio teismo teisių tirti norminio administracinio akto atitikties įstatymo galią turinčiam teisės aktui, todėl byla dėl šio prašymo nutraukiama kaip nepriskirtina administracinių teismų kompetencijai (ABTĮ 101 str. 1 p.).

Dėl Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punkto (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) pripažinimo teisėtu argumentu

Kauno apygardos administracinis teismas 2002 m. balandžio 12 d. nutartimi prašo ištirti, ar Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punktą (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) atitinka Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnį, Pataisos darbų kodekso 8 straipsnį, Civilinio kodekso 4.37, 4.38, 4.39, 4.47, 4.48, 4.49, 4.50, 4.93 straipsnius.

Konstitucijos 23 str. nustatyta:

„Nuosavybė neliečiama.

Nuosavybės teises saugo įstatymai.

Nuosavybė gali būti paimama tik įstatymo nustatyta tvarka visuomenės poreikiams ir teisingai atlyginama.“

Šioje byloje vertintina, ar Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punktą (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) atitinka Konstitucijos 23 str. 1 ir 2 dalies nuostatas, nes yra svarbu nustatyti, ar minimame punkte teisėtai nustatyti nuosavybės teisių suvaržymai.

Konstitucinių nuostatų, įtvirtintų 23 straipsnio 1 ir 2 dalyse, turinys atskleidžiamas Konstitucinio Teismo nutarimuose. Konstitucinis Teismas 1996 m. balandžio 18 d. nutarime nurodo:

„Konstitucijos 23 straipsnio pirmojoje dalyje įtvirtinta: „Nuosavybė neliečiama.“ Tai yra Konstitucijos skirsnio „Žmogus ir valstybė“, kuriame įtvirtintos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, nuostata. Šioje nuostatoje yra suformuluotas konstitucinis privačios nuosavybės neliečiamumo principas. Konstitucinis Teismas 1993 m. gruodžio 13 d. nutarime konstatavo: „Nuosavybės neliečiamumas reiškia savininko, kaip subjektinių teisių į turtą turėtojo, teisę reikalauti, kad kiti asmenys nepažeistų jo teisių, taip pat valstybės pareigą ginti ir saugoti nuosavybę nuo neteisėto kėsینimosi į ją“ (Žin., 1993, Nr. 70–1320).

Konstitucijos 23 straipsnio antrojoje dalyje nustatyta: „Nuosavybės teises saugo įstatymai.“ Šioje nuostatoje yra įtvirtinta nuosavybės teisės instituto pamatinė taisyklė, kad subjektinės nuosavybės teisės reguliuojamos ir ginamos įstatymų. (...) Svarbūs yra argumentai, kuriuos Konstitucinis Teismas, aiškindamas Konstitucijos 23 straipsnio antrąją dalį, nurodė 1993 m. gruodžio 13 d. nutarime: „(...) teisės teorijos požiūriu nuosavybės teisių gynimas teisinėmis priemonėmis suponuoja ir atitinkamas tokio gynimo ribas, nes teisė visais visuomeninių santykių reguliavimo atvejais turi apibrėžtas galiojimo ribas.“ Taigi subjektinė nuosavybės teisė yra elementas absoliutaus teisinio santykio, kuriame savininkui priešpriešinami visi kiti asmenys, privalantys susilaikyti nuo šios teisės pažeidimų. Kita vertus, savininkas, įgyvendindamas nuosavybės teises, nėra visiškai laisvas. Konstitucijos 28 straipsnyje nustatyta: „Įgyvendindamas savo teises ir naudodamasis savo laisvėmis, žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir įstatymų, nevaržyti kitų žmonių teisių ir laisvių.“ Todėl subjektinę nuosavybės teisę galima apibūdinti kaip įstatymų saugomą savininko galimybę valdyti jam priklausantį turtą, juo naudotis ir disponuoti savo nuožiūra ir interesais, bet neperžengiant įstatymų nustatytų ribų, nevaržant kitų asmenų teisių ir laisvių.

Pažymėtina, kad tiek Žmogaus teisių doktrina, tiek ja besiremianti demokratinių valstybių teisė pripažįsta tam tikrą galimybę riboti nuosavybės teises, kaip ir kai kurias kitas pagrindines žmogaus teises. Tačiau laikomasi esminės nuostatos, kad negalima apribojimais pažeisti kokios nors pagrindinės žmogaus teisės turinio esmės. Jeigu teisė taip apribojama, kad jos įgyvendinti pasidaro neįmanoma, jeigu teisė suvaržoma peržengiant protingai suvokiamas ribas arba neužtikrinamas jos teisinis gynimas, tai tokiu atveju būtų pagrindas teigti, jog pažeidžiama pati teisės esmė, o tai tolygu šios teisės neigimui.

Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 17 straipsnyje nustatytas toks principinis draudimas: „Jokia šios Konvencijos nuo-

stata negali būti aiškinama kaip suteikianti kuriai nors valstybei, grupei ar asmeniui teisę vykdyti kokią nors veiklą ar atlikti kokius nors veiksmus, kuriais siekiama panaikinti kokias nors šioje Konvencijoje numatytas teises ir laisves ar jas daugiau apriboti nei numatyta šioje Konvencijoje.“

Nuosavybės gynimui Konvencijoje skirtas Pirmojo protokolo 1 straipsnis, kuriame nustatyta:

„Kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę disponuoti savo nuosavybe. Iš nieko negali būti atimta jo nuosavybė, nebent visuomenės interesais ir tik remiantis įstatymu arba tarptautinės teisės bendraisiais principais.

Aukščiau išdėstytos nuostatos jokių būdu neturi riboti valstybės teisės leisti įstatymus, kurių jai reikia, kad galėtų kontroliuoti, ar nuosavybė naudojama remiantis visuomenės interesais arba kad garantuotų mokesčių, kitų rinkliavų ir baudų mokėjimą.“

Europos žmogaus teisių komisijos ir Europos žmogaus teisių teismo praktikos taikant Konvenciją apžvalgoje nurodyta: Pirmojo protokolo 1 straipsnio antroje dalyje nustatyta, kad įstatymai, kuriais, valstybės manymu, būtina visuomenės interesais kontroliuoti naudojimąsi nuosavybe, nepažeidžia šio Konvencijos straipsnio. Minėtoje 1 straipsnio nuostatoje išreikštas gerai žinomas teisės principas, kurį pripažįsta visos Konvencijos šalys: įstatymų leidėjai turi teisę nustatyti taisykles, ribojančias nuosavybės savininkų galimybes visuomenės interesais. Suprantama, kad tokio pobūdžio taisyklės yra labai įvairios. Valstybių taikomas priemonės Teismas kontroliuoja remdamasis proporcingumo reikalavimu (*The European system for the protection of human rights/* R. St. J. Macdonald, F. Matscher, H. Petzold (Eds.) 1993. P. 526).

Taigi apibendrinant galima teigti, kad Konstitucijoje įtvirtintas privačios nuosavybės gynimas iš esmės yra tolygus tarptautinės teisės nuosavybės gynimo sampratai“.

Vertinant šią Konstitucinio Teismo poziciją nuosavybės teisių ribojimo galimybių ir tokio ribojimo teisinio mechanizmo aspektais, galima konstatuoti, jog reikalaujama griežtai laikytis proporcingumo, o ribojimus nustatyti tik įstatymais.

Maisto produktų įgijimo ribojimai, numatyti įstatymais ir įstatymu deleguotos poįstatyminio reguliavimo teisės pagrindu priimtų teisės aktų, nustatant laisvės atėmimo bausmės atlikimo režimą atitinka anksčiau paminėtus nuosavybės teisių apsaugos principus.

Pagal CK 4.39 str. nuosavybės teisė gali būti apribota įstatymais arba teismo nuosprendžiu.

Remiantis PDK 8 straipsniu, asmenys, atliekantys laisvės atėmimo ir patalpos darbų be laisvės atėmimo bausmę, turi teises ir pareigas, įstatymų nustatytas Lietuvos Respublikos piliečiams, su apribojimais, įstatymų nustatytais nuteistie-

siems, taip pat kylančiais iš teismo nuosprendžio ir režimo, kurį šis kodeksas nustato tos rūšies bausmei atlikti.

Normos, nustatančios maisto produktų įsigijimo, taip pat ir jų perdavimo laisvės atėmimo bausmes atliekantiems asmenims, suvaržymus, inkorporuotos į Pataisos darbų kodekso Septintąjį skirsnį, reglamentuojantį režimo laisvės atėmimo vietose pagrindines taisykles, taigi sisteminiu požiūriu tokie suvaržymai įstatymo leidėjo priskiriami prie apribojimų, kylančių iš laisvės atėmimo bausmės atlikimo režimo.

PDK 41 str. 5 d. nurodoma, jog nustatyta tvarka nuteistiesiems leidžiama ne grynais pinigais įsigyti maisto produktų ir būtiniausių reikmenų, gauti pasimatymus, siuntinius, perdavimus ir banderoles su spauda, siųsti ir gauti pinigines perlaidas, susirašinėti.

PDK 43 str. nustatyta, jog:

„Nuteistiesiems leidžiama įsigyti maisto produktų ir būtiniausių reikmenų už pinigus, esančius jų asmeninėse sąskaitose.

Maisto produktų bei būtiniausių reikmenų, kuriuos pataisos darbų įstaigose leidžiama pirkti nuteistiesiems, sąrašą ir kiekį nustato Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklės“. (2001 m. liepos 5 d. įstatymo Nr. IX–430 redakcija, galiojusi iki 2002 m. liepos 5 d. įstatymo Nr. IX–1039 įsigaliojimo, t.y. 2002 m. liepos 19 d.)

Toks baigtinis maisto produktų, kuriuos pataisos darbų įstaigose leidžiama pirkti nuteistiesiems, sąrašas patvirtintas Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, priimtų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 9 priede, o šių taisyklių 146 p. (2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) įtvirtintos normos, kaip sudedamoji normų, reglamentuojančių siuntinių, perdavimų ir banderolių su spauda priėmimo ir įteikimo nuteistiesiems tvarką, dalis, apibrėžia taisyklę, jog „maisto produktai, kurie nenurodyti Taisyklių 9 priede (...), gražinami juos perdavusiam asmeniui (...)“, t.y. nustatytas teisės į perduodamus maisto produktus ribojimo režimas, tapatus šių produktų įsigijimo perkant už nuteistojo sąskaitoje esančias lėšas suvaržymui.

Kodekse vartojama normos konstrukcija – „maisto produktų, kuriuos leidžiama pirkti (...), sąrašą ir kiekį nustato (...) taisyklės“ – taikant teleologinį teisės aiškinimo metodą vertintina ne kaip įsigijimo būdą, o įsigyjamų daiktų rūšių ir kiekio ribojimą dėl laisvės atėmimo režimo ypatumų nustatanti norma, todėl kolegija konstatuoja, jog ši kodekso nuostata poįstatyminio reguliavimo sričiai deleguoja maisto produktų įsigijimo visais nustatytais būdais reglamentavimą, tarp jų ir perdavimo nuteistiesiems santykių teisinį reguliavimą.

Paminėtų argumentų pagrindu kolegija daro išvadą, jog Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, priimtų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio

16 d. įsakymu Nr. 172, 146 p. (2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) įtvirtinta norma, jog „maisto produktai, kurie nenurodyti Taisyklių 9 priede (...), gražinami juos perdavusiam asmeniui (...)“ teisėta ir iki Pataisos darbų kodekso 43 str. 2 d. naujosios redakcijos įsigaliojimo (2002 m. liepos 5 d. įstatymo Nr. IX–1039 redakcija, įsigaliojusi 2002 m. liepos 19 d.) neprieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsniui, Pataisos darbų kodekso 8 straipsniui, Civilinio kodekso 4.37, 4.38, 4.39, 4.47, 4.48, 4.49, 4.50, 4.93 straipsniams. Kadangi individualioje byloje taikytini PDK 41 str. ir 43 str. 2001 m. liepos 5 d. įstatymo Nr. IX–430 redakcijoje, Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, priimtų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 p. (2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) įtvirtintos teisės normos atitikties PDK 43 str. 2 d. 2002 m. liepos 5 d. įstatymo Nr. IX–1039 redakcijoje kolegija nevertina.

Vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 20 str. 1 d. 3 p., 85, 86, 87 str., 115 str. 1 d. 1 p., teisėjų kolegija

n u s p r e n d ž i a :

Administracinę bylą dėl norminio administracinio akto teisėtumo ištyrimo pagal Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 12 d. nutartį ta apimtimi, kuria prašoma nustatyti, ar Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punktą (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) atitinka Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 1 protokolo 1 straipsnį, nutraukti.

Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr. 172, 146 punktą (teisingumo ministro 2001 m. spalio 17 d. įsakymo Nr. 220 redakcija) pripažinti teisėtu.

Sprendimas neskundžiamas.

1.1.11. Dėl Kelių eismo taisyklių administracinių teisės pažeidimų bylų tvarkymo ir teisės taikymo instrukcijos 61 punkto atitikimo Administracinių teisės pažeidimų kodekso 295 straipsniui ir 310 straipsnio 1 daliai

Administracinė byla Nr. I²– 12/2002

SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. rugsėjo 20 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: B. Janavičiūtės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), A. Ablingio, A. Baranovo, G. Kryževičiaus, A. Taminsko,
sekretoriaujant L. Česnavičienei,
dalyvaujant atsakovo atstovui V. Sakalauskienei,
viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. sausio 15 d. nutartį dėl norminio administracinio akto teisėtumo.

Teismas, išnagrinėjęs bylą,

n u s t a t ė :

Kauno apygardos administracinis teismas nagrinėdamas administracinę bylą pagal Algirdo Vyšniausko skundą dėl Kauno miesto vyriausiojo policijos komisariato kelių policijos 2001 m. rugsėjo 14 d. nutarimo, kuriuo A. Vyšniauskui paskirta 1500 Lt bauda už administracinio teisės pažeidimo, numatyto ATPK 128 str. 2 d., padarymą, priėmė nutartį kreiptis į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą su prašymu ištirti, ar Kelių eismo taisyklių administracinių teisės pažeidimo bylų tvarkymo ir teisės taikymo instrukcijos (toliau – Instrukcijas), patvirtintos Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos generalinio komisaro 1999 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. 99, 61 punktą atitinka ATPK 295 straipsnį ir 330 straipsnio pirmąją dalį.

Nurodė, kad nagrinėjamojoje byloje taikytinas Kelių eismo taisyklių administracinių teisės pažeidimo bylų tvarkymo ir teisės taikymo instrukcijos, patvirtintos Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos generalinio komisaro 1999 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. 99, 61 punktą, kuriame nurodyta, jog vairuotojai laikomi netekę teisės vairuoti transporto priemonės (priemonę) nuo nutarimo atimti šią teisę priėmimo momento, o apskundus nutarimą įstatymų numatyta tvarka – nuo skundo nepatenkinimo dienos.

Teismo nuomone, ši nurodyto teisės akto dalis prieštarauja ATPK nuostatoms.

Nutarimas atimti teisę vairuoti visų rūšių transporto priemonės vykdomas paimant vairuotojo pažymėjimą. Skundo nustatytu laiku padavimas sustabdo tik nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymą iki skundo išnagrinėjimo, t.y. vairuotojo pažymėjimo paėmimą (ATPK 295 str., 326 str. 1 d.).

Tačiau skundo dėl nutarimo atimti teisę vairuoti transporto priemonės nustatytu laiku padavimas neatstato atimtos teisės vairuoti transporto priemonės, kadangi transporto priemonių vairuotojai laikomi netekę specialiosios teisės nuo nutarimo atimti šią teisę priėmimo dienos (ATPK 330 str. 1 d.).

Atsakovas Policijos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos pateikė teismui atsiliėpimą, kuriame išsako nuomonę, kad ATPK 295 str. ir 330 str. 1 d.

yra tarpusavyje nesuderinti, o instrukcijos nuostatos neprieštarauja ATPK. Pateikia tokius argumentus:

Įsakymo 61 punktas tik atkartoja ATPK, įsakymo 61 p. pirmoji sakinio dalis atkartoja ATPK 330 str. 1 d., o įsakymo 61 p. antroji sakinio dalis atkartoja ATPK 295 str.

Šiuo atveju, atsakovo nuomone, būtų galima kalbėti tik apie ATPK 295 ir 330 str. netobulumą, iš kurių formuluotės yra sunku suprasti, nuo kada turi būti atimama teisė vairuoti transporto priemones: ar iš karto priėmus nutarimą, ar pasibaigus apskundimo terminui.

Vadovaujantis ATPK 330 str. 1 d. (šiuo atveju tai – specialioji norma) vairuotojas netenka teisės vairuoti transporto priemonės nuo nutarimo atimti šią teisę priėmimo (yra apribojamas bet koks tolesnis naudojimas šia teise ir iki termino nutarimui apskūsti pasibaigimo), o ne nuo termino nutarimui apskūsti pasibaigimo. ATPK 295 str. numato, kad skundo padavimas sustabdo nutarimo vykdymą, vadinasi, teisė vairuoti turi būti atimama nuo termino nutarimui apskūsti pasibaigimo, o ne iš karto po nutarimo priėmimo momento, kaip nurodyta ATPK 330 str. Tačiau Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2002 m. kovo 27 d. konsultacijoje Nr. 12–16 padarė išvadą, kad jeigu asmeniui atimta teisė vairuoti transporto priemonę už vairavimą apsvaigus nuo alkoholinių gėrimų ar narkotinių ir psichotropinių medžiagų, tai jis laikomas netekęs teisės vairuoti transporto priemonės nuo nutarimo atimti teisę vairuoti transporto priemonę priėmimo momento ir nepriklausomai nuo to, ar buvo apskūstas nutarimas, jiems laikinas leidimas negali būti išduodamas.

Teismo prašymu savo nuomonę dėl teisės normų teisėtumo pateikė Vidaus reikalų ministerija. Šios institucijos nuomone, Instrukcijos 61 p. atitinka ATPK 295 str., Instrukcijos 61 p. nuostatos, kad „vairuotojai laikomi netekę teisės vairuoti transporto priemonės (priemonę) nuo nutarimo atimti šią teisę priėmimo momento“, atitinka ATPK 295 str. ir 330 str. 1 d., tačiau instrukcijos 61 p. nuostatos, jog „apskundus nutarimą įstatymų nustatyta tvarka – nuo skundo nepatenkinimo dienos“, neatitinka ATPK 330 str. 1 dalies. Nuomonei pagrįsti dėstomi tokie argumentai:

Atsižvelgiant į tai, jog ATPK 295 str. ir 330 str. 1 d. įtvirtintos teisės normos skirtingai reglamentuoja nutarimo administracinio teisės pažeidimo byloje vykdymo teisinius santykius, sprendžiant instrukcijos 61 p. atitikimo ATPK 295 str. ir 330 str. 1 d. klausimą, būtina nustatyti ATPK 295 str. bei ATPK 330 str. 1 d. įtvirtintų teisės normų teisės normų tarpusavio teisinį santykį bei šio teisinio santykio turinį.

ATPK 295 str. reglamentuojamas nutarimo administracinių teisės pažeidimų byloje, nepaisant nutarimu skiriamos administracinės nuobaudos rūšies, išskyrus

pačiame ATPK 295 str. nustatytas išimtis, vykdydamas, o ATPK 330 str. 1 d. – nutarimo, kuriuo skiriama administracinė nuobauda – specialiosios teisės atėmimas, vykdydamas.

Atsižvelgiant į nurodytomis teisės normomis reguliuojamų teisinių santykių pobūdį bei turinį, konstatuotina, jog ATPK 295 str. ir ATPK 330 str. 1 d. įtvirtintos teisės normos reglamentuoja analogiškus teisinius santykius tik skirtinga apimtimi, t.y. ATPK 330 str. 1 d. įtvirtinti visi ATPK 295 str. įtvirtintos teisės normos požymiai, tačiau ATPK 330 str. 1 d. kartu įtvirtintas ir ypatingas, būdingas tik šiai teisės normai, požymis – nutarimo, kuriuo skiriama administracinė nuobauda – specialiosios teisės atėmimas, vykdydamas, todėl darytina išvada, jog ATPK 295 str. ir ATPK 330 str. 1 d. teisės normos konkuruoja tarpusavyje ir ATPK 330 str. 1 d. įtvirtinta teisės norma laikytina specialiąja ATPK 295 str. įtvirtintos teisės normos atžvilgiu.

Teismo posėdžio metu atsakovo atstovė palaikė atsiliepime išdėstytą nuomonę.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Šioje byloje prašoma ištirti, ar Kelių eismo taisyklių administracinių teisės pažeidimo bylų tvarkymo ir teisės taikymo instrukcijos, patvirtintos Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos generalinio komisaro 1999 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. 99, 61 punktas, nustatantis, kad vairuotojai laikomi netekę teisės vairuoti transporto priemones (priemonę) nuo nutarimo atimti šią teisę priėmimo momento, o apskundus nutarimą įstatymų numatyta tvarka – nuo skundo nepatenkinimo dienos, teisėtumą, būtent – ar šis punktas neprieštarauja ATPK 295 straipsniui ir 330 straipsnio pirmajai daliai.

ATPK 295 str. nustato, kad skundo nustatytu laiku padavimas sustabdo nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymą iki skundo išnagrinėjimo, išskyrus nutarimus skirti šio kodekso 23 ir 29 straipsniuose numatytas nuobaudas (įspėjimas, administracinis areštas), taip pat tais atvejais, kai skiriama bauda paimama administracinio teisės pažeidimo padarymo vietoje.

ATPK 330 str. 1 d. nustatyta, kad transporto priemonių, laivų vairuotojai, orlaivio įgulos nariai, skrydžių vadovai ir asmenys, pažeidę medžioklės ar žvejybos taisykles bei atliekantys orlaivių techninę priežiūrą, apsvaigę nuo alkoholinių gėrimų, narkotinių ar psichotropinių medžiagų, laikomi netekę specialiosios teisės nuo nutarimo atimti šią teisę priėmimo dienos.

Iki 2000 m. kovo 15 d. ATPK 330 str. 1 d. reglamentavo specialiosios teisės netekimo termino pradžią visais šios teisės atėmimo atvejais. 2000 m. vasario 17 d. įstatymu Nr. VIII–1543 pakeitus 330 str. 1 d., ji reglamentuoja nutarimo atimti

specialiąją teisę vykdymo terminų skaičiavimą tik tuo atveju, kai pažeidimus, už kuriuos atimta specialioji teisė, padaro asmenys, apsvaigę nuo alkoholinių gėrimų, narkotinių ar psichotropinių medžiagų. Kitais atvejais minėti terminai skaičiuotini, remiantis bendrosiomis administracinių nuobaudų vykdymą reglamentuojančiomis teisės normomis, kurios taikomos visų nuobaudų atžvilgiu (ATPK dvidešimt ketvirtasis skirsnis).

Viena iš tokių normų įtvirtinta ATPK 304 str. Šio straipsnio pirmoji dalis nustato administracinių nuobaudų vykdymo pradžią, būtent: nutarimas skirti administracinę nuobaudą turi būti vykdomas nuo jo priėmimo momento, jeigu kitaip nenustato šis kodeksas ir kitokie Lietuvos Respublikos įstatymai.

Teisę vairuoti transporto priemonę patvirtina vairuotojo pažymėjimas. Nutarimas atimti teisę vairuoti transporto priemones vykdomas paimant vairuotojo pažymėjimą (ATPK 326 str.). Pagal ATPK 269 str. 4 d. vairuotojo pažymėjimas tais atvejais, kai už pažeidimą gali būti atimama teisė vairuoti transporto priemones, paimamas iš karto padarius pažeidimą, išduodant laikiną leidimą vairuoti transporto priemonę, t.y. dar iki nutarimo priėmimo.

ATPK 304 str. antroji dalis numato išimtį iš pirmojoje dalyje įtvirtintos bendrosios taisyklės: apskundus nutarimą skirti administracinę nuobaudą, šis nutarimas turi būti vykdomas po to, kai skundas lieka nepatenkintas, išskyrus nutarimus skirti išpėjimą ir administracinį areštą, taip pat tais atvejais, kai administracinio teisės pažeidimo padarymo vietoje skiriama ir imama bauda. Taip ATPK 304 straipsnio antroji dalis nustato nutarimo skirti nuobaudą vykdymą apskundimo atveju, o 295 str. nustato skundo padavimo pasekmes nutarimo vykdymo procesui, tačiau iš esmės juose esančios teisės normos pagal savo turinį yra analogiškos.

Asmuo gali būti laikomas netekusiu specialiosios teisės tik tuo atveju, jei jis realiai šia teise naudotis negali. ATPK 269 str. 4 d. nustato, kad iki baigsis terminas, nustatytas skundai paduoti, arba iki bus priimtas sprendimas dėl skundo, pratęsiamas laikino leidimo vairuoti transporto priemonę galiojimas. Tai reiškia, kad asmuo nurodytais laikotarpiais turi teisę vairuoti transporto priemones. Todėl apskundus nutarimą atimti specialiąją teisę termino atimti specialiąją teisę skaičiavimas taip pat turi būti sustabdomas iki skundo išnagrinėjimo. Taip pat šie santykiai reglamentuojami ir Kelių eismo taisyklių administracinių teisės pažeidimo bylų tvarkymo ir teisės taikymo instrukcijos, patvirtintos Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos generalinio komisaro 1999 m. kovo 26 d. įsakyму Nr. 99, 61 punktu. Todėl pripažįstama, kad Instrukcijos 61 punktas neprieštarauja ATPK 295 straipsniui.

Vertinant, ar Instrukcijos 61 punktas neprieštarauja ATPK 330 str. 1 d., būtina išsiaiškinti juose įtvirtintų normų teisinio reguliavimo apimtį. Instrukcijos 61

punktas priimtas 1999 m. kovo 26 d., įsigaliojo 1999 m. gegužės 13 d., t.y. kai ATPK 330 str. reglamentavo nutarimo atimti specialiąją teisę vykdymo terminų skaičiavimą visais šios teisės atėmimo atvejais. 2000 m. vasario 17 d. įstatymu pakeitus ATPK 330 str. 1 d. ir ja nustačius nutarimo atimti specialiąją teisę vykdymo terminų skaičiavimą tik asmenims, kurie padarė pažeidimus apsvaigę nuo alkoholinių gėrimų, narkotinių ar psichotropinių medžiagų, minėtas Instrukcijos punktas pakeistas nebuvo. Tokiu būdu Instrukcijos 61 punkte įtvirtinta bendro pobūdžio taisyklė ir ja nereguliuojami tie santykiai, kuriuos reguliuoja ATPK 330 str. 1 d., todėl pripažintina, kad Instrukcijos 61 punktas neprieštarauja ATPK 330 str. 1 d.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 115 str. 1 d. 1 p.,

n u s p r e n d ž i a :

Pripažinti, kad Kelių eismo taisyklių administracinių teisės pažeidimo bylų tvarkymo ir teisės taikymo instrukcijos, patvirtintos Policijos departamento prie Vidaus reikalų ministerijos generalinio komisaro 1999 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. 99, 61 punktas neprieštarauja Lietuvos respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 295 straipsniui ir 310 straipsnio 1 daliai.

Sprendimas neskundžiamas.

1.1.12. Dėl bylos nutraukimo nustačius, kad prašomas ištirti aktas priimtas ne vykdant viešojo administravimo funkcijas

Administracinė byla Nr. A²–736/2002

NUTARTIS

2002 m. rugsėjo 24 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: B. Janavičiūtės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), A. Drigoto, G. Godos, G. Kryževičiaus ir A. Taminsko,

sekretoriaujant A. Macaitytei,

dalyvaujant atsakovo atstovui K. Virbickui,

trečiajam suinteresuotam asmeniui R. Pacevičiui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo atsakovo VĮ Tarptautinio Vilniaus oro uosto apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 21 d. sprendimo administracinėje byloje dėl norminio administracinio teisės akto teisėtumo.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas R. Pacevičius prašė įpareigoti VĮ Tarptautinį Vilniaus oro uostą leisti jam įvažiuoti į oro uosto teritorijoje esančias mokamas automobilių stovėjimo aikšteles su nuosavu automobiliu, neturint tikslo teikti taksi paslaugas Vilniaus oro uosto teritorijoje.

Atsakovas nurodė, kad pareiškėjo automobilis į mokamas automobilių stovėjimo aikšteles Vilniaus oro uosto teritorijoje neįleidžiamas, vadovaujantis VĮ Tarptautinio Vilniaus oro uosto generalinio direktoriaus 2001 m. balandžio 5 d. patvirtintų Tarptautinio Vilniaus oro uosto naudojimosi mokamomis automobilių stovėjimo vietomis ir mokamomis aikštelėmis, rinkliavų iš automobilių savininkų (vairuotojų) rinkimo nuostatų (toliau – Nuostatai) 2.6 punktu.

Vilniaus apygardos administracinio teismo kolegija 2002 m. balandžio 16 d. nutartimi nutarė pradėti administracinę bylą dėl norminio administracinio akto teisėtumo ir ištirti, ar VĮ Tarptautinio Vilniaus oro uosto generalinio direktoriaus 2001 m. balandžio 5 d. patvirtintų Tarptautinio Vilniaus oro uosto naudojimosi mokamomis automobilių stovėjimo vietomis ir mokamomis aikštelėmis, rinkliavų iš automobilių savininkų (vairuotojų) rinkimo nuostatų 2.6 punktas neprieštarauja Vartotojų teisių gynimo įstatymo 11 str. 2 d. Šiame punkte numatyta, kad į mokamas automobilių stovėjimo aikšteles draudžiama įleisti automobilius, kurių vairuotojai nuolat pažeidinėja viešąją tvarką, minėtus Nuostatus ir kitus norminių aktų reikalavimus. Teismas suabejojo, ar tokio draudimo nustatymas nesudaro sąlygų vartotojo ir paslaugų tiekėjo abipusių teisių ir pareigų nelygybei ir ar tokiu būdu nenustatoma nesąžininga sutarties sąlyga.

Vilniaus apygardos administracinis teismas nagrinėdamas bylą dėl norminio administracinio akto teisėtumo 2002 m. gegužės 21 d. sprendimu pripažino, kad VĮ Tarptautinio Vilniaus oro uosto generalinio direktoriaus 2001 m. balandžio 5 d. patvirtintų Tarptautinio oro uosto naudojimosi mokamomis automobilių stovėjimo vietomis ir mokamomis aikštelėmis, rinkliavų iš automobilių savininkų (vairuotojų) rinkimo nuostatų 2.6 punktas prieštarauja Vartotojų teisių gynimo įstatymo 11 str. 2 d. ir nurodė jį laikyti panaikintu. Sprendime išdėstytos tokios aplinkybės ir motyvai:

Vartotojų gynimas yra prioritetinė valstybės ekonominės ir socialinės politikos dalis, kurios pagrindas yra Lietuvos Respublikos Konstitucijos 46 str. 5 d., numatanti, kad valstybė gina vartotojo interesus. Konstitucinis vartotojų teisių gynimo principas yra detalizuojamas Vartotojų teisių gynimo įstatyme.

Įsigaliojus Vartotojų teisių gynimo įstatymui paslaugų teikėjas privalo protingai, sąžiningai naudotis teisėmis ir pareigomis: teikti paslaugas vartotojams

laikantis teisės aktų reikalavimų ir nusistovėjusios praktikos bei atitinkamų tos paslaugos rūšies standartų. Paslaugos teikimas ir gavimas gali būti ribojamas tik įstatymu. Vartotojų teisių gynimo įstatymas nenumato draudimo ar apribojimo dėl ginčo paslaugos.

Nuostatų 2.6 punktu nustatytas draudimas naudotis mokamomis automobilių stovėjimo aikštelėmis Vilniaus oro uosto teritorijoje siejamas su vairuotojų viešosios tvarkos, šių nuostatų ir kitų norminių aktų pažeidimais. Nustatyti draudimai asmeniui turi atitikti įstatymus ir kitus teisės aktus. Minimas Nuostatų reikalavimas neišreiškia teisingos, išsamios, tikslios ir aiškios informacijos, susijusios su teikiamos paslaugos prigimtimi, jų teikimo sąlygomis, galimomis pasekmėmis bei kitokia informacija, turinčia įtakos kliento apsisprendimui sudaryti paslaugos sutartį. Nuostatų turinys neatspindi priežastinio ryšio tarp asmens teisės pažeidimų, kuriais kėsinama į viešąją tvarką, ir draudimo asmeniui įvažiuoti į oro uosto teritorijoje esančias aikšteles. Asmens nuobaudos, skirtos įstatymo nustatyta tvarka, nesudaro kliūties naudotis automobilių stovėjimo aikštelėmis Vilniaus oro uosto teritorijoje. Nuostatų 2.6 punkto draudimas prieštarauja Vartotojų teisių gynimo įstatymo 11 str. 2 d. turiniui, yra priešingas geros valios reikalavimams ir sudaro paslaugų teikėjo ir vartotojo abipusių teisių ir pareigų nelygybę vartotojo nenaudai.

Apeliaciniu skundu VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas prašo Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 21 d. sprendimą panaikinti ir bylą nutraukti. Dėsto tokius argumentus:

Vartotojų teisių gynimo įstatymas neturėtų būti taikomas santykiams tarp Oro uosto ir vartotojų spręsti, kadangi Oro uostas šiuo atveju nėra paslaugų teikėjas minėto įstatymo 2 straipsnio prasme. Nurodo, kad tarp šalių susiklosto civiliniai teisiniai santykiai, kuriuos reglamentuoja privatinės teisės normos. Esant tarp šalių tokiems santykiams, šalys pačios gali nustatyti taisykles, kuriomis reglamentuoja savo bendradarbiavimą. Taip pat pažymi, kad jokia konstitucinė nuostata nedraudžia laisvoje rinkoje privačiam subjektui savo nuožiūra (nepažeidžiant įstatymų) laisvai disponuoti asmeniniu ar patikėjimo teise valdomu turtu. Nurodo, kad Nuostatų 2.6 punktas, skirtas riboti galimybes atskiriems asmenims, trukdytų vykdyti esmines Oro uosto funkcijas – užtikrinti pervežimo oru paslaugomis besinaudojančių keleivių bei jų transporto priemonių saugumą, tinkamą tvarką oro uosto teritorijoje.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Apelacinis skundas tenkinamas.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 21 d. sprendimas panaikinamas ir byla dėl norminio administracinio akto teisėtumo nutraukiama.

ABTĮ 112 str. 1 d. nustato, kad bendrosios kompetencijos ar specializuotas teismas turi teisę sustabdyti bylos nagrinėjimą ir nutartimi kreiptis į administracinį teismą prašydamas patikrinti, ar konkretus norminis administracinis aktas (ar jo dalis), kuris turėtų būti taikomas nagrinėjamoje byloje, atitinka įstatymą ar Vyriausybės norminį aktą.

ABTĮ 2 str. 13 d. norminį teisės aktą apibrėžia kaip įstatymą, administracinį ar kitą teisės aktą, nustatantį elgesio taisykles, skirtas individualiais požymiais neapibūdintų subjektų grupei.

Šio straipsnio 15 d. pateikta administracinio akto sąvoka. Norminis administracinis aktas – tai vykdamas administravimo funkcijas administravimo subjekto priimtas teisės aktas, nustatantis elgesio taisykles, skirtas individualiais požymiais neapibūdintų subjektų grupei.

Teisės akto pripažinimo norminiu administraciniu aktu būtina sąlyga – jis turi būti priimtas administravimo subjekto.

Administravimo subjektai pagal ABTĮ 2 str. 3 d. – subjektai, atliekantys viešojo arba vidaus administravimo funkcijas. Būtinai administravimo subjekto požymis – jiems įstatymų nustatyta tvarka suteikti administravimo įgaliojimai.

VĮ Tarptautinis Vilniaus oro uostas, nustatydamas patikėjimo teise valdomo turto (automobilių stovėjimo aikštelės) naudojimo režimą, viešojo administravimo funkcijų nevykdė, o veikė kaip ūkio subjektas ūkinės komercinės veiklos srityje. Tarp VĮ Tarptautinio Vilniaus oro uosto ir asmenų, besinaudojančių automobilių stovėjimo aikštelėmis, susiklosto sutartiniai santykiai, reguliuojami civilinės teisės normomis. Nuostatai vertintini kaip sąlygos, kuriomis gali būti sudaryta sutartis. Sutartinis santykių, susiklostančių Nuostatų pagrindu, pobūdis netiesiogiai pripažįstamas ir teismo nutartimi, kuria pradėta byla dėl norminio administracinio akto teisėtumo, kadangi prašoma ištirti, ar Nuostatai neprieštarauja teisės normai, nustatančiai reikalavimus sutarties sąlygoms, o ne viešojo administravimo aktui.

Dėl nurodytų argumentų nėra pagrindo pripažinti, kad VĮ Tarptautinio Vilniaus oro uosto generalinio direktoriaus 2001 m. balandžio 5 d. patvirtinti Tarptautinio Vilniaus oro uosto naudojimosi mokamomis automobilių stovėjimo vietomis ir mokamomis aikštelėmis, rinkliavų iš automobilių savininkų (vairuotojų) rinkimo nuostatai yra administracinis norminis aktas.

Todėl Nuostatų dalies teisėtumas pagal ABTĮ šešioliką skirsnį neturėjo būti tiriamas. Dėl šios priežasties Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 21 d. sprendimas panaikinamas, o byla nutraukiama kaip nepriskirtina administracinių teismų kompetencijai (ABTĮ 101 str. 1 p.).

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 5 p.,

n u t a r i a :

Apeliacinį skundą tenkinti.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 21 d. sprendimą panaikinti ir bylą dėl norminio administracinio akto teisėtumo nutraukti.

Nutartis neskundžiama.

1.1.13. Dėl sveikatos apsaugos ministro 2002 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. 85 patvirtintos Sutarčių dėl lėšų kompensuojamiesiems vaistams apimčių, nustatomų asmens sveikatos priežiūros įstaigoms, sudarymo ir vykdymo tvarkos 7, 8, 9, 12, 12–1 ir 12–2 punktų teisėtumo

Administracinė byla Nr. I¹¹–18/2002

SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. spalio 15 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Anatolijaus Baranovo (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Artūro Dri-goto, Stasio Gudyno, Birutės Janavičiūtės ir Romano Klišausko,

sekretoriaujant D. Jerusalimskienei,

dalyvaujant pareiškėjui G. Vagnoriui,

pareiškėjo atstovei advokatei J. Judickienei,

atsakovo atstovams G. Černiauskui, H. Baubinui, N. Stasiulienei ir advoka-tui Z. Pečiuliui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo Lietuvos Respublikos Seimo nario Gedimino Vagnoriaus prašymą ištirti, ar Lie-tuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. 85 patvirtinta Sutarčių dėl lėšų kompensuojamiesiems vaistams apimčių, nu-statomų asmens sveikatos priežiūros įstaigoms, sudarymo ir vykdymo tvarka ne-prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Sveikatos draudimo įstatymui, 2002 metų privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymui, Gydytojo medicinos praktikos įstatymui, Pacientų teisių ir žalos svei-katai atlyginimo įstatymui bei Sveikatos sistemos įstatymui.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą su prašymu ištirti, ar Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. 85 patvirtinta Sutarčių dėl lėšų kompensuojamiesiems vaistams

apimčių, nustatomų asmens sveikatos priežiūros įstaigoms, sudarymo ir vykdymo tvarka (toliau – Tvarka) neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui, 53 straipsnio 1 daliai, Sveikatos draudimo įstatymo (toliau – SDĮ) 9 straipsniui, 2002 metų privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymui, Gydytojo medicinos praktikos įstatymo (toliau – GMPI) 17 straipsnio 1 dalies 2 punktui, Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo (toliau – PTŽSAĮ) 3 straipsnio 2 daliai ir 4 straipsnio 1 daliai bei Sveikatos sistemos įstatymo (toliau – SSI) 47 straipsnio 1 daliai.

Prašyme nurodė, jog Tvarka yra poįstatyminis norminis viešojo administravimo teisės aktas, todėl tiek pagal savo teisinę galią, tiek pagal turinį negali prieštarauti aukštesnės galios teisės aktams: Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams. Tačiau:

1. Tvarkos 2 punkte nustatytas lėšų suskirstymas į 4 dalis prieštarauja SDĮ 9 straipsniui ir 2002 metų privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymui, pagal kuriuos, formuojant lėšas kompensuojamiesiems vaistams įsigyti, nei tokio skirstymo, nei kokių nors ribojimų dėl lėšų priklausymo vienai ar kitai grupei nenumatyta.

2. Tvarkos III skyriuje nustatytos vaistų, kuriems gydytojai gali išrašyti receptus, kvotos nustatomos pagal tam tikrus dydžius, sietinus su tam tikrais praeities periodais, t.y. pareiškėjo teigimu, a priori užprogramuojama situacija, kai gydytojai, viršiję nustatytą limitą, kuris nepriklauso nuo pacientų sergamumo dinamikos ir ligos eigos, neturės teisės išrašyti recepto kompensuojamiesiems vaistams, o ligoniai, likę už nustatytos kvotos ribų, praras teisę įsigyti reikalingų pagal medicinines indikacijas kompensuojamųjų vaistų.

Pareiškėjas teigia, kad šios Tvarkos nuostatos prieštarauja Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintam asmenų lygybės principui, Konstitucijos 53 straipsnio 1 daliai, kurioje pasakyta, kad piliečiai turi teisę į nemokamą medicinos pagalbą valstybinėse gydymo įstaigose ir kad tokios pagalbos tvarką turi nustatyti įstatymai, taip pat prieštarauja GMPI 17 straipsnio 1 dalies 2 punktui, kuriame įtvirtinta gydytojo teisė skirti ir išrašyti vaistus, PTŽSAĮ 3 straipsnio 2 daliai ir 4 straipsnio 1 daliai, kuriose įtvirtinta paciento teisė gauti kvalifikuotą nemokamą sveikatos priežiūrą, taip pat SSI 47 straipsnio 1 daliai, kurioje nustatyta, kad valstybės laiduojamos (nemokamos) sveikatos priežiūros paslaugos apmokamos iš privalomojo sveikatos draudimo fondo, valstybės ar savivaldybių biudžetų, savivaldybių sveikatos fondų lėšų.

Pareiškėjas taip pat nurodė, kad nuo 1997 m. įsigaliojus SDĮ iki tol galiojęs valstybinis sveikatos priežiūros paslaugų finansavimas pakeistas teisiniais draudiminiais santykiais. SDĮ atsakovui suteikia tik teisę nustatyti iš PSDF biudžeto apmokamų paslaugų ir kompensuojamųjų vaistų sąrašus, šių paslaugų bazines

kainas bei kompensuojamųjų vaistų ir medicinos pagalbos priemonių sąrašus. Šis vykdomosios valdžios teisių sąrašas yra aiškus ir baigtinis. Pareiškėjo teigimu, Tvarkos 7 punkto nurodymas nustatyti „lėšų kompensuojamiems vaistams apimtis ligoninėms ir konsultacinėms poliklinikoms“ ir 8 punkto nurodymas nustatyti „Pirminės sveikatos priežiūros įstaigoms lėšų kompensuojamiems vaistams apimtis pagal ankstesnių metų duomenis ir administracinius mažinimo koeficientus“ prieštarauja SDĮ:

a) 20 straipsnio 2 daliai, nes nei šis, nei kiti įstatymai nepalieka jokių teisių nei atsakovui, nei Vyriausybei riboti išlaidų vaistams kompensavimą pagal draudiminius įvykius;

b) 8 straipsnio 3 dalies 1 ir 2 punktams, kurie be jokių apribojimų įpareigoja iš PSDF biudžeto apmokėti „pirminės, antrinės ir tretinės asmens sveikatos priežiūros paslaugas“;

c) 8 straipsnio 6 daliai, 9 straipsnio 1 daliai bei 24 straipsnio 1 daliai, kurie atsakovui Privalomojo sveikatos draudimo tarnybos teikimu leidžia riboti tik asmens sveikatos priežiūros paslaugų ir kompensuojamųjų vaistų sąrašus bei nustatyti bazines kainas;

d) 16 straipsnio 1 ir 2 dalims;

e) 4 straipsniui, kuriame teigiama, jog „draudiminiai įvykiai yra <...> gydytojo diagnozuoti <...> draudžiamų asmenų sveikatos sutrikimai ar sveikatos būklė, kurie yra pagrindas...draudžiamiesiems asmenims teikti <...> sveikatos priežiūros paslaugas. Išlaidos už šias paslaugas nustatytomis sąlygomis apmokamos iš PSDF biudžeto“.

Tvarkos (su 2002 m. birželio 21 d. įsakymo Nr. 296 papildymais) 12 punkto nuostata „jeigu išlaidos ASPĮ išrašomiems kompensuojamiems vaistams viršija nustatytą ketvirčio lėšų apimtį, ASPĮ, teikdama apmokėti sąskaitas–faktūras už kito ketvirčio mėnesiais suteiktas paslaugas, jose nurodytą sumą mažina puse sumos, kuria buvo viršyta įstaigos lėšų kompensuojamiems vaistams apimtis“, pareiškėjo teigimu, prieštarauja SDĮ:

a) 26 straipsnio 2 daliai, kuri įsakmiai nurodo, jog teritorinė ligonių kasa apmoka ASPĮ „privalomojo sveikatos draudimo garantuojamų asmens sveikatos priežiūros paslaugų išlaidas tik pagal bazines kainas“;

b) 20 straipsnio 2 daliai, kuri įsakmiai nurodo, jog išlaidos vaistams įsigyti kompensuojamos tik „šio įstatymo nustatyta tvarka“.

Tvarkos 122 punkto nuostata, „jeigu metinės išlaidos ASPĮ išrašomiems kompensuojamiems vaistams yra mažesnės už nustatytą jų apimtį, įstaiga, suderinusi su TLK, teikdama apmokėti sąskaitą–faktūrą už suteiktas paslaugas, joje nurodytą sumą padidina ketvirtadaliu sumos“, pažeidžia SDĮ:

a) 33 straipsnio 1 ir 2 dalis, kurios TLK leidžia apmokėti tik už faktiškai „draudžiamiesiems suteiktas asmens sveikatos priežiūros paslaugas“;

b) 20 straipsnio 2 daliai, kuri įpareigoja išlaidas vaistams įsigyti kompensuoti tik „šio įstatymo nustatyta tvarka“.

Atsakovas atsiliepime nurodė, jog limitų kompensuojamiesiems vaistams įvedimas neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsniui ir 53 straipsnio 1 daliai, Sveikatos sistemos įstatymo 47 straipsnio 1 daliai, Sveikatos draudimo įstatymo 9 straipsniui, Pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 2 daliai ir 4 straipsnio 1 daliai, Gydytojo medicinos praktikos įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2 punktui ir 2002 metų Privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymui.

Teigia, kad PSDF fondo biudžetas yra tvirtinamas įstatymu. Įstatymu metams patvirtinta išlaidų kompensuojamiesiems vaistams suma biudžete negali būti viršyta, dėl ko privalu efektyviai naudoti tam tikslui skirtas lėšas, jas planuoti bei kontroliuoti išlaidas vaistams. Kvotų kompensuojamiesiems vaistams įvedimas ir yra skirtas šiems tikslams pasiekti. Tai realizuota įgyvendinant Vyriausybės 2001 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1595 patvirtinto priemonių, leisiančių sutaupyti PSDF biudžeto lėšas, skirtas kompensuoti vaistų įsigijimo išlaidas, plano priemonę. Nurodė, kad pagal jo nuostatų 6.7 p. Sveikatos apsaugos ministerija „organizuoja ir koordinuoja racionalų Lietuvos gyventojų aprūpinimą būtinaisiais vaistais ir medicinos prekėmis, renka ir analizuoja informaciją apie vaistus, sudaro vaistų paklausos ir pasiūlos balansą, teisinėmis priemonėmis reguliuoja vaistų tiekimą, registruoja vaistus, kontroliuoja farmacinės veiklos sąlygas“. Todėl, patvirtinus nurodytą Tvarką, jis (atsakovas) įgyvendino jam deleguotas funkcijas, neviršydamas savo kompetencijos.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Sprendžiant, ar Tvarkos nuostatos atitinka pareiškėjo nurodytus įstatymus, yra būtina vadovautis teisės teorijoje įtvirtintu įstatymo viršenybės prieš poįstatyminį norminį aktą principu. Pagal šį principą poįstatyminis norminis aktas jo reguliuojamų teisinių santykių sferoje:

1) negali panaikinti arba pakeisti nuostatų, tiesiogiai nustatytų šiuos teisinius santykius reguliuojančių įstatymų;

2) gali reglamentuoti šiuos teisinius santykius tik ta apimtimi, kuri tiesiogiai ir aiškiai apibrėžta įstatymo, t.y. reglamentuoti teisinius santykius pagal įstatymo jam suteiktą specialiąją kompetenciją.

Todėl, nagrinėjant šią bylą, yra būtina nustatyti ir apibrėžti Tvarkos reguliuojamų teisinių santykių sferą; nustatyti įstatymus, kurie reguliuoja šiuos santykius; nustatyti, ar Tvarkos (pareiškėjo nurodytos) nuostatos tiesiogiai nesikerta su įstatymų nuostatomis; nustatyti atsakovo specialiąją kompetenciją, reglamentuojant šiuos santykius.

Iš Tvarką patvirtinančio atsakovo įsakymo matyti, kad Tvarka patvirtinta, įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 22 d. nutarimu Nr. 1595 patvirtintas Priemonės, leisiančias subalansuoti privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto išlaidas kompensuojamiesiems vaistams. Nurodytas Vyriausybės nutarimas priimtas pakeičiant Vyriausybės 2000 m. sausio 24 d. nutarimą Nr. 84 „Dėl ambulatoriniam gydymui skirtų vaistų, kompensuojamų iš privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų, bazinių kainų apskaičiavimo tvarkos patvirtinimo”, kuris priimtas vadovaujantis SDĮ 9 straipsnio 1 dalimi (Žin., 2000, Nr. 9–219). Pačioje Tvarkoje nurodyta, kad ji reglamentuoja: lėšų kompensuojamiesiems vaistams paskirstymą; jų apimties, nustatomos asmens sveikatos priežiūros įstaigai, apskaičiavimo tvarką; sutartinių išpareigojimų dėl lėšų kompensuojamiesiems vaistams apimties vykdymo tvarką (Tvarkos 1 p.). Taigi konstatuotina, kad Tvarkos tiesioginio reguliavimo sfera yra vaistų įsigijimo išlaidų kompensavimas apdraustiesiems, t.y. teisiniai santykiai, kurie reguliuojami specialiu įstatymu – SDĮ, kuris ir nustato atsakovo specialiąją kompetenciją, reglamentuojant šiuos santykius.

Aukščiau nurodyti teisiniai santykiai, viena vertus, atsiranda procedūroje, kuria išrašomi kompensuojamieji vaistai apdraustiesiems, t.y. gydymo procedūroje, kurioje dalyvauja pats apdraustasis ir skiriantis (išrašantis) jam vaistus gydytojas. Todėl jie patenka į SSI, nustatančio bendrąsias sveikatos atgavimo taisykles, GMPĮ bei PTŽSAĮ, nustatančių pagrindines paciento (apdraustojo) ir gydytojo teises gydymo procedūroje, reguliavimo sferą. Pareiškėjo nurodytos šių įstatymų normos (SSI 47 str. 1 d., GMPĮ 17 str. 1 d. 2 p., PTŽSAĮ 3 str. 2 d. ir 4 str. 1 d.) yra asmens sveikatos priežiūros ir kartu nemokamos medicinos pagalbos valstybinėse gydymo įstaigose teikimo užtikrinimo įstatyminiai garantai. Kita vertus, šie teisiniai santykiai tiesiogiai susiję su PSDF biudžeto asignavimų dalyje „Išlaidos vaistų ir medicinos pagalbos priemonių įsigijimui kompensuoti“ panaudojimu, už kurį (biudžeto lėšų panaudojimo teisingumo ir racionalumo aspektu) atsakinga ASPI ir su ja vidaus administravimo santykiais susietas vaistus išrašantis gydytojas. Todėl jie taip pat patenka (šios bylos atveju) į Lietuvos Respublikos 2002 metų privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto rodiklių patvirtinimo įstatymo bei Vyriausybės 1996 m. lapkričio 29 d. nutarimu Nr. 1426 patvirtintų Lietuvos Respublikos privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto sudarymo ir vykdymo taisyklių (toliau – Taisyklės) reguliavimo sferą. Šie teisės aktai skirti užtikrinti apdraustųjų asmenų sveikatos priežiūros ekonominį pagrindą.

Kolegija pažymi, kad galimi šių grupių teisės aktų dialektiniai prieštaravimai gali ir turi būti sprendžiami tik įstatymo nustatyta tvarka. Tai nurodyta Konstitucijos 53 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią piliečiams nemokamos medicinos pagalbos valstybinėse gydymo įstaigose teikimo tvarką nustato įstatymas. Tai matyti

iš SDĮ 2 straipsnio 2 dalyje pateikto privalomojo sveikatos draudimo apibūdinimo, pagal kurį privalomasis sveikatos draudimas – valstybės nustatyta asmens sveikatos priežiūros ir ekonominių priemonių sistema, šio įstatymo nustatytais pagrindais ir sąlygomis garantuojanti privalomuoju sveikatos draudimu draudžiamiesiems asmenims sveikatos priežiūros paslaugų teikimą bei išlaidų už suteiktas paslaugas kompensavimą. Tai matyti ir iš SSĮ 3 straipsnio 4 punkto, pagal kurį tik įstatymai nustato nacionalinės sveikatos sistemos išteklių struktūrą ir jų valdymo pagrindus. Kolegija taip pat pažymi, kad SDĮ taip pat nustato PSDF biudžeto formavimo ir išlaidų asmens sveikatos priežiūros paslaugoms kompensavimo iš privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto pagrindus (SDĮ 1 str.). Taigi darytina išvada, kad SDĮ, kaip specialusis teisės aktas, reglamentuojantis teisinius santykius dėl vaistų įsigijimo išlaidų kompensavimo apdraustiesiems iš PSDF biudžeto lėšų ir santykius dėl PSDF biudžeto formavimo, yra tas įstatymas, kuris (ir tik jis) skirtas tiesiogiai išspręsti minėtus prieštaravimus. Tai reiškia, kad Tvarkos nuostatos, kurios pagal jų esmę ir atsakovo paaiškinimus skirtos ekonominėmis priemonėmis motyvuoti kompensuojamuosius vaistus išrašantį gydytoją išrašyti šiuos vaistus apdraustiesiems pagal nustatytas lėšas, įsigijimo išlaidų kompensavimo pagrindus ir sąlygas. Tvarkos nuostatų neatitikimas SDĮ nuostatų tiek, kiek šios nuostatos liečia SSĮ, GMPĮ ir PTŽSAĮ reguliavimo sferą, laikytinos neatitinkančiomis ir SSĮ, GMPĮ bei PTŽSAĮ.

Kolegija pažymi, kad SDĮ nustato šiuos išlaidų vaistams, išrašytiems apdraustųjų ambulatoriniam gydymui, kompensavimo apribojimus:

1. Kompensuojamos išlaidos ne visiems vaistams, o tik tiems, kurie įtraukti į kompensuojamųjų vaistų (KV) sąrašą, kurį nustato atsakovas Privalomojo sveikatos draudimo tarybos teikimu (SDĮ 9 str. 1 d.).

2. Kompensuojama ne visa KV įsigijimo kaina, o tik jų bazinė kaina, kurią apskaičiuoja atsakovas Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka (SDĮ 9 str. 1 d.).

3. Visa bazinė KV kaina kompensuojama ne visiems apdraustiesiems, o tik išvardytiems SDĮ 9 straipsnio 2 dalyje. Pagal šio straipsnio 2 dalies 3 punktą visa bazinė kompensuojamųjų vaistų ambulatoriniam gydymui kaina kompensuojama apdraustiesiems, kuriems diagnozuotos ligos, sindromai ir būklės, įrašyti į atsakovo patvirtintą sąrašą.

4. 80 proc. bazinės KV kainos kompensuojama tik SDĮ 9 straipsnio 3 dalyje išvardytiems apdraustiesiems, tarp jų ir apdraustiesiems, kuriems diagnozuotos ligos, sindromai ir būklės, įrašyti į atsakovo patvirtintą sąrašą.

5. 90 ir 50 proc. bazinės KV kainos kompensuojama apdraustiesiems, kuriems diagnozuotos ligos, sindromai ir būklės, įrašyti į atsakovo patvirtintus sąrašus.

Nurodytų, tiesiogiai įstatymo nustatytų, apribojimų visuma iš esmės yra mechanizmas, skirtas teisinėmis priemonėmis subalansuoti PSDF biudžeto galimybes padengti vaistų įsigijimo išlaidas su tokių lėšų faktiniu poreikiu. (Pažymėtina, kad nurodytam lėšų poreikiui padidėjus dėl PSDF biudžeto tvirtinimo metu nenumatytų priežasčių ir šio biudžeto stabilizavimui pagal SDĮ 14 straipsnio 2 dalį, 21 straipsnį ir atitinkamas Taisyklių nuostatas gali būti panaudojami papildomi valstybės biudžeto asignavimai bei PSDF biudžeto rezervo lėšos). Atsakovo dalyvavimo nurodytame mechanizme būdai (minėtų KV ir ligų sąrašų sudarymas, KV bazinių kainų apskaičiavimas) aiškiai apibrėžti SDĮ 9 straipsnio 1–4 dalyse. O atsakovo nurodyta SDĮ 9 straipsnio 1 dalies nuostata („apdraustiesiems kompensuojamos išlaidos kompensuojamiesiems vaistams ir medicinos pagalbos priemonėms, išrašytiems ambulatoriniam gydymui Sveikatos apsaugos ministerijos nustatyta tvarka Privalomojo sveikatos draudimo tarybos teikimu“) bei šio straipsnio 5 dalies nuostata („kompensuojamųjų vaistų, skirtų ambulatoriniam gydymui, įsigijimo išlaidų kompensavimo tvarką nustato Sveikatos apsaugos ministerija“), aiškinant jas sisteminiu teisės aiškinimo metodu, pagal aukščiau nurodytas Konstitucijos, SSI ir SDĮ nuostatas, taip pat pagal jų suformulavimo konstrukciją yra normos, skirtos nustatyti atitinkamų veiksmų procedūrą, o ne šių veiksmų materialinį turinį. Todėl šios įstatymo nuostatos negali būti teisinis (įstatymo nustatytas) pagrindas, leidžiantis atsakovui nustatyti papildomus minėto mechanizmo elementus. Toks pagrindas negali būti ir atsakovo bendrąją kompetenciją nustatantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 26, 29 straipsniai bei Vyriausybės 1998 m. liepos 24 d. nutarimu Nr. 926 patvirtintų atsakovo nuostatų 6.7 punktas, nes, kaip nurodyta aukščiau, Tvarkos nuostatų teisėtumą lemia specialiosios (nustatytos SDĮ), o ne bendrosios atsakovo kompetencijos ribos.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, darytina išvada, kad Tvarkos 7, 8, 9, 12, 12–1 ir 12–2 punktų nuostatos dėl lėšų kompensuojamiesiems vaistams apimties nustatymo ir šių apimčių viršijimo ar lėšų sutaupymo finansinių pasekmių nustatymo prieštarauja SDĮ 9 straipsniui, Konstitucijos 53 straipsnio 1 daliai, SSI 47 straipsnio 1 daliai, GMPI 17 straipsnio 1 dalies 2 punktui, PTŽSAI 3 straipsnio 2 daliai ir 4 straipsnio 1 daliai.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 114 str. 1 d., 115 str. 1 d. 2 p.,

n u s p r e n d ž i a :

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2002 m. vasario 14 d. įsakymu Nr. 85 „Dėl sutarčių dėl lėšų kompensuojamiesiems vaistams apimčių, nustatomų asmens sveikatos priežiūros įstaigoms, sudarymo ir vykdymo tvarkos“ patvirtintos Sutarčių dėl lėšų kompensuojamiesiems vaistams

apimčių, nustatomų asmens sveikatos priežiūros įstaigoms, sudarymo ir vykdymo tvarkos 7, 8, 9, 12, 12–1 ir 12–2 punktai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 53 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo 9 straipsniui, Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 47 straipsnio 1 daliai, Lietuvos Respublikos gydytojo medicinos praktikos įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 2 punktui, Lietuvos Respublikos pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 3 straipsnio 2 daliai bei 4 straipsnio 1 daliai ir laikyti šiuos punktus panaikintais.

Šis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Sprendimas skelbiamas *Valstybės žiniuose*.

1.1.14. Dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko 2000 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 138 patvirtintos Valstybinėje mokesčių inspekcijoje gaunamų prašymų, pasiūlymų ir skundų nagrinėjimo bei atsakymų ir informacijos interesantams teikimo tvarkos 46 punkto atitikimo Administracinių bylų teisenos įstatymo nuostatomis

Administracinė byla Nr. I¹²–22/2002

**SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2002 m. lapkričio 29 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Gintaro Godos (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), Artūro Drigoto, Algirdo Taminsko, Nijolės Piškinaitės ir Ričardo Piličiausko,

sekretoriaujant A. Macaitytei,

dalyvaujant atsakovo atstovams H. Bersekerskui, R. Juodeikiui,

trečiojo suinteresuoto asmens atstovui A. Gruodžiui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo Kauno apygardos administracinio teismo prašymą ištirti, ar Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2000 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. 138 „Dėl Valstybinėje mokesčių inspekcijoje gaunamų prašymų, pasiūlymų ir skundų nagrinėjimo bei atsakymų ir informacijos interesantams teikimo tvarkos patvirtinimo“ 46 punktas, kuris numato, kad jeigu, intereso nuomone, Inspekcijos pateiktas paaiškinimas ar informacija yra neteisinga ar neišsami, interesantas Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Valstybi-

nę mokesčių inspekciją turi teisę apskusti administraciniam teismui, atitinka Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 str. 15 p., 5 str. 1 d. ir 15 str. 1 d. 1 p. išdėstytas nuostatas.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

Kauno apygardos administracinis teismas nagrinėjo administracinę bylą pagal UAB „Egisa“ skundą dėl Kauno apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2002 m. kovo 29 d. paaiškinimo Nr. 09–05/199–202218 pirmosios dalies pripažinimo neteisėta ir negaliojančia.

Kauno apygardos administracinis teismas 2002 m. spalio 10 d. nutartimi bylos nagrinėjimą sustabdė ir kreipėsi į Lietuvos vyriausiąjį administracinį teismą su prašymu ištirti, ar Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2000 m. birželio 30 d. įsakymo Nr. 138 „Dėl Valstybinėje mokesčių inspekcijoje gaunamų prašymų, pasiūlymų ir skundų nagrinėjimo bei atsakymų ir informacijos interesantams teikimo tvarkos patvirtinimo“ (toliau – Tvarka) 46 punktas, kuris numato, kad jeigu, intereso nuomone, Inspekcijos pateiktas paaiškinimas ar informacija yra neteisinga ar neišsami, interesantas Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Valstybinę mokesčių inspekciją turi teisę apskusti administraciniam teismui, atitinka Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) 2 str. 15 p., 5 str. 1 d. ir 15 str. 1 d. 1 p. išdėstytas nuostatas.

Kauno apygardos administracinis teismas prašymą grindžia šiais argumentais:

Viešojo administravimo įstatymo 3 str. 18 p. (1999 m. birželio 17 d. Nr. VIII–1234 redakcija) nurodyta, kad administracinis sprendimas – tai viešojo administravimo institucijos valia, išreikšta administraciniame akte. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 str. 15 p. nurodo, kad administracinis aktas – tai vykdant administravimo funkcijas, administravimo subjekto priimtas teisės aktas. Taip pat Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 15 str. 1 d. numato, kad administraciniai teismai sprendžia bylas dėl valstybinio administravimo subjektų priimtų teisės aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat šių subjektų atsisakymo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo ar vilkinimo atlikti tokius veiksmus. Teismo nuomone, ginčijamame rašte (paaiškinime) išdėstyta tik Inspekcijos nuomonė ir tai nėra administracinis aktas. Todėl pareiškėjui tai nėra privaloma, o yra tik informacinio pobūdžio. Toks Inspekcijos paaiškinimas nesukelia jokių teisinių pasekmių ir nesukuria jokių teisių ir pareigų.

Atsakovas Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – VMI prie FM) nurodė, jog Tvarkos 46 p. nuostata jau pagal savo konstrukciją negali prieštarauti ABTĮ nuostatoms, nes nenumato kitokio nei

ABTĮ nustatytas ginčo sprendimo teisinio pagrindo ar būdo. Tvarka (46 p.) nustato, kad galima apskųsti „neteisingą ar neišsamų Valstybinės mokesčių inspekcijos paaiškinimą“. Tvarkos 46 p. vartojamas žodis „paaiškinimas“ nėra sąvoka (tokia sąvoka Tvarkoje nenustatyta), todėl turi būti suprantamas lingvistine prasme. Gali atsitikti taip, kad minėtuose rašytiniuose „paaiškinimuose“ tam tikrais atvejais (vertinant dokumento turinį, o ne apiforminimą) būtų išreikštas „administracinis sprendimas“, ar „viešojo administravimo institucijos valia, išreikšta administraciniame akte“, todėl Tvarkoje bendrai yra nurodyta, kokio norminio teisės akto pagrindu ir kokiais terminais galima būtų apskųsti tokį paaiškinimą. Tačiau konkretus paaiškinimas (kurį UAB „Egisa“ apskundė apygardos administraciniam teismui) „administracinio sprendimo“ ar „viešojo administravimo institucijos valios, išreikštos administraciniame akte“, kriterijų neatitinka, ką ir nustatė apygardos administracinis teismas. Todėl Tvarkos 46 p. nuostatos neprieštarauja ABTĮ.

Atsakovas nurodo, jog Tvarkos 46 punktas negali prieštarauti ABTĮ jau vien dėl to, kad Tvarka nėra norminis teisės aktas ir niekaip juridškai negali turėti ir neturi įtakos ABTĮ, t.y. norminio teisės akto, taikymui. Pati Tvarka (taip pat ir Tvarkos 46 punktas) yra skirta tik VMI prie FM ir apskričių valstybinių mokesčių inspekcijų darbuotojams ir nenustatė jokių pareigų mokesčių mokėtojams (ar kitiems asmenims). Tvarka pateikta mokesčių mokėtojų žiniai tik siekiant, kad jie galėtų susipažinti su mokesčių inspekcijos sistemos darbuotojų veiksmu atlikimui taisyklėmis konkrečioje mokesčių administravimo srityje. Tvarka „interesančio“ teisės nekonstatuoja, o tik informuoja apie tokios teisės buvimą ABTĮ nuostatose.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2000 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 138 patvirtinta Valstybinėje mokesčių inspekcijoje gaunamų prašymų, pasiūlymų ir skundų nagrinėjimo bei atsakymų ir informacijos interesantams teikimo tvarka yra norminis teisės aktas. Valstybinė mokesčių inspekcija yra viešojo administravimo subjektas, administruojantis mokesčius. Pagal Mokesčių administravimo įstatymo 16 str. į mokesčių administratoriaus pareigas įeina paaiškinimų mokesčių mokėtojams mokesčių mokėjimo klausimais teikimas. Šio įstatymo 18 str. numatyta, kad mokesčių administratorius ar jo pareigūnas, įgyvendindamas jam suteiktas teises ir eidamas pareigas, atliekamus veiksmus įformina sprendimais. Sprendimų formas nustato centrinis mokesčio administratorius (Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos). Formos gali būti įvairios: aktai, pažymos,

nurodymai, teikimai, paaiškinimai, nutarimai, raginimai ir kt. Baigtinio formų sąrašo įstatymas nenustato. Mokesčių administravimo įstatymo 21 str. suteikia mokesčių mokėtojui teisę iš mokesčių administratoriaus gauti informaciją, reikalingą mokesčio įstatymui vykdyti. Informacija teikiama pagal Valstybinėje mokesčių inspekcijoje gaunamų prašymų, pasiūlymų ir skundų nagrinėjimo bei atsakymų ir informacijos interesantams teikimo tvarką. Iš to darytina išvada, kad ši Tvarka nustato vienos iš mokesčių administratoriaus pareigų (teikti paaiškinimus mokesčių mokėtojams mokesčių mokėjimo klausimais) vykdymo, o kartu ir mokesčio mokėtojo teisės gauti reikiamus paaiškinimus realizavimo taisykles. Tai reiškia, kad Tvarka yra teisės aktas, nustatantis elgesio taisykles, skirtas individualiais požymiais neapibūdintų subjektų grupei, t.y. norminis teisės aktas, nustatyta tvarka paskelbta leidinyje *Valstybės žinios* (Žin., 2000, Nr. 67–2043).

Paaiškinimo teikimas pagal Mokesčių administravimo įstatymo 18 str. laikytinas mokesčių administratoriaus, t.y. valstybinio administravimo subjekto, vykdančio įstatyme nustatytas pareigas, atliekamu veiksmu. Valstybinio administravimo subjekto veiksmo teisėtumo tikrinimas priskirtas administracinių teismų kompetencijai. Tai numato ABTĮ 15 str. 1 d. 1 punktas. Kartu tai reiškia, kad Tvarkos 46 punktas, numatantis galimybę dėl Valstybinės mokesčių inspekcijos pateikto paaiškinimo paduoti skundą administraciniam teismui, neprieštarauja ABTĮ 15 str. 1 d. 1 punktui.

Tvarkos 46 punktas neprieštarauja ir ABTĮ 2 str. 15 p., kuriame pateikiamas administracinio akto apibrėžimas. Kadangi pagal ABTĮ 15 str. 1 d. administraciniai teismai nagrinėja bylas ne tik dėl teisės aktų, bet ir dėl veiksmų teisėtumo, paaiškinimų teikimas neabejotinai laikytinas veiksmu, dėl kurio teisėtumo pagal ABTĮ 15 str. 1 d. gali būti skundžiamasi administraciniam teismui. Nors, atsižvelgiant į Mokesčių administravimo įstatymo 21 str. redakciją, Mokesčių inspekcijos paaiškinimas tam tikrais atvejais galėtų būti laikomas administraciniu teisės aktu. Iš esmės tai nurodoma ir atsakovo Valstybinės mokesčių inspekcijos byloje pateiktame atsiliepime.

Valstybinės mokesčių inspekcijos pagal Tvarką teikiami paaiškinimai nėra vien tik informacinio pobūdžio raštai. Pirma, mokesčių mokėtojas, gavęs tokį raštą, galėtų pagrįstai manyti, kad jo teisėtiems turtiniams ir neturtiniams interesams kyla pažeidimo grėsmė, pasireiškianti galimybe permokėti mokesčius, padaryti klaidų apskaičiuojant mokesčius, sukelti mokestinius ginčus ar kitokias neigiamas pasekmes, galinčias atsirasti neteisingai vykdant prievolę mokėti mokesčius. Antra, pačiame Mokesčių administravimo įstatyme yra numatyta, kad šie paaiškinimai gali sukelti teises pasekmes. Šio įstatymo 39 ir 391 straipsniuose numatyta, kad klaidingas mokesčių administratoriaus paaiškinimas gali būti pagrindas atleisti mokesčių mokėtoją nuo baudų ir delspinigių. Tai reiškia, kad paaiškini-

mas gali sukelti naujus teisinius santykius tarp mokesčio mokėtojo ir mokesčių administratoriaus. Teisinius santykius sukelia tik juridiniai faktai. Juridiniai faktai yra skirstomi į įvykius ir veiksmus. Neabejotina, kad Valstybinės mokesčių inspekcijos pagal Tvarką paaiškinimo teikimas yra veiksmo atlikimas. Šis veiksmas yra atliekamas ne laisva mokesčių administratoriaus nuožiūra, o vykdant įstatyme numatytą pareigą teikti tokius paaiškinimus. Šią pareigą atitinka mokesčio mokėtojo teisė gauti reikiamą informaciją. Paaiškinimo teikimas, kaip veiksmas, gali būti teisėtas ar neteisėtas, todėl gali būti skundžiamas teismui.

ABTĮ 5 str. 1 d. suteikia teisę kiekvienam suinteresuotam subjektui įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė arba įstatymų saugomas interesas. Kreipimasis į teismą nurodant, kad paaiškinimas yra neteisingas ir kad, pavyzdžiui, siūloma mokėti per daug mokesčių, leidžia asmeniui teisinėje valstybėje priimtu būdu ginti savo interesus. Valstybinės mokesčių inspekcijos pagal Tvarką teikiami paaiškinimai tiesiogiai susiję su mokesčių mokėtojų turтинiais interesais mokant ir apskaičiuojant mokesčius. Bylos išsprendimas teisme gali apsaugoti mokesčių mokėtoją nuo mokesčių permokų, klaidų apskaičiuojant mokesčius, mokestinių ginčų ir taip išvengti turтinių interesų pažeidimo ar kitokių neigiamų pasekmių, galinčių kilti neteisingsi vykdant prievolę mokėti mokesčius.

Teisė ginti interesus teisme pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ir tarptautines sutartis laikoma svarbia žmogaus teise. Šios teisės turinį ne kartą yra aiškinęs Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas. 1997 m. spalio 1 d. nutarime Konstitucinis Teismas nurodė: „Kaip minėta, viena pagrindinių žmogaus teisių gynybos garantijų yra jo teisė kreiptis į teismą. Šios teisės įgyvendinimą lemia paties asmens suvokimas, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos. Niekas negali kliudyti jam kreiptis į teismą. Kreipimasis į teismą yra subjektyvi procesinė Konstitucijos garantuota asmens teisė, nes Konstitucijos 30 straipsnio pirmojoje dalyje nustatyta: „Asmuo, kurio konstitucinės teisės ar laisvės pažeidžiamos, turi teisę kreiptis į teismą.“ Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarime konstatuota, kad asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme garantuojama nepriklausomai nuo jo teisinio statuso, kad teisme turi būti ginamos asmenų pažeistos teisės ir teisėti interesai nepriklausomai nuo to, ar jie yra tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje, ar ne. Šio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarime apie žmogaus teisę kreiptis į teismą kalbama taip: „Pažymėtina, jog pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ar laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme. Gali būti nustatyta ir ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka. Tačiau negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme.“

Remiantis šiais Konstitucinio Teismo nutarimais, gali būti daroma išvada, kad teisę į teisminę gynybą turi ne tik asmuo, kurio teisės ar laisvės objektyviai yra pažeistos, bet ir asmuo, kuris mano, kad jo teisės ar laisvės yra pažeistos. Ši teisė turi būti užtikrinta kiekvienam asmeniui, kuriam atrodo, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos. Valdžios institucijų ar pareigūnų teiginiai ar suvokimas, kad jokie apribojimai teisėms ar laisvėms nekyla, negali būti pagrindas neleisti naudotis teise į teisminę interesų gynybą.

Viena iš pagrindinių administracinių bylų teisenos paskirčių, kilus konfliktui tarp administravimą vykdančių subjekto ir asmens, yra užtikrinti greitai šio konflikto išsprendimą bei garantuoti, kad asmens teisės ir laisvės būtų apgintos. Teisena, kuria būtų siekiama susiaurinti žmogaus teises, nesuderinama su konstitucine teisingumo vykdymo funkcija. Dėl teisingumo administracinėse bylose negalėtų būti formuluojamos taisyklės, nustatančios žemesnį žmogaus teisių apsaugos standartą, už nustatytąjį vykdomosios valdžios institucijų priimtais aktais.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 115 str. 1 d. 1 punktu,

n u s p r e n d ž i a :

Pripažinti, kad Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos viršininko 2000 m. birželio 30 d. įsakymu Nr. 138 patvirtintos Valstybinėje mokesčių inspekcijoje gaunamų prašymų, pasiūlymų ir skundų nagrinėjimo bei atsakymų ir informacijos interesantams teikimo tvarkos 46 punktas ta apimtimi, kuria numato, kad jeigu, intereso nuomone, Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktas paaiškinimas ar informacija yra neteisinga ar neišsami, interesantas Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka Valstybinę mokesčių inspekciją turi teisę apskųsti administraciniam teismui, neprieštarauja Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 2 str. 15 punktui, 5 str. 1 d. ir 15 str. 1 d. 1 punktui.

Šis Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimas yra galutinis ir neskundžiamas.

**1.1.15. Dėl sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu
Nr. 171 patvirtintų Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos
valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros viešųjų
įstaigų pavyzdinių nuostatų 31 punkto ir sveikatos apsaugos
ministro 2001 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 241
1 punkto teisėtumo**

Administracinė byla Nr. I⁴–23/2002

**SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2002 m. gruodžio 13 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų:
N. Piškinaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), A. Drigoto, R. Piličiausko,
G. Godos ir A. Kruopio,
sekretoriaujant R. Barysaitei,
dalyvaujant atsakovo – Sveikatos apsaugos ministerijos – atstovui M. Kruo-
pui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal Lietuvos vy-
riausiojo administracinio teismo nutartį dėl norminio administracinio akto teisė-
tumo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Pareiškėjas – Tauragės rajono pirminės sveikatos priežiūros centras – kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinį teismą, prašydamas panaikinti Tauragės rajono savivaldybės tarybos 2001 m. rugsėjo 19 d. sprendimą Nr. 568 deleguoti į Viešosios įstaigos Tauragės rajono pirminės sveikatos priežiūros centro stebėtojų tarybą A. Jancevičių ir A. Piečienę, 2001 m. gruodžio 19 d. sprendimo Nr. 659 1 ir 3 punktus, įpareigojančius šios įstaigos direktorių iki 2001 m. gruodžio 30 d. sudaryti įstaigoje stebėtojų tarybą ir raštu pasiaiškinti dėl neįvykdyto tarybos sprendimo. Reikalavimą grindė šios įstaigos direktoriaus patvirtintais Pirminės sveikatos priežiūros centro stebėtojų tarybos nuostatais, apibrėžiančiais asmenų, negalinčių būti stebėtojų tarybos nariais, ratą, ir įstaigos vadovo teisę nepatvirtinti deleguotų į stebėtojų tarybą asmenų, jeigu tai prieštarauja įstaigos interesams.

Pirmosios instancijos teismas, patenkindamas pareiškėjo skundą, nurodė, kad Tauragės rajono pirminės sveikatos priežiūros centro vadovo 2001 m. gegužės

9 d. įsakymu Nr. 61 patvirtinti stebėtojų tarybos nuostatai suteikia įstaigos vadovui įgaliojimus tvirtinti stebėtojų tarybos nuostatus, nustatančius tokios tarybos narių teises ir pareigas, paskyrimo ir atšaukimo tvarką bei darbo apmokėjimo sąlygas. Teismas konstatavo, kad ir Tauragės rajono savivaldybės taryba, ir Viešosios įstaigos Pirminės sveikatos priežiūros centras vadovas privalo vadovautis Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 33 straipsnio 5 dalies nuostatomis, apibrėžiančiomis asmenis, negalinčius įeiti į stebėtojų tarybos sudėtį, tačiau, aiškindamas šio įstatymo 31 ir 33 straipsnius, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų LNSS valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų 31 punktą (2001 m. balandžio 9 d. įsakymo Nr. 254 redakcija) ir Tauragės rajono pirminės sveikatos priežiūros centro vadovo 2001 m. gegužės 9 d. įsakymu Nr. 61 patvirtintus stebėtojų tarybos nuostatus, teismas padarė išvadą, kad įstaigos vadovui, turinčiam aukštesnės galios teisės aktais suteiktą teisę patvirtinti stebėtojų tarybos nuostatus, tarybos sudėtį, kartu suteikta teisė nustatyti stebėtojų tarybos nuostatuose papildomas, Sveikatos priežiūros įstaigų įstatyme nenustatytas, sąlygas, draudžiančias būti tos įstaigos stebėtojų tarybos nariais.

Tauragės rajono savivaldybė nesutiko su pirmosios instancijos teismo pozicija, teigdama, kad teismas netinkamai aiškino materialines teisės normas. Jos nuomone, įstaigos stebėtojų tarybos sudarymas negali prieštarauti Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatyme įtvirtintai jų sudarymo tvarkai.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, nagrinėdamas administracinę bylą apeliacine tvarka, 2002 m. spalio 18 d. nutartimi bylą sustabdė ir nutarė ištirti, ar Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų LNSS valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų 31 punktas (2001 m. balandžio 9 d. įsakymo Nr. 254 redakcija) ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 241 „Dėl viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų stebėtojų tarybų“ 1 punktas atitinka Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 28 straipsnio 1 punktą, 29 straipsnio 2 dalies 7 punktą, 30 straipsnio 1 dalį, 31 straipsnio 2 dalį ir 33 straipsnio 1, 3 ir 5 dalis.

Kolegija suabejojo, ar sveikatos apsaugos ministro minėtų įsakymų nuostatomis, nustatančiomis stebėtojų tarybų formavimo tvarką ir suteikiančiomis viešosios sveikatos priežiūros įstaigos vadovui atitinkamas teises jas formuojant, nebuvo viršyta sveikatos apsaugos ministro kompetencija.

Rengiant bylą Vyriausiojo administracinio teismo posėdžiui buvo gautas atsakovo sveikatos apsaugos ministro K.R. Dobrovolskio paaiškinimas. Jame išdėstomi argumentai, kad sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų LNSS valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų 31 punktą ir sveikatos apsaugos ministro 2001 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 241 „Dėl viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų stebėtojų tarybų“ 1 punktą neprieštarauja Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymui. Sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymas Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ yra tik pavyzdinio pobūdžio ir skirtas įstaigoms ir steigėjams palengvinti jų darbą kuriant įstatus. Čia nurodama, kas turėtų būti įtvirtinta įstaigos įstatuose bei stebėtojų tarybos darbo nuostatuose, o kiekviena viešoji sveikatos priežiūros įstaiga turi parengti konkrečius savo įstaigos įstatus, o steigėjas juos patvirtinti. Sveikatos apsaugos ministro 2001 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. 241 „Dėl viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų stebėtojų tarybų“, atsakovo nuomone, nenustatė kitokios stebėtojų tarybos formavimo tvarkos ir nesuteikė viešosios sveikatos priežiūros įstaigos vadovui atitinkamų teisių ją formuojant. Šiuo įsakymu viešosios sveikatos priežiūros įstaigos vadovai įpareigojami patvirtinti stebėtojų tarybos sudėtį iš tokių narių, kuriuos delegavo Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 33 straipsnio 3 dalyje išvardyti subjektai. Teisė tvirtinti stebėtojų tarybos darbo nuostatus 2001 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 241 „Dėl viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų stebėtojų tarybų“ ir 2001 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. 254 „Dėl sveikatos apsaugos ministro 2000 m kovo 23 d. įsakymo Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ dalinio pakeitimo“ suteikta įstaigų vadovams, nes, nesant tinkamo stebėtojų tarybų darbo reglamentavimo, įstatyme nurodytos institucijos paskirdavo savo atstovus į stebėtojų tarybą, tačiau šios ilgą laiką nesusirinkdavo į pirmąjį posėdį, nebuvo aišku, kas ir kaip organizuoja posėdžius.

Vyriausiojo administracinio teismo posėdyje Sveikatos apsaugos ministerijos atstovas M. Kruopas iš esmės pakartojo ministro rašytame paaiškinyje išdėstytus argumentus.

Vyriausiasis administracinis teismas

k o n s t a t u o j a :

Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymo Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų LNSS valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų 31 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 28 straipsnio 1 punktui, 29 straipsnio 2 dalies 7 punktui, 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 2 daliai ir 33 straipsnio 1, 3 ir 5 dalims

Sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtinti LNSS valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdiniai nuostatai (toliau – Nuostatai), kurių pagrindu privalu rengti ir priimti konkretų LNSS viešosios įstaigos teisinį dokumentą – įstatus. Sveikatos apsaugos ministro įsakyme nurodoma, kad Nuostatai tvirtinami vadovaujantis Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymu. Dokumentas paskelbtas Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ nustatyta tvarka. Pagal šiuos požymius ir pagal akte suformuluotų elgesio taisyklių pobūdį bei subjekto, kuriam šis aktas skirtas, neapibrėžtumą Nuostatai priskiriami poįstatyminių norminių aktų rūšiai.

Nuostatų 31 punkte (2001 m. balandžio 9 d. įsakymo Nr. 254 redakcija, įsigaliojusi nuo 2001 m. balandžio 19 d.) nurodyta: „Stebėtojų tarybos narių teisės ir pareigos, paskyrimo ir atšaukimo tvarką bei darbo apmokėjimo sąlygas nustato stebėtojų tarybos darbo nuostatai, kuriuos tvirtina įstaigos vadovas.“

Abejojama, ar ši norma teisėta pagal savo turinį ir reguliavimo apimtį.

Sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas (1998 m. lapkričio 24 d. įstatymo Nr. VIII–940 redakcija) reglamentuoja sveikatos priežiūros įstaigų (toliau – įstaigos) steigimo, reorganizavimo, likvidavimo, veiklos, jos valstybinio reguliavimo, atsakomybės už šio įstatymo pažeidimus pagrindus, kontrolės priemonės ir kt. su šios įstaigos veikla susijusius pagrindus (1 straipsnis). Įstatymo 9 straipsnyje nurodyti teisės aktai ir norminiai dokumentai, nustatantys šių įstaigų veiklą. Prie tokių dokumentų priskiriami ir įstaigos įstatatai (nuostatai), kuriuos tvirtina jų steigėjai įstatymų nustatyta tvarka (1 dalies 6 punktą ir 3 dalies 4 punktą). Įtvirtinęs įstaigos įstatų privalomumą, įstatymo leidejas apibrėžė šio dokumento reguliavimo apimtį ir turinį.

Įstatymo 28 straipsnio 1 punkte nustatyta:

„LNSS viešosios įstaigos steigėjo (steigėju) kompetencijai priklauso: 1) priimti, keisti ir papildyti LNSS viešosios įstaigos įstatus“.

Įstatymo 29 straipsnio 2 dalies 7 punkte nustatyta: „LNSS viešosios įstaigos įstatuose turi būti nurodyta:

7) stebėtojų tarybos kompetencija ir šios tarybos sušaukimo tvarka.“

Įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Viešojoje įstaigoje turi būti administracijos vadovas, kuris įstatymų nustatyta tvarka sudaro darbo sutartis su sveikatos priežiūros specialistais ir kitais įstaigų darbuotojais ir jas nutraukia. Administracijos vadovas, suderinęs su įstaigos stebėtojų taryba, tvirtina įstaigos darbuotojų darbo apmokėjimo tvarką. Administracijos vadovo kitas funkcijas ir kompetenciją nustato LNSS viešosios įstaigos įstatatai“.

Įstatymo 31 straipsnio 2 dalis nustato: „LNSS viešųjų įstaigų kolegialių valdymo organų narių skaičių, šių organų formavimo tvarką, jų narių teises ir pareigas, darbo apmokėjimo sąlygas bei atsakomybę nustato įstaigos įstatatai“.

Įstatymo 33 straipsnio 1 dalis nustato: „LNSS viešosios įstaigos veiklos viešumui užtikrinti sudaroma stebėtojų taryba“.

Įstatymo 33 straipsnio 3 dalis nustato: „LNSS viešosios įstaigos, išskyrus valstybės aukštųjų mokyklų ar valstybinių mokslo įstaigų ir Sveikatos apsaugos ministerijos įsteigtas įstaigas, stebėtojų taryba sudaroma iš dviejų įstaigos steigėjo (steigėjų) bendru sprendimu paskirtų atstovų; vieno savivaldybės, kurios teritorijoje yra įstaiga, tarybos paskirto tarybos nario; vieno savivaldybės, kurios teritorijoje yra įstaiga, tarybos paskirto visuomenės atstovo ir įstaigos sveikatos priežiūros specialistų profesinių sąjungų paskirto vieno atstovo“.

Šio straipsnio 5 dalyje nustatyta: „Į stebėtojų tarybą negali įeiti asmenys, kurie dirba įstaigos administracijoje, Valstybinėje ar teritorinėje ligonių kasoje, taip pat sveikatos draudimo įmonėje“.

Pagal šias nuostatas įstaigos administracijos vadovo funkcijos ir kompetencija, įstaigos stebėtojų tarybos, kaip vieno iš privalomo kolegialaus patariamojo valdymo organo, formavimo tvarka, jų narių teisės ir pareigos, darbo apmokėjimo sąlygos bei atsakomybė turi būti apibrėžtos įstaigos įstatuose, kurių, taip pat ir stebėtojų tarybos teisinio veiklos dokumento, tvirtinimas priskirtas įstaigos steigėjo kompetencijai.

Ministras, kaip atsakingas už jam pavestą valdymo sritį ir sprendžiantis ministerijos kompetencijai priklausančius klausimus, leisdamas įsakymus ir patvirtindamas kitus teisės aktus, privalo užtikrinti įstatymų ir kitų teisės aktų vykdymą (Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo 26 straipsnio 1 dalis, 3 dalies 1, 2 ir 5 punktai; Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų (patvirtinti Vyriausybės 1998 m. liepos 24 d. nutarimu Nr. 926 „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos nuostatų patvirtinimo“) 2, 11, 11.1, 11.2, 11.5 punktai).

Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo (toliau – įstatymas) 15 straipsnio 6 dalyje nustatyta: „LNSS biudžetinių ir viešųjų įstaigų, jų

padalinių ir filialų vadovų teises ir pareigas nustato šių įstaigų pavyzdiniai nuostatai, kuriuos tvirtina Sveikatos apsaugos ministerija“. Ši norma įpareigoja sveikatos apsaugos ministrą patvirtinti Sveikatos priežiūros įstaigų pavyzdinius nuostatus, todėl darytina išvada, kad sveikatos apsaugos ministras, kaip Sveikatos ministerijos vadovas, yra subjektas, turintis teisę ir pareigą patvirtinti tokį aktą. Priimdamas jį, ministras neturėjo teisės peržengti kompetencijos ribų. Poįstatyminis teisės aktas yra įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka kompetentingos institucijos priimtas aktas ir, kaip ne kartą savo nutarimuose pažymėjo Konstitucinis Teismas, poįstatyminiu aktu „realizuojamos įstatymo normos, tačiau tokie teisės aktai negali pakeisti paties įstatymo ir sukurti naujų bendro pobūdžio teisės normų, kurios savo galia konkuruotų su įstatymo normomis“. Sveikatos apsaugos ministras, nustatydamas Nuostatų 31 punktu naują, įstatymo nenustatytą, Stebėtojų tarybos veiklą, narių teises ir pareigas, paskyrimo ir atšaukimo tvarką bei darbo apmokėjimo sąlygas reglamentuojantį teisinį dokumentą – Stebėtojų tarybos nuostatus – ir pareigą įstaigos vadovui juos patvirtinti, viršijo jam (ministrui) įstatymo suteiktą kompetenciją ir konstitucinį įstatymų viršenybės poįstatyminių aktų atžvilgiu principą.

Pažymėtina, kad stebėtojų tarybos veiklos reglamentavimo įgaliojimų perdavimas įstaigos vadovui pažeidžia sveikatos įstaigų veiklos viešumo principą, įtvirtintą Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 33 straipsnio 1 dalyje, taip sudarant stebėtojų tarybai kliūtis užtikrinti realią galimybę kontroliuoti sveikatos priežiūros įstaigos ir jos vadovo veiklos skaidrumą.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, teismas prieina prie išvados, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų LNSS valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų 31 punktą prieštarauja Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 28 straipsnio 1 punktui, 29 straipsnio 2 dalies 7 punktui, 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 2 daliai ir 33 straipsnio 1, 3 ir 5 dalims.

Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 241 „Dėl viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų stebėtojų tarybų“ 1 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 28 straipsnio 1 punktui, 31 straipsnio 2 daliai ir 33 straipsnio 1, 3 ir 5 dalims

Sveikatos apsaugos ministras, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 31 ir 33 straipsniais, 2001 m. balandžio 2 d. priėmė įsakymą Nr. 241, kurio 1 punktu nustatė, „kad valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų stebėtojų tarybų darbo nuostatus ir

stebėtojų tarybų sudėtį tvirtina šių įstaigų vadovai, pateikus įstatyme nurodytoms institucijoms pasiūlymus dėl deleguojamų narių Lietuvos Respublikoje galiojančių teisės aktų nustatyta tvarka“.

Šis tiriamas norminis aktas, kaip ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtinti LNSS valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdiniai nuostatų 31 punktą, sveikatos priežiūros įstaigos vadovo kompetencijai priskiria įstaigos stebėtojų tarybos darbo nuostatų bei tarybos sudėties tvirtinimą. Aktas galioja, juo vadovaujamosi, todėl teismas tiria jo atitikimą įstatymui.

Kaip jau aptarta šio teismo sprendimo pirmojoje dalyje, pagal Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymą stebėtojų tarybos sudarymas, apmokėjimas, teisės ir pareigos ir veiklos principai nustatomi įstaigos įstatuose, kurių tvirtinimas – įstaigos steigėjo kompetencija. Įstaigos vadovas įstatymo nustatytų funkcijų stebėtojų tarybai neturi (įstatymo 28 straipsnio 1 dalis). Įstatymo 15 straipsnio 6 punktą pagrindu sveikatos apsaugos ministras buvo įgaliotas patvirtinti pavyzdinius sveikatos priežiūros įstaigos įstatus. Jis privalėjo vykdyti įstatymo nuostatą, tačiau nepažeidžiant įstatymo viršenybės. Tiriamas įsakymas savo turiniu nėra pavyzdiniai įstaigos įstatai ar jų atitinkamos normos pakeitimas ar papildymas. Nei įstatymo 31 straipsnis, nustatantis LNSS viešųjų įstaigų patariamuosius valdymo organus ir jų veiklos teisinį dokumentą – įstaigos įstatus, nei įstatymo 33 straipsnis, reglamentuojantis LNSS viešosios įstaigos stebėtojų tarybos veiklos principus, sudarymo tvarką ir sąlygas, nenustato alternatyvų dėl stebėtojų tarybos sudarymo ir jos veiklą reglamentuojančio teisinio dokumento priėmimo, o kartu ir įstaigos vadovo papildomų teisių ir pareigų šiai tarybai.

Remdamasis tuo, kas išdėstyta, teismas konstatuoja, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 241 „Dėl viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų stebėtojų tarybų“ 1 punktą prieštarauja Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 28 straipsnio 1 punktui, 31 straipsnio 2 daliai ir 33 straipsnio 1, 3 ir 5 dalims.

Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 1 dalį norminis administracinis aktas (ar jo dalis) laikomas panaikintu ir paprastai negali būti taikomas nuo tos dienos, kai oficialiai buvo paskelbtas įsiteisėjęs administracinio teismo sprendimas dėl atitinkamo norminio akto (ar jo dalies) pripažinimo neteisėtu, tačiau šio straipsnio 2 dalis leidžia teismui, atsižvelgiant į konkrečias bylos aplinkybes, įvertinus neigiamą teisinių pasekmių tikimybę, sprendimu nustatyti, jog panaikintas norminis administracinis aktas (ar jo dalis) negali būti taikomas nuo jo priėmimo dienos.

Vyriausiasis administracinis teismas, atsižvelgdamas į Klaipėdos apygardos administracinio teismo administracinę bylą dėl Tauragės rajono savivaldybės tarybos sprendimų teisėtumo, galimas teisinės pasekmės, taiko Administracinių bylų teisenos įstatymo 116 straipsnio 2 dalies nuostatą ir nustato, kad sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų LNSS valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų 31 punktas ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 241 „Dėl viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų stebėtojų tarybų“ 1 punktas netaikytini nuo jų priėmimo dienos.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 115 straipsnio 1 dalies 2 punktu, 116 straipsnio 2 dalimi ir 117 straipsniu, kolegija

n u s p r e n d ž i a :

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų LNSS valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų 31 punktas prieštarauja Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 28 straipsnio 1 punktui, 29 straipsnio 2 dalies 7 punktui, 30 straipsnio 1 daliai, 31 straipsnio 2 daliai ir 33 straipsnio 1, 3 ir 5 dalims.

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 241 „Dėl viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų stebėtojų tarybų“ 1 punktas prieštarauja Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo 28 straipsnio 1 punktui, 31 straipsnio 2 daliai ir 33 straipsnio 1, 3 ir 5 dalims.

Nustatyti, kad Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2000 m. kovo 23 d. įsakymu Nr. 171 „Dėl Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos valstybės ir savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų LNSS valstybės ir savivaldybės asmens sveikatos priežiūros viešųjų įstaigų pavyzdinių nuostatų 31 punktas ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2001 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 241 „Dėl viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų stebėtojų tarybų“ 1 punktas netaikytini nuo jų priėmimo dienos.

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimas yra galutinis ir nesiskundžiamas.

Sprendimas skelbiamas *Valstybės žiniuose*.

1.2. Administracinių teisės pažeidimų byla

1.2.1. Dėl administracinės bylos, kurioje skundžiamas įgaliotos institucijos sprendimas nutraukti administracinio teisės pažeidimo bylą Administracinių teisės pažeidimų kodekso 251 straipsnio pagrindu, nagrinėjimo ribų

Pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 9 straipsnio 2 dalį administracinė atsakomybė už šiame kodekse numatytus teisės pažeidimus atsiranda, jeigu savo pobūdžiu šie pažeidimai pagal galiojančius įstatymus neužtraukia baudžiamosios atsakomybės.

Taigi pažeidimai, kurie užtraukia baudžiamąją atsakomybę, nėra administracinių teisės pažeidimų kodekso reguliavimo dalykas. Todėl tais atvejais, kai nustatoma, jog padarytas pažeidimas atitinka nusikaltimo sudėtį, pagal Administracinių teisės pažeidimų kodekso 251 straipsnį administracinio teisės pažeidimo byla turi būti nutraukiama ir medžiaga perduodama institucijoms, vykdančioms baudžiamąjį persekiojimą.

Tokiais atvejais bylos administraciniame teisme nagrinėjimo ribas sudaro procesinio veiksmo – bylos nutraukimo patikrinimas teisėtumo aspektu, bet ne pažeidėjo padarytos veikos pagrįstumo revizavimas.

Administracinė byla Nr. 109⁸/2001

NUTARTIS

2002 m. sausio 25 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: R. Klišausko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), A. Ablingio ir A. Baranovo,

apeliacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjusi administracinę bylą pagal M. Grincevičiaus apeliacinį skundą dėl Kauno apygardos administracinio teismo 2001 m. gruodžio 10 d. nutarties,

n u s t a t ė :

Jonavos rajono policijos komisariato Kelių policija 2001 m. spalio 10 d. surašė administracinio teisės pažeidimo protokolą M. Grincevičiui, kaltindama jį pažeidimo, numatyto ATPK 129 str., padarymu, už tai, kad jis 2001 m. spalio 10 d., apie 16 val. 40 min., Jonavos rajone, kelyje Jonava–Kaunas, būdamas neblaivus vairavo automobilį VAZ 2101 (valst. Nr. KJ 580).

2001 m. spalio 17 d. nutarimu Jonavos rajono policijos komisariato Kelių policija šią bylą nutraukė ir medžiagą perdavė parengtiniam tardymui atlikti.

Tai motyvavo tuo, kad M. Grincevičius 2001 m. gegužės 17 d. Jonavos mieste, būdamas neblaivus, vairavo automobilį, už tai jis 2001 m. gegužės 30 d. buvo nubaustas pagal ATPK 126 str. 3 d., 129 str.

Todėl paaiškėjus, kad per metus jis padarė pakartotinį tokį pat pažeidimą, kuris užtraukia baudžiamąją atsakomybę, administracinio teisės pažeidimo byla ATPK 251 str. pagrindu nutraukė.

Teismas pareiškėjo skundą dėl 2001 m. spalio 17 d. nutarimo panaikinimo atmetė.

Nutartyje konstatavo, kad M. Grincevičiaus kaltė dėl padaryto pažeidimo – 2001 m. spalio 10 d. vairavus automobilį esant neblaiviam – įrodyta liudytojų R. Marčinsko, A. Baliukevičiaus parodymais, alkotesterio duomenimis.

Apeliaciniu skundu M. Grincevičius prašo panaikinti Kelių policijos nutarimą ir teismo nutartį.

Skunde, nesutikdamas su teismo nutarties motyvais dėl jo kaltės, nurodo, kad pažeidimo nepadarė, nes automobilio įvykio metu nevairavo, tai darė D. Janušauskienė.

Apelianto teigimu, jo kaltė vairavus automobilį 2001 m. spalio 10 d. esant neblaiviam yra neįrodyta, todėl mano, kad ginčijami sprendimai turi būti panaikinti.

Apeliacinis skundas atmetamas.

Pagal ATPK 9 str. 2 d. administracinė atsakomybė už šiame kodekse numatytus teisės pažeidimus atsiranda, jeigu savo pobūdžiu šie pažeidimai pagal galiojančius įstatymus neužtraukia baudžiamosios atsakomybės.

Taigi pažeidimai, kurie užtraukia baudžiamąją atsakomybę, nėra Administracinių teisės pažeidimų kodekso reguliavimo dalykas.

Procedūrinę tvarką, kaip pasielgti tais atvejais, kai paaiškėja, kad padarytas pažeidimas atitinka nusikaltimo sudėtį, nustato ATPK 251, 258 str.

Iš bylos matyti, kad M. Grincevičius, 2001 m. gegužės 30 d. būdamas nubaustas pagal ATPK 126 str. 3 d., 129 str. yra kaltinamas 2001 m. spalio 10 d. padaręs analogišką pažeidimą, o tai atitinka BK 2461 str. sudėtį.

Esant šioms aplinkybėms, Jonavos rajono policijos komisariato Kelių policija administracinio teisės pažeidimo bylą nutraukė bei medžiagą perdavė tyrimui atlikti pagrįstai ir teisingai (ATPK 251 str.), nes, kaip minėta, tokia M. Grincevičiaus padaryta veika yra ne ATPK reguliavimo, o teisės normų, reguliuojančių baudžiamojo persekiojimo vykdymą, dalykas.

Iš to, kas pasakyta, darytina išvada, kad ir bylos tokiais atvejais administraciniame teisme nagrinėjimo ribas sudaro procesinio veiksmo – bylos nutraukimo

patikrinimas teisėtumo aspektu, bet ne pažeidėjo padarytos veikos pagrįstumo revizavimas.

Tačiau, kaip matyti iš teismo nutarties, teismas ne tik kad patikrino bylos nutraukimo teisėtumą, bet pasisakė ir dėl M. Grincevičiaus padarytos veikos pagrįstumo, taip viršydamas savo kompetenciją.

Dėl to, kas paminėta, teismo nutarties motyvai dėl M. Grincevičiaus kaltės 2001 m. spalio 10 d. neblaiviam vairavus automobilį yra niekiniai, kartu nesukeliantys ir privalomų teisinių pasekmių.

Kaip buvo minėta, byla dėl M. Grincevičiaus nutraukta yra teisėtai ir teisingai, perduodant medžiagą parengtiniam tyrimui atlikti

Aptartų motyvų pagrindu nerevizuojami kiti apeliacinio skundo argumentai, kuriais ginčijama kaltė dėl padarytos veikos.

Esant šioms aplinkybėms tenkinti apeliacinio skundo nėra pagrindo. Paliktina nepakeista ir iš esmės teisinga teismo nutartis.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 144 str. 3 d. 1 p.,

n u t a r i a :

Jonavos rajono policijos komisariato Kelių policijos 2001 m. spalio 17 d. nutarimą ir Kauno apygardos administracinio teismo 2001 m. gruodžio 10 d. nutartį palikti nepakeistus, o M. Grincevičiaus apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

1.2.2. Dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso 192 straipsnyje numatyto pažeidimo baigtumo momento

Statybos įstatymo 2 straipsnyje nustatyta, kad projektavimas – tai veikla, kurios tikslas, atlikus tyrimus, derinimus, parengti statinio projektą, kuris yra skiriamas statinio statybai įteisinti ir statyti.

Taigi projektavimas apima veiklą nuo statinio projekto parengiamųjų darbų iki jo parengimo, pateikiant jį įteisinti. Parengto statinio projekto įteisinimo tvarką reglamentuoja Statybos ir urbanistikos ministerijos 1997 m. lapkričio 4 d. įsakymu Nr. 245 patvirtintas Statybos techninis reglamentas STR 1,05.03:1997. Šio reglamento 12.1, 12.10 punktuose nustatyta, kad parengtą statinio projektą projektuotojas pateikia derinti savivaldybės padaliniui, kuriame projektas sudekinamas, ir suteikiama teisė statytojui gauti leidimą statybai.

Vadinasi, Administracinių teisės pažeidimų kodekso 192 straipsnyje numatytas pažeidimas (priešgaisrinės saugos norminių aktų pažeidimas arba jų nevykdymas projektuojant statinius) laikytinas baigtu, kai projektuotojas parengtą statinio projektą pateikia derinti savivaldybės padaliniui.

NUTARTIS

2002 m. kovo 20 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: R. Klišausko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), A. Ablingio ir A. Baranovo,

apeliacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjusi administracinę bylą pagal Klaipėdos miesto valstybinės priešgaisrinės priežiūros inspekcijos apeliacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2002 m. vasario 27 d. nutarimo,

n u s t a t ė :

Klaipėdos miesto valstybinės priešgaisrinės priežiūros inspekcija 2002 m. sausio 25 d. nutarimu pagal ATPK 192 str. 1 d. R. Jurgaitienę nubaudė 500 Lt bauda už tai, kad ji būdama UAB „Klaipėdos komprojekto“ architektė pažeidė BPST 01–97 Bendrųjų priešgaisrinės saugos taisyklių 1.5, 1.2 p., RSN 136–92 Respublikinių statybos normų 2.1 p., RSN 137–92 2.1 reikalavimus, būtent: 2002 m. sausio 9 d. Priešgaisrinės priežiūros inspekcijai pateikė patikrinti Galanterijos gaminių cecho, Klaipėdoje, Šilutės pl. 107, projektą, kuriame nevykdė ir pažeidė priešgaisrinės saugos norminius aktus projektuodama statinį, t.y. nesuprojektavo vandens šaltinių statiniui gesinti iš lauko; vidaus priešgaisriniam vandentiekiiui suprojektavo nepakankamą kiekį vandens čiurkšlių.

Teismas pareiškėjos skundą dėl nuobaudos panaikinimo patenkino. Jai paskirtą nuobaudą panaikino ir bylą nutraukė ATPK 250 str. 1 p. pagrindu.

Šį sprendimą teismas grindė tuo, kad byloje esantys įrodymai patvirtina, jog projekto specialiosios dalies „Vandentiekis ir nuotekos“ trūkumai, neatitikę priešgaisrinės apsaugos reikalavimų, buvo padaryti ne R. Jurgaitienės, o kito asmens, atsakingo už projekto specialiosios dalies kokybę.

Iš to teismas padarė išvadą, kad R. Jurgaitienė nėra jai inkriminuoto pažeidimo subjektas, tai ir lėmė bylos nutraukimą ATPK 250 str. 1 p. pagrindu.

Be to, teismas nustatė, kad projektas įvykio metu nebuvo pateiktas savivaldybės padaliniui derinti. Dėl to taip pat padarė išvadą, kad projekto medžiaga dar nebuvo tapusi oficialiu dokumentu, t.y. neįgijusi projekto statuso, todėl nuobauda buvo paskirta nepagrįstai ir šiuo aspektu.

Apeliaciniu skundu Klaipėdos miesto valstybinė priešgaisrinės priežiūros inspekcija prašo teismo nutarimą panaikinti.

Nurodo, kad teismo nutarimas yra nepagrįstas ir neteisėtas dėl šių priežasčių.

R. Jurgaitienė buvo projekto vadovė ir jį pasirašė, tokiu būdu atsakydama už jo kokybę. Kadangi projektas neatitiko priešgaisrinę saugą reglamentuojančių aktų reikalavimų, tai ji turėjo ir atsakyti už projekto trūkumus. Dėl to, apelianto teigimu, R. Jurgaitienė yra jai inkriminuoto pažeidimo subjektas.

Apelianto nuomone, neteisinga yra teismo išvada, kad R. Jurgaitienės pateiktas projektas nebuvo oficialus dokumentas, nes projekto vadovo pasirašymas statinio projektą reiškia, jog šis projektas atitinka norminių aktų reikalavimus, t.y. nuo šio momento įgyja oficialaus dokumento statusą. Nuo šio momento prasideda statinio projekto derinimo ir pan. procedūros, kurių metu priežiūrą vykdančios institucijos teikia savo išvadas dėl projekto atitikimo norminių aktų reikalavimams.

Taigi, apelianto teigimu, R. Jurgaitienė savo veiksmais įvykdė pažeidimą, numatytą ATPK 192 str. 1 d.

Apeliacinis skundas atmetamas.

Iš bylos matyti, kad R. Jurgaitienė buvo nubausta už tai, kad ji projektuodama statinio projektą neįvykdė priešgaisrinės saugos norminių aktų reikalavimų, nes nesuprojektavo būtinų priešgaisrinių objektų.

ATPK 192 str. numatyta atsakomybė už priešgaisrinės saugos norminių aktų pažeidimą arba jų nevykdymą projektuojant statinius.

Statybos įstatymo 2 str. nustatyta, kad projektavimas – tai veikla, kurios tikslas, atlikus tyrimus, derinimus, parengti statinio projektą, kuris yra skiriamas statinio statybai įteisinti ir statyti.

Iš to, kas pasakyta, darytina išvada, kad projektavimas apima veiklą nuo statinio projekto parengiamųjų darbų iki jo parengimo, pateikiant jį įteisinti.

Parengto statinio projekto įteisinimo tvarką reglamentuoja Statybos ir urbanistikos ministerijos 1997 m. lapkričio 4 d. įsakymu Nr. 245 patvirtintas Statybos techninis reglamentas STR 1,05.03:1997.

Šio reglamento 12.1, 12.10 p. nustatyta, kad parengtą statinio projektą projektuotojas pateikia derinti savivaldybės padaliniiui, kuriame projektas suderinamas, ir suteikiama teisė statytojui gauti leidimą statybai.

Vadinasi, aptariamasis pažeidimas laikytinas baigtu, kai projektuotojas parengtą statinio projektą pateikia derinti savivaldybės padaliniiui.

Byloje nustatyta, kad R. Jurgaitienė statinio projekto savivaldybės padaliniiui derinti nustatyta tvarka nebuvo pateikusi.

Taigi ji neatliko visų veiksmų, kurie yra būtini, kad pažeidimas būtų laikomas baigtu. Todėl, nesant administracinėje teisėje rengimosi ar pasikėsinimo padaryti pažeidimą instituto, ji nuo atsakomybės už jos padarytą veiklą yra atleista pagrįstai ir teisingai.

Esant šioms aplinkybėms, pagrįstas ir teismo nutarimas, kuriuo byla apeliantei nutraukta pagal ATPK 250 str. 1 p.

Dėl to, kas čia paminėta, tenkinti apeliacinį skundą nėra pagrindo.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 144 str. 3 d. 1 p.,

n u t a r i a :

Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2002 m. vasario 27 d. nutarimą palikti nepakeistą, o Klaipėdos miesto valstybinės priešgaisrinės priežiūros inspekcijos apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

1.2.3. Dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso 187¹ straipsnio taikymo kaltinamajam atsisakius vykdyti tarytojo nutarimą dėl lyginamųjų balso pavyzdžių paėmimo

Pagal Baudžiamojo proceso kodekso 206 straipsnį teisė priimti nutarimą dėl lyginamųjų balso pavyzdžių paėmimo iš kaltinamojo yra suteikta tarytojui, atliekančiam tyrimą baudžiamojoje byloje.

Administracinių teisės pažeidimų kodekso 187¹ straipsnyje numatyta atsakomybė už teisėtų prokuratūros pareigūno reikalavimų nevykdymą, t.y. šis straipsnis nenumato atsakomybės už tarytojo, atliekančio baudžiamosios bylos tyrimą, teisėtų reikalavimų nevykdymą.

Todėl kaltinamajam atsisakius vykdyti tarytojo nutarimą, nepriklausomai nuo to, kokioje institucijoje dirba tarytojas, nėra pažeidimo, numatyto Administracinių teisės pažeidimų kodekso 187¹ straipsnyje, įvykio.

Administracinė byla Nr. 477⁸/2002

NUTARTIS

2002 m. kovo 28 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: R. Klišausko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), A. Ablingio ir A. Baranovo,

apeliacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjusi administracinę bylą pagal Kauno apygardos prokuratūros apeliacinį skundą dėl Kauno miesto apylinkės teismo 2002 m. vasario 27 d. nutarimo,

n u s t a t ė :

Kauno apygardos prokuratūra 2002 m. vasario 20 d. kreipėsi į teismą, prašydama iškelti administracinio teisės pažeidimo bylą Ž. Žvirbliui už tai, kad jis nevykdė 2002 m. vasario 6 d. prokuroro nutarimo paimti lyginamuosius balso pavyzdžius baudžiamojoje byloje Nr. 20–1–837–00, taip prokurorui trukdydamas įgyvendinti jam įstatymu suteiktas teises, t.y. kaltino jį pažeidimo, numatyto ATPK 187¹ str. 1 d., padarymu.

Teismas 2002 m. vasario 27 d. nutarimu kelti administracinę bylą Ž. Žvirbliui atsisakė.

Tai motyvavo tuo, kad pagal BPK 52 str. 2 d. 2 p. kaltinamasis turi teisę, bet ne pareigą teikti įrodymus.

Iš to teismas priėjo prie išvados, kad įrodinėjimo subjektai neturi teisės įrodinėjimo naštos perkelti kaltinamajam, t.y. kaltinamojo atsisakymas duoti lyginamuosius pavyzdžius yra teisėtas.

Apeliaciniu skundu Kauno apygardos prokuratūra prašo teismo nutarimą panaikinti ir priimti naują sprendimą, kuriuo Ž. Žvirbliui būtų paskirta nuobauda pagal ATPK 187¹ str.

Skunde nurodo, kad teismo nutarimas yra neteisėtas ir nepagrįstas.

Apelianto teigimu, nutarimas dėl lyginamųjų pavyzdžių paėmimo yra privalomas asmeniui, dėl kurio jis priimtas, taip pat ir kaltinamajam, todėl pastarajam atsisakius vykdyti tokį prokuroro nutarimą, tokiu neveikimu jis įvykdė pažeidimą, numatytą ATPK 187¹ str.

Apeliantas taip pat nurodo, kad lyginamieji pavyzdžiai BPK 74 str. prasme nėra priskiriami įrodymams, todėl imant juos iš kaltinamojo nėra pažeidžiamos jo teisės.

Be to, nurodo, kad teismas nenurodė, kokiu teisiniu pagrindu atsisakė iškelti administracinio teisės pažeidimo bylą Ž. Žvirbliui.

Apelianto nuomone, atsisakymas kelti bylą ATPK 250 str. 1 p. pagrindu buvo negalimas, nes Ž. Žvirblio veikoje yra ATPK 187¹ str. sudėtis, Ž. Žvirblis atsisakymą vykdyti prokuroro nutarimą grindžia ne savo teisėmis, numatytomis BPK 52 str., o tuo, kad nepasitiki ekspertais.

Apelianto teigimu, tokiais veiksmais Ž. Žvirblis sąmoningai trukdo bylos tyrimui bei jį vilkina.

Apeliacinis skundas atmetamas.

ATPK 187¹ str. numatyta atsakomybė tik už teisėtų prokuratūros pareigūno reikalavimų nevykdymą, t.y. šis straipsnis nenumato atsakomybės už tardytojo, atliekančio baudžiamosios bylos tyrimą, teisėtų reikalavimų nevykdymą.

Iš byloje esančių procesinių dokumentų, priimtų baudžiamojoje byloje Nr. 20–1–837–00, matyti, kad prokuroras V. Mizaras 2002 m. vasario 6 d. šioje byloje priėmė nutarimą dėl lyginamųjų balso pavyzdžių paėmimo iš kaltinamojo Ž. Žvirblio.

Pagal BPK 206 str. teisė priimti tokio pobūdžio nutarimą yra suteikta tardytojui, atliekančiam tyrimą baudžiamojoje byloje.

Taigi prokuroras V. Mizaras, priimdamas minėtą nutarimą, atliko veiksmus, kurie pagal BPK 47 ir 48 str. yra priskirtini tardytojo, atliekančio parengtinį tardymą, funkcijoms įgyvendinti.

Iš to darytina išvada, kad prokuroras V. Mizaras šiuo atveju veikė ne kaip prokuratūros pareigūnas, vykdamas jam įstatymu priskirtas teisėtumo užtikrinimo kontrolės funkcijas, o kaip tardytojas, prokuratūros darbuotojas, atliekantis parengtinį tardymą (Prokuratūros įstatymo 1, 27 str.).

Kadangi ATPK 187¹ str. nenumato atsakomybės už tardytojo, nepriklausomai nuo to, kokioje jis institucijoje dirba, reikalavimų nevykdymą, todėl Ž. Žvirblio veikoje, atsisakius vykdyti aptariamą nutarimą, nėra šio pažeidimo įvykio (ATPK 250 str. 1 p.).

Dėl to priešingi apeliacinio skundo argumentai yra nepagrįsti, todėl ir atmėti.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 144 str. 3 d. 1 p.,

n u t a r i a :

Kauno miesto apylinkės teismo 2002 m. vasario 27 d. nutarimą palikti nepakeistą, o Kauno apygardos prokuratūros apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

1.2.4. Dėl nukentėjusiojo teisės naudotis teisine advokato pagalba

Administracinių teisės pažeidimų bylos, skirtingai nuo kitų administracinių bylų, turi savo specifiką, nes jose valstybės įgaliotos institucijos vykdo atsakomybėn traukiamo asmens teisinį persekiojimą, todėl tiek pažeidėjo, tiek nukentėjusiojo teisė naudotis teisine advokato pagalba negali būti varžoma, nes ji siejama su teise į gynybą, t.y. jiems ši teisė negali būti atimta, kai į procesinio veiksmo atlikimą neatvyksta jų atstovas, išskyrus tuos atvejus, kai nustatoma, kad šalis piktnaudžiauja savo tokia teise (Administracinių bylų teisenos įstatymo 53 straipsnio 3 dalis), pavyzdžiui, kiekvieno posėdžio metu pageidauja turėti atstovą, tačiau jo be svarbių priežasčių iki kito posėdžio nesusiranda ir panašiai.

Šalies atstovo, pripažinto proceso dalyviu, neatvykimo į bylą atvejais turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl poveikio priemonių taikymo tokiam atstovui, bet neatimama šalies teisė turėti atstovą.

NUTARTIS

2002 m. balandžio 25 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: R. Klišausko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), A. Ablingio ir A. Baranovo, apeliacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjusi administracinę bylą pagal N. Tuchtą apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. kovo 21 d. nutarimo,

n u s t a t ė :

Vilniaus miesto vyriausiojo policijos komisariato Kelių policija 2001 m. gruodžio 22 d. nutarimu I. Jevstafjevą nubaudė pagal ATPK 124¹ str. 1 d., 127 str. 2 d. – 150 Lt bauda, pažeidimą įvertinant 4 balais už tai, kad jis 2001 m. gegužės 23 d., apie 16 val., Vilniuje, Ateities–L.Giros–Stanevičiaus gatvių sankryžoje, vairuodamas automobilį „Volvo FH12“ (valst.Nr. JVJ 672), įvažiavo į sankryžą degant draudžiamam šviesoforo signalui ir nedavė kelio automobiliui „Toyota Previa“ (valst. Nr. NVJ), vairuojamam N. Tuchtą, važiavusiam kertamuju keliu esant leidžiamam šviesoforo signalui, dėl to šie automobiliai susidūrė ir buvo apgadinti.

Teismas I. Jevstafjevo skundą dėl nuobaudos panaikinimo patenkino.

Jam paskirtą nuobaudą panaikino ir bylą nutraukė ATPK 250 str. 1 p. pagrindu, nesant I. Jevstafjevo veikoje šio pažeidimo sudėties.

Šį sprendimą teismas grindė tuo, kad byloje surinktais įrodymais nėra paneigtas pažeidėjo aiškinimas, jog į sankryžą jis įvažiavo degant geltonam šviesoforo signalui. Pagal Kelių eismo taisyklių 17.13 p. leidžiama kirsti sankryžą užsidedus tokiam šviesoforo signalui, jei negalima staigiai sustabdyti transporto priemonės.

Kadangi pažeidėjas vairavo vilkiką, teismas priėjo prie išvados, kad jį sustabdyti jam buvo sunku. Dėl to teismas nusprendė, kad pažeidėjo veikoje dėl padarytų pažeidimų nėra jo kaltės.

Apeliaciniu skundu N. Tuchtą prašo teismo nutarimą panaikinti ir bylą grąžinti iš naujo tirti Kelių policijai arba teismui.

Nurodo, kad teismas neteisingai išaiškino bei pritaikė Kelių eismo taisyklių 17.13 p., nes šiame taisyklių punkte nustatyta, kad leidžiama kirsti sankryžą degant geltonam šviesoforo signalui tik išimtiniais atvejais, bet tai nesuteikia teisės apgadinti kitų transporto priemonių, įvažiausių į sankryžą pagal Kelių eismo taisyklių reikalavimus degant žaliajam šviesoforo signalui.

Apeliantės nuomone, teismas neįvertino to, kad I. Jevstafjevas šioje situacijoje turėjo laikytis ir Kelių eismo taisyklių 14.1 p. reikalavimų, t.y. pasirinkti reikiamą greitį.

Apeliantės teigimu, teismas taip pat nevertino tos aplinkybės, ar I. Jevstafjevui buvo būtina tęsti važiavimą toliau užsidedus geltonam šviesoforo signalui.

Be to, apeliantė nurodo, kad įsiteisėjusia teismo nutartimi buvo nustatyta autoavarijos priežastis, todėl teismas negalėjo nustatyti priešingos autoavarijos priežasties.

Taip pat nurodo, kad buvo pažeista jos teisė turėti atstovą, nes teismas bylą išnagrinęjo be jos atstovo, kuris posėdyje negalėjo dalyvauti dėl užimtumo kitoje byloje. Tačiau teismas jos prašymą dėl bylos atidėjimo atmetė.

Apeliacinis skundas tenkinamas.

Pagal ATPK 273 str. 2 d. nukentėjusysis turi teisę naudotis teisine advokato pagalba. Iš bylos matyti, kad N. Tuchto yra asmuo, kuriam autoavarijos metu buvo padaryta turtinė žala.

Kadangi dėl autoavarijos kaltu buvo pripažintas I. Jevstafjevas, tai nukentėjusiąją byloje ji buvo pripažinta pagrįstai ir teisingai (ATPK 273 str. 1 d.).

Iš bylos taip pat matyti, kad nukentėjusioji teismo nagrinėjimo metu naudojo teisine advokato A. Mieželaičio pagalba (b.l. 31), tačiau, šiam advokatui neatvykus į paskutinį teismo posėdį, byla iš esmės buvo išnagrinėta be advokato dalyvavimo.

Iš šio teismo posėdžio protokolo matyti, kad teismas nesvarstė klausimo, ar galima bylą nagrinėti neatvykus vienam iš proceso dalyvių — nukentėjusiosios atstovui (ABTĮ 48 str. 3 d.), ir šiuo klausimu nepriėmė jokios nutarties, nors pagal ABTĮ 82 str. 3 d. tai privalėjo padaryti.

Byloje nėra ir nukentėjusiosios prašymo, kad ji bylą sutinka nagrinėti be jos atstovo.

Taigi byloje nustatyta, kad nukentėjusioji naudojo teisine advokato pagalba ir kad tokios pagalbos nebuvo atsisakiusi, o teismas, neišsiaiškinęs jos atstovo neatvykimo priežasčių, t.y. nenustatęs aplinkybių, leidžiančių bylą nagrinėti be atstovo, ją išnagrinėjo, pažeisdamas minėtas nukentėjusiosios teises.

Dėl to, kas čia paminėta, teismo nutarimas, pažeidžiantis nukentėjusiosios teises negali būti pripažintas teisėtu.

Be to, pažymėtina, kad administracinių teisės pažeidimų bylos, skirtingai nuo kitų administracinių bylų, turi savo specifiką, nes jose valstybės įgaliotos institucijos vykdo atsakomybėn traukiamo asmens teisinį persekiojimą, todėl tiek pažeidėjo, tiek nukentėjusiojo teisė naudotis teisine advokato pagalba negali būti varžoma, nes ji siejama su teise į gynybą, t.y. jiems ši teisė negali būti atimta, kai į procesinio veiksmo atlikimą neatvyksta jų atstovas, išskyrus tuos atvejus, kai nustatoma, kad šalis piktnaudžiauja savo tokia teise (ABTĮ 53 str. 3 d.), pavyzdžiui, kiekvieno posėdžio metu pageidauja turėti atstovą, tačiau jo be svarbių priežasčių iki kito posėdžio nesusiranda ir pan.

Šalies atstovo, pripažinto proceso dalyviu, neatvykimo į bylą atvejais turėtų būti sprendžiamas klausimas dėl poveikio priemonių taikymo tokiam atstovui, bet neatimama šalies teisė turėti atstovą.

Iš bylos taip pat matyti, kad joje dėl įvykusios autoavarijos mechanizmo yra dvejopo pobūdžio įrodymai.

Vieni, patvirtinantys nukentėjusiosios N. Tuchtos teiginius, kad ji į sankryžą įvažiavo degant leidžiančiam (žaliam) tai daryti šviesoforo signalui — tai liudytojų V. Markovo, A. Karasiovo ir S. Aleksandravičiaus parodymai.

Kiti, patvirtinantys I. Jevstafjevo teiginius, kad jis į sankryžą įvažiavo taip pat degant leidžiančiam tai daryti šviesoforo signalui – tai liudytojų A. Repšo, A. Kalmučio parodymai.

Iš teismo nutarimo matyti, kad teismas, nurodydamas motyvus, I. Jevstafjevą teisinančių liudytojų parodymus atmetė, o dėl jį kaltinančių liudytojų parodymų patikimumo, nors iš esmės ir nepasisakė, tačiau jų neatmetė.

Taigi nustatyta tvarka atmetus I. Jevstafjevą teisinančių liudytojų parodymus, byloje iš esmės liko jį kaltinantys įrodymai – N. Tuchtos, V. Markovo, A. Karasiovo, S. Aleksandravičiaus parodymai.

Tačiau, kaip matyti iš teismo nutarimo, teismas minėto įrodymų vertinimo pagrindu padarė tik tikėtiną išvadą, kad I. Jevstafjevas į sankryžą galėjo įvažiuoti jau užsidedus geltonam šviesoforo signalui, o tai atitiko Kelių eismo taisyklių 17.13 p. reikalavimus.

Akivaizdu, kad ši teismo išvada tėra prielaidų pobūdžio ir ne tik neparemta įrodymais, kuriuos teismas pripažino patikimais, bet ir jiems prieštaraujanti.

Dėl to, kas paminėta, ši teismo išvada pripažįstama neatitinkančia faktinių bylos aplinkybių, ir tai ginčijamą teismo nutarimą daro nepagrįstą.

Esant šioms aplinkybėms, teismo nutarimas naikinamas, bylą grąžinant iš naujo nagrinėti tam pačiam teismui, siekiant ištaisyti nurodytus trūkumus.

Taip pat pažymėtina, kad teismo išvados dėl bylos esmės turi būti grindžiamos ATPK 248, 257 str. nustatyta tvarka ištirtais ir įvertintais įrodymais, t.y. argumentuotai šalinant esančius prieštaravimus tarp įrodymų ir pan., tuo reikalu, esant įstatyminėms sąlygoms ir poreikiui, pasitelkiant specialiąsias žinias – specialisto ar eksperto išvadas.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 144 str. 3 d. 3 p.,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. kovo 21 d. nutarimą panaikinti ir bylą grąžinti iš naujo nagrinėti tam pačiam teismui.

Nutartis neskundžiama.

1.3. Ginčo administracinės bylos

1.3.1. Mokesčių bylos ir bylos dėl ekonominių sankcijų

1.3.1.1. Dėl pajamų, gautų disponuojant bendru turtu sandorių pagrindu, pripažinimo bendraturčių pajamomis ir jų apmokestinimo

Pajamos, gautos disponavimo bendru turtu sandorių pagrindu, veikiant sąžiningai ir teisėtai, yra bendraturčių, o ne vieno iš jų pajamos, į kurias kiekvienas iš jų turi lygias teises. Mokesčių teisinius santykius reguliuojančios viešosios teisės normos nenustato papildomų reikalavimų sandoriams, sudaromiems fizinių asmenų įgyvendinant savo, kaip sutuoktinių, bendrosios jungtinės nuosavybės teises, kurie, kaip privalomi rekvizitai, apibrėžtų tam tikrus pagal mokesčių įstatymus reikšmingus juridinius faktus, pavyzdžiui, kad rašytinius sandorius, iš kurių susiformuoja apmokestinimo mokesčiais objektai, sudarytų visi bendraturčiai ir juose būtų apibrėžiamas pajamų tarp bendraturčių pasiskirstymas. Todėl principium et fons nustatant, ar asmens pajamos viršija Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 6 straipsnyje nustatytą 100 000 Lt ribą ir dėl to susiformuoja mokeskinė prievolė valstybei, yra turto, iš kurio perleidimo gaunamos pajamos, civilinio teisinio statuso įvertinimas, nuo kurio priklauso ir teisių į pajamas turinys. Fiziniams asmenims – bendraturčiams sąžiningai ir teisėtai įgyvendinant nuosavybės teises ir dėl to gaunant pajamų, tokios pajamos tampa bendraturčių pajamomis pagal jų nuosavybės teisių į turtą, iš kurio gautos pajamos, proporcijas, jeigu įstatymai ar bendraturčių sudaryta sutartis nenustato kitaip.

Administracinė byla Nr. A⁷–158/2002

SPRENDIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. kovo 13 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo plenarinė sesija, susidedanti iš teisėjų: G. Kryževičiaus (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), S. Gudyno, B. Janavičiūtės, A. Taminsko ir R. Piličiausko, N. Piškinaitės, A. Ablingio, R. Klišausko ir A. Baranovo,
sekretoriaujant A. Macaitytei,
dalyvaujant pareiškėjo atstovei I. Rekašienei,
atsakovo Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos atstovei N. Kukaškienei,

viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjusi administracinę bylą pagal A. Rekašiaus apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. gruodžio 5 d. sprendimo,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas A. Rekašius skundu kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą prašydamas panaikinti Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos (toliau – VMI prie FM) 2001 m. balandžio 17 d. sprendimą Nr. 13–04–3615.

Skunde nurodė, jog Telšių apskrities VMI Audito poskyris, patikrinęs nuo 1999 m. kovo 19 d. iki 2000 m. liepos 25 d. pareiškėjo sudarytas medienos pardavimo sutartis, 2000 m. lapkričio 20 d. aktu Nr. 239 Tp–25–00 nustatė, kad jo pajamos per paskutinius 12 mėnesių viršijo 100 000 Lt, ir nurodė sumokėti į biudžetą 6528 Lt PVM ir 538 Lt šio mokesčio delspinigių.

Nesutikdamas su akto nurodymais, pareiškėjas juos apskundė vietiniam mokesčių administratoriui, kuris 2001 m. sausio 25 d. sprendimu Nr. 02–05/145 nurodymus patvirtino. 2001 m. sausio 25 d. sprendimą jis apskundė atsakovui, kuris 2001 m. balandžio 17 d. sprendimu Nr. 13–04–3615 vietinio mokesčių administratoriaus sprendimą paliko nepakeistą. Mokestinių ginčų komisija taip pat atmetė jo skundą.

Mano, kad atsakovas nepagrįstai konstatavo, jog jis, parduodamas mediena iš 13,5 ha ploto Telšių rajone Pasvaigės kaime ir 26 ha ploto Lelų kaime, per tikrinamąjį laikotarpį gavo 166 417 Lt pajamų. 13,5 ha plotas yra jo bei sutuoktinės I. Rekašienės jungtinė nuosavybė, o 26 ha plotas – dalinė jų nuosavybė, nes jiems priklauso po 1/2 dalį miško. Kadangi bendrosios nuosavybės jie nėra atsidaliję, visas nupirkta miškas, taigi ir mediena, priklauso jiems abiem. R. Petkevičiaus įmonės kasos išlaidų orderiai išrašyti ne jo vardu ir juose nėra nurodyta, kad atskaičius fizinių asmenų pajamų mokesčių jo žmona pinigus paėmė kaip atstovė. Jeigu žmona būtų paėmusi jam priklausančius pinigus, kasos išlaidų orderyje ji būtų pasirašiusi tik kaip įgaliotinė, o orderis būtų išrašytas jo vardu. Taigi jis ir žmona už parduotą medieną gavo po 83 208,50 Lt, o tai neviršija 100 000 Lt, todėl ginčijamas sprendimas nepagrįstas.

Atsakovo atstovė pirmosios instancijos teisme prašė skundą atmesti. Ji paaiškino, jog remiantis Mokesčių administravimo įstatymo (toliau – MAĮ) 2 str. ir Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo (toliau – PVM įstatymo) 5 str. pareiškėjui buvo pagrįstai nurodyta sumokėti į biudžetą 7066 Lt PVM ir delspinigių, nes jo gautos pajamos per paskutinius 12 mėnesių viršijo 100 000 Lt, tačiau jis neišregistravo PVM mokėtoju. Medienos pirkimo–pardavimo sutartyse nėra nurodyta, kad pareiškėjas jas sudaro kaip I. Rekašienės atstovas, todėl atsakovas neturi pagrindo pripažinti, kad A. Rekašius veikė kaip žmonos atstovas.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2001 m. gruodžio 5 d. sprendimu pareiškėjo skundą atmetė.

Teismas sprendime nurodė, jog MAĮ 2 str. nustato, kad mokesčiai – tai mokesčio įstatyme mokesčio mokėtojui nustatyta piniginė prievolė valstybei, o mokesčio mokėtojas – asmuo, kuriam pagal mokesčio įstatymą yra nustatyta prievolė mokėti mokesťį.

PVM įstatymo 5 str. nustatyta, kad mokesčio mokėtojas – tai fizinis, juridinis asmuo, asmuo, neturintis juridinio asmens teisių, bei užsienio valstybių ūkio subjektų padaliniai, veikiantys Lietuvos Respublikoje.

PVM įstatymo 6 str. 3 d. nustatyta, kad jeigu per paskutinius 12 mėnesių asmenų pajamos, nurodytos šio straipsnio 1 d., viršija 100 000 Lt, tai PVM mokėtojais įsiregistravę asmenys, pradedant tuo mėnesiu, kurį viršijo, PVM turi skaičiuoti ir mokėti į biudžetą bendra tvarka, o asmenys, neįsiregistravę PVM mokėtojais, pradedant tuo mėnesiu, kurį jų pajamos viršijo 100 000 Lt, nuo viršijančios sumos, o vėlesniais mėnesiais nuo kiekvieną mėnesį gautų pajamų už realizuotas prekes ir suteiktas paslaugas, PVM turi apskaičiuoti ir mokėti į biudžetą iki kito po ataskaitinio mėnesio 25 d.

PVM 7 str. nustato, kad asmenys, kurie pagal PVM įstatymo 6 str. nuostatas yra PVM mokėtojai, privalo registruotis valstybinėje mokesčių inspekcijoje kaip PVM mokėtojai.

Kolegija padarė išvadą, kad prievolės mokėti mokesčius perduoti kitam asmeniui negalima, nes vienas iš jos požymių yra tai, kad ji yra individuali ir tiesiogiai susijusi su konkretais mokesčio mokėtojo individualiai jo vardu gaunamomis pajamomis, o mokesčių įstatymai nenumato pajamų tarp sutuoktinių padalijimo, taigi nepagrįstas pareiškėjo teiginys, jog sprendžiant ginčą reikia vadovautis Civilinio kodekso normomis.

Teismas nustatė, jog I. Rekašienė 2000 m. kovo 20 d. tikrai įgalioto pareiškėją už ją su pirkėjais sudaryti medienos pirkimo–pardavimo sutartis, tačiau po šio įgaliavimo surašymo sudarytose sutartyse nenurodyta, kad sutartys sudaromos veikiant pagal jį, todėl pripažinta, kad pareiškėjas veikė ir gavo pajamas tik savo vardu, o jo pajamos 2000 m. gegužės mėn. viršijo 100 000 Lt.

Pirmosios instancijos teismas nepagrįstais pripažino pareiškėjo argumentus, kad pagal 2000 m. balandžio–liepos mėn. sudarytas su R. Petkevičiaus IĮ sutartis gauti 63 765 Lt yra jo žmonos pajamos, nes šios įmonės kasos išlaidų orderiuose nurodyta, kad pinigus gavo I. Rekašienė. Konstatuota, jog iš byloje esančių įgaliojimų matyti, kad I. Rekašienė veikė pareiškėjo vardu, todėl pinigai priklauso pareiškėjui.

Teismas konstatavo, jog pareiškėjas pažeidė MAĮ 2 str., PVM įstatymo 5 str., 6 str. 3 d., 7 str. nuostatas, todėl atsakovo sprendimas teisėtas ir pagrįstas.

A. Rekašius apeliaciniu skundu prašo panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėjų kolegijos 2001 m. gruodžio 5 d. sprendimą, Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 22 d. sprendimą Nr. 221/178, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos 2001 m. balandžio 17 d. sprendimą Nr. 13–04–3615, Telšių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. sausio 25 d. sprendimą Nr. 02–05/145 ir pripažinti, jog medienos pirkimo–pardavimo sutartys (2000 m. gegužės 5 d. Nr. 26, 2000 m. birželio 2 d. Nr. 39, 2000 m. liepos 12 d. Nr. 43, 2000 m. balandžio 4 d. Nr. 16 ir 2000 m. balandžio 14 d. Nr. 19) buvo sudarytos tarp R. Petkevičiaus įmonės ir sutuoktinių A. Rekašiaus ir I. Rekašienės, o visos pajamos už parduotą turtą (medieną) yra bendroji jungtinė sutuoktinių nuosavybė lygiomis dalimis.

Pareiškėjas mano, jog teismo sprendimas nepagrįstas ir neteisėtas.

Mokesčių administravimo įstatymo 2 str. jis nepažeidė, į valstybės biudžetą nustatytus mokesčius – 10 proc. dydžio fizinių asmenų pajamų mokesčio – sumokėjo.

Teismas nevertino sutarčių dalyvių valios. Atliktos ūkinės operacijos yra teisėtos, ir tik dėl įstatymų neišmanymo, turėdamas žmonos įgaliojimą, šalia savo pavardės jis sutartyse neįrašė žmonos, manydamas, kad tai šeimos turtas, bendrai įgytas, bendrai ir parduodamas. Tai, kad jis vienas pasiėmė pinigų už parduotą bendrą turtą, neatitinka tikrovės. Teismas neįvertino svarbių bylai aplinkybių: miškas pirtas abiejų sutuoktinių vardu, leidimas miškui kirsti išrašytas abiejų vardu, pinigų už parduotus rąstus iš K. Petkevičiaus įmonės pasiėmė žmona, visi kasos išlaidų orderiai išrašyti žmonos I. Rekašienės vardu pagal jos asmens dokumentus ir niekur juose nenurodoma, kad veikiama pagal pareiškėjo įgaliojimą, kaip ir sutartyse neparrašyta, kad jis veikia pagal žmonos įgaliojimą. Iš R. Petkevičiaus įmonės žmona gavo 57 389 Lt (63 765 Lt – 6376 Lt fizinių asmenų pajamų mokesčio). Kadangi ji ir žmoną sieja tarpusavio pasitikėjimu grindžiamais santykiais, jie veikė šeimos interesais, todėl vertinant šių sutarčių teisinės pasekmės akivaizdu, kad pagal sandorius gautos pajamos yra abiejų sutuoktinių, kaip fizinių asmenų, turtas.

Pagal Civilinio kodekso 3.117 str. 1 d. sutuoktinių bendro turto dalys yra lygios. Todėl mano, kad, sutuoktiniams pardavus bendroje nuosavybėje turėtą turtą (mišką), gautos pajamos yra dalytinės taip pat lygiomis dalimis.

Pareiškėjas pažymi, kad Valstybinė mokesčių inspekcija nevienodai aiškina tuos pačius įstatymus. Štai 2001 m. lapkričio 29 d. rašte Nr. 08–3–10–10540 išaiškino, kad jeigu brangų turtą įsigyja vienas šeimos narys už privalomai deklaruoti kainą, tai to turto įsigijimo deklaruoti nereikia, kadangi kiekvieno sutuoktinio įsigyto turto vidutinė rinkos vertė yra mažesnė už deklaruoti privalomo turto kainos dydį.

Pareiškėjo atstovė I. Rekašienė apeliacinės instancijos teisme prašo apeliacinį skundą patenkinti ir išdėsto jame nurodytus pirmosios instancijos teismo sprendimo neteisėtumo bei nepagrįstumo argumentus.

Atsakovo VMI prie FM atstovė N. Kukauskienė prašo apeliacinį skundą atmesti ir paaiškina, jog atsakovas laikosi pozicijos, išdėstytos skundžiamame sprendime, t.y. iš sutarčių matyti, jog už parduotą turtą pajamos gavo tik pareiškėjas. Tam, kad būtų pagrindas pripažinti, jog šios pajamos lygiomis dalimis priklauso sutuoktiniams Rekašiams, tokios sąlygos turėjo būti fiksuotos sutartyse: I. Rekašienė turėjo būti sutarties šalimi, aptartas sutartyse nurodomos gaunamos sumos pasidalijimo būdas.

Plenarinė sesija

k o n s t a t u o j a :

A. Rekašiaus apeliacinis skundas patenkinamas.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. gruodžio 5 d. sprendimas panaikinamas.

Pareiškėjo skundas, kuriuo prašoma panaikinti VMI prie FM 2001 m. balandžio 17 d. sprendimą Nr. 13–04–3615, patenkinamas.

VMI prie FM 2001 m. balandžio 17 d. sprendimas Nr. 13–04–3615, kuriuo patvirtintas Telšių apskrities VMI 2001 m. sausio 15 d. sprendimas, įpareigojantis A. Rekašių sumokėti į biudžetą 6528 Lt PVM ir 538 Lt PVM delspinigių, panaikinamas (ABTĮ 140 str. 1 d. 2 p.).

Pirmosios instancijos teismas dėl neteisingo įstatymų aiškinimo priėmė neteisėtą, todėl naikintiną sprendimą (ABTĮ 143 str.).

Kaip matyti iš ginčijamo VMI prie FM sprendimo, pareiškėjo mokesčių prievolių vykdymo patikrinimas apėmė 1999 m. kovo 19 d.–2000 m. liepos 25 d. laikotarpį. Patikrinimo metu nustatyta, jog pareiškėjas pardavė 2670 kv.m medienos už 166 417 Lt, iš šios sumos išskaityta 14 518 Lt fizinių asmenų pajamų mokesčio. Konstatuota, jog pareiškėjo pajamos per paskutiniuosius 12 mėnesių 100 000 Lt viršijo 2000 m. gegužės mėn., tačiau PVM nebuvo skaičiuojamas ir mokamas įstatymo nustatyta tvarka, todėl nuo 2000 m. gegužės–liepos mėnesiais gautų 42 806 Lt pajamų apskaičiuota ir nurodyta sumokėti į biudžetą 6528 Lt PVM ir 538 Lt PVM mokesčio delspinigių.

Šioje byloje būtina nustatyti, ar centrinis mokesčių administratorius teisingai taikė PVM įstatymą anksčiau paminėtas pajamas, gautas už parduotą medieną, pripažindamas tik A. Rekašiaus pajamomis.

Kaip matyti iš byloje pateiktų nuosavybės teises į žemę patvirtinančių įrodymų, 2000 m. sausio 27 d. Telšių rajone, Lelų kaime (Kegų kadastrinė vietovė), A. Rekašiaus ir I. Rekašienės vardu bendrosios dalinės nuosavybės teisėmis

įregistruotas po 1/2 dalį kiekvienam 26 ha ploto žemės sklypas, kuriame žemės ūkio naudmenos sudaro 4,95 ha, miškas – 20,57 ha, o Telšių rajone, Pasvaigės kaime (Patausalės kadastrinė vietovė), 1999 m. kovo 25 d. A. Rekašiaus vardu įregistruota 13,5 ha žemės, kurios 13,38 ha sudaro miškas. Iš santuokos liudijimo nuorašo matyti, kad A. Rekašius ir I. Rekašienė yra sutuoktiniai, įrašas apie tai santuokos metrikų knygoje padarytas 1992 m. vasario 29 d., įrašo Nr. 75. Remiantis CK 121, 121¹, 122, 123 str. ir SŠK 21 str. (galiojusių disponavimo turtu veiksmų, dėl kurių buvo gautos pajamos, atlikimo metu), 13,5 ha žemės sklypas, nors ir registruotas A. Rekašiaus vardu, yra bendroji jungtinė Rekašių nuosavybė, todėl jų teisės šį turtą valdyti, juo naudotis ir disponuoti yra lygios. 26 ha ploto žemės sklypą valdydami, juo naudodamiesi ir disponuodami bendrosios dalinės nuosavybės teisėmis lygiomis dalimis, nenustatę naudojimosi savo dalimis tvarkos, Rekašiai turi lygias teises į šį turtą ir bendro turto duodamas pajamas, lygiai atsako tretiesiems asmenims pagal prievoles, susijusias su bendru turtu, taip pat privalo lygiai dalyvauti išlaidose, daromose jam išlaikyti ir išsaugoti, mokesčiams mokėti (CK 123 str.).

Atsižvelgiant į nuosavybės teisinių santykių pobūdį bei į tai, jog A. Rekašius parduodamas medieną veikė nepažeisdamas bendraturtės I. Rekašienės teisių ir teisėtų interesų, šie veiksmai atitiko jos valią, išreikštą įgaliojimo forma, yra pagrindas konstatuoti, jog pajamos, gautos disponavimo bendru turtu sandorių pagrindu, veikiant sąžiningai ir teisėtai, yra bendraturčių, o ne vieno iš jų pajamos, į kurias kiekvienas iš jų turi lygias teises. Mokesčių teisinius santykius reguliuojančios viešosios teisės normos nenustato papildomų reikalavimų sandoriams, sudaromiems fizinių asmenų įgyvendinant savo nuosavybės teises, kurie, kaip privalomi rekvizitai, apibrėžtų tam tikrus pagal mokesčių įstatymus reikšmingus juridinius faktus, pavyzdžiui, kad rašytinius sandorius, iš kurių susiformuoja apmokestinimo mokesčiais objektai, sudarytų visi bendraturčiai ir juose būtų apibrėžiamas pajamų tarp bendraturčių pasiskirstymas. Todėl yra pagrindas pripažinti, jog *principium et fons* nustatant, ar asmens pajamos viršija PVM įstatymo 6 str. nustatytą 100 000 Lt ribą ir dėl to susiformuoja mokesstinė prievolė valstybei, yra turto, iš kurio perleidimo gaunamos pajamos, civilinio teisinio statuso įvertinimas, nuo kurio priklauso ir teisių į pajamas turinys. Bet kuriuo atveju, bendraturčiams fiziniams asmenims sąžiningai ir teisėtai įgyvendinant nuosavybės teises ir dėl to gaunant pajamų, tokios pajamos tampa bendraturčių pajamomis pagal jų nuosavybės teisių į turtą proporcijas. Kitoks pajamų padalijimas, nukrypstant nuo proporcingumo principo, galimas tik šalių susitarimu arba teismo sprendimu (SŠK 23 str. 2 d.; ši taisyklė įtvirtinta ir Civilinio kodekso, įsigaliojusio 2001 m. liepos 1 d., 3.123 str.).

Kadangi nagrinėjamojoje byloje yra nustatyta, kad parduota mediena buvo gauta iš miško, nuosavybės teisėmis priklausančio lygiomis dalimis Rekašiams,

už jį gautos pajamos taip pat lygiomis dalimis priklauso Ilonai ir Arūnui Rekašiams, todėl Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos pripažindama, jog visos pagal sutartis gautos pajamos yra A. Rekašiaus, padarė neteisingas išvadas ir dėl to nepagrįstai konstatavo, jog jo pajamos per paskutiniuosius 12 mėnesių 100 000 Lt viršijo 2000 m. gegužės mėn. ir nuo 2000 m. gegužės–liepos mėnesiais gautų 42 806 Lt pajamų apskaičiavo ir nurodė sumokėti į biudžetą 6528 Lt PVM bei 538 Lt PVM delspinigių.

ABTĮ 130 str. 5 d. draudžia apeliaciniame skunde kelti naujus reikalavimus, nepareikštus nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme, išskyrus neatsiejamai susijusius su pareikštuojų reikalavimu. Pareiškėjas apeliaciniame skunde prašo panaikinti vietinio mokesčių administratoriaus ir Mokestinių ginčų komisijos sprendimus bei pripažinti negaliojančiais sandorius.

Tokie reikalavimai, remiantis ABTĮ 130 str. 5 d., negali būti nagrinėjimo apeliacinėje instancijoje dalykas, todėl dėl jų teisinio vertinimo sprendime nepasiskoma.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 2 p., plenarinė sesija

n u s p r e n d ž i a :

A. Rekašiaus apeliacinį skundą patenkinti.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. gruodžio 5 d. sprendimą panaikinti.

Pareiškėjo skundą, kuriuo prašoma panaikinti Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos 2001 m. balandžio 17 d. sprendimą Nr. 13–04–3615, patenkinti.

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos 2001 m. balandžio 17 d. sprendimą Nr. 13–04–3615, kuriuo patvirtintas Telšių apskrities valsstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. sausio 15 d. sprendimas, įpareigojantis A. Rekašių sumokėti į biudžetą 6528 Lt PVM ir 538 Lt PVM, panaikinti.

Sprendimas neskundžiamas.

1.3.1.2. Dėl individualios įmonės veiklos pagal patentą laikotarpio įskaitymo į mokesčių laikotarpį, kurio pagrindu mokamas fizinių asmenų pajamų mokestis

Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikiniu juo įstatymu buvo sureguliuoti ir individualių įmonių mokesčių prievolių klausimai, kurie numatė mokesčio mokėjimą taip pat ir patento forma, t.y. įstatymu buvo numatyta, kad vietoje pajamų mokesčio gali būti mokamas patento mokestis.

Iš to darytina išvada, kad patento mokestis pagal savo prigimtį yra viena iš fizinių asmenų pajamų mokesčio rūšių, kuria subjektas, numatytas Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinajame įstatyme, gali įvykdyti savo pagrindinę mokesčinę prievolę, nustatytą jam šiuo įstatymu.

Todėl panaikinus mokesčio mokėjimą patento forma ir individualiai įmonei pradėjus mokėti fizinių asmenų mokesčių tiesiogiai, neatsiranda nauji teisiniai santykiai mokesčių prievolių srityje, jie tęsiasi toliau, tačiau kitokia mokesčio mokėjimo forma. Taigi į mokesčių laikotarpį, kurio pagrindu mokamas fizinių asmenų pajamų mokestis, įskaitomas ir tas laikotarpis, už kurį individuali įmonė mokesčius mokėjo patento forma.

Administracinė byla Nr. A⁸–693/2002

**SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU**

2002 m. liepos 9 d.
Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: R. Klišausko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), S. Gudyno ir R. Piličiausko,

sekretoriaujant D. Jerusalimskienei,

dalyvaujant pareiškėjui V. Vaičiaičiui, pareiškėjo atstovui V. Vaičiaičiui, atsakovo atstovams I. Vaišvilaitei, V. Amparavičienei,

viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjusi administracinę bylą pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 3 d. sprendimo,

n u s t a t ė :

Pareiškėja Vytauto Vaičiaičio projektavimo ir statybos firma kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydama panaikinti Mokesčių ginčų

komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Komisija) 2002 m. sausio 29 d. sprendimą Nr. S33 (7–17–2002) ir įpareigoti mokesčio administratorių gražinti (užskaityti) 36 176 Lt pajamų mokesčio permoką.

Skunde nurodoma, kad įstatymų leidėjas, priimdamas Fizinųjų asmenų pajamų mokesčio laikinąjį įstatymą (toliau – Įstatymas), nustatė ūkiniųjų bendrijų ir kitų individualių (personalinių) įmonių (išskyrus žemės ūkio įmones) bendrą 24 proc. mokesčio tarifą (Įstatymo 24 str. 2 d. – nuo 1991 m. birželio 27 d.), tačiau vadina mosioms „mažosioms įmonėms“ (neoficialus pavadinimas) įstatymų leidėjas nustatė lengvatinį 15 proc. mokesčio tarifą (dabar šis straipsnis panaikintas). Įstatyme buvo numatyta, kad mokestinis laikotarpis (už kurį skaičiuojamas minėtas mokestis) yra mokestiniai metai, kurie sutampa su kalendoriniais metais (27 str.). Tačiau įstatymų leidėjas numatė, kad mokestinis laikotarpis gali būti ir trumpesnis nei mokestiniai metai: jei mokesčių mokėtojo veikla yra sezoninė, taip pat naujai įregistruotoms įmonėms (27 str. ir 32 str. 2 d.). Tačiau mokesčio tarifo apskaičiavimo painumas yra tas, kad pats mokestis skaičiuojamas nuo per mokestinį laikotarpį turėtų apmokestinamųjų pajamų (Įstatymo 24 str. 2 d.), o mokesčio tarifas apskaičiuojamas, atsižvelgiant į visas bendrąsias įplaukas per tą patį mokestinį laikotarpį. V. Vaičiūčio projektavimo ir statybos firma, įregistruota 1995 m. spalio 19 d. Patentų mokesčio atsiskaitymo formą pradėjo taikyti nuo 1996 m. sausio mėn. iki 2000 m. balandžio 1 d. Pasikeitus poįstatyminiams aktams, reguliuojantiems patentinę veiklą, nuo 2000 m. antrojo ketvirčio (2000 m. balandžio 1 d.) įmonė buvo įpareigota atsisakyti patentinės veiklos ir savo veikloje vadovautis Fizinųjų asmenų pajamų mokesčio laikinuoju įstatymu, mokant fizinųjų asmenų pajamų mokesťį (prieš tai įmonė už 2000 m. pirmąjį ketvirtį buvo visiškai atsiskaičiusi su mokesčių administratoriumi ir galėjo nutraukti ūkinę veiklą). Nuo 2000 m. balandžio 1 d. pareiškėjas savo ūkinę veiklą pradėjo planuoti remdamasis 24, 26, 27 ir kitais Įstatymo straipsniais, numatančiais mokesčio tarifus ir jų apskaičiavimą. Panašiai, kaip ir buvo planuota, nuo 2000 m. balandžio 1 d. iki tų metų pabaigos įmonė neviršijo 1 mln. Lt bendrųjų įplaukų (997 140 Lt) ir todėl pagrįstai tikėjosi, kad mokesčiui sumokėti bus pritaikytas 24 str. 7 d. numatytas lengvatinis 15 proc. tarifas („... individualių (personalinių) įmonių, kurių bendrosios įplaukos per mokestinį laikotarpį neviršija 1 mln. Lt ir vidutinis sąrašinis darbuotojų skaičius neviršija 50 žmonių, apmokestinamosioms pajamoms taikomas 15 proc. pajamų mokesčio tarifas“). Tačiau įmonei su mokesčių administratoriumi atsiskaitant už 2000 m. balandžio–gruodžio mėnesius, Panevėžio apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos pareigūnai pareikalavo į mokesčio tarifo apskaičiavimą įtraukti ir 2000 m. sausio–kovo mėnesio pajamas (įplaukas) ir pritaikyti 24 proc. mokesčio tarifą. Norėdamas išvengti delspinigių, pareiškėjas sumokėjo mokesťį, apskaičiuotą pagal 24 proc. mokesčio tarifą, bei apskundė Valstybinės mokesčių inspekcijos

pareigūnų veiksmus. Savo sprendimuose dėl 24 proc. mokesčio tarifo pritaikymo mokesčio administratorius daugiausia rėmėsi Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 1999 m. gruodžio 15 d. įsakymu Nr. 257 patvirtinta įregistruotoms įmonėms tvarka ir turėjo pritaikyti Įstatymo 24 str. 7 d. numatytą 15 proc. mokesčio tarifą (nes 2000 m. fizinių asmenų pelno mokesčio mokesstinis laikotarpis įmonei yra balandžio–gruodžio mėnesiai ir šio laikotarpio bendrosios įplaukos neviršijo 1 mln. Lt). Tokiu atveju įmonė turėjo mokėti 60 294 Lt pajamų mokesťį. Kadangi Panevėžio valstybinei mokesčių inspekcijai pritaikius 24 proc. tarifą buvo pareikalauta sumokėti 96 470 Lt pajamų mokesčio, susidarė 36 176 Lt permoka. Pareiškėjos nuomone, yra pagrindas teigti, jog Komisija išplėtė savo įgaliojimus, kuriuos jai suteikė Mokesčių administravimo ir Administracinių bylų teisenos įstatymai bei 1998 m. gruodžio 3 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 1396 patvirtinti Komisijos nuostatai. Komisija kaip nešališkas ikiteisminių ginčų arbitras naudodama paprastesnę nei teisminė ginčų nagrinėjimo procedūrą sprendžia, ar mokesčių administratorius priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą, remdamasis Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinuoju įstatymu, ir prižiūri, ar mokesčių administratorius, vykdydamas savo funkcijas, ginčo atveju siekė sutarimo su mokesčių mokėtoju ir aiškino teisės aktus jo naudai (Mokesčių administravimo įstatymo 54 str. 5 d.). Nustačius tokius pažeidimus, Komisija turėtų naikinti mokesčių administratoriaus sprendimus. Šiuo atveju tiek vietinis, tiek centrinis mokesčių administratorius, priimdamas sprendimus, rėmėsi nuostatomis, kurios įmonei negali būti taikomos (Įstatymo 27 str. – dėl įmonių, vykdančių sezoninę veiklą (įmonė tokios veiklos niekada nevykdė), ir Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko 1999 m. gruodžio 15 d. įsakymu Nr. 257 patvirtintos Tvarkos 21 punktu, taikomu įmonėms, kurios tuo pačiu metu vykdo patentinę ir nepatentinę veiklą).

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2002 m. gegužės 3 d. sprendimu skundą tenkino iš dalies – panaikino Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 29 d. sprendimą Nr. S33 (7–17–2002), patvirtinantį Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos 2001 m. gruodžio 29 d. sprendimo Nr. 13–06–11320 dalį, kuria patvirtinama Panevėžio apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. lapkričio 16 d. sprendimo Nr. 10–03–(148)–10151 dalis, patvirtinanti Panevėžio apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. rugsėjo 28 d. patikrinimo akto Nr. 07–01–24–844 nurodymą dėl 36 176 Lt fizinių asmenų pajamų mokesčio sumokėjimo. Skundo dalį dėl įpareigojimo grąžinti (užskaityti) 36 176 Lt pajamų mokesčio permoką teismas atmetė. Sprendime nurodoma, kad Komisija, pripažinusi, jog pareiškėjas 2000 m. vykdė tą pačią veiklą ir tik pirmąjį tų metų ketvirtį mokėjo fiksuoto dydžio mokesťį – patento mokesťį, nepagrįstai konstatavo, kad ši aplinkybė nesu-

dar pagrindo taikyti Įstatymo 24 str. 7 d. numatytą lengvatą. Iš pareiškėjui išduotų patentų matyti, kad pareiškėjas nuo 2000 m. sausio 5 d. iki 2000 m. kovo 31 d. buvo įsigijęs patentą, suteikiantį teisę verstis statybos ir remonto bei projektavimo ir konstravimo darbų veikla (b.l. 23–24). Mokesčių administratoriai ir Komisija, nustatydami įmonės 2000 m. apmokestinamąsias pajamas, į jų sumą įtraukė ir per minėtą laikotarpį įmonės gautas pajamas. Taigi pareiškėjas buvo iš dalies dvigubai apmokestintas – jis už 2000 m. pirmąjį ketvirtį vykdytą veiklą sumokėjo patento mokesťį ir per šį laikotarpį gautos pajamos buvo įtrauktos į fizinių asmenų pajamų mokesčiu apmokestinamųjų pajamų dydį, tai pareiškėjui sudarė nebe 15, o 24 proc. mokesčio tarifą. Komisija tokio skaičiavimo teisėtumą grindė Įstatymo 30 str. 2 d. nuostata, kad mokesčio laikotarpio penktojo–dvyliktojo mėnesių pajamų avansinis mokeskis apskaičiuojamas pagal praėjusį mokesčio laikotarpį faktiškai apskaičiuotų pajamų mokesčio sumą. Teismo konstatavimu, kadangi pareiškėjas iki 2000 m. balandžio 1 d. veiklą vykdė pagal patentą ir pajamų mokeskis nebuvo skaičiuojamas, tai nebuvo faktinio pagrindo taikyti ir minėtos įstatymo nuostatos. Fizinio asmenų pajamų mokesčio apskaičiavimo pareiga įmonei atsirado tik nuo 2000 m. balandžio 1 d., kai pasibaigė jos patento galiojimas. Įmonė patento nebegalėjo įsigyti po 2000 m. kovo 31 d. todėl, kad 2000 metais pasikeitė teisės aktai. Pagal Įstatymo 25 straipsnį, galiojusį iki 2000 m. liepos 30 d., „juridinio asmens teisių neturinčioms individualioms (personalinėms) įmonėms ir ūkinėms bendrijoms gali būti nustatytas patento mokeskis, o kai kurioms veiklos rūšims – privalomas patento mokeskis. Patentą įsigijusios įmonės už pajamas, gautas iš patente nurodytos veiklos, pajamų mokesčio nemoka“. Įstatymo 25 str. buvo pripažintas netekusiu galios 2000 m. liepos 11 d. įstatymo Nr. VIII–1813 5 straipsniu, kuris įsigaliojo 2000 m. liepos 31 d., t.y. 2000 m. pirmajame ketvirtyje vykdydamas veiklą pagal patentą pareiškėjas negalėjo numatyti, kad per tuos metus jis neteks teisės į veiklą pagal patentą, o vykdant veiklą su patentu gautos pajamos bus įskaitomos į fizinių asmenų pajamų mokesčiu apmokestinamas pajamas. Toks esminių mokesčių įstatymų nuostatų keitimas ir įsigaliojimas mokesčių metų viduryje šiuo atveju prieštarauja teisėtų lūkesčių bei teisinio aiškumo principams, kuriuos Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas pripažino konstituciniais. Įstatymų leidėjas Įstatymo 30 str. 3 d. nustatė, kad „įregistruotos naujos įmonės pirmaisiais mokesčiais metais atleidžiamos nuo pajamų avansinių mokesčių“, bei numatė galimybę, kad mokesčio laikotarpis gali būti trumpesnis negu 12 mėnesių. Esant minėtoms aplinkybėms, nurodoma sprendime, mokesčių teisės aktų turinys aiškintinas mokesčio mokėtojo naudai ir laikytina, kad apmokestinant įmonių nuo 2000 m. balandžio 1 d. gautas pajamas turi būti vadovaujama Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko 1999 m. gruodžio 15 d. įsakymu Nr. 257 patvirtintos Tvarkos 21 punktu. Tačiau šio poįstatyminio akto nuo-

statų taikymą pareiškėjas visuose skunduose ginčijo, nes jis yra taikomas toms įmonėms, kurios vykdo kartu ir patentuotą, ir nepatentuotą veiklą (tuo tarpu įmonė tokios veiklos nevykdo). Mokestinių ginčų komisija (toliau – Komisija) taip pat patvirtino centrinės mokesčių inspekcijos sprendimą dėl 24 proc. tarifo taikymo įmonei, tačiau ji rėmėsi kiek kitais motyvais nei mokesčių administratorius (savo sprendime jau nebesirėmė minėto Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko įsakymo nuostata). Komisija savo 2002 m. sausio 29 d. sprendime Nr. 533 (7–17–2002) rėmėsi tuo, kad Įstatymo 24 str. 7 d. netaikoma specialaus, tik šiam atvejui taikytino mokestinio laikotarpio sąvokos apibrėžimo, mokestinio laikotarpio sąvoką reikia aiškinti atsižvelgus į jos sisteminių ryšių su kitais įstatymo straipsniais (26, 27, 30 ir kt.). Aiškindama šią sąvoką, Komisija konkrečiai nurodė Įstatymo 27 str. ir 30 str. 2 d. nuostatas. Tačiau pareiškėjui toks mokestinis laikotarpis negali būti taikomas jau vien dėl to, kad jis reguliuoja santykius dėl mokestinių metų nuostolių perkėlimo (tai nėra ginčo objektas ir nepaaiškina mokestinių ginčų sampratos šiuo atveju) bei santykius, susijusius su mokestiniu laikotarpiu mokesčių mokėtojams, kurių veikla yra sezoninė (įmonės veikla nėra sezoninė). Pagrindinis Komisijos argumentas (dėl įmonės 2000 m. pirmojo ketvirčio gautų pajamų (įplaukų) įtraukimo apskaičiuojant mokesčio tarifą dėl 2000 m. 5–12 mėnesių ūkinės veiklos) yra tas, kad Įstatymo 30 str. 2 d. 2 sakinyje teigiama, jog „mokestinio laikotarpio 5–12 mėnesių pajamų avansinis mokestis apskaičiuojamas pagal praėjusį mokestinį laikotarpį faktiškai apskaičiuotų pajamų mokesčio sumą“. Remdamasi būtent šia Įstatymo nuostata, Komisija daro išvadą, kad mokesčių administratorius teisingai nustatė įmonės 2000 m. įplaukas, pradėdamas skaičiuoti nuo 2000 m. sausio mėnesio. Įstatymo 30 straipsnis skirtas įmonių avansinio mokesčio apskaičiavimui ir mokėjimui. Šios dalies analizė leidžia daryti tokias išvadas: 1) jis skirtas nustatyti avansinio mokesčio mokėjimo tvarką; 2) mokestinis laikotarpis čia siejamas su tomis įmonėmis, kurių mokestiniai metai sutampa su kalendoriniais metais ir kurios jau nuo pirmojo ketvirčio patenka į Įstatymo reguliavimo sferą bei fizinių asmenų pajamų mokesčio mokėjimo lauką (tai ypač matyti iš pirmojo ir trečiojo sakinio); 3) naujai įregistruotų įmonių mokestinis laikotarpis yra trumpesnis nei kalendoriniai metai; 4) pareiškėjui „pirmieji keturi mokestinio laikotarpio mėnesiai“, apie kuriuos kalba dalies pirmasis sakinyje, buvo antrojo ketvirčio mėnesiai, nes įmonė šį mokestį pradėjo mokėti; 5) pareiškėjui 2000 m. pirmąjį ketvirtį dar nebuvo negalima taikyti šios dalies antrojo sakinio nuostatos dėl mokestinio laikotarpio 5–12 mėnesių pajamų avansinio mokesčio. Taigi pagal šią Įstatymo nuostatą niekaip neišėina, kad mokestinis laikotarpis (šio Įstatymo prasme) įmonei prasidėjo 2000 m. sausio mėnesį. Minėta įstatymo nuostata nurodo, kaip reikia apskaičiuoti avansinį fizinių asmenų pajamų mokestį toms įmonėms, kurių veikla buvo reguliuojama šio Įstatymo

(24, 26, 27, 30 ir kitų straipsnių) jau nuo metų pradžios ir kurios nuo sausio pirmosios jau turėjo mokėti fizinių asmenų pajamų mokesť. Tačiau ši Įstatymo nuostata nereguliuoja (ir negali to daryti) santykių tų įmonių, kurios fizinių asmenų pajamų mokesť pradėjo mokėti tik nuo antrojo ketvirčio. Komisija į termino „praėjęs mokesťinis laikotarpis“ sampratą įtraukia ne tik fizinių asmenų pajamų mokesčio (kurio pareiškėjas dar nemokėjo) mokesťinį laikotarpį, bet ir įmonės mokėto patento mokesťinį laikotarpį (2000 m. sausio–kovo mėnesiais). Tačiau terminas „mokesťinis laikotarpis“ šiame kontekste gali būti aiškinamas tik kaip mokesťinis laikotarpis dėl fizinių asmenų pajamų mokesčio mokėjimo. Įmonės mokesčių mokėjimą reguliuojančios Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinojo įstatymo minėtos nuostatos pradėjo galioti nuo 2000 m. balandžio 1 d. Kitokiu atveju, jei tartume, kad įmonei šio įstatymo minėtos nuostatos pradėjo galioti nuo 2000 m. sausio 1 d., kai įmonės mokesťinius santykius reguliavo poįstatyminiai aktai dėl patentinės veiklos, tai reikėtų konstatuoti, kad įstatymas įmonei turėjo atgalinę galią. Tai reikštų, kad planuodamas savo ūkinę veiklą bei mokesťinius santykius 2000 m. pirmąjį ketvirtį, pareiškėjas jau turėjo juos planuoti remdamasis Įstatymo 24, 26, 27, 30 ir kitų straipsnių nuostatomis. Tai reikštų, kad jis „įsiveržė“ į įmonės mokesťinius santykius ir pakeitė juos net tada, kai šio įstatymo minėtos nuostatos įmonei dar negaliojo (o pareiškėjas vadovavosi poįstatyminiais teisės aktais, reguliuojančiais patentinę veiklą), tai savo ruožtu reikštų retroaktyvų Įstatymo galiojimą ir prieštarautų teisės principui *ius retro non agit* – įstatymas neturi atgalinio veikimo galios. Mokesčių administratorius turi teisę aiškinti mokesčių įstatymus, kitaip jis negalėtų įvykdyti savo funkcijų (tai pripažįsta ir įstatymų leidėjas, žr. Mokesčių administravimo įstatymo 54 str. 5 d.). Tačiau jis negali įstatymo aiškinti taip, kad jis prieštarautų teisės principams, numatytiems Konstitucijoje, apie kurių egzistavimą mūsų teisinėje sistemoje yra konstatavęs Konstitucinis Teismas. Todėl įmonei apskaičiuojant fizinių asmenų pajamų mokesť už 2000 m. balandžio–gruodžio mėnesius dėl apmokestinamojo pelno (401 957 Lt) bei nustatant jo tarifą (ir norint išvengti prieštaravimo su minėtu konstituciniu principu), taikytina įstatymo analogija su Įstatymo 30 str. numatytais galimybėmis naujai įregistruotoms įmonėms taikyti skirtingą nei mokesťiniai metai mokesťinį laikotarpį. Kitoks teisės normų aiškinimas šiuo atveju prieštarautų teisingumui ir protingumui, tuo labiau kad įmonė 2000 m. kovo 31 d. nebuvo skolinga biudžetui ir galėjo baigti veiklą, įmonės savininkas galėjo registruoti naują įmonę ir tęsti tą pačią veiklą ne nuo mokesťinių metų pradžios. Dėl nurodytų motyvų konstatuota, kad Komisijos sprendimas ir juo patvirtinti mokesčio administratorių nurodymai nepagrįsti ir neteisėti, todėl naikintini (ABTĮ 88 str.). Skundo dalis dėl įpareigojimo grąžinti (užskaityti) 36 176 Lt pajamų mokesčio permoką atmesta, nes pagal MAĮ 38 str. nuostatas mokesčio permoka grąžinama (užskaitoma) pagal mokesčio

mokėtojo mokesčio administratoriui pateiktą prašymą. Tuo tarpu pareiškėjas tokio prašymo mokesčio administratoriui nėra pateikęs, todėl nėra pagrindo teigti, jog pareiškėjo teisė yra pažeista ir turėtų būti ginama (ABTĮ 5 str. 1 d.).

Apeliaciniu skundu atsakovė Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos prašo pakeisti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 3 d. sprendimą – panaikinti sprendimo dalį, kuria iš dalies patenkintas pareiškėjo skundas ir panaikintas Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. sausio 29 d. sprendimas Nr. S-33-(7-17-2002), o kitą sprendimo dalį palikti nepakeistą. Atsakovės nuomone, Vilniaus apygardos administracinis teismas neteisingai taikė įstatymą, klaidingai įvertino faktines bylos aplinkybes, todėl jo priimtas sprendimas iš dalies yra nepagrįstas ir naikintinas. Nesutinka su teismo motyvu, kad nustatant pareiškėjo apmokestinamąsias pajamas už 2000 metus ir jų sumą įtraukiant 2000 metų pirmojo ketvirčio pajamas, pareiškėjas buvo iš dalies dvigubai apmokestintas. Toks teismo aiškinimas, atsakovės nuomone, prieštarauja ne tik Fizinių asmenų pajamų mokesčio įstatymo nuostatoms, bet ir bendriesiems finansinės apskaitos principams (įmonės besitęsiančios veiklos, apskaitos pastovumo), įtvirtintiems kituose įstatymuose, pavyzdžiui, Buhalterinės apskaitos pagrindų įstatyme. Mokestis buvo skaičiuojamas nuo pareiškėjo apmokestinamųjų pajamų tik už laikotarpį nuo 2000 m. balandžio 1 d. iki 2000 m. gruodžio 31 d. Todėl teigti, kad fizinių asmenų pajamų mokestis skaičiuotas ir nuo įmonės pirmąjį ketvirtį gautų pajamų, yra visiškai nepagrįsta. Pareiškėjo veikla nėra sezoninė, centrinis mokesčių administratorius jam nėra nustatęs kitokio mokestinio laikotarpio, vadinasi, pareiškėjui galioja bendra įstatymo norma, kad mokestiniai metai sutampa su kalendoriniais metais. Pareiškėjas per 2000-uosius kalendorinius metus, t. y. per mokestinį laikotarpį, gavo 1 483 172 Lt pajamų, iš jų pirmąjį ketvirtį – 486 032 Lt, o per balandžio–gruodžio mėnesius – 997 140 Lt. Kadangi per mokestinį laikotarpį gauta daugiau kaip 1 milijonas litų pajamų, atsiskaitydamas su biudžetu už 2000-ųjų metų balandžio–gruodžio mėnesius, pareiškėjas negalėjo taikyti lengvatinio 15 proc. pajamų mokesčio tarifo. Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinojo įstatymo 25 straipsnio 2 dalyje (1995 m. gegužės 16 d. įstatymo Nr. I-892 redakcija) nustatyta, kad patento mokesčio minimalius ir maksimalius dydžius, patentų išdavimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Vykdydama minėtą įstatymo nuostatą, 1995 m. spalio 30 d. Vyriausybė priėmė nutarimą Nr. 1398 „Dėl patentų išdavimo tvarkos“, kurio 1999 m. gruodžio 28 d. redakcijoje Nr. 1491 nėra numatytų patentų individualioms įmonėms. Pažymima, kad 1999 m. gruodžio 28 d. nutarime Nr. 1491 nurodyta jo įsigaliojimo data – 2000 m. balandžio 1 d., o pats nutarimas paskelbtas 1999 m. gruodžio 31 d. oficialiajame leidinyje *Valstybės žinios* Nr. 114-3311. Taigi pareiškėjas turėjo galimybę iš anksto žinoti, kad atsi-

skaityti su biudžetu sumokėdamas patento mokesį galės tik pirmąjį 2000 m. ketvirtį. Vadovaujantis Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinojo įstatymo nuostatomis, ne naujai įsteigtų įmonių mokestiniai metai negali būti trumpesni kaip 12 mėnesių (Įstatymo 27 straipsnis). Pareiškėjo įmonė įregistruota 1995 m. spalio 19 d. ir nuo to laiko pastoviai vykde veiklą. Įmonės savininkas jos neišregistravo nuo 2000 m. kovo 31 d. ir neišsteigė naujos įmonės tai pačiai veiklai vykdyti. Todėl, atsakovo nuomone, teismo motyvas, kad pareiškėjas būtų galėjęs įsteigti naują įmonę tam, kad išvengtų didesnio pajamų mokesčio tarifo, prieštarauja apmokestinimo teisingumo ir skaidrumo principams. Įstatymo numatyta, kad fizinių asmenų pajamų mokesčio lengvatinis tarifas (15 proc.) taikomas nedidelėms įmonėms. Tuo tarpu pareiškėjas, per mokesstinį laikotarpį gavęs daugiau kaip 1 milijoną litų pajamų negali būti laikomas maža įmone ir neturi teisės pretenduoti į įstatymų leidėjų numatytą lengvatinį pajamų mokesčio tarifą. Mano, kad Vilniaus apygardos administracinis teismas, priimdamas sprendimą šioje byloje, pažeidė materialinės teisės normas.

Atsiliepime į apeliacinį skundą pareiškėja Vytauto Vaičiaičio projektavimo ir statybos firma nurodo, kad savo skunde apeliantas remiasi jau nebegaliojančio (nuo 2002 m. sausio 1 d.) 1992 m. birželio 18 d. Buhalterinės apskaitos įstatymo 2 straipsnyje numatytais „įmonės besitęsiančios veiklos ir apskaitos pastovumo“ principais (šis įstatymas buvo panaikintas 2001 m. lapkričio 6 d. įstatymu, kuriame nebėra nuorodų į apelianto minimus principus). Tačiau apeliantas „apeina“ tą faktą, kad nustatant minėto mokesčio tarifą mokesčio administratorius pareikalavo įmonei skaičiuoti pajamas, gautas ir per pirmąjį 2000 m. ketvirtį (t.y. dar neišgaliojus įmonės atžvilgiu Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinojo įstatymo 24 straipsniui dėl mokesčio laikotarpio ir šio mokesčio tarifo apskaičiavimo), tuo tarpu kai pats mokestis mokamas tik už II–IV ketvirčius. Todėl šia prasme galima teigti, kad Panevėžio apskrities valstybinė mokesčių inspekcija taikė dvigubą apmokestinimą. Toliau savo skunde apeliantas Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinąjį įstatymą traktuoja taip, tarsi įmonių mokesstinis laikotarpis gali nesutapti su kalendoriniais metais tik tuo atveju, jei įmonės veikla yra sezoninė. Tačiau toks apelianto teiginys prieštarauja 2000 metais galiojusio šio įstatymo 30 str. nuostatai, kad naujai įregistruotų įmonių mokesstinis laikotarpis gali nesutapti su kalendoriniais metais. Kadangi įmonė fizinių asmenų mokesį pradėjo mokėti tik nuo 2000 m. balandžio 1 d., kaip nurodoma atsiliepime, Vilniaus apygardos administracinis teismas, apskaičiuodamas įmonės mokestinį laikotarpį, teisingai pritaikė analogiją su tuomet galiojusio įstatymo 30 straipsnyje numatyta galimybe naujai įregistruotoms įmonėms taikyti skirtingą (šiuo atveju – trumpesnį) nei kalendoriniai metai mokestinį laikotarpį, jei jos pradeda savo veiklą ne nuo sausio 1 d. Kitoks įstatymo aiškinimas įmonės atžvilgiu nusižengtų teisės principui *ius retro non agit* (įstatymas neturi

atgalinio veikimo galios) bei protingumo ir teisingumo principams, nes tokiu atveju tiek naujai registruotoms, tiek kitoms įmonėms, pradėjusioms mokėti fizinių asmenų pajamų mokesčių nuo metų vidurio, mokestinis laikotarpis turėtų būti skaičiuojamas nuo sausio 1 dienos, kai šių įmonių veiklos dar nereguliuojo Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinojo įstatymo nuostatos dėl mokesčio tarifo apskaičiavimo. Taip pat atkreipiamas dėmesys į tai, kad Mokesčių administravimo įstatymo 54 straipsnis aiškiai nurodo, jog kilus neaiškumui dėl mokesčių įstatymo turinio (pvz., esant įstatymo spragai), įstatymas turi būti aiškinamas mokesčio mokėtojo naudai. 1999 m. gruodžio 28 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarime Nr. 1491, kuris įsigaliojo 2000 m. balandžio 1 d., niekur nėra (ir negali būti) nurodyta, kad įmonėms, kurios iki šio Vyriausybės nutarimo įsigaliojimo už mokesčius atsiskaitydavo pagal patentus ir kurios nuo 2000 m. balandžio 1 d. yra įpareigtos mokėti Fizinių asmenų pajamų mokesčių, šio mokesčio mokestinis laikotarpis prasidės anksčiau, negu joms pradės galioti atitinkamos Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinojo įstatymo normos dėl šio mokesčio ir jo tarifo apskaičiavimo. Net žinodama apie ateities mokestinių atsiskaitymų pakeitimus, pareiškėja teisėtai tikėjosi, kad įstatymas įmonei neturės atgalinio veikimo galios ir bus galima pritaikyti lengvatinį (15 proc.) mokesčio tarifą. Ginčo objektas yra ne „mokestiniai metai“ (kaip teigia apeliantas), o „mokestinis laikotarpis“ (numatytas tuomet galiojusio įstatymo 24 straipsnyje), kuris atskirais atvejais gali nesutapti su mokestiniais ir kalendoriniais metais. Apeliantas nurodo, kad apeliacinio skundo 3 punkto teiginys, jog galimybė įmonei pasinaudoti mokesčio įstatyme numatyta mokesčio lengvata „prieštarauja apmokestinimo teisingumo ir skaidrumo principams“, yra aiškiai nepagrįstas nei įstatymo nuostatomis, nei pačiais teisingumo bei racionalumo principais, apeliantas šį principą aiškina tik savo naudai. Tuo tarpu Mokesčių administravimo įstatymas, aiškindamas neaiškia teisės normą, kaip prioritetą nurodo ne mokesčių administratorių, o mokesčių mokėtoją. Šio įstatymo 54 straipsnyje įstatymų leidėjas kaip tik ir remiasi teisingumo principu, norėdamas apginti mokesčių mokėtoją nuo savavališko mokesčių administratoriaus įstatymų interpretavimo. Mokesčių administratoriaus veiksmai, kuriais norima įmonei, atsiskaitant už 2000–uosius veiklos metus, pritaikyti 24 proc. mokesčio tarifą, prieštarauja teisės principui, kad įstatymas neturi atgalinio veikimo galios, ir dvigubo apmokestinimo tuo pačiu mokesčiu negalimumo principui. Vilniaus apygardos administracinis teismas, priimdamas sprendimą šioje byloje, teisingai išaiškino teisės normų ir principų galiojimą įmonei apskaičiuojant fizinių asmenų pajamų mokesčio tarifą už 2000–uosius veiklos metus, todėl apeliaciniame skunde išdėstyti motyvai atmestini kaip nepagrįsti ir prieštaraujantys teisei.

Apeliacinis skundas tenkinamas.

Iš bylos matyti, kad pareiškėjas nuo 1995 m. spalio 19 d. yra įregistravęs individualią įmonę. Dėl šios įmonės vykdytos veiklos kilo mokestinis ginčas, kuris yra nagrinėjamas šioje byloje.

Taigi mokestinis ginčas yra kilęs iš įmonės, neturinčios juridinio asmens statuso, veiklos.

Fizinių asmenų pajamų mokesčio laikinojo įstatymo (toliau – FAPMLĮ) ketvirtajame skyriuje nustatyta, kad jis reguliuoja juridinio asmens teisių neturinčių individualių įmonių pajamų apmokestinimo tvarką.

Iš to darytina išvada, kad pareiškėjas, kaip mokesčio mokėtojas, yra tas subjektas, kuriam FAPMLĮ nustato prievolę, o kartu ir jos vykdymo sąlygas bei tvarką, mokėti mokesčių valstybei, t.y. pareiškėjas yra tas subjektas mokesčių mokėjimo srityje, kurio santykius reguliuoja būtent FAPMLĮ, o ne kuris kitas įstatymas, reguliuojantis kitus mokestinių prievolių klausimus.

Ginčo metu galiojusio FAPMLĮ 25 str. buvo įtvirtinta, kad tokiems subjektams kaip pareiškėjo įmonė gali būti nustatytas patento mokestis ir kad, šiems subjektams įsigijus patentą, už gautas pajamas iš įmonės veiklos jos nemoka pajamų mokesčio.

Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad FAPMLĮ buvo sureguliuoti ir tie minėtų įmonių mokestinių prievolių klausimai, kurie numatė mokesčio mokėjimą ir patento forma, įstatymu buvo numatyta, kad vietoje pajamų mokesčio gali būti mokamas patento mokestis.

Iš to darytina išvada, kad patento mokestis pagal savo prigimtį yra viena iš fizinių asmenų pajamų mokesčio rūšių, kuria subjektas, numatytas FAPMLĮ įstatyme, gali įvykdyti savo pagrindinę mokestinę prievolę, nustatytą jam šiuo įstatymu.

Taigi pareiškėjo teisės ir pareigos dėl fizinių asmenų pajamų mokesčio nebuvo nutrūkusios ir tuo metu, kai jis šį mokestį mokėjo patento forma.

Todėl jam nuo 2000 m. balandžio 1 d. pradėjus šį mokestį mokėti ne patento forma, o tiesiogiai, neatsirado nauji teisiniai santykiai mokestinių prievolių srityje, t.y. jie tęsėsi toliau, tačiau kitokia mokesčio mokėjimo forma.

Esant šioms aplinkybėms, teismo išvada, kad pareiškėjui nutraukus mokesčio mokėjimą patento forma nutrūko ir iki tol buvę teisiniai santykiai bei susikūrė nauji, pradėjus šį mokestį mokėti jo pagrindine forma, yra nepagrįsta ir neteisinga.

Taip pat iš bylos matyti, kad atsakovas pareiškėjo už laikotarpį nuo 2000 m. sausio 1 d. iki 2000 m. balandžio 1 d. pakartotinai neapmokestino, o tik nustatė, kad už likusį laikotarpį iki 2000 m. gruodžio 31 d. jis mokėjo per mažą mokestį, t.y. vietoje 24 proc. – 15 proc.

Šių aplinkybių neginčija ir pareiškėjas.

Dėl to, kas paminėta, priešinga teismo išvada, kad pareiškėjas buvo dvigubai apmokestintas už 2000 m. pirmąjį ketvirtį, yra neatitinkanti faktinių bylos aplinkybių.

Pagal FAPMLĮ 24 str. 7 d. pareiškėjas teisę į mokesčio lengvatą galėjo įgyti tik tuo atveju, jei jo bendrosios įplaukos per mokestinį laikotarpį nebūtų viršijusios 1 mln. litų.

Kadangi prievoliniai teisiniai santykiai šio mokesčio srityje tarp pareiškėjo ir valstybės nebuvo nutrūkę nuo jų atsiradimo momento – įmonės įsteigimo, tai nustatant apmokestinamąjį laikotarpį už 2000 m. turėjo būti skaičiuojamos visos pareiškėjo įmonės pajamos, gautos tais metais (FAPMLĮ 27 str.).

Byloje nustatyta, kad pareiškėjo įmonės bendrosios įplaukos 2000 m. viršijo 1 mln. litų.

Taigi jam neatsirado teisė naudotis lengvata, numatyta FAPMLĮ 24 str. 7 d.

Esant šioms aplinkybėms, atsakovo sprendimas dėl mokestinės nepriemonos išieškojimo buvo teisingas ir pagrįstas.

Todėl teismo, kuris netinkamai išaiškino bei pritaikė materialinės teisės normas, sprendimas yra naikinamas, priimant naują sprendimą, kuriuo pareiškėjo skundas teismui atmetamas (ABTĮ 143 str.).

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 2 p.,

n u s p r e n d ž i a :

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 3 d. sprendimą panaikinti ir priimti naują sprendimą:

pareiškėjo V. Vaičiaičio projektavimo ir statybos firmos skundą atmesti.

Sprendimas neskundžiamas.

1.3.1.3. Dėl Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punkto taikymo ilgalaikio materialiojo turto remonto vertei, viršijančiai 50 procentų šio turto įsigijimo vertės

Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 1 punktas (1998 m. liepos 2 d. įstatymo Nr. VIII–836 redakcija), nustatydamas investicijų, į kurias panaudotas pelnas apmokestinamas nuliniu (0 procentu) tarifu, apskaičiavimo tvarką, pagal kurią investicija – tai ilgalaikio materialiojo turto, buvusio mokestinio laikotarpio pabaigoje ir pradžioje, įsigijimo savikainų skirtumas, atėmus iš jo šioje normoje nustatytas lėšas, ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo savikainos padidėjimui nepriskyrė to turto remonto vertės, viršijančios 50 procentų materialiojo turto įsigijimo vertės.

SPRENDIMAS
LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. rugsėjo 16 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: N. Piškinaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), A. Ablingio, A. Baranovo, G. Kryževičiaus ir R. Piličiausko, sekretoriaujant A. Macaitytei, dalyvaujant pareiškėjo AB „Vilniaus Vingis“ atstovams advokatui M. Pūkui ir D. Ožiūnui, atsakovo Valstybinės mokesčių inspekcijos atstovui G. Valantiejiui, viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjusi administracinę bylą pagal atsakovo Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. kovo 26 d. sprendimo,

n u s t a t ė :

AB „Vilniaus Vingis“ pagal Vilniaus apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. liepos 23 d. patikrinimo aktą Nr. 07–01–41–586 buvo įpareigota sumokėti į biudžetą 152 445 Lt juridinių asmenų pelno mokesčio ir 59 350,39 Lt šio mokesčio delspinigių už Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 str. pažeidimą, konstatavus, kad pareiškėjas, apskaičiuodamas 1998 ir 1999 metų apmokestinamąjį pelną investicijos sumai, apskaičiuotai pagal Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 str. 1 d. 1 p., neteisėtai priskyrė ilgalaikio materialaus turto remonto vertę, viršijančią 50 proc. šio turto įsigijimo vertės, ir neteisėtai apskaičiavo pelno, panaudoto investicijai, sumą, taikydamas nulinį pelno mokesčio tarifą.

Vilniaus apskrities valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos 2001 m. rugpjūčio 27 d. sprendimu Nr. 17–01–04–19727 patvirtino akto nurodymą. Valstybinė mokesčių inspekcija prie Finansų ministerijos 2001 m. spalio 8 d. sprendimu Nr. 13–07–9035 patvirtino vietinio mokesčių administratoriaus sprendimą, konstatavus, kad Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 str. 1998 m. liepos 2 d. įstatymo redakcijoje nebuvo nurodyta, jog ilgalaikio materialiojo turto remonto vertė, viršijanti 50 proc. to turto vertės, laikoma investicija. Tik 2000 m. liepos 11 d. įsigaliojusio 21 str. naujoje redakcijoje nustatyta, kad investicija laikoma ir ilgalaikio materialiojo turto remonto, kuris viršija 50 proc. šio turto įsigijimo vertės, vertė. Pagal Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 12 str. minėta nuostata taikoma apskaičiuojant įmonių 2000–ųjų ir vėlesnių metų

apmokestinamą pelną. Atsakovas, atsižvelgdamas į šias nuostatas, priėjo prie išvados, kad bendrovė, apskaičiuodama 1998 ir 1999 metų investicijas ir pelną, panaudotą investicijai, priskirdama investicijai ilgalaikio materialaus turto remonto vertę, viršijančią 50 proc. to turto įsigijimo vertės, neteisingai aiškino ir taikė įstatymo 21 str. 1 d. 1 p. nuostatą.

Mokestinių ginčų komisija prie Vyriausybės (toliau – Komisija) 2001 m. lapkričio 13 d. nutarimu Nr. 469/422 panaikino Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos 2001 m. spalio 8 d. sprendimą Nr. 13–07–9035, Vilniaus apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. rugpjūčio 27 d. sprendimo Nr. 17–01–04–19727 ir 2001 m. liepos 23 d. patikrinimo akto Nr. 07–01–41–586 nurodymus sumokėti į biudžetą 152 445 Lt pelno mokesčio ir 59 350,39 Lt šio mokesčio delpinigių, teigdama, kad mokesčių administratorius netinkamai aiškino Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 str. 1 d. 1 p. (1998 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija). Komisijos nuomone, ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo vertės sąvoka, vartojama Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 str., aiškintina kaip susijusi su kituose šio įstatymo straipsniuose vartojama turto įsigijimo vertės sąvoka, o 21 str., reglamentuojantis investicijos apskaičiavimo tvarką, nepateikia išskirtinės ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo vertės apskaičiavimo tvarkos. Komisija šiame straipsnyje pateiktos turto įsigijimo vertės sąvokos aiškinimą sieja su Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 5 str. 1 d. 11 p., reguliuojančiu apmokestinamojo pelno nustatymą, teigdama, kad ši nuostata numato įstatyminį pagrindą ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo vertės padidinimui, į kuri privalo būti atsižvelgiama, nustatant ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo vertę investicijai apskaičiuoti. Komisijos nuomone, nauja Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 str. 1 d. 1 p. redakcija konkretizuoja ilgalaikio turto įsigijimo savikainos apibrėžimą.

Atsakovas kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinę teisumą, prašydamas panaikinti Mokestinių ginčų komisijos 2001 m. lapkričio 13 d. sprendimą Nr. 469/422 ir palikti galioti atsakovo 2001 m. spalio 8 d. sprendimą Nr. 13–07–9035. Nurodė, kad Komisija netinkamai išaiškino ir pritaikė materialinės teisės normas. Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo (toliau – JAPMĮ) 21 str. 1 d. 1 p., nustatantis investicijų apskaičiavimo būdą, ir nurodęs, kad ilgalaikio materialiojo turto remonto vertė, viršijanti 50 proc. to turto įsigijimo vertės, priskiriama investicijai, priimtas 2000 m. liepos 11 ir d., įsigaliojo 2000 m. liepos 31 d. Šios normos atgalinis veikimas – nenumatytas, todėl Mokestinių ginčų komisija negalėjo šia norma vadovautis.

Pareiškėjas atsakovo skundą prašė atmesti. Nurodė, kad iki 2000 m. liepos 11 d. pagal JAPMĮ 14 str. finansinės apyskaitos bei pelno mokesčio avansinės apyskaitos formas ir jų užpildymo tvarką nustatė Lietuvos Respublikos finansų

ministras, o ne centrinis mokesčio administratorius. Finansų ministro 1998 m. sausio 15 d. įsakymu Nr. 12 patvirtintų paaiškinimų dėl pelno mokesčio apskaičiavimo 1.1 p. 3 d. nurodyta, kad investicija apskaičiuojama iš nuosavo naudoto materialaus ilgalaikio turto ir nebaigtos statybos įsigijimo savikainos mokesčio laikotarpio pabaigoje atimant nuosavo naudoto materialaus ilgalaikio turto ir nebaigtos statybos savikainą to laikotarpio pradžioje. Finansų ministerijos 2001 m. birželio 12 d. rašte Nr. 1401–11–0108705 pažymima, kad, siekiant išvengti skirtingo įstatymų interpretavimo, nuostata dėl ilgalaikio materialiojo turto remonto, kurio vertė viršija 50 proc. to turto įsigijimo vertės, ir rekonstravimo pripažinimo investicija yra patikslinta JAPMĮ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 11, 14, 20, 21 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatyme, įsigaliojusiame 2001 m. liepos 31 d.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2002 m. kovo 26 d. sprendimu atsakovo skundą atmetė. Teismas sutiko su Mokestinių ginčų komisijos išvada, kad JAPMĮ 5 str. 11 p. buvo įstatyminis pagrindas ilgalaikio turto vertės padidinimui, į kurį privalo būti atsižvelgiama, nustatant ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo vertę investicijos apskaičiavimui, kadangi JAPMĮ 21 str. nenumato nei išskirtinės ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo vertės apskaičiavimo tvarkos, nei kokių nors ribojimų taikyti bendra tvarka apskaičiuotą ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo vertę. Iš Finansų ministerijos 2001 m. birželio 12 d. rašto Nr. 1401–11–0108705 matyti, kad, Finansų ministerijos nuomone, VMI prie FM pateiktas minėto straipsnio komentaras dėl ilgalaikio materialiojo turto remonto, kurio vertė viršija 50 proc. to turto įsigijimo vertės, neatitiko įstatymo. Mokesčio įstatymo turinio neaiškumai turi būti aiškinami mokesčio mokėtojo naudai (MAĮ 54 str. 5 d.), todėl atsakovo skundas atmestinas. Išsamios teisės normų analizės teismas nepateikė.

Apeliaciniu skundu atsakovas prašo panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą ir priimti naują sprendimą – atsakovo skundą patenkinti. Nurodo, kad teismas neįvertino visų bylos aplinkybių ir neteisingai aiškino teisės normas.

Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo (1998 m. liepos 31 d. įstatymo Nr. VIII–836 redakcija) 5 str. nustatyta, kokios sąnaudos, apskaičiuojant apmokestinamąjį pelną, atimamos iš bendrųjų pajamų. Šio straipsnio 11 p. nenustato investicijų apskaičiavimo tvarkos, o tik nurodo, kokiais atvejais remonto išlaidos mažina apmokestinamąjį pelną iš karto, o kokiais – reikia didinti to turto vertę. Be to, JAPMĮ 21 str., kuris reglamentuoja investicijų apskaičiavimo tvarką, nenurodo, kad ilgalaikio materialaus turto remonto vertė, viršijanti 50 proc. to turto įsigijimo vertės, laikytina investicija. Tik nuo 2000 m. liepos 31 d. įsigaliojo šio įstatymo 21 str. (2000 m. liepos 11 d. įstatymo Nr. VIII–1818 redakcija) norma, nustatanti, kad į investiciją įskaitomos ir remonto išlaidos, viršijančios 50 proc.

šio turto įsigijimo vertės. Pareiškėjas dėl remonto darbų pastatų įsigijimo atsiradusį vertės padidėjimą daugiau kaip 50 proc. laikė kapitaline investicija ir taip apskaičiuodamas mokesčius nepagrįstai sumažino apmokestinamąjį pelną. Investicija į savo įmonę – tai ilgalaikio materialiojo turto įsigijimas (pasistatymas arba nebaigta statyba) iš įmonės nuosavų ar skolintų lėšų (1998 m. liepos 2 d. įstatymo Nr. VIII–836 redakcija). Šiuo atveju pareiškėjas ne įsigijo materialųjį turta, o remontavo jau turimus objektus. Remontu laikoma statybinė veikla, kurios tikslas – visiškai ar iš dalies atkurti statinio techninę būklę arba pagerinti statinio naudojimo savybes (Statybos įstatymo 2 str.). Pareiškėjas atliktų remonto darbų negalėjo laikyti investicija Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 str. 1 d. 1 p. (1998 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) prasme.

Atsiliepimu į apeliacinį skundą pareiškėjas prašo Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimą palikti nepakeistą, o atsakovo apeliacinį skundą atmesti.

Apeliacinės instancijos teisme šalių atstovai palaikė savo poziciją. Naujų įrodymų ir argumentų nepateikė.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Apeliacinis skundas tenkintinas.

Pirmosios instancijos teismas netinkamai aiškino ir taikė materialinės teisės normas ir dėl šios pažeidimo sprendimas pripažintinas neteisėtu ir nepagrįstu (ABTĮ 4, 86 ir 143 str.). Jis naikinamas ir priimamas naujas – atsakovo Valstybinės mokesčių inspekcijos skundas tenkinamas: Mokestinių ginčų komisijos sprendimas, panaikinęs Valstybinės mokesčių inspekcijos sprendimą ir vietinio mokesčio administratoriaus sprendimus, įpareigojančius akcinę bendrovę „Vilniaus Vingis“ sumokėti į valstybės biudžetą papildomą pelno mokesťį ir delspinigius, naikinamas.

Mokestinio ginčo esmė – Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 5 str. 1 d. 11 p., 7 str. 2 d. ir 21 str. 1 d. 1 p. (1998 m. liepos 2 d. įstatymo Nr. VIII–836 redakcija, įsigaliojusi 1998 m. liepos 31 d.) aiškinimo ir taikymo problema, konkrečiai: ar, aiškinant investiciją pagal JAPMĮ 21 str. 1 d. 1 p., jai priskirtina ilgalaikio materialiojo turto remonto vertė, viršijanti 50 proc. šio turto įsigijimo vertės. Atsakyti į šį klausimą galima tik išsamiai išanalizavus teisės normas, reglamentuojančias juridinių asmenų apmokestinimą pelno mokesčiu, jų tarpusavio ryšį, teisės normose vartojamas sąvokas.

Ginčas kilęs dėl pareiškėjo 1998 ir 1999 metais turėtų ilgalaikio materialiojo turto remonto sąnaudų apmokestinimo juridinių asmenų pelno mokesčiu, todėl šiuo atveju taikytinos Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo normos, galio-

jusios mokesčio įstatymo pažeidimo padarymo metu. Pagal šio įstatymo 7 str. 2 d. apmokestinamasis pelnas, juridinių asmenų panaudotas investicijoms, apmokestinamas taikant nulinį (0 proc.) tarifą, pasirinkus šio įstatymo 21 str. 1 d. 1 p. nustatytą investicijų apskaičiavimo būdą. Pagal JAPMĮ 21 str. 1 d. 1 p. (1998 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) nuostatą „investicija apskaičiuojama tokia tvarka: iš naudojamo ilgalaikio materialiojo turto (nebaigtos statybos), buvusio mokesstinio laikotarpio pabaigoje, įsigijimo savikainos atimama naudoto ilgalaikio materialiojo turto (nebaigtos statybos), buvusio to laikotarpio pradžioje, įsigijimo savikaina ir atimama per mokesstinį laikotarpį ilgalaikiam materialiajam turtui įsigyti panaudota ir negrąžinta skolintų lėšų likučio suma, taip pat per mokesstinį laikotarpį atsiradusio įsigyjant ilgalaikį materialųjį turtą kreditorinio įsiskolinimo suma, per mokesstinį laikotarpį įmonės nemokamai gauto ilgalaikio materialiojo turto vertė bei apskaičiuota per mokesstinį laikotarpį įsigyto ilgalaikio materialiojo turto nusidėvėjimo suma <...>“. Pagal pareiškėją, apskaičiuojant investiciją šia tvarka, materialiojo turto įsigijimo vertė turi būti padidinta, pridedant šio turto remonto vertę, viršijančią 50 proc. to turto įsigijimo vertės. Taip padidinus įsigijimo savikainą, metų pabaigoje iš jos atimama to turto įsigijimo savikaina, buvusi to laikotarpio pradžioje. Tokį aiškinimą pareiškėjas grindžia JAPMĮ 5 str. 1 d. 11 p. nuostata, kuri nustato turimo ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo vertės didinimą remonto, viršijančio 50 proc. to turto įsigijimo vertės, verte.

Teisėjų kolegija konstatuoja, kad toks įstatymo nuostatų aiškinimas – klaidingas. Ar JAPMĮ 21 str. 1 d. 1 p. nuostatos taikymas sietinas su JAPMĮ 5 str. 1 d. 11 p. nuostata, galima atsakyti nustačius šių normų reguliuojamus teisinius santykius.

JAPMĮ II skyriaus pavadinimas – „Apmokestinamojo pelno nustatymas“. Jam priskirtos normos, nustatančios apmokestinamojo pelno pagrindą ir būdus. Šiam skyriui ir priskirtas 5 straipsnis, reglamentuojantis pagrindinius sąnaudų pripažinimo principus ir apibrėžiantis sąnaudų grupes. Vienai iš tokių grupių priskiriamos 5 str. 1 d. 11 p. nurodytos sąnaudos: nuosavo ir išperkamosios nuomos būdu turimo ilgalaikio materialiojo turto remonto sąnaudos, nustatomos atsižvelgiant į to turto remonto vertę. Vienu atveju, jeigu per mokesstinį laikotarpį neviršija 50 proc. šio turto įsigijimo vertės, ši suma įtraukiama į sąnaudas iš karto. Kitu atveju – jeigu remonto vertė viršija 50 proc. nuosavo ar išperkamosios nuomos būdu turimo ilgalaikio turto įsigijimo vertės arba jeigu atliekami šio turto rekonstravimo darbai, tai to turto įsigijimo vertė didinama visa remonto ir rekonstravimo darbų verte. Dėl tokio remonto ar rekonstrukcijos padidinus nekilnojamojo turto įsigijimo vertę, apmokestinamasis pelnas mažinamas skaičiuojant tokio turto nusidėvėjimą Vyriausybės nustatyta tvarka. Pagal šias nuostatas remonto vertė, viršijanti 50 proc. šio turto įsigijimo vertės, siejama su tokio turto įsigijimo vertės didinimu ir pripažinimu sąnaudomis.

JAPMĮ 21 str. priskirtas šio įstatymo VII skyriui „Kitos nuostatos“ ir tiesiogiai susietas su JAPMĮ 7 str., patenkančiu į įstatymo III skyriaus „Mokesčio tarifai“ reguliavimo sritį. Iš to darytina išvada, kad JAPMĮ 5 str. 1 d. 11 p., 21 str. 1 d. 1 p. ir 7 str. apima skirtingus teisinio reguliavimo dalykus ir negali būti tapatinami.

Taikant 21 str. 1 d. 1 p. nuostatą, nesiremtina 5 str. 1 d. 11 p. nuostatomis ir kitu aspektu – dėl jose vartojamų skirtingo turinio sąvokų: „įsigijimo vertės“ ir „įsigijimo savikainos“. Pagal savo turinį šios sąvokos nėra sinonimai. Savikaina, kaip įgyto turto pagaminimo ir pardavimo kaina, skirtingai nuo turto įsigijimo vertės, nėra kintama, todėl mokesstinio laikotarpio pabaigoje negali nei didėti, nei mažėti, ir priešingai – įsigyto ir naudojamo per tam tikrą laikotarpį turto įsigijimo vertė gali kisti ją indeksuojant, į ją investuojant ir pan. Konstatuojant, kad įstatymų leidėjas yra protingas ir jo priimtas įstatymas yra racionalus, protingas ir pagrįstas, todėl skirtingos sąvokos skirtingose įstatymo normose (įsigijimo vertė – 5 str. 1 d. 11 p. ir įsigijimo savikaina – 21 str. 1 d. 1 p.) vartojamos neatsitiktinai. Pagal 21 str. 1 d. 1 p. nuostatą (1998 m. liepos 2 d. įstatymo redakcija) įstatymo leidėjas, nustatydamas konkretų pelno, panaudoto investicijoms, apmokestinimo nuliniu tarifu būdą, tokios investicijos apskaičiavimą siejo būtent su turto įsigijimo (pirkimo) savikaina. Tame pačiame punkte nurodytos leidžiamos atimti iš įsigijimo savikainų skirtumo lėšos taip pat siejamos su turto įsigijimu. Vartodamas sąvokas „turto įsigijimo savikaina“ ir „lėšos turtui įsigyti“ įstatymo leidėjas aiškiai nusako, kad investicija pagal 21 str. 1 d. 1 p. suprantama kaip lėšų (pelno) panaudojimas perkant ilgalaiķ materialųjį turtą. Prieinama prie išvados, kad įstatymo leidėjas, kalbėdamas apie mokesstinio laikotarpio pabaigoje ilgalaiķio materialiojo turto (nebaigtos statybos) įsigijimo savikainą, iš kurios ir turi būti atimta ilgalaiķio materialiojo turto įsigijimo savikaina, buvusi mokesstinio laikotarpio pradžioje, turi omenyje materialaus turto, įsigyto per mokesstinį laikotarpį, įsigijimo savikainų sumą. Vertinant šią teisės normą viso įstatymo kontekste, lyginant ją su kitomis šio įstatymo normomis, kitoks šios normos (21 str. 1 d. 1 p.) aiškinimas būtų nelogiškas ir nepagrįstas. Aiškindama teisės normą, jos tikrąją prasmę, siekdama nustatyti įstatymo leidėjo ketinimą, kolegija analizavo ir šios normos priėmimo, rengimo ir projekto svarstymo Seime medžiagą (komitetų išvadas, aiškinamuosius raštus, Seimo posėdžių protokolų stenogramas ir kt.). Nepagrįstas pareiškėjų teiginys, kad įstatymų leidėjui neaiškiai suformulavus JAPMĮ 21 str. 1 d. 1 p. 1998 m. liepos 2 d. redakcijoje investicijos apskaičiavimą, 2000 m. liepos 11 d. įstatymu Nr. VIII–1818 ši norma buvo patikslinta. Kolegija, įvertinusi šios normos priėmimo svarstymo Seime medžiagą, konstatuoja, kad aiškių ir konkrečių nuostatų dėl JAPMĮ 21 str. 1 d. 1 p. pakeitimo tikslo ir priežasčių – nėra, todėl nėra ir pakankamo pagrindo laikyti, kad 2000 m. liepos 11 d. įstatymo 21 str. 1 d. 1 p. redakcija su nauja nuostata yra pirminės šios normos redakcijos patikslinimas.

Nauja normos redakcija, papildyta nuostata, kad apskaičiuojant investicijos dydį prie turto įsigijimo savikainos pridedama ir remonto vertė, viršijanti 50 proc. turto įsigijimo vertės, iš esmės pakeitė teisinį reguliavimą ir kaip nauja norma turi būti taikoma santykiams, susiklostantiems nuo šios normos įsigaliojimo dienos, ir šiam ginčui netaikytina.

Apibendrinama kolegija prieina prie išvadų:

1. Nustatant pareiškėjo akcinės bendrovės „Vilniaus Vingis“ apmokestinamąsias pajamas už 1998 ir 1999 metus ir pelną, panaudotą investicijoms į savo įmonę, apmokestinamą nuliniu (0 proc.) tarifu, turi būti vadovujamasi Juridinių asmenų pajamų mokesčio 21 str. 1 d. 1 p. 1998 m. liepos 2 d. įstatymo Nr. VIII–836 redakcija.

2. Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 21 str. 1 d. 1 p. (1998 m. liepos 2 d. įstatymo Nr. VIII–836 redakcija), nustatydamas investicijų, į kurias panaudotas pelnas, apmokestinamas nuliniu (0 proc.) tarifu, apskaičiavimo tvarką, pagal kurią investicija – tai ilgalaikio materialiojo turto, buvusio mokestinio laikotarpio pabaigoje ir pradžioje įsigijimo savikainų skirtumas, atėmus iš jo šioje normoje nustatytas lėšas, ilgalaikio materialiojo turto įsigijimo savikainos padidėjimui nepriskyrė to turto remonto vertės, viršijančios 50 proc. materialiojo turto įsigijimo vertės.

Pirmosios instancijos teismas, sutikdamas su Mokestinių ginčų komisijos JAPMĮ 21 str. 1 d. 1 p. aiškinimu, pats neanalizavo teisės normų ir nepateikė savo aiškinimo, nors aiškinti ir taikyti įstatymus – teismo prerogatyva (ABTĮ 4 str., 86 str.). Konstatuodamas JAPMĮ 21 str. 1 d. 1 p. 2000 m. liepos 11 d. įstatymo redakciją kaip pirminės normos patikslinimą, teismas nepagrįstai vadovavosi 2001 m. birželio 12 d. Finansų ministerijos raštu Nr. 1401–11 0108705, pagal kurį, pirmosios instancijos teismo nuomone, JAPMĮ 21 str. 1 d. 1 p. 1998 m. liepos 2 d. įstatymo redakcijos norma buvo aiškinama kitaip nei atsakovo – Valstybinės mokesčių inspekcijos.

Byloje teismo nurodyto rašto nėra. Jis yra Mokestinių ginčų komisijos pateiktoje mokestinio ginčo byloje. Kolegija konstatuoja, kad toks raštas savo turiniu ir forma neatitinka nei norminio akto, nei įrodymo. Iš jo datos matyti, kad šis raštas parašytas jau galiojant naujajai JAPMĮ 21 str. 1 d. 1 p. redakcijai ir adresuotas Valstybinei ir Vilniaus apskrities mokesčių inspekcijoms bei pareiškėjui AB „Vilniaus Vingis“, o tai leidžia daryti išvadą, kad šis raštas atsirado konkrečiau mokestinio ginčo pagrindu ir yra Finansų ministerijos nuomonė, tačiau ji nepagrįsta. Jame nėra teisės normų analizės ir pagrindimo, kad naujoji 21 str. 1 d. 1 p. redakcija yra tik pirminės patikslinimas. Mokestinių ginčų komisijos byloje esantis raštas yra tik reikiamai nepatvirtinta kopija su neaptais taisymais ranka, su tuščia eilutės dalimi, iš to galima spręsti, kad toje vietoje buvęs tekstas ištrintas

ir toks veiksmas nustatyta tvarka neaptartas. Mokestinių ginčų komisijos pateiktas raštas ministro nepasirašytas. Visos šios aplinkybės kelia abejonių tokio rašto tikrumu bei pagrįstumu ir vadovautis tuo raštu nėra pagrindo, juo labiau kad jame išdėstyta nuomonė prieštarauja įstatymo nuostatoms.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 2 p. ir 145 str., teisėjų kolegija

n u s p r e n d ž i a :

Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos apeliacinį skundą patenkinti.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. kovo 26 d. sprendimą panaikinti ir priimti naują: Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 13 sprendimą Nr. 469–422, kuriuo patenkintas pareiškėjo AB „Vilniaus Vingis“ skundas ir panaikinti Valstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. spalio 8 d. sprendimas Nr. 13–07–9035, Vilniaus apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. rugpjūčio 27 d. sprendimas Nr. 17–01–04–19727 ir 2001 m. liepos 23 d. patikrinimo akto Nr. 07–01–41–586 nurodymai sumokėti į biudžetą 152 445 Lt pelno mokesčio ir 59 350,39 Lt pelno mokesčio delspinigių, panaikinti Valstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. spalio 8 d. sprendimą Nr. 13–07–9035; Vilniaus apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. rugpjūčio 27 d. sprendimą Nr. 17–01–04–19727 ir 2001 m. liepos 23 d. patikrinimo akto Nr. 07–01–41–586 nurodymus sumokėti į biudžetą 152 445 Lt pelno mokesčio ir 59 350,39 Lt pelno mokesčio delspinigių palikti nepakeistus, o pareiškėjo AB „Vilniaus Vingis“ skundą atmesti.

Sprendimas galutinis ir neskundžiamas.

1.3.1.4. Dėl Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 5 punkto taikymo

Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 19 straipsnis nustato atvejus, kai įtrauktas į apskaitą pridėtinės vertės mokestis (PVM) iš apskaičiuotos PVM sumos neatskaitomas. Vienas tokių atvejų – PVM už prekes ir paslaugas, panaudotas dovanoms, reprezentacijai, įvairioms pramogoms.

Nustatant, ar patirtos sąnaudos gali būti priskirtos reprezentacinėms, svarbu jas atriboti nuo išlaidų reklamai.

Reprezentacines išlaidas Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 5 straipsnio 12 punktą apibrėžia kaip įmonės lėšas, kurias įmonė skiria naujiems verslo ryšiams sukurti arba esamiems ryšiams su kitais juridiniais ar fizininiais asmenimis, išskyrus įmonės darbuotojus, pagerinti. Reprezentacinės sąnaudos

patiriamos konkrečių asmenų naudai. Taigi reprezentacinėms išlaidoms būdingi du požymiai: 1) jų panaudojimo paskirtis – verslo ryšių sukūrimas ir gerinimas ir 2) jos turi būti patiriamos konkrečių asmenų naudai.

Įvairios paskirties daiktai su įmonės atributika (kanceliarinės prekės, suvenyrai ir kt.), išdalyti dalykinių susitikimų su verslo partneriais, seminarų, konferencijų metu, iš esmės panaudojami verslo ryšiams plėtoti ir išdalijami konkrečioms asmenims – verslo partnerių arba galinčių turėti įtakos verslui subjektų atstovams, esantiems minėtų renginių dalyviais. Todėl toks nurodytų daiktų panaudojimas atitinka išlaidų reprezentacijos požymius ir šios išlaidos nelaikytinos panaudotomis reklamai.

Administracinė byla Nr. A²–559/2002

NUTARTIS

2002 m. rugsėjo 27 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: B. Janavičiūtės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), A. Baranovo, G. Kryževičiaus, R. Piličiausko ir A. Taminsko, sekretoriaujant A. Macaitytei, dalyvaujant pareiškėjo atstovei advokatei L. Mikailonienei, atsakovo atstovei R. Stravinskaitei,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo AB „Mažeikių nafta“ apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 2 d. sprendimo administracinėje byloje pagal Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos skundą (pareiškėjas AB „Mažeikių nafta“, trečiasis suinteresuotas asmuo Telšių apskrities valstybinė mokesčių inspekcija) dėl Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 20 d. sprendimo dalies panaikinimo.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

Atsakovas skundu prašė panaikinti Mokestinių ginčų komisijos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 20 d. sprendimo Nr. 480/428 dalį, kuria buvo panaikinta Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos 2001 m. spalio 4 d. sprendimo Nr. 13–07–8969 dalis, nurodanti pareiškėjui sumokėti 5904,5 Lt PVM ir palikti galioti šią centrinio mokesčių administratoriaus sprendimo dalį.

Skundą grindė tuo, kad Mokestinių ginčų komisija, sprendama ginčą, nepagrįstai vadovavosi Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymu (toliau – JAPM įstatymas), o privalėjo vadovautis Pridėtinės vertės mokesčio įstatymu (toliau – PVM įstatymas). Šio įstatymo 19 str. 5 p. numato, kad iš apskaičiuotos pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) už realizuotas prekes ir paslaugas sumos neatskaitomas įtrauktas į apskaitą PVM už prekes ir paslaugas, panaudotas dovanoms, reprezentacijai ir įvairioms pramogoms. Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 9 d. nutarimo Nr. 546 1.14 punktu, turi būti tikslinama (didinama) iki pirkimo PVM dydžio prekių, kurių pirkimo (importo) PVM suma buvo įtraukta į atskaitą, jeigu paaiškėja, kad šios prekės nebus parduotos ar panaudotos PVM apmokestinamosioms prekėms gaminti ir paslaugoms teikti. Bendrovė įvairių renginių metu dalijo įvairiems asmenims iš kitų tiekėjų įsigytas prekes su bendrovės pavadinimu ir taip jas panaudojo dovanoms, reprezentacijai ir kitoms pramogoms, todėl remiantis PVM įstatymo 19 str., neturėjo teisės daryti PVM atskaitos už prekes, panaudotas dovanoms.

Pareiškėjas AB „Mažeikių nafta“ su skundu nesutiko ir savo atsiliepime į skundą nurodė, kad bendrovė dalydama įvairius suvenyrus, pažymėtus jos firmos ženklu, siekė padidinti savo pardavimo apimtį, dėl to šie daiktai turi būti laikomi panaudotais pareiškėjo reklamai. Bendrovė, įtraukdama reklamai įsigytų prekių PVM į atskaitą, vadovavosi PVM įstatymo 16 str. bei jo pagrindu išleistais Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos paaiškinimais teritorinėms valstybinėms mokesčių inspekcijoms. Visi kilę neaiškumai dėl mokesčių turi būti aiškinami mokesčių mokėtojo naudai.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2002 m. balandžio 2 d. sprendimu skundą tenkino ir nurodė, kad PVM įstatymo 19 str. 5 p. numato, jog iš apskaičiuotos PVM už realizuotas prekes ir paslaugas sumos neatskaitomas įtrauktas į apskaitą PVM už prekes ir paslaugas, panaudotas dovanoms, reprezentacijai ir įvairioms pramogoms. Telšių apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos 2001 m. liepos 20 d. aktas ir priedai patvirtina, kad pareiškėjas nepagamino, o iš kitų įmonių įsigytas prekes 2001 m. kovo ir balandžio mėnesiais įteikė kaip suvenyrus ir dovanas bendrovės svečiams, partneriams ir klientams. Jų nurašymo aktai patvirtina ir pareiškėjas neginčija, kad įvairūs daiktai su bendrovės atributika nepagaminti bendrovėje ir buvo išdalyti nemokamai. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 9 d. nutarimo Nr. 546 „Dėl pridėtinės vertės mokesčio“ 1.14 punkto nuostatos numato, kad jei paaiškėja, kad bendrovė pirktų prekių, kurių pirkimo PVM buvo įtraukusi į atskaitą, neparduos ar panaudos PVM apmokestinamoms prekėms gaminti ar paslaugoms teikti, tai įtraukta į atskaitą pirkimo PVM suma turi būti grąžinta į biudžetą. Todėl ir pareiškėjas privalėjo sumokėti į biudžetą pirkimo PVM. Atsakovo sprendimu pareiškėjas pagrįstai buvo įpareigotas

sumokėti į biudžetą 7544 Lt PVM. Ginčo santykiams yra taikytinas PVM įstatymo 19 str. 5 p. ir netaikytinas JAPM įstatymo 5 str., reglamentuojantis įmonės patirtų sąnaudų priskyrimą sąnaudoms, mažinančioms apmokestinamąjį pelną. Mokestinių ginčą reguliuojantys norminiai aktai yra aiškūs, todėl jų aiškinti mokesčio mokėtojo naudai nėra pagrindo. Kadangi Mokestinių ginčų komisija neteisingai išaiškino ir taikė teisės normas, reguliuojančias ginčą, todėl jos sprendimo dalį, kuria buvo panaikinta atsakovo sprendimo dalis ir sumažintas mokėtinas PVM, teismas panaikino (ABTĮ 88 str. 1 d. 2 p.).

Pareiškėjas apeliaciniu skundu prašo teismo sprendimą panaikinti ir priimti naują sprendimą, kuriuo skundą tenkinti. Apelianto nuomone, teismas neteisingai pritaikė PVM įstatymo 19 str. 5 p., pagal kurį iš apskaičiuotos PVM už realizuotas prekes ir paslaugas sumos neatskaitomas įtrauktas į apskaitą PVM už prekes ir paslaugas, panaudotas dovanoms, reprezentacijai ir įvairioms pramogoms, nes minėti daiktai panaudoti ne dovanoms, reprezentacijai ar pramogoms, o reklamai. Todėl išdalytų daiktų PVM atskaitai turi būti taikomas PVM įstatymo 16 str., nustatantis, kad atskaitoma PVM suma yra įtraukta į apskaitą PVM suma už tiekėjų pateiktas prekes, suteiktas paslaugas bei importuotas prekes, skirtas apmokestinamoms prekėms gaminti, parduoti ir apmokestinamoms paslaugoms teikti. Teismas neturėjo taikyti ir 1996 m. gegužės 9 d. Vyriausybės nutarimo Nr. 546 1.14 punkto. Pateikia tokius argumentus:

Taikant PVM įstatymo 16 ir 19 straipsnius, svarbu tiksliai kvalifikuoti ginčo santykį. PVM įstatymas nustato tik bendrus apmokestinimo principus ir nustato, kad PVM atskaita yra galima tik tuo atveju, jeigu pirkimo išlaidos yra susijusios su PVM apmokestinamąja veikla. Tačiau PVM įstatymas nereglementuoja reklamos, reprezentacijos ar dovanojimo teisinių santykių (tai yra ne mokesčių teisės aktų reglamentavimo dalykas). Todėl ginčo santykiui kvalifikuoti taikytini kiti norminiai aktai – nustatantys, kas yra reklama, kurie taikytini visiems mokesčių įstatymams (ir PVM, ir juridinių asmenų pelno mokesčio tikslais).

Kai yra reklama, PVM nuo šių išlaidų yra atskaitomas be apribojimų. Reprezentacijos ar dovanojimo atveju taikytinas PVM įstatymo 19 str. 5 p., neleidžiantis PVM atskaitos, ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 9 d. nutarimo Nr. 546 „Dėl pridėtinės vertės mokesčio“ 1.14 p., reikalaujantis koreguoti (atkurti) jau susigrąžintą PVM.

Valstybinė mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos viršininko 2000 m. balandžio 4 d. įsakymu Nr. 58 „Dėl Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo komentaro patvirtinimo“ patvirtintame komentare, aiškinant PVM įstatymo 16 straipsnio taikymą, nurodyta, kad: „kai parduodamų prekių reklamai įmonė panaudoja tiek pirktą, tiek ir pačių išleistą reklaminių medžiagą <...>, tai atsižvelgiant į tai, kad prekių reklamavimas susijęs su šios produkcijos pardavimo

apimties didinimu, o kartu ir su įmonės apmokestinama veikla, šios reklaminės medžiagos pirkimo PVM įtraukiamas į atskaitą ir, nemokamai išdalijus šia reklaminę medžiagą potencialiems pirkėjams, PVM atskaita nekoreguojama.“

Šiuo konkrečiu atveju, apelianto nuomone, turi būti taikomos Reklamos įstatymo 2 str. 6 ir 7 d. Pagal 7 d. pateiktą reklamos apibrėžimą reklama laikoma „bet kokia forma ir bet kokiomis priemonėmis skleidžiama informacija, susijusi su komercinė–ūkine <...> veikla, skatinanti įsigyti prekių ar naudotis paslaugomis, <...>“. Reklamos įstatymo 6 dalis numato, kad galima ne tik tiesioginė reklama (įvardijamas ar įteikiamas reklamuojamas produktas), bet ir netiesioginė (paslėpta) reklama, kai informacija apie gamintoją, jo pavadinimą, veiklą ar prekės vardą yra skleidžiama bet kokia forma.

Tuo atveju, kai reklamoje tiesiogiai neįvardijamas produktas (šiuo atveju naftos produktai), o nurodomas visuomenėje žinomas prekės ženklas, susijęs su parduodamais naftos produktais, ir firmos pavadinimas, yra netiesioginė reklama. Naudos įmonei siekimas ir jos gavimas ateityje reiškia, kad patirtos išlaidos yra susijusios su apelianto apmokestinamąja veikla (naftos produktų realizavimu).

Reprezentacijos sąvoka nėra atskleista PVM įstatyme, tačiau yra pateikta juridinių asmenų pelno mokesčio apmokestinimą reglamentuojančiuose teisės aktuose (JAPM įstatymo 5 str. 12 p.). Reprezentacinės sąnaudos, nors ir susijusios su naujų verslo ryšių kūrimu ar esamų gerinimu, bet yra patiriamos konkrečių asmenų naudai. Byloje esantys įrodymai patvirtina, kad apelianto įsigytos prekės su prekės ženklu ir firmos vardu buvo išdalytos įvairių renginių metu (sunaudotų medžiagų nurašymo aktai su priedais, esantys byloje). Kadangi Mokesčių ginčų komisija Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatymo 5 str. 12 p. pritaikė ginčo santykio turiniui kvalifikuoti, o ne apmokestinimui, teismas nepagrįstai konstatavo, kad ši teisės norma yra netaikytina.

Svarbi ir ta aplinkybė, kad mokesčių administratoriaus pozicija teikiant paaiškinimus nebuvo vienoda (1996 m. lapkričio 8 d. rašto Nr. 08–07–4387 bei 2001 m. rugpjūčio 7 d. rašto Nr. 08–2–03–7402 paaiškinimų kopijos). Todėl taikytina MAĮ 54 str. 5 d., nustatanti, kad esant neaiškumams mokesčius reguliuojantys teisės aktai aiškinami mokesčio mokėtojo naudai bei atsižvelgtina ir į suformuotą teismų praktiką dėl išaiškinimų skirtingumo taikant tuos pačius mokesčius reglamentuojančius teisės aktus (2000 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos apeliacinio teismo Administracinių bylų skyriaus kolegijos nutartis administracinėje byloje Nr. 3A–202/2000).

Atsakovas atsiliepimu į apeliacinį skundą prašo jį atmesti, o skundžiamą teismo sprendimą palikti nepakeistą.

Nurodo, kad ūkio subjekto įsigytų prekių ir gautų paslaugų išlaidų priskyrimą sąnaudoms ir įsigytų prekių bei gautų paslaugų išlaidų pirkimo PVM įtraukimą

į atskaitą reglamentuoja skirtingi mokesčių įstatymai, todėl nėra jokio pagrindo teigti, kad visais atvejais, kai pelno mokesčio skaičiavimo požiūriu įsigytų prekių ar gautų paslaugų išlaidos priskiriamos sąnaudoms, mažinančioms apmokestinamąjį pelną, tokių prekių ir paslaugų pirkimo PVM gali būti traukiamas į PVM atskaitą. Teismas nagrinėdamas ginčą pagrįstai rėmėsi PVM įstatymo, o ne JAPM įstatymo nuostatomis, nes ginčas yra kilęs dėl to, ar pareiškėjas galėjo traukti iš kitų įmonių įsigytų prekių, kurias kaip dovanas ir suvenyrus jis teikė savo svečiams, partneriams ir klientams, pirkimo PVM sumas į atskaitą.

PVM įstatymo 16 str. nustatyta, kad atskaitoma PVM suma yra įtraukta į apskaitą PVM suma už tiekėjų pateiktas prekes, suteiktas paslaugas bei importuotas prekes, skirtas apmokestinamoms prekėms gaminti, parduoti ir apmokestinamoms paslaugoms teikti. Atskaitoma PVM suma nustatoma laikantis 18, 19, 20 straipsnio nuostatų. Sisteminė šių teisės normų analizė leidžia daryti išvadą, kad atskaitoma PVM suma turi būti siejama su PVM apmokestinamųjų prekių gamyba, pardavimu ir paslaugų teikimu. Minėtojo įstatymo 19 str. 5 p. nustatyta, kad iš apskaičiuotos PVM už realizuotas prekes ir paslaugas sumos neatskaitomas įtrauktas į apskaitą PVM už prekes ir paslaugas, panaudotas dovanoms, reprezentacijai ir įvairioms pramogoms. Pagal Vyriausybės 1996 m. gegužės 9 d. nutarimo Nr. 546 1.14 punktą turi būti tikslinama (didinama iki pirkimo PVM dydžio) prekių, kurių pirkimo (importo) PVM suma buvo įtraukta į atskaitą PVM suma, jeigu paaiškėja, kad šios prekės nebus parduotos ar panaudotos PVM apmokestinamoms prekėms gaminti ir paslaugoms teikti. Ginčo nagrinėjimo metu nustatyta, kad pareiškėjas įvairių renginių metu dalijo įvairiems asmenims iš kitų tiekėjų įsigytas tokias prekes kaip marškinėliai, žiebtuvėliai su bendrovės ženklu, pavadinimu, t.y. jas panaudojo dovanoms, reprezentacijai ir kitoms pramogoms. Kiekvienas neatlygintinai atiduotas daiktas turi būti traktuojamas kaip dovana, todėl neatlygintinai išdalytos pirkėjams prekės, įskaitant prekes su firmos ženklu, savo esme yra dovanos, kurios gali kartu ir reprezentuoti įmonę, kai jos išdalijamos konkrečioms asmenims įvairių susitikimų ar pasitarimų metu arba gali skleisti informaciją apie įmonę bei ją reklamuoti, kai neatlygintinai išdalijamos potencialiems pirkėjams. Tačiau PVM įstatymo 19 straipsnyje, draudžiančiame PVM atskaitą už prekes panaudotas dovanoms, nėra išimties prekėms, skleidžiančioms informaciją apie įmonę arba ją reklamuojančioms, todėl inspekcija patikrinimo akte pagrįstai atkūrė šių prekių pirkimo PVM. Tokios pirkėjams nemokamai išdalytos prekės kaip marškinėliai, tušinukai, žiebtuvėliai, uždėjus ant jų firmos ženklą, nepakeičia savo paskirties, t.y. šias prekes gavę asmenys gali jas naudoti pagal tikslinę paskirtį, nepriklausomai nuo to, ar yra uždėtas firmos ženklas, ar ne.

Atsakovo nuomone, teismas pagrįstai nurodė, kad norminiai aktai yra aiškūs, todėl Mokesčių administravimo įstatymo 54 str. nuostatos netaikomos. Kiek-

vienas mokesčių mokėtojas pagal Mokesčių administravimo įstatymo 19 str. moka tik mokesčių įstatymų nustatytus mokesčius, laikydamasis mokesčių įstatymų, taip pat šio įstatymo nustatytos tvarkos. Todėl kiekvienu atveju sprendžiant klausimą apie apmokestinimo pagrįstumą, turi būti atskleistas tikrasis mokesčių įstatymų bei kitų norminių aktų turinys bei prasmė. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 109 str. teisingumo vykdymas yra išimtinė teismo kompetencija, todėl bet kokių atveju teismas, sprenddamas konkrečią bylą, remdamasis Konstitucijos 109 str. 3 d., privalo pats nustatyti tikrąją įstatymo prasmę. Mokesčių administratoriaus paaiškinamieji aktai (MAĮ 16 str.) nėra norminio pobūdžio aktai, savaime nesukuria jokių teisinių pasekmių.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Apeliacinis skundas atmetamas.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 2 d. sprendimas paliekamas nepakeistas.

Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 1 str. nustato, kad pridėtinės vertės mokesčio objektas yra prekių gamybos, atliekamų darbų ir teikiamų paslaugų procese sukurta ir realizuota pridėtinė vertė bei importuojamos prekės.

Šio įstatymo 15 str. numato, kad, mokesčio laikotarpiui pasibaigus, PVM mokėtojai privalo sumokėti į biudžetą skirtumą tarp apskaičiuotos PVM sumos už parduotas prekes bei suteiktas paslaugas ir atskaitomos PVM sumos.

Atskaitoma PVM suma pripažįstama įtraukta į apskaitą PVM suma už tiekėjų pateiktas prekes, suteiktas paslaugas bei importuotas prekes, skirtas apmokestinamoms prekėms gaminti, parduoti ir apmokestinamoms paslaugoms teikti. Atskaitoma PVM suma nustatoma laikantis 18, 19 ir 20 straipsnių nuostatų (PVM įstatymo 16 str.).

PVM įstatymo 19 str. nustato atvejus, kai įtrauktas į apskaitą PVM iš apskaičiuotos PVM sumos neatskaitomas. Vienas tokių atvejų – PVM už prekes ir paslaugas, panaudotas dovanoms, reprezentacijai, įvairioms pramogoms.

Sprendžiant šioje byloje kilusį ginčą būtina nustatyti, ar smulkūs įvairios paskirties daiktai su įmonės atributika (marškinėliai, rašikliai, raktų pakabukai, žiebtuvėliai ir pan.), išdalyti įvairių dalykinių susitikimų, konferencijų metu, traktuotini kaip reprezentacinės išlaidos bei dovanos ar kaip išlaidos reklamai, kadangi nuo to priklauso, ar gali būti į PVM atskaitą traukiamas šių prekių pirkimo PVM.

PVM įstatyme nepateikiamos nei išlaidų reklamai, nei reprezentacinių išlaidų sąvokos. Reprezentacinių sąnaudų sąvoka pateikta Juridinių asmenų pelno mokesčio įstatyme. Reprezentacinės išlaidos šio įstatymo 5 str. 12 p. apibrė-

žiamos kaip įmonės lėšos, kurias įmonė skiria naujiems verslo ryšiams sukurti arba esamiems ryšiams su kitais juridiniais ar fiziniais asmenimis, išskyrus įmonės darbuotojus, pagerinti. Rerezentacinės sąnaudos patiriamos konkrečių asmenų naudai.

Kadangi tiek PVM įstatymo, tiek JAPM įstatymo normos yra mokesčių teisės dalis, reprezentacinės išlaidos taikant PVM įstatymą aiškintinos taip pat, kaip ir JAPM įstatyme.

Taigi reprezentacinėms išlaidoms būdingi du požymiai: 1) jų panaudojimo paskirtis – verslo ryšių sukūrimas ir gerinimas ir 2) jos turi būti patiriamos konkrečių asmenų naudai.

Kaip minėta, įvairios paskirties daiktai su įmonės atributika buvo išdalyti dalykinių susitikimų su verslo partneriais, valstybės institucijų atstovais, seminarų, konferencijų metu, taigi iš esmės buvo panaudoti verslo ryšiams plėtoti (priedai prie aktų reklaminės atributikos nurašymui – b.l. 51, 54). Jie buvo išdalyti konkretiems asmenims – verslo partnerių ar galinčių verslui turėti įtakos subjektų atstovams, kurie buvo minėtų renginių dalyviai. Todėl toks nurodytų daiktų panaudojimas iš esmės atitinka išlaidų reprezentacijai požymius.

Vertinant aptariamų daiktų funkcinę paskirtį, reikia pripažinti, kad jie turi ir kai kurių reklamos elementų, kadangi ant jų yra įmonės atributika, ir todėl šie daiktai skleidžia tam tikrą informaciją apie gamintoją. Tačiau vien šio požymio nepakanka, kad patirtos išlaidos galėtų būti priskirtos reklamos išlaidoms. Reklamos tikslas – skatinti atitinkamą asmenų ekonominį elgesį – reklamuojamų prekių įsigijimą ar naudojimąsi paslaugomis (Reklamos įstatymo 2 str. 7 d.). Reklamos sąnaudos nukreipiamos į rinką apskritai, į visus potencialius pirkėjus. Tuo tarpu dalijant suvenyrus ir kitokius daiktus su įmonės atributika darbo susitikimuose, konferencijose ir pan., siekiama pagerinti ar išlaikyti įmonės įvaizdį, prestižą tarp konkrečių verslo partnerių. Smulkių gaminių su įmonės ženklu ar kitokia atributika dalijimas galėtų būti pripažintas reklamos sąnaudomis, jei minėti daiktai būtų dalijami įvairių reklaminių akcijų metu neapibrėžtam asmenų ratui.

Pažymėtina, kad iš esmės taip pat, t.y. atsižvelgiant į tai, ar smulkūs įvairios paskirties gaminiai dalijami reklamos tikslais, ar siekiant sustiprinti verslo ryšius (reprezentacijai), galimybė traukti į PVM atskaitą šių prekių įsigijimo PVM aiškinama tiek Valstybinės mokesčių inspekcijos 1996 m. lapkričio 8 d. rašte Nr. 08–07–4387, tiek ir 2001 m. rugpjūčio 7 d. rašte Nr. 08–2–03–7402, todėl nepagrįstas pareiškėjo tvirtinimas, kad mokesčio administratoriaus pozicija šiuo klausimu buvo nenuosekli. Dėl šios priežasties nėra pagrindo pripažinti, kad ginčo santykius reglamentuojančių teisės aktų turinys yra neaiškus bei taikyti Mokesčių administravimo įstatymo 54 str. 5 d., nustatančią, kad tokiais atvejais kilę neaiškumai turi būti aiškinami mokesčio mokėtojo naudai.

Pripažinus minėtas prekes su įmonės atributika panaudotomis reprezentacijai, už šias prekes įtraukto į apskaitą pirkimo PVM atskaita negalima (PVM įstatymo 19 str. 1 d. 5 p.). Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 9 d. nutarimo Nr. 546 1.14 punktu, turi būti tikslinama (didinama) iki pirkimo PVM dydžio prekių, kurių pirkimo (importo) PVM suma buvo įtraukta į atskaitą, jeigu paaiškėja, kad šios prekės nebus parduotos ar panaudotos PVM apmokestinamosioms prekėms gaminti ir paslaugoms teikti. Kadangi pareiškėjas 7544 Lt šių prekių pirkimo PVM įtraukė į atskaitą ir jos nekoregavo, mokesčių administratorius pagrįstai nurodė pareiškėjui šią sumą sumokėti į biudžetą.

Mokestinių ginčų komisija 2001 m. lapkričio 20 d. sprendimu pripažino, kad aptariamoms išlaidoms buvo skirtos reklamai, ir Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos 2001 m. spalio 4 d. sprendimo Nr. 13–07–8969, kuriuo buvo patvirtintas minėtas mokesčio administratoriaus nurodymas, dalį panaikino bei nurodė, kad bendrovė turi sumokėti į valstybės biudžetą 1639,5 Lt PVM (dalis prekių, išdalytų įvairių susitikimų metu, buvo be įmonės atributikos, ir todėl komisija jų nepripažino panaudotomis reklamai). Pirmosios instancijos teismas, konstatavęs, kad minėtos išlaidos buvo skirtos reprezentacijai, pagrįstai Mokestinių ginčų komisijos sprendimą panaikino.

Išdėstytų argumentų ir nurodytų teisės normų pagrindu Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 2 d. sprendimas paliekamas nepakeistas.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 1 p., teisėjų kolegija

n u t a r i a :

Apeliacinį skundą atmesti.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 2 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Nutartis kasacine tvarka neskundžiama.

1.3.2. Dėl tarnybos santykių

1.3.2.1. Dėl konkurso į valstybės tarnybą eigos pradžios

Pagal Valstybės tarnybos įstatymo 10 straipsnio 1 dalį pranešimas apie priėmimą į karjeros valstybės tarnautojo pareigas yra skelbiamas „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“, o dienraštyje ar vietinėje spaudoje apie tai gali būti skelbiama papildomai.

Taigi įstatymu yra nustatytas vienintelis privalomas pranešimo apie rengiamo konkurso tam tikrai pareigybei užimti paskelbimo būdas – „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“. Kiti paskelbimo apie konkursą būdai tėra papildomi ir nėra privalomi.

Iš to darytina išvada, kad atskaitos taškas, nuo kurio pradedama skaičiuoti konkurso eiga, yra paskelbimo apie tai „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“ data.

Administracinė byla Nr. A⁸–118/2002

SPRENDIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2002 m. sausio 29 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: R. Klišausko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), N. Piškinaitės ir S. Gudyno,

sekretoriaujant L. Česnavičienei,

dalyvaujant atsakovo atstovei D. Bernikienei, trečiajam suinteresuotam asmeniui T. Povilaičiui,

viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjusi administracinę bylą pagal pareiškėjo K. Jukniaus apeliacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 29 d. sprendimo,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas K. Juknius kreipėsi į teismą, prašydamas panaikinti Tauragės rajono savivaldybės administracijos 2001 m. rugpjūčio 3 d. protokolą Nr. 76 ir 2001 m. rugpjūčio 3 d. konkurso rezultatus Savivaldybės administracijos Juridinio ir personalo skyriaus vyriausiojo specialisto pareigoms užimti. Paaikškino, kad pirmasis skelbimas apie konkursą Tauragės apskrityje laikraštyje buvo paskelbtas 2001 m. gegužės 24 d., kad jam pavėluotai buvo pranešta apie leidimą dalyvauti

konkurse, ir 2001 m. liepos 25 d. atsiųsta netinkamai parengta egzamino programa. Pareiškėjas teigė, kad egzamino programa turėjo būti detalesnė ir nepakako joje nurodyti tik septynių įstatymų sąrašo. Taip pat nurodė, kad dėl programos trūkumų ir jos pavėluoto pateikimo jis administratoriaus veiksmus apskundė 2001 m. liepos 31 d. savivaldybės merui, prašydamas pašalinti trūkumus ir nurodydamas, kad dėl padarytų pažeidimų 2001 m. rugpjūčio 3 d. konkursas negali įvykti, tačiau trūkumai nebuvo pašalinti, jam nebuvo atsakyta, ir 2001 m. rugpjūčio 3 d. konkursas įvyko jam nedalyvaujant. Teigė, kad konkurso rezultatai yra neteisėti ir naikintini, nes pažeista jo konstitucinė teisė, numatyta Konstitucijos 33 str., stoti lygiomis sąlygomis į valstybinę tarnybą todėl, kad konkursas buvo prarastas jam neatsisakius dalyvauti jame ir jam nedalyvaujant. Be to, pareiškėjas nurodė, kad buvo pažeisti Priėmimo į pareigas valstybės tarnyboje konkursų organizavimo tvarkos, patvirtintos valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro 2000 m. rugsėjo 8 d. įsakymu Nr. 96, 4 punktas, nes konkurse buvo leista dalyvauti T. Povilaičiui, neturinčiam praktinių žinių, ignoruojant konkurso sąlygose nurodytą specialų reikalavimą – turėti praktinių žinių, ir 29.1, 39.1, 39.2 punktai, nes konkurso nugalėtoju paskelbtas T. Povilaitis, neturintis valstybės tarnautojo statuso, o ne kita pretendente E. Maksimavičienė, turinti tokį statusą. Pareiškėjas teigia, kad pažeistas Valstybės tarnybos įstatymo 2 str. 17 p., nes komisija, vertindama pretendentų E. Maksimavičienės ir T. Povilaičio privalumus, daugiau balų skyrė T. Povilaičiui, neturinčiam profesinių žinių. Jis mano, kad konkursas neteisėtas ir dėl to, kad pažeisti Konkurso organizavimo tvarkos 23 ir 26 punktų reikalavimai, nes konkurso pretendentai į žurnalą nebuvo įrašyti eilės tvarka, jam nebuvo laiku pateikta personalo tarnybos vadovo išvada po dokumentų priėmimo.

Atsakovas Tauragės rajono savivaldybės administracija atsiliepime teismui nurodė, kad nesutinka su pareiškėjo K. Jukniaus skundu ir prašo jį atmesti. Atsakovo atstovė nurodė, kad Juridinio ir personalo skyriaus vyriausiojo specialisto atrankos konkursas buvo vykdomas vadovaujantis Valstybės tarnybos įstatymu (toliau – VTĮ) (2001 m. balandžio 12 d. redakcija). Priėmimo į pareigas valstybės tarnyboje konkursų organizavimo tvarka yra patvirtinta Valdymo ir savivaldybių reikalų ministro 2000 m. rugsėjo 8 d. įsakymu Nr. 96. Teigė, kad Vidaus reikalų ministerija 2001 m. gegužės 15 d. raštu Nr. 481 davė leidimą skelbti konkursą, kuris buvo skelbiamas vietinėje spaudoje 2001 m. gegužės 24 d., 2001 m. birželio 26 d., *Valstybės žinių* priede „Informaciniai pranešimai“ 2001 m. birželio 9 d., o pretendentų dokumentai buvo priimami 14 dienų po paskutinio paskelbimo, o ne mėnesį, kaip numatyta Tvarkeje, nes VTĮ 11 str. 4 d. terminai sutrumpinti. Atsakovo atstovė nurodė, kad 2001 m. liepos 9 d. įsakymu Nr. 70 buvo sudaryta šio konkurso atrankos komisija ir administratoriaus 2001 m. liepos 16 d. įsakymu Nr. 75

patvirtinta egzamino programa, kuri atitiko VTĮ 12 str. ir Tvarkos 31 p. reikalavimus. Mano, kad įstatymu nustačius, jog egzaminą sudaro testas, egzamino programą ir tegali sudaryti teisės aktų, kuriuos pretendentai privalo išmanyti, sąrašas. Nurodo, kad pretendentų atrankos komisija 2001 m. liepos 20 d. posėdyje nutarė leisti visiems trims dokumentus pristačiusiems pretendentams dalyvauti konkurse ir nustatė konkurso datą ir kad tą pačią dieną buvo išsiųsti pranešimai apie leidimą dalyvauti konkurse ir konkurso egzamino programa, kuriuos K. Juknius gavo 2001 m. liepos 25 d. Mano, kad skundo padavimas dėl konkurso procedūros nėra pagrindas konkursą atidėti ar sustabdyti, todėl konkursas įvyko, nors pareiškėjas jame nedalyvavo, nes jis pats nepareiškė noro dalyvauti konkurse.

Klaipėdos apygardos administracinis teismas 2001 m. lapkričio 29 d. sprendimu pareiškėjo skundą atmetė ir iš K. Jukniaus Tauragės rajono savivaldybės administracijai priteisė 179,68 Lt transporto išlaidų atlyginimo. Teismas konstatavo, kad Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo (1999 m. liepos 8 d. Nr. VIII–1316 su vėlesniais pakeitimais) trečiasis skirsnis reglamentuoja priėmimą į valstybės tarnybą. Priėmimo į pareigas valstybės tarnyboje konkursų organizavimo tvarka yra patvirtinta valdymo reformų ir savivaldybės reikalų ministro 2000 m. rugsėjo 8 d. įsakymu Nr. 96. Tvarkos 21, 29, 31, 33 punktų nuostatos prieštarauja Valstybės tarnybos įstatymui (2001 m. balandžio 12 d. įstatymas Nr. IX–247, įsigaliojęs 2001 m. gegužės 2 d.), todėl organizuojant konkursą Tvarka vadovaujamosi tiek, kiek ji neprieštarauja įstatymui. Byloje surinkti duomenys įrodo, kad atsakovas Tauragės rajono savivaldybės administracija konkursą Juridinio ir personalo skyriaus vyriausiojo specialisto, karjeros valstybės tarnautojo, pareigybei užimti organizavo nepažeisdama VTĮ ir Konkurso organizavimo tvarkos reikalavimų. Pareiškėjo K. Jukniaus argumentas, kad egzamino programa yra netinkamai sudaryta, pripažįstamas nepagrįstu. Galiojant VTĮ 12 str. 2 d. redakcijai (2001 m. balandžio 12 d. įstatymas Nr. IX–247), nustatančiai, kad egzaminas yra privalomų žinių patikrinimas raštu (testas), nebetaikomos Konkurso organizavimo tvarkos 29 ir 31 punktų nuostatos, nustačiusios, kad egzaminas susideda iš referato, o egzamino programa susideda iš referato temų sąrašo, nes įstatyme numatytas tik žinių patikrinimas raštu (testas). Netaikydamas visa apimtimi 31 p., atsakovas tinkamai sudarė egzamino programą, nurodydamas joje sąrašą įstatymų, kuriuos privalo žinoti pretendentai. Iš testo turinio matyti, kad testas buvo sudarytas egzamino programoje nurodytų įstatymų pagrindu (b.l. 87–108), todėl visų pretendentų teisės parengiant programą ir testą nebuvo pažeistos. Tvarkos 31 p. nuostata, kad kiekvienam pretendentui ne vėliau kaip prieš vieną mėnesį iki atrankos komisijos posėdžio pateikiama egzamino programa taip pat netaikytina, nes, įsigaliojus naujoms VTĮ 10 ir 11 str. redakcijoms, sutrumpėjo priėmimo į

valstybės tarnybą paskelbimo, dokumentų pateikimo terminai. Atsakovas, 2001 m. liepos 25 d. įteikdamas pareiškėjui egzaminų programą, nepažeidė jo teisių. VTĮ ir konkurso organizavimo tvarkoje nenumatytas konkurso sustabdymas ar egzaminų atidėjimas, apskundus atliktus konkurso organizavimo veiksmus iki egzaminų, todėl darytina išvada, kad pareiškėjas, nedalyvaudamas pretendentų atrankoje – egzamine ir privalomų vertinime, išreiškė savo valią nedalyvauti konkurse. Atsakovas nepažeidė jo teisių, nesuvaržė galimybių, numatytų Lietuvos Respublikos Konstitucijos 33 str., lygiomis sąlygomis stoti į Lietuvos Respublikos valstybinę tarnybą.

Kiti pareiškėjo K. Jukniaus argumentai dėl konkurso organizavimo tvarkos pažeidimų taip pat pripažinti nepagrįstais. Reikalavimų nuoroda, kad pretendentai privalo turėti teorinių ir praktinių žinių, negali būti vertinama plečiamai kaip tam tikros trukmės patirties valstybės tarnyboje ar kitoje srityje turėjimas. Atsakovas egzaminų, privalomų vertinimo metu turėjo galimybę patikrinti pretendentų praktinius įgūdžius taikant įstatymus, jų sugebėjimą naudotis kompiuteriu ir t.t. Manyti, kad Tadas Povilaitis neturi praktinių įgūdžių ir todėl nepagrįstai pripažintas konkurso nugalėtoju, nėra pagrindo. Tadi Povilaičiui suteikta teisės bakalauro kvalifikacija (b.l. 133), jis nuo 1998 m. liepos 1 d. iki 1999 m. rugsėjo 1 d. dirbo Tauragės rajono policijos komisariate (b.l. 134), studijų metu atliko praktiką (b.l. 160). T. Povilaitis, dirbdamas vidaus reikalų sistemoje, buvo statutinis valstybės tarnautojas – viešojo administravimo tarnautojas, todėl manyti, kad jis neturi profesinių įgūdžių viešojo administravimo srityje ir jo dalykinės savybės blogesnės negu kitos pretendentes Enrikos Maksimavičienės, dirbančios UAB Tauragės butų ūkis vyr. finansininko pavaduotoja (b.l. 121–126), nėra pagrindo. E. Maksimavičienė nėra valstybės tarnautoja, todėl ji negalėjo būti pripažinta laimėjusi konkursą pagal Tvarkos 39.1 punktą.

Pareiškėjo skundo motyvas, kad buvo pažeistas tvarkos 23 p. dėl pretendentų ir jų pateiktų dokumentų registracijos žurnale (b.l. 151–157), nes pretendentai nebuvo surašyti eilės tvarka, yra teisingas, tačiau nenumatyta, kad registracijos tvarkos pažeidimas turėjo įtakos konkurso sprendimo pagrįstumui. Analogiškai vertintinas ir pareiškėjo nurodytas Tvarkos 26 p. pažeidimas dėl nepranešimo laiku dėl atitikimo nustatytų bendrųjų ir specialiųjų reikalavimų. Pretendentų atrankos komisija 2001 m. liepos 20 d. protokoliniu sprendimu Nr. 73 (b.l. 109) nutarė, kad visi trys pretendentai pristatė visus reikalingus dokumentus ir atitinka visus reikalavimus, ir leido visiems trims dalyvauti konkurse. Teigiamas sprendimas priimtas vienu metu dėl visų trijų pretendentų. Tvarkoje nustatytas pranešimo terminas pažeistas, tačiau padarytas pažeidimas nelaikytinas šiuurkščiu pažeidimu, dėl kurio konkurso rezultatus būtų pagrindas pripažinti neteisėtais.

Teismas konstatavo, kad atsakovas pateikė įrodymus, jog atvykimo į teismo posėdžius transporto išlaidos sudaro 179,68 Lt (b.l. 52, 157–159), todėl, vadovaujantis ABTĮ 44 str. 4 d., jis turi teisę į turėtų byloje išlaidų atlyginimą.

Apeliaciniu skundu pareiškėjas prašo panaikinti teismo 2001 m. lapkričio 29 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą, kuriuo jo skundas būtų patenkintas, bei priteisti iš atsakovo turėtas kelionės ir skundo padavimo išlaidas. Nurodo, kad Tauragės rajono savivaldybės administracija pažeidė Konstitucijos 33 str., Priėmimo į pareigas valstybės tarnyboje konkurso organizavimo tvarkos, patvirtintos valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro 2000 m. rugsėjo 8 d. įsakymu Nr. 96, 4, 23, 26, 70 punktus, Valstybės tarnybos įstatymo 2 str. 15 p., 14 str. 4 d. 1 p., 12 str. 2 ir 4 punktus, Pretendentų į valstybės tarnybą atrankos komisijų pavyzdinių nuostatų, patvirtintų valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministro 2000 m. rugsėjo 8 d. įsakymu Nr. 97, 41 punktą. Teigia, kad teismas, priimdamas sprendimą, nesirėmė byloje esančiais rašytiniais įrodymais ir teismo posėdžio metu pareiškėjo duotais paaiškinimais, todėl nepagrįstai konstatavo, jog pareiškėjas pats išreiškė valią nedalyvauti konkurse.

Atsakovas atsiliepime į skundą prašo skundą atmesti ir Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 29 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Apelacinis skundas tenkinamas.

Pagal Valstybės tarnybos įstatymo 10 str. 1 d. (2001 m. balandžio 12 d. red.) nustatyta, kad pranešimas apie priėmimą į karjeros valstybės tarnautojo pareigas yra skelbiamas *Valstybės žinių* priede „Informaciniai pranešimai“, o dienraštyje ar vietinėje spaudoje apie tai gali būti skelbiama papildomai.

Taigi įstatymu yra nustatytas vienintelis privalomas pranešimo apie rengiamo konkurso tam tikrai pareigybei užimti paskelbimo būdas – *Valstybės žinių* priede „Informaciniai pranešimai“. Kiti paskelbimo apie konkursą būdai tėra tik papildomi ir nėra privalomi.

Iš to darytina išvada, kad pagrindiniu atskaitos tašku, nuo kurio pradedama skaičiuoti konkurso eiga, yra paskelbimo apie tai *Valstybės žinių* priede „Informaciniai pranešimai“ data.

Byloje nustatyta, kad apie rengiamą konkursą atsakovas skelbė tris kartus: du iš jų vietinėje spaudoje – 2001 m. gegužės 26 d. (b.l. 116) ir 2001 m. birželio 26 d. (b.l. 114) bei vieną kartą *Valstybės žinių* priede „Informaciniai pranešimai“ – 2001 m. birželio 9 d. (b.l. 113).

Kadangi apie konkursą privaloma buvo paskelbti *Valstybės žinių* priede „Informaciniai pranešimai“, tai aptariamuoju atveju nuo šios datos – 2001 m. birželio 9 d. ir prasidėjo konkurso rengimo termino eiga.

Atsakovo argumentai dėl šio termino eigos pratęsimo, apie konkursą papildomai 2001 m. birželio 26 d. paskelbus vietinėje spaudoje, yra nepagrįsti,

nes įstatyme nustatyto privalomo paskelbimo būdo negali atstoti kiti konkurso skelbimo būdai.

Šiuo atveju konkurso eiga galėtų būti skaičiuojama iš naujo, jei dėl kokių nors priežasčių neįvykus konkursui, apie jo pravedimą pakartotinai būtų paskelbta *Valstybės žinių priede* „Informaciniai pranešimai“.

O iš bylos matyti, kad po paskelbimo apie konkursą *Valstybės žinių priede* „Informaciniai pranešimai“, jame dalyvauti dviejų savaičių laikotarpiu (VTĮ 11 str. 4 d.) pageidavimą išreiškė du asmenys, atitinkantys konkurso sąlygas, tai – K. Juknius ir E. Maksimavičienė (b.l. 121, 142).

Šių aplinkybių buvimas atsakovui sudarė įstatymines sąlygas 2001 m. birželio 23 d. nutraukti pretendentų dokumentų priėmimo terminą (VTĮ 11 str. 4 d., Priėmimo į pareigas valstybės tarnyboje konkursų organizavimo tvarkos 23 p.). Ir priešingai, šių aplinkybių buvimas atsakovui nedavė pagrindo pratęsti dokumentų priėmimo laiko arba skelbti pakartotinį konkursą (minėtos Tvarkos 37 p.).

Todėl T. Povilaičio dokumentų priėmimas 2001 m. birželio 29 d. (b.l. 130), o kartu ir leidimas dalyvauti konkurse, buvo atliktas pasibaigus įstatyme nustatytiems dokumentų priėmimo terminams, ir tai tokius atsakovo veiksmus daro neteisėtus (VTĮ 11 str. 4 d., Tvarkos 22 p.).

Kadangi T. Povilaičio dalyvavimas konkurse buvo neteisėtas, tai, jam laimėjus šį konkursą, neteisėti yra ir šio konkurso rezultatai.

Iš teismo sprendimo matyti, kad teismas, netinkamai išaiškinęs bei pritaikęs materialinės teisės normas, priėmė nepagrįstą ir neteisėną sprendimą, dėl to jis yra naikinamas (ABTĮ 43 str.), priimant byloje naują sprendimą, kuriuo pareiškėjo K. Jukniaus skundas dėl konkurso rezultatų panaikinimo yra tenkinamas.

Tenkintinas ir K. Jukniaus prašymas atlyginti jam teismo išlaidas – 44,36 Lt, kurias sudaro transporto išlaidos vykstant į teismo posėdžius (b.l. 165–166, ABTĮ 44 str. 2 d.).

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 2 p., 44, 45 str.,

n u s p r e n d ž i a :

Klaipėdos apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 29 d. sprendimą panaikinti ir priimti naują sprendimą:

K. Jukniaus skundą patenkinti ir panaikinti Tauragės rajono savivaldybės administracijos 2001 m. rugpjūčio 3 d. konkurso, organizuoto laisvai Juridinio ir personalo skyriaus vyriausiojo specialisto, karjeros valstybės tarnautojo, pareigybei užimti, rezultatus.

Iš Tauragės rajono savivaldybės K. Jukniui priteisti 44,36 Lt teismo išlaidų. Sprendimas neskundžiamas.

1.3.2.2. Dėl apmokėjimo už viršvalandinį darbą, darbą naktį bei darbą poilsio ir švenčių dienomis vidaus reikalų sistemos pareigūnams

Pagal Laikinojo vidaus tarnybos įstatymo 25 straipsnį, Darbo apmokėjimo įstatymo 7 straipsnio 1 dalį, 8 straipsnio 1 dalį, Žmonių saugos darbe įstatymo 48 straipsnio 1 ir 2 dalis (1994 m. lapkričio 3 d. įstatymo redakcija), Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 „Dėl socialinių garantijų policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams“ patvirtintų Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams nuostatų 3–5 punktus vidaus tarnybos pareigūno teisė į papildomą atlyginimą už viršvalandinį ir naktinį darbą siejama su vidaus tvarkos taisyklėmis nustatytomis darbo sąlygomis ir tvarka, su pareigūno užimamomis pareigomis, jo darbo funkcijomis ir jų ypatumais.

Administracinė byla A⁴–783/2002

NUTARTIS

2002 m. lapkričio 4 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: N. Piškinaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), A. Baranovo, S. Gudyno, G. Kryževičiaus ir R. Piličiausko, sekretoriaujant D. Jerusalimskienei, dalyvaujant pareiškėjui A. Alysui, jo atstovui P. Mereckui, atsakovo atstovams D. Takvareli ir S. Sankovskiui, viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjusi administracinę bylą pagal pareiškėjo A. Alyso apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 21 d. sprendimo,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas A. Alysas kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydamas, vadovaujantis Darbo sutarties bei Delspinigių už išmokų, susijusių su darbo santykiais, pavėluotą mokėjimą įstatymais, iš atsakovo Vidaus reikalų ministerijos vidaus tarnybos 2-ojo pulko priteisti 47 307,18 Lt už viršvalandinį darbą, darbą naktį bei poilsio ir švenčių dienomis 1997–2000 m., 29 525,15 Lt delspinigių bei 10 152 Lt vidutinio darbo užmokesčio už uždelsimo atsiskaityti laiką. Nurodė, kad nuo 1993 m. birželio 15 d. iki 2000 m. rugsėjo 20 d. dirbo pas atsakovą kuopos vado pavaduotoju tarnybos reikalams. Nuo 1997 m. pradžios iki

atleidimo iš darbo už darbą poilsio, švenčių dienomis, viršvalandžius su juo nebuvo atsiskaityta.

Atsakovo pareiškėjo skundą prašė atmeti. Nurodė, kad pareiškėjas nuo 1997 m. sausio 1 d. iki 2000 m. rugsėjo 20 d., vykdydamas pulko vado įsakymus, tikrino privalomosios pradinės karo tarnybos karių tarnybas. Remiantis Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 48 str., viršvalandiniu darbu nelaikomas toks darbas, kai darbuotojas dirba daugiau nei priklauso, bet susitaręs su darbdaviu. Pareiškėjo darbo sutartyje numatyta, jog pareiškėjo tarnybinių užduočių vykdymas susijęs su privalomu viršvalandiniu darbu, A. Alysas, pasirašydamas šią sutartį, sutiko su tokia nuostata. Be to, pagal atsakovo nuostatus karininko darbo dienos trukmė nenormuota.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2002 m. gegužės 21 d. sprendimu pareiškėjo skundą atmetė.

Teismo nuomone, vadovaujantis Laikinojo vidaus tarnybos įstatymo 25 str., Darbo apmokėjimo įstatymo 7 str. 1 d., 8 str., Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 patvirtintų Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams nuostatų 3–5 p., apmokėjimui už viršvalandinį, naktinį darbą, darbą poilsio ir švenčių dienomis, būtinos tam tikros aplinkybės, susijusios su pareigūno tiesioginių pareigų vykdymu. Pareiškėjas dirbo kuopos vado pavaduotoju tarnybos reikalams, turėjo kapitono laipsnį, ir jo pareigos priskiriamos Vidaus tarnybos 2-ojo pulko personalui, kuriam (karininkams ir puskarininkiams) pagal Vidaus reikalų ministerijos vidaus tarnybos 2-ojo pulko nuostatus, patvirtintus 1998 m. gruodžio 15 d. ir 2000 m. gegužės 4 d., darbo dienos trukmė nėra apribota ir priklauso nuo tarnybos poreikių. Pareiškėjo darbas einant šias pareigas taip pat nepriskirtinas prie pareigūnų, dirbančių pagal grafiką, kategorijai. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. spalio 10 d. nutarimu Nr. 415 patvirtintų Vidaus reikalų ministerijos vidaus tarnybos dalinių nuostatų 8 p., vidaus tarnybos dalinių karininkams ir puskarininkiams, tarnaujantiems pagal sutartis, taikomos tokios pačios kaip krašto apsaugos sistemoje apmokėjimo už tarnybą (darbą) sąlygos, atlyginimai ir piniginiai priedai. Pagal Profesinės karo tarnybos karių statusą reglamentuojančio 1998 m. gegužės 5 d. Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 21 str. 2 d. darbo, valstybės tarnybos įstatymai kariams netaikomi. Minėto įstatymo 21 str. 4 d. numatyta, kad kario tarnybos dienos ir suminė savaitės tarnybos trukmė nėra apribota ir priklauso nuo tarnybos poreikių, todėl pareiškėjo dirbtas darbas laikytinas į jo tarnybines užduotis įeinančiu darbu. Tai patvirtina ir su pareiškėju 1999 m. rugsėjo 1 d. sudaryta darbo sutartis Nr. 230, kurioje nurodyta, kad jo tarnybinių užduočių vykdymas susijęs su privalomu viršvalandiniu darbu bei darbu švenčių ir poilsio dienomis. Pareiškėjas, pasirašydamas šią sutartį, su joje numatytais

sąlygomis sutiko. Teismas konstatavo, kad pareiškėjo tarnybinių pareigų atlikimas, viršijant nustatytą darbo trukmę, dirbant švenčių ir poilsio dienomis, nėra viršvalandinis darbas, o toks darbas pagal Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 48 str. laikytinas nenormuotu, už jį pareiškėjui, vadovaujantis Laikiniuju vidaus tarnybos įstatymo bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 „Dėl socialinių garantijų policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams“ nuostatomis, buvo mokamas atlyginimas, priedai bei suteikiamos išėginės dienos.

Teismo nuomone, pareiškėjo reikalavimų šiuo atveju nepagrindžia 2002 m. balandžio 24 d. ekspertizės aktas, nes eksperto apskaičiavimai pateikti remiantis prielaida, kad pareiškėjas atliko viršvalandinį darbą, darbą naktimis, poilsio ir švenčių dienomis, tačiau ekspertas nenagrino, ar vadovaujantis galiojančiais teisės aktais jis turi teisę į atlyginimą už darbą, viršijant nustatytą darbo trukmę. Teismas, konstatuodamas, kad reikalavimai dėl delpinigių ir vidutinio darbo užmokesčio už uždelsimo atsiskaityti laiką susiję su atmestais reikalavimais priteisti darbo užmokesčių už viršvalandžius, naktinį darbą ir darbą poilsio ir švenčių dienomis, atmetė ir minėtus reikalavimus.

Apeliaciniu skundu pareiškėjas prašo panaikinti Vilniaus apygardos 2002 m. gegužės 21 d. sprendimą, taikyti senaties terminą ne 3 metus, o pagal šiuo metu galiojančio Civilinio kodekso nustatytą 10 metų ieškininės senaties terminą ir priteisti iš Vidaus reikalų ministerijos vidaus tarnybos 2-ojo pulko: už išdirbtus viršvalandžius, darbą naktimis, poilsio ir švenčių dienomis, atskaičius mokesčius, – 31 384,99 Lt, delpinigių – 29 525,15 Lt ir už atsiskaitymą ne laiku už 9 mėnesius (6 mėnesius iki įstatymo įsigaliojimo datos ir 3 mėnesius pagal įstatymą) – 15 339,42 Lt (mėnesinis atlyginimas 1704,38 Lt x 9 = 15 339 Lt). Bendra priteistina suma – 76 249,56 Lt. Nurodo, kad pagal Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 40 str. normali darbuotojų, tarp jų pamaininių darbuotojų, darbo laiko trukmė negali būti ilgesnė kaip 40 darbo valandų per savaitę (7 dienų laikotarpį). Vidutinis maksimalus darbo laikas kartu su viršvalandžiais 7 dienų laikotarpiui neturi viršyti 48 valandų. Pareiškėjas, vykdydamas pulko vado raštiškus įsakymus ir pulko štabo viršininko žodinius įsakymus, viršijo įstatymų nustatytas viršvalandžių normas. Iš Vilniaus apygardos administracinio teismo sprendimo neaišku, kur yra nenormuoto darbo ribos, kiek valandų galima dirbti be poilsio dienų ir ar yra kokie nors nenormuotą darbą reglamentuojantys įstatymai. Minėto įstatymo 48 str. 1 d. numatyta, kad viršvalandiniu darbu laikomas darbas, kurį darbuotojas dirba, viršydamas šio įstatymo 40 str. 1 d. nustatytą normalų 40 valandų per savaitę darbo laiką. Šio straipsnio 2 d. nurodyta, kad viršvalandiniu darbu nelaikomas šio įstatymo 40 str. 4 d. nurodytų darbuotojų darbas, kai jis atliekamas ilgiau negu 12 valandų. Pareiškėjo nuomone, jo užimamos pareigos neatitinka nė vienos šiame

įstatyme išvardytos darbuotojų kategorijos, jo darbas nesusijęs su pamaininiu darbu, todėl neaišku, kodėl teismas, vadovaudamasis šio įstatymo 48 str., atmetė skundą.

Pažymėtina, kad iki 1997 m. už šį darbą buvo mokama, vėliau mokėjimai atidėti, motyvuojant lėšų trūkumu. Darbo sutartyje nurodyta, kad pareiškėjui teks dirbti viršvalandžius, naktį bei išeiiginėmis ir švenčių dienomis, tačiau nepaminėta, kad už tai nebus mokama ir kad šis darbas yra nenormuotas. Tai, kad už darbą naktį, švenčių ir poilsio bei viršvalandinį darbą turi būti apmokėta, nurodyta ir ekspertizės išvadoje.

Apeliantas nurodo, kad teismas, nagrinėdamas šią bylą, neatsižvelgė į prašymą, kad Vidaus reikalų ministerijos vidaus tarnybos 2–asis pulkas pristatytų visus jo darbo laiko apskaitos žiniaraščius. Be to, sprendime nepagrįstai nurodyta, kad pareiškėjui mokamas priedas prie atlyginimo, 2002 m. gegužės 21 d. vykusiame teismo posėdyje buvo įrodyta, kad pareiškėjas jokių priedų prie atlyginimo negavo.

Atsiliepiamu į apeliacinį skundą atsakovas prašo pirmosios instancijos teismo sprendimą palikti nepakeistą, o pareiškėjo A. Alyso skundą atmesti. Nurodė, kad pareiškėjo tarnybinių pareigų atlikimas, užtikrinant privalomosios pradinės karo tarnybos karių tarnybas, laikytinas į jo tarnybinės užduotis įeinančia tarnyba, o už tai atlyginimas už viršvalandinį darbą, darbą naktimis, poilsio ir švenčių dienomis nepriklauso. Pažymėtina, kad Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 5 str. 1 d. numatyta, kad Vidaus reikalų ministerijos pareigūnams šio įstatymo nuostatos netaikomos, kai šie asmenys vykdo veiklą, kuriai būdingi specifiniai požymiai.

Apeliacinės instancijos teisme apeliantas ir jo atstovas palaikė apeliacinį skundą, tačiau naujų argumentų nepateikė.

Atsakovo atstovai palaikė savo poziciją ir nesutiko su apeliaciniu skundu.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Apeliacinis skundas atmestinas.

Pirmosios instancijos teismas priėmė teisėtą bei pagrįstą sprendimą ir jį naikinti ar keisti nėra pagrindo (ABTĮ 81, 86 str.).

Apeliantas (pareiškėjas) dirbo Vidaus reikalų ministerijos vidaus tarnybos 2–ojo pulko kuopos vado pavaduotoju tarnybos reikalams. Vidaus tarnybos uždavinius, teisinius veiklos pagrindus, principus, funkcijas reglamentuoja Lietuvos Respublikos laikinasis vidaus tarnybos įstatymas (toliau – įstatymas), o šios tarnybos pareigūnai turi Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir kituose įstatymuose įtvirtintas socialines, ekonomines, politines ir asmenines Lietuvos Respublikos

piliečių teises bei laisves (Įstatymo 17 str.). Viena tokių socialinių garantijų – atlyginimas. Įstatymo 25 str., reglamentuojantis vidaus tarnybos pareigūnų atlyginimą, pareigūnų darbo užmokesčiui priskiria atlyginimą pagal užimamas pareigas (tarnybinis atlyginimas), atlygį už kvalifikacinę kategoriją, atlygį už laipsnį ir procentinius priedus už vidaus reikalų sistemoje ištarnautus metus. Įstatymas taip pat numato priemokas už darbą poilsio ir švenčių dienomis, už viršvalandžius ir darbą nakties metu, už tarnybos atlikimo sąlygas, vietą ir kt., tačiau nenustato vidaus tarnybos pareigūnų mokėjimo tvarkos ir sąlygų. Įstatymo leidėjo pavedimu tokia tvarka nustatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 12 d. nutarimu Nr. 127 „Dėl socialinių garantijų policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams“, kuriuo patvirtinti Socialinių garantijų teikimo policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnams nuostatai (toliau – nuostatai). Apmokėjimo už viršvalandinį, naktinį darbą, darbą poilsio ir švenčių dienomis, taip pat esant nukrypimams nuo normalių darbo sąlygų tvarka įtvirtinta šių nuostatų 3–5 punktuose. Pagal šias nuostatas už viršvalandinį, naktinį darbą ir darbą poilsio bei švenčių dienomis pareigūnams mokama remiantis Darbo apmokėjimo įstatymu. Šio įstatymo 7 str. nustato, kad už viršvalandinį darbą ir darbą naktį (nuo 10 val. vakaro iki 6 val. ryto) mokama ne mažiau kaip pusantro darbuotojų nustatyto valandinio tarifinio atlygio (minimalios algos), pažymint, kad konkretūs apmokėjimo dydžiai nustatomi kolektyvinėse arba samdos sutartyse. Darbo apmokėjimo įstatymas nepateikia viršvalandinio darbo sąvokos. Toks darbas apibūdintas Žmonių saugos darbe įstatymo 48 str. 1 d. (1994 m. lapkričio 3 d. įstatymo redakcija), nurodant, kad tai – darbas, kurį darbuotojai dirba viršydami kolektyvinėse sutartyse arba vidaus tvarkos taisyklėse nustatytą darbo laiko trukmę. Įstatymo 48 str. 2 d. nustato, koks darbas nelaikomas viršvalandiniu. Tokiam darbui priskiriamas darbdavių arba jų įgaliotų asmenų ir kitų įstatymuose numatytų darbuotojų darbas, viršijantis nustatytą darbo trukmę. Šių asmenų pareigų, profesijų sąrašas nurodomas kolektyvinėse sutartyse, vidaus darbo tvarkos taisyklėse.

Kalbant apie naktinį darbą, nuostatuose, kaip ir Darbo apmokėjimo įstatymo 7 str., tokiu laikomas darbas nuo 10 val. vakaro iki 6 val. ryto, tačiau ši nuostata nėra besąlygiška ir neįpareigojanti darbdavio mokėti už naktinį darbą bet kuriam vidaus tarnybos pareigūnui. Nuostatų 4 punkte išskirtos dvi pareigūnų grupės: dirbantys pagal grafiką, t.y. tie, kurių darbo režimą sąlygoja sudarytas kalendorinis planas, ir kiti. Nuostatų 4 str. 1 d. įpareigoja darbdavį besąlygiškai mokėti už naktinį darbą dirbantiems tik pagal grafiką. Kad toks papildomas atlyginimas būtų mokamas kitiems pareigūnams, būtinos nuostatų 4 str. 2 d. nustatytos sąlygos: vidaus reikalų ministro, policijos ar kitų vidaus reikalų įstaigų vadovų įsakymas arba aukštesniosios pakopos savivaldybės sprendimas nustatyti policijos ir kitų vidaus reikalų įstaigų (atskirų tarnybų pareigūnų) visos paros laiką.

Visų šių teisės normų visuma sieja pareigūno teisę į papildomą atlyginimą už viršvalandinį ir naktinį darbą su vidaus tvarkos taisyklėmis nustatytomis darbo sąlygomis ir tvarka, su pareigūno užimamomis pareigomis, jo darbo funkcijomis ir jų ypatumais. Pareiškėjas A. Alysas – vidaus tarnybos 2-ojo pulko, kurio vienas uždavinių – vykdyti specifines valstybės vidaus tvarkos palaikymo funkcijas, kuopos vado pavaduotojas tarnybai, karininkas ir pagal savo pareigas priskiriamas 2-ojo pulko personalo vadovaujantiems darbuotojams, kuriems darbo trukmė nėra apribota ir priklauso nuo tarnybos poreikių (1991 m. spalio 10 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 415 „Dėl Vidaus reikalų ministerijos vidaus tarnybos dalinių sukūrimo ir šių dalinių nuostatų patvirtinimo“, Vidaus tarnybos antrojo pulko nuostatai, Kuopos vado tarnybai pareiginė instrukcija, Darbo sutartis Nr. 230). Jo, kaip kuopos karių tiesioginio viršininko, pareigos apima drausmės ir tvarkos palaikymo kuopoje, karių žinių bei pasiruošimo kontrolę, kovinę ir moralinę karių parengtį, vidaus tvarkos užtikrinimą, kovinių užduočių vykdymą ir kt. Atsižvelgiant į tai ir į 2-ojo pulko uždavinius ir tikslus, darytina išvada, kad tarnybos, susietos kuopos kontroline funkcija, darbo diena nėra ir negali būti tiksliai apskaičiuota pagal laiką, todėl toks darbas laikytinas nenormuotu. Nenormuotos darbo dienos darbuotojų viršnorminis darbas nelaikomas viršvalandinio ir papildomas atlyginimas už jį nemokamas.

Byloje yra pulko vado 1997 m. sausio 20 d.–2000 m. rugsėjo 21 d. įsakymai, iš kurių matyti, kad pareiškėjas tam tikromis dienomis kontroliavo privalomosios pradinės karo tarnybos karių tarnybas, taip atlikdamas vieną pareiginę instrukcijoje nustatytą funkciją. Kolegija konstatuoja, kad ir pagal užimamų pareigų, kaip vieno kuopos personalo vadovujančių darbuotojų, ir pagal darbo, kuris nėra apribotas konkrečiu laiku ir laikytinas nenormuotu, pobūdį, pareiškėjas neturi teisės į papildomą atlygį už viršvalandinį darbą.

Pareiškėjo darbas nepriskirtinas ir prie pareigūnų, dirbančių pagal grafiką, kategorijai, todėl papildomas atlyginimas už darbą, susijusį su tarnybos tikrinimu nakties metu, nemokamas. Tam, kad pareiškėjas galėtų pretenduoti į atlyginimą už naktinį darbą, būtinas, kaip jau minėta, atitinkamos įstaigos vadovo įsakymas (sprendimas) dėl visos paros darbo. Tokių įsakymų dėl pareiškėjo nėra. Byloje esančiuose vado įsakymuose dėl tarnybos tikrinimo konkrečiomis dienomis nėra įsakmiai nurodyta dėl konkrečių tokių tarnybinių funkcijų atlikimo laiko ir vietos. Iš byloje esančių darbo laiko apskaitos žiniaraščių darytina išvada, kad pareiškėjas, tikrindamas karių tarnybą paros laikotarpiu, neprivalėjo būti tarnyboje visą parą ir tikrindavo ją paties pasirinktu laiku. Taigi šiuo atveju tarnybinių pareigų atlikimas, kontroliuojant tarnybą ir nakties metu, nepriskiriamas prie naktinio darbo. Kadangi pareiškėjo tarnyba darbo laiko trukme nesuvaržyta ir papildomas

atlyginimas už viršvalandinį ir naktinį darbą nepriklauso, todėl už tokio pobūdžio darbą jis be pareigas atitinkančio atlyginimo 1997–1999 metais gavo ir kompensaciją – priedus (b.l. 187, 153, 155, 156, 157). Tai įrodo, kad su pareigūnu tinkamai atsiskaityta.

Pagal Darbo apmokėjimo įstatymo 8 str. 1 d. ir Nuostatų 5 punktą darbas poilsio ir švenčių dienomis, jeigu jis nenumatytas pagal grafiką, kompensuojamas arba suteikiant per mėnesį papildomą poilsio dieną, arba darbuotojo pageidavimu – taikant dvigubą valandinį ar dienos atlygį. Kaip jau minėta, pareiškėjo darbas nepriskirtinas prie darbo pagal grafiką, todėl jis už darbą, susijusį su tarnybos karių kontrole švenčių ir poilsio dienomis, turėjo teisę į papildomą poilsio dieną. Nepasinaudojus šia diena, apmokėjimas už šią dieną galimas tik esant paties darbuotojo pageidavimui. Atsakovas nurodė, kad pareiškėjui už darbą poilsio ir švenčių dienomis buvo suteikiamos poilsio dienos, o nepasinaudojus poilsio dienomis, pareiškėjo valia dėl apmokėjimo nebuvo pareikšta. Tai patvirtina darbo apskaitos žiniaraščiuose esančios žymos apie pareiškėjui suteiktas poilsio dienas. Pareiškėjas nepagrindė įrodymais teiginio apie nesuteiktas poilsio dienas ir pripažino, kad valios dėl papildomo apmokėjimo už nepanaudotas poilsio dienas atsakovui nebuvo pareiškęs. Kolegija, įvertinusi įrodymus, konstatuoja, kad poilsio dienų suteikimo pareiškėjui faktas byloje įrodytas ir paneigtas pareiškėjo teiginys apie poilsio dienų jam nesuteikimą.

Tenkinti apeliacinį skundą pareiškėjo nurodytais motyvais nėra pagrindu. Jame nepateikiama aiškių įrodymų, patvirtinančių teismo sprendimo neteisėtumą ar nepagrįstumą. Pirmosios instancijos teismas iš esmės tinkamai taikė ir aiškino materialines teisės normas, tačiau kolegija nesutinka su teismo taikytu Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymu. Įstatymo 21 str. taikytinas kario statusą turinčiam asmeniui. Kario sąvoka apibrėžta įstatymo 16 str., o 12, 13 ir 14 str. apibūdina tarnybų, kuriose toks karys gali tarnauti, sąvoką. Profesinė karo tarnyba atliekama savanoriškos sutarties su Krašto apsaugos ministerija pagrindu. Pareiškėją sieja sutartiniai santykiai su Vidaus reikalų ministerija. Jo tarnyba nepriskiriama nei prie savanoriškos, nei prie privalomos karo tarnybos. Taigi Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas pareiškėjui netaikytinas. Vadovavimasis šiuo įstatymu kartu su kitais, sprendimo esmės nekeičia. Kitas materialines teisės normas teismas aiškino ir taikė tinkamai.

Pirmosios instancijos teismas pagrįstai nesirėmė ir byloje esančiu ekspertizės aktu su pateiktais pareiškėjo viršvalandinio darbo, darbo naktį, švenčių ir poilsio dienomis apskaičiavimais, nes šios išvados padarytos vertinant tik darbo apskaitos žiniaraščių duomenis, nesiejant pareiškėjo galimybės gauti papildomą atlyginimą su tokį atlyginimą reglamentuojančiais teisės aktais.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 14 d. 1 p. ir 145 str., teisėjų kolegija

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 21 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

1.3.2.3. Dėl mero įgaliojimų perdavimo jį atleidus iš pareigų

Savokos „laikinas pareigų ėjimas“ ir „laikinas pavadavimas“ savo teisiniu turiniu nėra tapačios.

Laikino pavadavimo atveju meras savo įgaliojimų nėra praradęs, o jo pirmasis pavaduotojas jų nėra įgijęs. Tačiau laikino mero pareigų ėjimo atveju meras įgaliojimų yra netekęs, o juos laikinai įgyja asmuo, einantis mero pareigas.

Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 4 dalis reglamentuoja tik laikino pavadavimo atvejį ir neaptaria laikino mero pareigų ėjimo atveju.

Administracinė byla Nr. A⁸–935/2002

NUTARTIS

2002 m. lapkričio 7 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: R. Kliškausko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), N. Piškinaitės, R. Piličiausko, A. Taminsko, A. Drigoto,

sekretoriaujant L. Česnavičienei,

dalyvaujant atsakovo atstovei V. Banevičienei,

viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal atsakovo Kauno miesto savivaldybės apeliacinį skundą dėl Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. rugpjūčio 8 d. sprendimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Pareiškėjas Rimvydas Muzikevičius kreipėsi į teismą, prašydamas panaikinti Kauno miesto savivaldybės mero pirmojo pavaduotojo 2002 m. gegužės 30 d. potvarkį Nr. 33–k dėl jo atleidimo iš valstybės tarnybos bei priteisti iš Kauno miesto savivaldybės atlyginimą už visą priverstinės pravaikštos laiką. Nurodė,

kad jis dirbo Kauno miesto savivaldybės mero patarėju, buvo politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas. Vietos savivaldos įstatymo 21 straipsnio 1 dalies 8 punktą nustato išimtinę mero teisę Valstybės tarnybos įstatymo nustatyta tvarka skirti ir atleisti turimus politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojus. Dėl šios priežasties mero pirmasis pavaduotojas neturėjo teisės pasirašyti potvarkio dėl jo atleidimo iš valstybės tarnybos. Valstybės tarnybos 56 straipsnio 1 dalies 14 punktą numato, kad politinio (asmeninio) pasitikėjimo tarnautoją galima atleisti iš tarnybos, kai pasibaigia jį pasirinkusio valstybės politiko įgaliojimai arba kadencija. Kauno miesto savivaldybės mero, priėmusio jį į valstybės tarnybą, kadencija ir įgaliojimai nebuvo pasibaigę, todėl nebuvo galima jo atleisti iš tarnybos nesant kitų įstatyme numatytų pagrindų. Atleidimo iš valstybės tarnybos tvarkos 1 punkte nurodyta, kad valstybės tarnautoją iš valstybės tarnybos įsakymu arba potvarkiu atleidžia jį į pareigas valstybės tarnyboje paskyręs asmuo. Jį iš tarnybos atleidęs asmuo neturėjo tokių įgalinimų.

Kauno apygardos administracinis teismas 2002 m. rugpjūčio 8 d. sprendimu pareiškėjo R. Muzikevičiaus skundą tenkino, Kauno miesto savivaldybės mero pirmojo pavaduotojo 2002 m. gegužės 30 d. potvarkį Nr. 33–k dėl R. Muzikevičiaus atleidimo iš valstybės tarnybos panaikino ir priteisė pareiškėjui R. Muzikevičiui iš atsakovo Kauno miesto savivaldybės 526,25 Lt atlyginimo už priverstinės pravaikštos laiką. Teismas nustatė, kad Kauno miesto savivaldybės mero E. Tamašausko 2002 m. sausio 11 d. potvarkiu Nr. 2–k pareiškėjas buvo paskirtas politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautoju – savivaldybės mero patarėju mero įgaliojimo laikotarpiui (b.l. 13). Kauno miesto savivaldybės tarybos 2002 m. gegužės 30 d. sprendimu Nr. 115 E. Tamašauskas buvo atleistas iš Kauno miesto savivaldybės mero pareigų (b.l. 13). Kauno miesto savivaldybės mero pirmojo pavaduotojo 2002 m. gegužės 30 d. potvarkiu Nr. 33–k R. Muzikevičius buvo atleistas iš valstybės tarnybos, išmokant jam dviejų jo vidutinių mėnesinių darbo užmokesčių dydžio kompensaciją (b.l. 14). Pareiškėjo vidutinis darbo užmokestis 2220, 69 Lt (b.l. 6). Už 2002 m. birželio mėnesį pareiškėjui paskirta kompensacija išmokėta (b.l. 70).

Teismas konstatavo, kad pareiškėjas buvo politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojas, todėl jį iš tarnybos galėjo atleisti tik meras. Tai, kad atleidus iš pareigų merą, priėmusį pareiškėją į tarnybą, nebuvo išrinktas naujas meras, nereiškia, jog mero pavaduotojas iki naujo mero išrinkimo įgyja visus mero įgaliojimus, numatytus Vietos savivaldos įstatymo 21 str. 1 d., nes meras ir mero pavaduotojas yra skirtingos vietos savivaldos institucijos, turinčios savarankiškus įgaliojimus. Teigė, kad Vietos savivaldos įstatymo 21 str. 4 d., kurioje nurodyta, kad tuomet, kai meras negali eiti pareigų, mero pavaduotojas atlieka visas jo pareigas, išskyrus teisę siūlyti savivaldybės tarybai mero pavaduotojo, valdybos narių ar komisijų pirmininkų kandidatūras, taip pat siūlyti atleisti juos iš

pareigų bei Valstybės tarnybos įstatymo nustatyta tvarka skirti ir atleisti turimus politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojus, taikytina ir šiuo atveju, todėl Kauno miesto savivaldybės mero pirmasis pavaduotojas neturėjo įgaliojimų atleisti pareiškėjo iš valstybės tarnybos. Kadangi skundžiamą potvarkį priėmė nekompetentingas administravimo subjektas, todėl teismas skundžiamą potvarkį panaikino (ABTĮ 89 str. 1 d. 2 p.).

Kadangi skundžiamo akto panaikinimas reiškia, jog konkrečiu atveju atkuriami buvusi iki ginčijamo akto priėmimo padėtis, todėl teismas, remdamasis Valstybės tarnybos įstatymo 32 str. 3 d. (įstatymo redakcija, galiojusi iki 2002 m. liepos 1 d.) nustatyta tvarka, pareiškėjui priteisė 526,25 Lt atlyginimą už priverstinės pravaikštos laiką.

Apeliaciniu skundu atsakovas Kauno miesto savivaldybė prašo Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. rugpjūčio 8 d. sprendimą panaikinti ir priimti naują sprendimą, kuriuo pareiškėjo R. Muzikevičiaus skundas būtų atmetas. Nurodo, kad teismas, priimdamas sprendimą, netinkamai aiškino ir taikė Vietos savivaldos įstatymo 21 str. 4 d., nustatančią, kad merui negalint eiti pareigų, mero pavaduotojas įgyja visas jo pareigas, išskyrus įgaliojimus Valstybės tarnybos įstatymo nustatyta tvarka skirti ir atleisti turimus politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojus bei siūlyti savivaldybės tarybai skirti ir atleisti mero pavaduotoją, valdybos narius ir komisijų pirmininkus. Teigia, kad šia įstatymo norma įstatymo leidėjas yra nustatęs, kad meras turi išimtinę teisę skirti ir atleisti turimus politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojus. Taip pat nurodo, kad įstatymų leidėjas, nustatydamas mero pavaduotojo įgaliojimų apribojimus, kartu nurodo, kad šie apribojimai yra taikomi tada, kai meras negali eiti savo pareigų, t.y. kai meras nėra praradęs savo įgaliojimų, tačiau dėl tam tikrų priežasčių (pvz., ligos, išvykos) laikinai negali atlikti savo pareigų. O kadangi nė vienas norminis aktas neregulmentuoja, kokius įgaliojimus turi mero pavaduotojas, kai meras atleidžiamas iš savo pareigų, todėl atsakovas mano, kad mero pavaduotojas iki naujo mero išrinkimo perima visus mero įgaliojimus, tarp jų ir atleisti asmeninio pasitikėjimo valstybės tarnautojus. Atsakovas taip pat nurodo, kad teismas, priimdamas ginčijamą sprendimą, pažeidė bendruosius teisingumo ir protingumo principus, nes nėra protinga ir teisinga atleisto mero patarėjų atleidimą sieti išimtinai su naujo mero išrinkimu, nesuteikiant įgaliojimų mero pavaduotojui iki naujo mero išrinkimo atleisti buvusio mero pasirinktus, valstybės tarnautojų statusą praradusius, politinio (asmeninio) pasitikėjimo valstybės tarnautojus.

Apeliacinis skundas atmetamas.

Vietos savivaldos įstatymo 21 str. 4 d. nustatyta, kad kai meras negali eiti pareigų, mero pavaduotojas atlieka visas jo pareigas, išskyrus šio straipsnio 1 d. 4 ir 8 punktuose numatytus įgaliojimus.

Įstatymu nesuteikimas mero pavaduotojui įgaliojimų, kurie išimtinai priskirtini tik mero kompetencijai – skyrimas ir atleidimas politinio pasitikėjimo valstybės tarnautojų, leidžia daryti išvadą, kad Vietos savivaldos įstatymo 21 str. 4 d. yra reglamentuota mero pavadavimo galimybė tuo atveju, kai mero įgaliojimai nėra nutrūkę, bet jis laikinai dėl tam tikrų priežasčių negali eiti savo pareigų (pvz., dėl ligos ir pan.).

Taigi aptariama teisės norma yra reglamentuotas tik laikinas mero pavadavimas, nenutrūkus mero įgaliojimams.

Tačiau iš bylos matyti, kad po 2002 m. gegužės 30 d. Kauno miesto savivaldybės tarybos sprendimo, kuriuo meras buvo atleistas iš pareigų, priėmimo mero pirmasis pavaduotojas iš valstybės tarnybos atleido politinio pasitikėjimo valstybės tarnautoją – pareiškėją.

Kadangi mero įgaliojimai nutrūko nuo Savivaldybės tarybos sprendimo priėmimo momento (Vietos savivaldos įstatymo 14 str. 6 d., 20 str.), todėl mero pirmasis pavaduotojas, atleisdamas iš tarnybos politinio pasitikėjimo tarnautoją, faktiškai atliko veiksmus, priskirtus išimtinai tik mero kompetencijai, t.y. ėjo mero pareigas, o ne laikinai jį pavadavo.

Sąvokos – „laikinas pareigų ėjimas“ ir „laikinas pavadavimas“ savo teisiniu turiniu nėra tapačios.

Laikino pavadavimo atveju meras savo įgaliojimų nėra praradęs, o jo pirmasis pavaduotojas jų nėra įgijęs.

Tačiau laikino mero pareigų ėjimo atveju meras įgaliojimų yra netekęs, o juos laikinai įgyja asmuo, einantis mero pareigas.

Kaip minėta, Vietos savivaldos įstatymo 21 str. 4 d. reglamentuoja tik laikino pavadavimo atvejį ir neaptaria laikino mero pareigų ėjimo atvejų.

Iš Vietos savivaldos įstatymo matyti, kad jame iš viso nėra tiesiogiai aptarti mero pareigų laikino ėjimo atvejai aptariamoms situacijoms atžvilgiu. Tačiau Vietos savivaldos įstatymo 20 str. 6 d. nustatyta, kad, pasibaigus savivaldybės tarybos įgaliojimams, šios tarybos išrinkto mero įgaliojimai baigiasi, kai naujai išrinkta savivaldybės taryba išrenka merą. Jeigu meras atsisako eiti pareigas iki to laiko, kol naujai išrinkta savivaldybės taryba išrinks merą, laikoma, kad jis atsistatydino savo noru. Šiuo atveju savivaldybės taryba mero pareigas laikinai eiti paveda vienam naujai išrinktos tarybos nariui.

Iš šios teisės normos turinio matyti, kad ja yra įtvirtintas mero, kaip savivaldybės vykdomosios institucijos, nenutrūkstamumo principas bei galimybė savivaldybės tarybai pavesti kuriam nors tarybos nariui, įgyvendinant minėtą nenutrūkstamumo principą, laikinai eiti mero pareigas.

Iš to darytina išvada, kad šios nuostatos analogijos pagrindu (ABTĮ 4 str. 5 d.) taikytinos ir merui netekus savo įgaliojimų kitais pagrindais, tarp jų ir byloje aptariamam atveju.

Iš bylos matyti, kad Savivaldybės taryba, atleidusi iš pareigų merą, laikinai jų eiti nepavedė niekam (b.l. 41).

Taigi šioje Savivaldybėje iki naujo mero išrinkimo, mero, kaip savivaldybės vykdomosios institucijos, įgaliojimų neturėjo niekas, o kartu ir negalėjo vykdyti mero funkcijų.

Dėl to, kas paminėta, teismo išvada, kad pirmasis pavaduotojas buvo nekompetentingas, t.y. neturėjo tik merui suteiktų įgaliojimų atleisti iš tarnybos politinio pasitikėjimo tarnautojus, yra pagrįsta ir teisinga.

Kadangi aptariamuoju atveju pareiškėją iš tarnybos ir atleido nekompetentingas pareigūnas, tai toks atleidimas teismo taip pat pagrįstai pripažintas neteisėtu.

Esant šioms aplinkybėms, teismo sprendimas iš esmės yra teisingas, dėl to tenkinti apeliacinį skundą nėra pagrindo.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 1 p.,

n u t a r i a :

Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. rugpjūčio 8 d. sprendimą palikti nepakeistą, o Kauno miesto savivaldybės apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

1.3.3. Dėl žalos

1.3.3.1. Dėl viešojo administravimo institucijos padarytos moralinės žalos atlyginimo

Viešojo administravimo institucijos padaryta neturtinė (moralinė) žala atlyginama asmeniui tais atvejais, kaip ir turtinė žala, t.y. kai ji padaroma administravimo institucijos neteisėtomis veikomis (veiksmais ar neveikimu), bet nebūtinai tiesiogiai siejant ją su turtinės žalos padarymu.

Administracinė byla Nr. A⁶–816/2002

NUTARTIS

2002 m. spalio 18 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: A. Taminsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), B. Janavičiūtės, N. Piškinaitės, A. Drigoto ir R. Klišausko, sekretoriaujant A. Macaitytei, dalyvaujant pareiškėjui J. Stanuliui, atsakovo atstovui D. Lenkaičiui,

viešame teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo Jono Stanulio apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. birželio 14 d. sprendimo administracinėje byloje pagal pareiškėjo Jono Stanulio skundą atsakovui Lukiškių tardymo izoliatoriui–kalėjimui dėl turtinės bei moralinės žalos atlyginimo ir

n u s t a t ė :

Pareiškėjas Jonas Stanulis kreipėsi į teismą, prašydamas priteisti iš atsakovo Lukiškių tardymo izoliatoriaus–kalėjimo atlyginti jam padarytą 200 Lt dydžio turtinę bei 2000 Lt dydžio moralinę žalą. Nurodė, jog turtinė žala padaryta atsakovui neteisėtai atsisakius priimti jam priklausiusį perdavimą – maisto produktus, kuriuos už tokią sumą pareiškėjui norėjo perduoti jo sesuo Regina Stanulytė. Maisto produktai, kurie buvo nupirkti jo gimimo dienos proga, sugedo. Kalėjimų departamentas nustatė, kad perdavimą izoliatoriaus pareigūnė Janina Zimnickienė atsisakė priimti neteisėtai. Pareiškėjas nurodė, kad moralinė žala pasireiškė išgyvenimu, jog liko nepasveikintas trisdešimtojo gimtadienio proga, jam buvo skaudu, galvojo, kad niekas iš giminaičių visai nebuvo atėjęs.

Atsakovas nesutiko su skundu. Nurodė, kad pagal Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 198 punktą nuteistasis ar lankantysis asmuo turi paduoti prašymą, jei buvo nepasinaudota pasimatymu ar teise gauti siuntinį nustatytu terminu. Nei pareiškėjas, nei R. Stanulytė tokio prašymo nepadavė. Nurodė, kad Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklės ir Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklės vienos kitoms prieštarauja, jog jis kreipėsi į departamentą išaiškinimo, bet negavo. Atsakovas taip pat nurodė, kad R. Stanulytė išėjo, net neišklausiusi darbuotojų paaiškinimo, jog reikia paduoti prašymą izoliatoriaus direktoriui. J. Stanulis tokio prašymo irgi nebuvo padavęs.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2002 m. birželio 14 d. sprendimu pareiškėjo skundą atmetė kaip nepagrįstą.

Teismas sprendime nurodė, kad pagal šiuo metu galiojančio (pareiškėjas nurodo, jog žalos padarymo data yra 2002 m. sausio 29 d.) Civilinio kodekso 6.249 str. žala yra asmens turto netekimas arba sužalojimas, turėtos išlaidos (tiesioginiai nuostoliai), taip pat negautos pajamos, kurias asmuo būtų gavęs, jeigu nebūtų buvę neteisėtų veiksmų. Byloje nėra surinkta įrodymų, kad pareiškėjas pats turėjo išlaidų įsigydamas neperduotus produktus, antra vertus, tik negautos pajamos (pinigai), o ne negauti daiktai (produktai) įstatymo pripažįstami nuostoliais. Iš to teismas padarė išvadą, kad reikalavimo teisę šiuo atveju galėtų turėti pareiškėjo sesuo R. Stanulytė, kurios lėšomis buvo įgyti produktai ir kurių ji, kaip savininkė, jiems sugedus neteko. Taip pat teismas nurodė, kad be to, byloje nepateikta įrodymų, jog neperduotųjų produktų vertė (nuostolių dydis) yra būtent 200 Lt.

Dėl neturtinės žalos atlyginimo teismas nurodė, jog Civilinio kodekso 6.271 str. numato, kad atlyginama turtinė žala, atsiradusi dėl valstybės institucijų (jų tarnautojų ar darbuotojų) neteisėtų aktų (veiksmų). Tuo tarpu neturtinė žala atlyginama tik įstatymų numatytais atvejais (CK 6.250 str.). Toks yra Viešojo administravimo įstatymas, kurio 39 str. galimybę atlyginti moralinę (neturtinę žalą) sieja su turtinės žalos padarymu.

Įvertinęs tai, kas anksčiau išdėstyta, teismas padarė išvadą, kad nesant pagrindo tenkinti pareiškėjo prašymą priteisti turtinę žalą, atmetinas ir prašymas priteisti 2000 Lt moralinės (neturtinės) žalos.

Apeliaciniu skundu pareiškėjas Jonas Stanulis prašo panaikinti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. birželio 14 d. sprendimą, priteisti iš Lukiškių tardymo izoliatoriaus–kalėjimo 2000 Lt moralinę žalą ir 200 Lt materialinę žalą.

Pareiškėjas nurodo, kad dėl jam padarytos turtinės žalos atlyginimo teismas neteisingai aiškino Civilinio kodekso 6.249 str., negautas pajamas tapatindamas su pinigais. Nurodo, kad maisto produktai taip pat turi piniginę vertę ir vertinami kaip nuostolis. Jis patyrė turtinę žalą, nes negavo jam skirtų maisto produktų.

Pareiškėjas nurodo, kad dėl neturtinės (moralinės) žalos atlyginimo yra aiškiai pasakyta Viešojo administravimo įstatymo 39 str. 2 d., kad, be turtinės žalos, atlyginama ir moralinė žala, ir nurodytos moralinės žalos atlyginimo piniginės ribos. Nurodo, kad patirta moralinė žala turi būti atlyginta, tik gali būti ginčytinas jos dydis. Atsakovas nepateikė jokių konkrečių argumentų, todėl patirta moralinė žala turėjo būti atlyginta tokio dydžio, koks nurodytas skunde.

Pareiškėjas taip pat teigia, kad buvo pažeistos R. Stanulytės teisės, nes ji į bylą turėjo būti patraukta trečiuoju suinteresuotu asmeniu, nes teismas padarė išvadą, jog reikalavimo teisę šiuo atveju galėtų turėti pareiškėjo sesuo R. Stanulytė, kurios lėšomis buvo įgyti produktai ir kurių ji, kaip savininkė, jiems sugedus neteko.

Atsiliepimu į apeliacinį skundą atsakovas Lukiškių tardymo izoliatoriums–kalėjimas prašo apeliacinį skundą atmesti kaip nepagrįstą. Nurodo, kad nuteistas Jonas Stanulis iš Vilniaus sustiprintojo režimo pataisos darbų kolonijos į Lukiškių tardymo izoliatorių–kalėjimą buvo perkeltas 2002 m. sausio 25 d. Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjo A. Bielskio nutartimi baudžiamajai bylai nagrinėti apeliacine tvarka. Nurodo, kad J. Stanulis nuteistas pagal tris baudžiamąsias bylas, 2002 m. sausio 25 d. du nuosprendžiai (Varėnos rajono apylinkės teismo ir Vilniaus miesto I-ojo apylinkės teismo) įsiteisėję, o Vilniaus apygardos teismo nuosprendis turėjo būti nagrinėjamas apeliacine tvarka. Nuteistas pagal pirmąją bylą J. Stanulis 2001 m. birželio 29 d. iš Lukiškių tardymo

izolatoriaus–kalėjimo buvo nusiųstas atlikti bausmę į Vilniaus sustiprintojo režimo pataisos darbų koloniją.

Atsakovas nurodo, kad, pagal Pataisos darbų kodekso 24 str. nuostatas nuteistasis J. Stanulis, atvykęs į bausmės atlikimo vietą, turi teisę gauti per vienerius metus keturis siuntinius arba perdavimus. Pagal Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 197 punkto reikalavimus pradėjęs vykdyti laisvės atėmimo nuosprendį, pirmąjį pasimatymą, siuntinį ar perdavimą nuteistasis gali gauti tuoj pat atvykęs iš tardymo izolatoriaus į pataisos darbų įstaigą. Atvykęs į Vilniaus sustiprintojo režimo pataisos darbų koloniją nuteistasis J. Stanulis šia teise nepasinaudojo, tai patvirtina įrašai apskaitos kortelėje. Tik 2001 m. lapkričio 10 d. jam buvo perduotas 10 kg perdavimas. Pagal Taisyklių 198 punkto nuostatas, nustatytu terminu nepasinaudojęs atitinkamos rūšies pasimatymu ar negavęs siuntinio arba perdavimo, kuriuos turi teisę gauti per vienerius metus <...> esant nuteistojo ar asmens, norinčio pasimatyti, prašymui bei galimybei juos suteikti, siuntinius ir perdavimus leidžiama gauti nežiūrint minėtų terminų, tačiau 12 mėnesių laikotarpiu. Atsakovas nurodo, kad nei nuteistasis J. Stanulis, nei R. Stanulytė tokio prašymo nepadavė. Dėl neva jai padarytos turčinės žalos R. Stanulytė į teismą nesikreipė ir teismo posėdžio metu negalėjo pateikti jokių dokumentų, patvirtinančių, kad buvo atnešusi į Lukiškių tardymo izoliatorių–kalėjimą maisto perdavimą ir buvo priversta jį išmesti.

Atsakovas nurodo, kad Kardomojo kalinimo vietų vidaus tvarkos taisyklių 127 punktas, priešingai nei Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklės, reglamentuoja, kad nuteistiesiems, kurie perkelti į tardymo izoliatorių iš pataisos darbų įstaigų atlikti tardymo veiksmų baudžiamosiose bylose arba dėl bylų nagrinėjimo teisme, pasimatymai suteikiami atsižvelgiant į tai, ar atėjo laikas šiems nuteistiesiems gauti eilinius pasimatymus (šis laikas skaičiuojamas nuo paskutinių pasimatymų, kuriuos jie turėjo būdami pataisos darbų įstaigose, gavimo dienos). 107 šių taisyklių punktas reglamentuoja, kad eilinių siuntinių ir perdavimų, kuriuos pagal Pataisos darbų kodekso nustatytas normas gauna nuteistieji, terminai skaičiuojami tokia pat tvarka, kuri nustatyta šių taisyklių 126 ir 127 punktuose. Dėl šio prieštaravimo buvo kreiptasi į Kalėjimų departamentą, bet išaiškinimo negauta.

Taip pat atsakovas nurodo, kad nuteistasis J. Stanulis analogiškus skundus nuolat siunčia į Kalėjimų departamentą, Teisingumo ministeriją ir Seimo kontrolieriams. Nurodo, kad nė viename skunde išdėstyti faktai nepasitvirtino. Neapsiribodamas skundų išsiuntimu į valstybines institucijas, J. Stanulis su analogiškais skundais nuolat kreipiasi į teismus ir reikalauja priteisti iš Lukiškių tardymo izolatoriaus–kalėjimo administracijos didžiules pinigų sumas už neva patirtą moralinę žalą. Visi skundai atsiranda nuteistajam J. Stanuliui jau išvykus iš Lukiškių tardymo izolatoriaus–kalėjimo į Vilniaus sustiprintojo režimo pataisos darbų

koloniją. Jis žino, kad būdamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje–kalėjime negalės pateikti nė vieno argumento, neva įrodančio apie jam daromą moralinę žalą, todėl į Lukiškių tardymo izoliatoriaus–kalėjimo administraciją jis niekad nesikreipia. Vienintelis tokių nuteistojo J. Stanulio skundų tikslas – neteisėtai pasipelnyti valstybės sąskaita.

Nagrinęjant bylą apeliacine tvarka, pareiškėjas papildomai paaiškino, kad dalį jam sesers neperduotų maisto produktų suvartojo pati jo sesuo, dalį – atidavė kitiems žmonėms, o dalis – sugedo.

Pareiškėjas apeliacinio skundo motyvais prašė apeliacinį skundą tenkinti.

Atsakovo atstovas atsiliepimo į apeliacinį skundą motyvais prašė pirmosios instancijos teismo sprendimą palikti nepakeistą, o pareiškėjo apeliacinį skundą atmesti.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Apeliacinis skundas tenkinamas iš dalies. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. birželio 14 d. sprendimas pakeičiamas. Sprendimo dalis, kuria atmetas pareiškėjo prašymas priteisti iš atsakovo atlyginti jam 2000 Lt dydžio moralinę žalą, panaikinama ir pareiškėjo prašymas dėl šio reikalavimo tenkinamas iš dalies, t.y. iš atsakovo priteisiama pareiškėjui 300 Lt (trys šimtai litų) moralinės žalos atlyginimo. Teismo sprendimo dalis, kuria buvo atmetas pareiškėjo prašymas priteisti iš atsakovo atlyginti jam 200 Lt dydžio turtinę žalą, paliekama nepakeista.

Pirmosios instancijos teismas, konstatavęs, kad byloje nėra surinkta įrodymų, jog pareiškėjas pats turėjo išlaidų įsigydamas neperduotus jam produktus, kad taip pat nepateikta įrodymų, jog neperduotų produktų vertė (nuostolių dydis) yra būtent 200 Lt, kad reikalavimo teisę šiuo atveju galėtų turėti pareiškėjo sesuo Regina Stanulytė, kurios lėšomis buvo įgyti produktai, pagrįstai netenkino pareiškėjo prašymo priteisti iš atsakovo atlyginti jam 200 Lt dydžio turtinę žalą.

Sutinkant su anksčiau nurodytais pirmosios instancijos teismo sprendimo motyvais dėl turtinės žalos atlyginimo, papildomai pažymėtina, kad byloje taip pat nėra įrodymų, jog pareiškėjui neperduoti maisto produktai sugedo. Apeliacinės instancijos teismo posėdžio metu netgi pats pareiškėjas paaiškino, kad sugedo tik dalis jam sesers neperduotų maisto produktų.

Sprendamas pareiškėjo prašymą priteisti iš atsakovo atlyginti jam moralinę žalą, pirmosios instancijos teismas neteisingai aiškino ir taikė moralinės žalos atlyginimą reglamentuojančias teisės normas, todėl tik konstatavęs, kad pagal galiojančius įstatymus neturtinė (moralinė) žala gali būti atlyginta, jeigu padaryta turtinė žala, ir net nesiaiškinęs, ar atsakovo darbuotojai atliko neteisėtas veikas,

ar pareiškėjui buvo padaryta moralinė žala, nepagrįstai atmetė pareiškėjo prašymą dėl moralinės žalos atlyginimo.

Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 str. 1 d. 3 p. nustato, kad administraciniai teismai sprendžia bylas dėl turtinės ir neturtinės (moralinės) žalos, padarytos fiziniam asmeniui ar organizacijai neteisėtai valstybės ar vietos savivaldos institucijos, įstaigos, tarnybos bei jų tarnautojų veiksmais ar neveikimu viešojo administravimo srityje, atlyginimo (Civilinio kodekso 485 str.).

Nuo 2001 m. liepos 1 d. (įsigaliojus naujamam Civiliniam kodeksui) valdžios institucijų neteisėtai veiksmais padarytos žalos atlyginimą reglamentuoja Civilinio kodekso 6.271 str. Neturtinės žalos atlyginimą reglamentuoja jau atskiras, t.y. 6.250 str., kurio 2 dalis nustato, kad neturtinė žala atlyginama tik įstatymų nustatytais atvejais. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo 39 str. 1 d. nustato, kad viešojo administravimo institucija privalo atlyginti asmeniui už savo neteisėtomis veikomis (veiksmais ar neveikimu) padarytą žalą. To paties straipsnio 2 dalis nustato, kad, be turtinės žalos, šiais atvejais atlyginama ir moralinė žala, kurios dydį kiekvienu atveju nuo trijų šimtų iki penkių tūkstančių litų nustato teismas.

Naujojo CK 6.250 str. 1 d. neturtinę žalą apibūdina kaip fizinį skausmą, dvasinius išgyvenimus, nepatogumus, dvasinį sukrėtimą, emocinę depresiją, pažeminimą, reputacijos pablogėjimą, bendravimo galimybių sumažėjimą ir kita, teismo įvertinta pinigais.

Įvertinus tai, kas anksčiau išdėstyta, darytina išvada, kad viešojo administravimo institucijos padaryta neturtinė (moralinė) žala atlyginama asmeniui tais atvejais, kaip ir turtinė žala, t.y. kai ji padaroma administravimo institucijos neteisėtomis veikomis (veiksmais ar neveikimu), bet nebūtinai tiesiogiai siejant ją su turtinės žalos padarymu.

Iš bylos medžiagos matyti, taip pat ir nė viena iš ginčo šalių neginčija, kad pareiškėjo sesuo R. Stanulytė 2002 m. sausio 29 d. pareiškėjui norėjo perduoti maisto produktus, kurie iš jos nebuvo priimti, todėl pareiškėjas būtent dėl šios priežasties maisto produktų negavo.

Byloje esančiuose dokumentuose (b.l. 8–9) teisingai konstatuota, kad 2002 m. kovo 6 d. pareiškėjas nebuvo pasinaudojęs teise gauti visų eilinių perdavimų (2002 m. kovo 30 d. pareiškėjas jau galėjo gauti ketvirtą eilinį perdavimą, o iki 2002 m. sausio 29 d. buvo gavęs tik du eilinius perdavimus). Todėl darytina išvada, kad atsakovo tarnautoja neteisėtai atsisakė priimti pareiškėjui atneštą eilinį perdavimą.

Vertinant atsakovo teiginį, kad jo tarnautoja, nepriimdama eilinio perdavimo, neatliko jokių neteisėtų veiksmų, kadangi R. Stanulytė pati neišvykdė norminių teisės aktų reikalavimo ir neužpildė prašymo, pažymėtina, kad atsakovo nurodomas

Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2000 m. rugpjūčio 16 d. įsakymu Nr.172 „Dėl pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo” patvirtintų Pataisos darbų įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 198 punktą nustato, jog „Nepasinaudojus atitinkamos rūšies pasimatymu ar negavus siuntinio arba perdavimo nustatytu terminu, kuriuos nuteistasis turi teisę gauti per vienerius metus, tokius pasimatymus, esant nuteistojo ar asmens, norinčio pasimatyti, prašymui bei galimybei juos suteikti, siuntinius ir perdavimus leidžiama gauti nežiūrint minėtų terminų, tačiau 12 mėnesių laikotarpiu”. Iš šios nuostatos matyti, kad tik nepasinaudojus atitinkamos rūšies pasimatymu ir norint juo pasinaudoti reikalingas nuteistojo ar asmens, norinčio pasimatyti, prašymas. Nustatytu terminu negavus perdavimo ir norint jį gauti, jokio prašymo anksčiau minėta nuostata nenumato. Nustatomas tik 12 mėnesių laikotarpis nustatytu terminu negautiems perdavimams gauti. Net ir tuo atveju, jeigu anksčiau minėtą nuostatą būtų galima aiškinti taip, kaip atsakovas, t.y., kad ir laiku negautiems perdavimams gauti reikalingas juos gaunančio ar perduodančio asmens prašymas, atsakovo tarnautojos J. Zimnickienės veiksmai, dėl kurių pareiškėjas 2002 m. sausio 29 d. negavo perdavimo, vertintini kaip neteisėti, nes byloje nėra įrodymų, kad R. Stanulytei buvo paaiškinta, jog ji privalo rašyti prašymą, o ji tokį prašymą būtų atsisakiusi rašyti. Atvirkščiai, byloje esantys įrodymai (R. Stanulytės paaiškinimas ir atsakovo tarnautojos A. Dulko parodymai pirmosios instancijos teismo posėdžio metu) įrodo, jog R. Stanulytei nebuvo tinkamai paaiškinta, kad ji turi rašyti prašymą, ir tada perdavimas bus priimtas.

Įvertinus tai, kas anksčiau išdėstyta, ir atsižvelgiant į pareiškėjo paaiškinimus, kad moralinė žala jam pasireiškė išgyvenimu, jog liko nepasveikintas trisdešimtojo gimtadienio proga (pareiškėjas gimęs 1972 m. sausio 28 d.; b.l. 1, 13), jam buvo skaudu, galvojo, kad niekas iš giminaičių visai nebuvo atėjęs, konstatuotina, jog atsakovo neteisėtais veiksmais pareiškėjui buvo padaryta neturtinė (moralinė) žala.

Atsižvelgiant į tai, kaip moralinė žala gali pasireikšti (CK 6.250 str. 1 d.) ir kaip ji pasireiškė pareiškėjui, kolegijos nuomone, pareiškėjui priteistina iš valstybės (CK 6.271 str. 1 d.) minimali suma moralinės žalos atlyginimo, t.y. 300 Lt. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo įstatymo 2 str. 2 d. 1 p., sprendimas dėl 300 Lt (trijų šimtų litų) moralinės žalos atlyginimo pavedamas vykdyti Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 3 p., Lietuvos Respublikos žalos, atsiradusios dėl valdžios institucijų neteisėtų veiksmų, atlyginimo įstatymo 2 str. 2 d. 1 p., teismas

n u t a r i a :

Pakeisti Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. birželio 14 d. sprendimą. Sprendimo dalį, kuria atmetas pareiškėjo Jono Stanulio prašymas priteisti iš atsakovo atlyginti jam 2000 Lt dydžio moralinę žalą, panaikinti ir pareiškėjo prašymą dėl šio reikalavimo tenkinti iš dalies. Priteisti iš Lietuvos valstybės pareiškėjui Jonui Stanuliui 300 Lt (tris šimtus litų) moralinės žalos atlyginimo.

Teismo sprendimo dalį, kuria buvo atmetas pareiškėjo prašymas priteisti iš atsakovo Jono Stanulio atlyginti jam 200 Lt dydžio turtinę žalą, palikti nepakeistą.

Sprendimą dėl 300 Lt (trijų šimtų litų) moralinės žalos atlyginimo pavesti vykdyti Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai.

Nutartis kasacine tvarka neskundžiama.

1.3.4. Dėl žemės santykių, statybos, aplinkos apsaugos

1.3.4.1. Dėl nuosavybės teisių į žemę atkūrimo

Asmenys, pretenduojantys į nuosavybės teisių atkūrimą pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą, nėra žemės savininkai. Minėtas įstatymas numato ribotą restituciją, t.y. nustato specialią atkūrimo tvarką, subjektus, turinčius teisę atkurti nuosavybės teises, – objektus (išlikusius nekilnojamuosius daiktus), į kuriuos gali būti atkurtos nuosavybės teisės grąžinant natūra ar kompensuojant (kuriuos išperka valstybė). Teisės aktų, reglamentuojančių nuosavybės teisių atkūrimą ir turto paėmimą visuomenės poreikiams, analizė, taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimų analizė rodo, kad išlikusių nekilnojamųjų daiktų išpirkimui nuosavybės teisių atkūrimo procese turėtų būti taikomi bendrieji turto paėmimo visuomenės poreikiams principai, t.y. išlikusių nekilnojamųjų daiktų negrąžinimas buvusiam savininkui ar teisėtiems jo turto paveldėtojams yra tų daiktų paėmimas visuomenės poreikiams. Tačiau šiuo atveju paėmimo (negrąžinimo) pagrindai ir tvarka nustatyta specialiuose nuosavybės teisių atkūrimą reglamentuojančiuose teisės aktuose, todėl išlikusių nekilnojamųjų daiktų išpirkimui nuosavybės teisių atkūrimo procese negali būti taikomos turto paėmimą visuomenės poreikiams reglamentuojančių teisės aktų normos, jeigu tokio taikymo galimybės nenumato nuosavybės teisių atkūrimą reglamentuojantys teisės aktai.

Kadangi apskrities viršinininkas privalo priimti sprendimus dėl nuosavybės teisių atkūrimo, o atkurti nuosavybės teises grąžinant natūra mieste esančią žemę įmanoma tik esant detaliajam planui, darytina išvada, kad, esant pagrindui atkurti nuosavybės teises ir prašymui grąžinti natūra miesto žemę, kuriai nėra

parengtas detalusis planas, apskrities viršininkas privalo kreiptis į miesto savivaldos instituciją ir informuoti ją, kad rengiant detalųjį planą būtų projektuojamas pageidaujamas susigrąžinti žemės sklypas. Pagal nuosavybės teisių atkūrimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas apskrities viršininkas turėtų pagrindą atsisakyti atlikti aukščiau nurodytus veiksmus, o detaliojame plane neturėtų būti projektuojamas žemės sklypas grąžinimui natūra tik tuo atveju, jeigu pageidaujamas susigrąžinti natūra žemės sklypas yra užstatytas arba jam yra konkretus visuomenės poreikis.

Administracinė byla Nr. A⁶–64/2002

NUTARTIS

2002 m. kovo 14 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: A. Taminsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), N. Piškinaitės, S. Gudyno, G. Kryževičiaus ir R. Piličiausko, sekretoriaujant L. Česnavičienei, dalyvaujant pareiškėjams: J. Narkevičiui ir R.J. Narkevičiui, pareiškėjo J. Narkevičiaus atstovui R. Liakui, pareiškėjų J. Narkevičiaus ir R.J. Narkevičiaus atstovei advokatei D. Puzirauskienei, apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjų J. Narkevičiaus ir R.J. Narkevičiaus apeliacinį skundą dėl Panevėžio apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 2 d. sprendimo ir

n u s t a t ė :

Pareiškėjai J. Narkevičius, R.J. Narkevičius, R. Drąsutienė, J. Narkevičiūtė, I. Kutavičienė, G. Každailienė, G. Narkevičius, J. Vizbarienė ir V. Narkevičiūtė prašė Panevėžio apygardos administracinio teismo įpareigoti Panevėžio apskrities viršininko administraciją atkurti nuosavybės (natūra) teises į jų senelio Jono Narkevičiaus, vėliau Leonardo, Romualdo, Česlovo ir Juozo Narkevičių valdytus 32 632 kv.m ploto žemės sklypus Panevėžyje, Molainių, G. Petkevičaitės–Bitės, Nemuno gatvių rajone, pateiktame projekte pažymėtus indeksais 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Pareiškėjas J. Narkevičius paaiškino, kad L. ir R. Narkevičiai iki sovietinės okupacijos nuosavybės teise Panevėžio mieste valdė 12,7987 ha žemės. Nuosavybės teisės atkurtos į 1,5181 ha, dar reikia atkurti į 11,2248 ha. Kadangi šiuo metu yra Narkevičių valdytoje žemėje laisvų, neužstatytų plotų, todėl gali būti jiems minėta žemė grąžinta natūra.

Atsakovo atstovas su skundu nesutiko ir Panevėžio apygardos administraciniam teismui paaiškino, kad pareiškėjų pateiktame plane raudonai pažymėti žemės plotai yra neužstatyti, tačiau nereiškia, kad jie yra laisvi. Kol Seimas nepriėmė naujo įstatymo, jie negali išspręsti nuosavybės teisių atkūrimo, gražinant žemę natūra. Pareiškėjai iki šiol nepasirinko jokio kito būdo, todėl jiems nebaigtos atkurti nuosavybės teisės.

Trečiojo suinteresuoto asmens – Panevėžio miesto savivaldybės atstovai su skundu nesutiko. Jie pirmosios instancijos teismui paaiškino, kad natūra nuosavybės teisių atkurti į visą žemę negalima, nes iki šiol nėra įstatymo. Detaliųjų planų rengti negali, nes neaišku, po kiek bus leista žemės gražinti natūra mieste. Pareiškėjų nurodyta žemė nėra laisva. Visuose sklypuose yra požeminės komunikacijos, sklypas Nr. 9 yra užstatytas, sklype Nr. 1 suprojektuotas gyvenamųjų namų kvartalas, skirtas nuosavybės teisių atkūrimui į turėtą nekilnojamąjį turtą, sklype Nr. 2 parengtas Kniaudiškių parko detalusis planas. Kniaudiškių parkas skirtas visuomenės poreikiams.

Trečiojo suinteresuoto asmens – AB „Panevėžio autoservisas“ atstovas su skundu nesutiko ir pirmosios instancijos teismui paaiškino, kad autoserviso aikštelė yra statinys, aikštelė įvertinta bendrovės akcijomis. Be to, jeigu aikštelę pastatė, yra ir visuomeninis poreikis.

Panevėžio apygardos administracinis teismas 2001 m. lapkričio 2 d. sprendimu skundo nepatenkino. Pareiškėjų Jono Narkevičiaus, Reginos Drąsutienės, Janinos Narkevičiūtės, Irenos Kutavičienės, Gražinos Každailienės, Rimo–Juozo Narkevičiaus, Gintauto Narkevičiaus, Jolitos Vizbarienės, Vandos Narkevičiūtės skundą atsakovams Panevėžio apskrities viršininko administracijai, tretiesiems suinteresuotiems asmenims Panevėžio miesto savivaldybei, AB „Panevėžio autoservisas“ dėl įpareigojimo atsakovą atkurti nuosavybės teises natūra į 32 632 kv.m dydžio žemės sklypą Panevėžyje, Molainių, G. Petkevičaitės–Bitės, Nemuno gatvių rajone, pareiškėjų pateiktame projekte pažymėtą indeksais 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, atmetė kaip nepagrįstą. Panevėžio apygardos administracinio teismo kolegija 2000 m. birželio 12 d. nutartimi panaikino draudimą Panevėžio apskrities viršininko administracijai parduoti arba kitokiu būdu perleisti nuosavybėn Narkevičiams priklausiusį žemės sklypą Nr. 44, esantį Panevėžyje, Molainių g. 8,0152 ha ploto.

Teismas sprendime nurodė, kad pareiškėjai prašymą dėl nuosavybės teisių atkūrimo į žemę padavė 1991 m. spalio 16 d. (b.l. 37). Į dalį žemės – 1,5282 ha – nuosavybės teisės atkurtos, iki šiol nuosavybės teisės neatkurtos į 11,2147 ha. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1274 patvirtintos Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106 punktą numato, kad miestuose žemės sklypai perduodami, vadovaujantis detaliaisiais planais, kuriuos

rengia ir tvirtina miesto savivaldybė. Pareiškėjų pateiktame plane pažymėti indeksais 1 ir 2 žemės sklypai patenka į teritorijos dalis, kurioms parengti detalieji planai. Tačiau indeksu Nr. 1 pažymėtame žemės plote suprojektuoti nauji žemės sklypai individualiai statybai, kurie numatyti perduoti neatlygintinai eilės tvarka piliečiams, kuriems nėra galimybės grąžinti natūra jų turėtos žemės mieste (b.l. 100). Minėtos teritorijos detalusis planas patvirtintas 2000 m. gegužės 9 d. Panevėžio miesto valdybos sprendimu Nr. 168v (b.l. 99). Pagal Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo (toliau – Įstatymas) 5 str. 2 d. piliečiams, kuriems nuosavybės teisė negali būti atkurta į jų turėtą žemę grąžinant natūra, gali būti neatlygintinai nuosavybėn perduodami kiti žemės sklypai. Pagal Įstatymą tokiems tikslams naudojama ir ta laisva (neužstatyta) žemė, kurią susigrąžinti natūra siekia jos savininkai. Tokia žemė yra valstybės išperkama. Taigi didesniai skaičiui savininkų, kuriems nėra galimybės grąžinti natūra jų turėtos miesto žemės, yra iš dalies natūra atkuriamos nuosavybės teisės į nacionalizuotą žemę, perduodant jiems miestų teritorijose esančius nustatyto dydžio žemės sklypus kaip dalinę kompensaciją natūra. Todėl žemės išpirkimas, siekiant kuo didesniai skaičiui savininkų atkurti nuosavybės teises į nacionalizuotą žemę perduodant jiems neatlygintinai nuosavybėn žemės sklypus, išreiškia visuomenės interesą, todėl žemė negali būti pareiškėjams grąžinama natūra. Konstitucinis Teismas 2001 m. balandžio 2 d. nutarimu pripažino, kad Įstatymo 5 str. 2 d. tik ta apimtimi, kuria numatyta, kad laisva (neužstatyta) žemė negrąžinama natūra, jei pilietis neturi gyvenamojo namo ar kito pastato prie nuosavybės teise turėtos žemės, nors šiai laisvai (neužstatytai) žemei nėra konkretaus visuomenės poreikio, prieštarauja Konstitucijos 23 str. 3 d. Be to, pareiškėjams taip pat jau yra suteikti nauji žemės sklypai, iš kurių tik V. Narkevičiūtei, R.J. Narkevičiui ir J. Vizbarienei skirtų naujų sklypų vietos patenka į Narkevičių turėtos žemės ribas, o kitiems pretendams nauji sklypai suteikti kitų savininkų turėtoje žemėje. Indeksu Nr. 2 pažymėta žemės dalis įeina į Kniaudiškių parko teritoriją, kurios detalusis planas patvirtintas Panevėžio miesto tarybos 1999 m. rugsėjo 30 d. sprendimu Nr. 25–13 (b.l. 153). Parkas ir jame numatyti statyti komerciniai objektai skirti visuomenės poreikiams, nes detalajame plane numatytas žemės panaudojimo tikslas – rekreacinė veikla bei šiai veiklai užtikrinti būtini objektai, tenkinantys visos miesto bendruomenės interesus. Minėtas sprendimas nėra panaikintas. Todėl darytina išvada, jog šiai žemei, nors ir laisvai (neužstatytai), yra realus ir pagrįstas visuomenės poreikis, todėl ji taip pat pareiškėjams negali būti grąžinta natūra. Pareiškėjų pateiktame plane žemės dalį, pažymėtą 9 numeriu, nuomoja AB „Panevėžio autoservisas“, ant kurios pastatyta automobilių saugojimo aikštelė, sargų namelis, tvoros, asfalto danga. Statybos įstatymo 2 str. apibrėžia statinio sąvoką ir nurodo, jog statinys – tai pastatas, priestatas, tiesinys (inžineriniai tinklai, keliai ir pan.) ir visa

tai, kas statoma, montuojama, tiesiama ar pastatyta, naudojant statybines medžiagas, statybos gaminius, statybos dirbinius ir yra pastoviai tvirtai sujungta su žeme. Automobilių saugojimo aikštelė atitinka statinio sąvoką. Pirmosios instancijos teismo nuomone, žemės dalis, pažymėta indeksu 9, yra užstatyta, priskirta prie valstybės išperkamos žemės, todėl pareiškėjų reikalavimas įpareigoti atsakovą grąžinti minėtą sklypelį natūra taip pat nepagrįstas. Kitais numeriais pažymėtų žemės sklypelių (3, 4, 5, 6, 7, 8) detaliųjų planų nėra. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1274 patvirtintos Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusių nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106 punktą numato, kad Apskritis viršinininkas sprendimą atkurti nuosavybės teises į žemę, esančią miestuose, priima pagal detaliųjų teritorijos (kvartalo) planą. Todėl pareiškėjų reikalavimas įpareigoti Panevėžio apskrities viršinininką atkurti nuosavybės teises į žemės plotus, kuriems nepatvirtinti detalieji planai, taip pat nepagrįstas.

Apeliaciniu skundu pareiškėjai J. Narkevičius ir R.J. Narkevičius prašo panaikinti Panevėžio apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 22 d. sprendimą ir priimti naują – pareiškėjų skundą patenkinti.

Pareiškėjai J. Narkevičius ir R.J. Narkevičius nurodo, kad teismo sprendimas yra neteisėtas, naikintinas Administracinių bylų teisenos įstatymo 143 str. pagrindu. Nurodo, kad teismas, nagrinėdamas jų skundą, netinkamai aiškino ir taikė Piliečių nuosavybės teisių į išlikusių nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 str. 2 d. Atmesdamas pareiškėjų skundą, teismas nurodo, kad žemėje, į kurią jie pretenduoja, individualiai statybai suprojektuoti nauji žemės sklypai, numatyti perduoti neatlygintinai eilės tvarka piliečiams, kuriems nėra galimybės grąžinti natūra jų turėtos žemės mieste. Nurodo, kad prašymas dėl nuosavybės teisių atkūrimo žemę grąžinant natūra pateiktas 1991 m. spalio 16 d. (b.l. 37), o institucija, privalanti išnagrinėti pareiškėjų pareiškimus, nėra iki šiol priėmusi sprendimo dėl nuosavybės atkūrimo. Teismo išvada, kad žemė, kurią pareiškėjai prašė grąžinti natūra, yra valstybės išperkama, yra aiškiai neteisinga, ji nepagrįsta jokiais dokumentais. Jeigu ginčo žemė būtų turėjusi valstybės išperkamos žemės statusą, visais atvejais nuosavybės atkūrimo klausimas pareiškėjams būtų buvęs išspręstas, – nuosavybė būtų sugrąžinta, taikant kitus nuosavybės atkūrimo būdus – pinigine kompensacija ir pan. Teismas, priimdamas 2001 m. lapkričio 22 d. sprendimą, pateikia neteisingą Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarime išdėstytą išvadų sampratą. Teismo išvados, kad žemės išpirkimas, siekiant kuo didesniai skaičiui savininkų atkurti nuosavybės teises į nacionalizuotą žemę, perduodant jiems neatlygintinai nuosavybės žemės sklypus, išreiškia visuomenės interesą, todėl negali būti pareiškėjams grąžinama natūra, prieštarauja Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimui. Pagal minėto nutarimo nuostatas

laisva neužstatyta žemė, jeigu jai nėra konkretaus visuomenės poreikio, grąžinama žemės savininkams natūra. Laisvas neužstatytas ginčo žemės sklypo projektas rodo, jog žemės sklypams Nr. 3, 4, 5, 6, 7, 8 visuomenės poreikio nėra. Detaliųjų planų nebuvimas negali būti siejamas su pareiškėjų reikalavimu laisvą neužstatytą žemę, kuriai nėra pagrįsto visuomenės poreikio, grąžinti natūra. Neteisingai išspręstas žemės sklypo, kuriame yra automobilių saugojimo aikštelė, statuso klausimas. Automobilių stovėjimo aikštelė, projekte pažymėta indeksu 9, yra neužstatyta, ji yra išnuomota privačiam verslui plėtoti. Teismas, aptardamas pareiškėjų reikalavimą grąžinti žemės sklypą, pažymėtą indeksu 9, padarė išvadą, jog automobilių stovėjimo aikštelė yra statinys. Šią išvadą padarė, taikydamas Statybos įstatymo 2 str. Pagal minėtą įstatymą net inžineriniai tinklai prilygsta statinio sąvokai. Tačiau inžineriniais tinklais apjuostas visas Panevėžio miestas. Pagal Statybos įstatymo kontekstą joks žemės sklypas miesto teritorijoje negalėtų būti grąžinamas pagal Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą.

Atsiliepiu į pareiškėjų J. Narkevičiaus ir R.J. Narkevičiaus apeliacinį skundą Panevėžio miesto savivaldybė prašo Panevėžio apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 22 d. sprendimą palikti nepakeistą, apeliacinį skundą atmesti.

Panevėžio miesto savivaldybė nurodo, kad teismas priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą, atitinkantį faktines bylos aplinkybes. Nurodo, kad pareiškėjai su skundu pateikė planą, kuriame pažymėti devyni sklypai, į kuriuos pareiškėjas prašo atkurti nuosavybės teises, grąžinant žemę natūra. Tačiau Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 str. nustatyta, kad piliečiams gali būti perduodamas nuosavybėn neatlygintinai žemės sklypas. Taigi nuosavybės teisės atkuriamos į vieną žemės sklypą, o pareiškėjai prašo atkurti nuosavybę į devynis, todėl skundas negalėjo būti tenkinamas. Teismas pagrįstai konstatavo, kad pareiškėjų pateiktame plane sklypų, pažymėtų indeksais Nr. 1 ir Nr. 2, natūra grąžinti negalima, nes šiems sklypams yra konkretus visuomenės poreikis. Šią aplinkybę įrodo Panevėžio miesto valdybos 2000 m. gegužės 9 d. sprendimas Nr. 168v ir Panevėžio miesto tarybos 1999 m. rugsėjo 30 d. sprendimas Nr. 25–13. Sklypo, pažymėto Nr. 3, dalį užima skveras, į sklypo Nr. 5 dalį patenka medžių ir želdinių juosta (tai matyti miesto topografinės nuotraukos ištraukoje). Šios teritorijos taip pat tenkina miesto visuomenės poreikius, todėl negali būti grąžinamos natūra. Sklypai Nr. 7 ir Nr. 8 pagal bendrą miesto planą numatyti daugiabučių namų statybai – tai vėlgi įrodo visuomenės poreikį šiems sklypams. Be to, teismas pagrįstai atmetė pareiškėjų prašymą dėl sklypų Nr. 3, 4, 5, 6, 7, 8 grąžinimo natūra, nes nėra patvirtinti šių teritorijų detalieji planai. Teismas teisingai pripažino, kad automobilių saugojimo aikštelė (sklypas Nr. 9) yra statinys, ir tinkamai taikė

Statybos įstatymą. Aikštelė yra statinys, todėl ši teritorija priskirtina prie užstatytųjų ir turi būti valstybės išperkama.

Atsakovas Panevėžio apskrities viršininco administracija atsiliepimu į apeliacinį skundą prašo apeliančių Jono Narkevičiaus ir Rimo Juozo Narkevičiaus apeliacinį skundą atmesti, o Panevėžio apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 22 d. sprendimą palikti nepakeistą.

Atsakovas Panevėžio apskrities viršininco administracija nurodo, kad apeliančių prašymas įpareigoti Panevėžio apskrities viršininco administraciją atkurti nuosavybės teises natūra į jų senelio Jono Narkevičiaus valdytus 32 632 kv.m žemės sklypus, pažymėtus projekte indeksais 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, esančius Panevėžyje, Molainių, G. Petkevičaitės–Bitės, Nemuno gatvių rajone, nepagrįstas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1274 patvirtintos Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių išlikusių nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106 punkto nuostatomis, apskrities viršininkas sprendimą atkurti nuosavybės teises į žemę, esančią miestuose, priima pagal detalųjį teritorijos planą. Žemės sklypų, pažymėtų indeksais 3, 4, 5, 6, 7, 8, detalieji planai nėra parengti. Žemės sklypų, pažymėtų indeksais 1 ir 2, detalieji planai parengti, tačiau žemės plote, pažymėtame indeksu 1, suprojektuoti nauji žemės sklypai, priskirti valstybės išperkamai žemei individualiai statybai. Jie numatyti perduoti neatlygintinai piliečiams, kuriems nėra galimybės gražinti natūra jų turėtos žemės mieste, kaip dalinė kompensacija natūra, siekiant kuo didesniai savininkų skaičiui atkurti nuosavybės teises į nacionalizuotą žemę. Vadinasi, kaip dalinė kompensacija natūra žemės sklypai neatlygintinai buvo suteikti ir apeliantams Jonui Narkevičiui – 2000 kv.m sklypas Panevėžyje, Molainių g. 15, Juozui Narkevičiui – 642 kv.m sklypas Panevėžyje, Nemuno g. 28. Sklypai buvo suteikti ir kitiems byloje dalyvaujantiems piliečiams. Indeksu 2 pažymėta žemės dalis įeina į Kniaudiškių parko teritoriją, ji skirta miesto bendruomenės poreikiams, todėl negali būti gražinta natūra. Žemės dalis, pažymėta indeksu 9, yra užstatyta, ji taip pat priskirta valstybės išperkamai žemei, todėl taip pat natūra negražintina. Apeliančių priekaištas, kad „institucija, privalanti išnagrinėti mūsų pareiškimus, nėra iki šiol priėmusi sprendimo dėl nuosavybės atkūrimo“, nepagrįstas, nes atkurti nuosavybės teises natūra į visą žemę mieste dėl nurodytų priežasčių nėra galimybės, o kito būdo jie iki šiol nepasirinko.

Pareiškėjas J. Narkevičius dėl atsakovo Panevėžio apskrities viršininco administracijos atsiliepimo nurodo, kad:

1. Atsakovas atsiliepimo 3 pastraipoje nepagrįstai teigia, kad negali atkurti nuosavybės teisių į ginčo žemės sklypus, projekte pažymėtus indeksais 3, 4, 5, 6, 7, 8, nes nėra parengtų šių žemės sklypų planų. Ir kaimo vietovėje nuosavybės teisės į žemę atkuriamos tik po žemės sklypo plano parengimo. Pagal Apskrities

valdymo įstatymą apskrities viršininko uždaviniai yra įgyvendinti valstybės politiką žemės reformos, teritorijos planavimo, žemės naudojimo ir kitose srityse. Pagal Žemės reformos įstatymo 3 str. žemės reformos objektas yra visas Lietuvos Respublikos žemės fondas, t.y. žemės reforma vykdoma visoje Lietuvos teritorijoje, įskaitant ir miestų žemes. Šio įstatymo 4 str. nurodyta, kad žemės reforma vykdoma pagal žemės reformos projektus ir kitus teritorijų planavimo dokumentus. Pagal Žemės reformos įstatymo 16 str. žemės reformą įgyvendina ir sprendimus gražinti, perduoti nuosavybėn neatlygintinai ar parduoti žemę priima apskrities viršininkai. Rengti teritorijų planavimo dokumentus (žemėtvarkos projektus, sklypų planus, teritorijų detaliuosius planus), kai jie reikalingi nuosavybės teisei atkurti, užsakovas gali būti tik apskrities viršininkas. Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos (patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1274) 41 punkte įtvirtinta, kad suteikiamų sklypų individualiai statybai ir kiti paskirčiai ribos turi būti paženklintos vietovėje tokia pat tvarka, kaip ir valstybės parduodamų žemės sklypų. O žemės sklypo parengimo tvarka yra nurodyta Valstybinės žemės pardavimo ne žemės ūkio paskirčiai tvarkos (patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. vasario 20 d. nutarimu Nr. 180) 15 punkte. Ji būtų tokia. Panevėžio apskrities viršininko administracijos Panevėžio žemėtvarkos skyrius, gavęs teismo sprendimą atkurti nuosavybės teises natūra į indeksais 3, 4, 5, 6, 7, 8 pažymėtus žemės sklypus, pagal Panevėžio savivaldybės įmonės „Panevėžio planas“ 2001 m. birželio mėn. parengtą planą per 10 dienų pateiktų savivaldybės merui (valdybai) šį planą ir kitus lydinčius dokumentus su lydraščiu, prašydamas parengti žemės sklypų planus, pasiūlyti žemės sklypų specialiąsias žemės naudojimo sąlygas, nustatyti žemės sklypų urbanistinius–architektūrinius apribojimus ir sąlygas, pateikti pasiūlymus dėl žemės servitutų nustatymo. Pagal Tvarkos 17 punktą savivaldybės meras (valdyba), atlikęs 15 punkte nurodytus darbus, per mėnesį nuo žemėtvarkos skyriaus kreipimosi pateikia šiam skyriui patvirtintus žemės sklypų dokumentus. Pagal šiuos dokumentus Panevėžio apskrities viršininko administracija ir atkurtų pareiškėjams nuosavybės teises natūra į indeksais 3, 4, 5, 6, 7, 8 pažymėtus žemės sklypus. J. Narkevičiaus turėto žemės sklypo planą su jame nurodytais galimais gražinti natūra sklypais 2001 m. birželio mėn. parengė Panevėžio savivaldybei pavaldi įmonė „Panevėžio planas“. Taigi principiniai gražintinų natūra žemės sklypų klausimai jau išspręsti savivaldybės lygiu. Atsakovas neturi jokio pagrindo teigti, kad nors nurodyti sklypai ir yra laisvi (ne-užstatyti) ir jiems nėra konkretaus visuomenės poreikio, bet negali būti gražinti tik dėl to, kad jiems nėra parengtų planų. Pagal teisės aktų nustatytą tvarką tik atsakovas ir ne kas kitas turi užsakyti, kad nurodyti detalieji planai būtų parengti. Atsakovo argumentai dėl nurodytų žemės sklypų negražinimo natūra yra nepagrįsti.

2. Žemės sklypo, pažymėto indeksu 1, teritorija, kaip matyti iš byloje esančios medžiagos, irgi yra laisva (neužstatyta). Konstitucinio Teismo pripažintame nekonstituciniu 5 str. 2 d. 1 p. yra sąvoka, kad grąžinamas „laisvas (neužstatytas) žemės sklypo plotas nepaisant parengtų tos vietovės teritorijų planavimo dokumentų“. Konstitucinis Teismas šios sąvokos pagrindu ir priėmė savo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimą, kad laisva (neužstatyta) žemė, kuriai nėra konkretaus visuomenės poreikio, turi būti grąžinama natūra nepaisant bet kokio lygio teritorijų planavimo dokumentų, „nes ne žemės priskyrimas miesto teritorijai (t.y. bendrojo ar detaliojo planavimo dokumentų egzistavimas), ne atitinkamo statinio buvimas ar nebuvimas turi lemti žemės grąžinimą natūra. Tai turi lemti realus ir pagrįstas visuomenės poreikis būtent konkrečiai žemei“. Tame pačiame nutarime Konstitucinis Teismas konstatavo, kad „Visuomenės poreikiai, kuriems pagal Konstitucijos 23 straipsnio 3 dalį paimama nuosavybė, – tai visuomet konkretūs ir aiškiai išreikšti visuomenės poreikiai konkrečiam nuosavybės objektui. Pagal Konstituciją paimti nuosavybę (teisingai atlyginant) galima tik tokiems visuomenės poreikiams, kurie objektyviai negalėtų būti patenkinti, jeigu nebūtų paimtas tam tikras konkretus nuosavybės objektas“. Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimo svarbiausia yra rezoliucinė dalis, t.y. nutarimo I punktas, kuris turi įstatymo galią, o ne konstatuojamosios dalies neišbaigto teksto ištraukos šališkai kryptingas aiškinimas. Atsakovas be jokių argumentų nepagrįstai teigia, kad žemės plote, pažymėtame indeksu 1, suprojektuoti nauji žemės sklypai priskirti valstybės išperkamai žemei individualiai statybai. Įstatymo 12 str. 2 p. nurodyta, kad žemė yra išperkama jau suteikta individualaus gyvenamojo namo statybai. Ginčo žemėje yra tik suprojektuoti žemės sklypai, o ne jau suteikti. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 72 str. neturi būti vykdomi sprendimai, kurie remiasi pripažinto nekonstituciniu teisės akto nuostatomis. Atsakovas nepagrįstai remiasi ne visu nutarimo konstatuojamosios dalies 6 punkto tekstu, bet tik tam tikra iš to punkto paimta dalimi, kad tam tikros dalies privačios laisvos (neužstatytos) žemės išpirkimas, siekiant kuo didesniai skaičiui savininkų atkurti nuosavybės teises į nacionalizuotą žemę perduodant jiems neatlygintinai nuosavybės žemės sklypus, atspindi visuomenės interesą. Pirma, privati žemė yra žemė, kuri jau kam nors priklauso asmeniškai, t.y. nuosavybės teise, ir neturi nieko bendro su žeme, į kurią dar reikia atkurti nuosavybės teises. Antra, visuomenės intereso atspindys ir visuomenės poreikis nėra tas pats dalykas. Atspindys nėra spindesys, o tarptautinis žodis interesas reiškia susidomėjimą kuo nors. Konstitucinio Teismo nutarimo rezoliucinėje dalyje, kaip ir Konstitucijos 23 str., nurodytas visuomenės poreikis, o ne interesas.

3. Parko dalis, į kurią patenka prašomas grąžinti indeksu 2 pažymėtas žemės sklypas, skirta komerciniams objektams statyti. Pagal Žemės įstatymo 32 str.

žemė, kuri skiriama komerciniams objektams statyti, nepriskiriama visuomenės poreikių tenkinimo kategorijai. Todėl ji privalo būti gražinta natūra. Gražinamo žemės sklypo dokumentacijoje bus nurodyta žemės sklypo tikslinė paskirtis, ir pareiškėjai privalės žemę naudoti pagal paskirtį, t.y. konkrečiai komercinei veiklai, reikalingai miestui.

4. Žemė, pažymėta indeksu 9, nors iš dalies ir užstatyta, bet konkretaus visuomenės poreikio šiai žemei nėra. Žemė po komerciniais statiniais pagal Įstatymo 12 str. nenumatoma išpirkti. Tokiai žemei turi būti taikoma Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimo nuostata, kad „ne žemės priskyrimas miesto teritorijai, ne atitinkamo statinio buvimas ar nebuvimas turi lemti žemės gražinimą natūra, – tai turi lemti realus ir pagrįstas visuomenės poreikis būtent konkrečiai žemei“. Pagal Įstatymo 4 str. 11 d. žemė, kuri nuomojama juridiniams asmenims nuosavybės teise turimų pastatų ir statinių eksploatacijai ir kuri pagal šio įstatymo 12 str. nepriskirta valstybės išperkamai žemei, gražinama natūra. Teisės ir pareigos pagal žemės nuomos sutartį pereina žemės savininkui, jeigu šalys nesusitaria kitaip. Dėl šios žemės gražinimo būtinybės nurodoma ir Konstitucijos 47 str. 2 d. numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsnyje. Jame teigiama, kad žemės, į kurią pagal Lietuvos Respublikos įstatymus turi būti atkurtos nuosavybės teisės, kol jos nėra atkurtos, ją valdantis subjektas negali parduoti. Tokią žemę šio įstatymo nustatyti subjektai gali įsigyti tik po to, kai pagal įstatymus bus atkurtos Lietuvos Respublikos piliečio nuosavybės teisės ir žemės nuosavybė bus įstatymo nustatyta tvarka įregistruota pradinių žemės savininkų vardu. Toks įstatymo teiginys rodo, kad valstybė šią žemę savo vardu yra įsiregistravusi neteisėtai. Atsižvelgiant į Žemės nuomos įstatymo pripažinimą netekusiu galios ir naujo Civilinio kodekso įsigaliojimą, tokių žemių, į kurias neatkurtos nuosavybės teisės, negalima ne tik parduoti, bet ir išnuomoti.

5. Pareiškėjas nesutinka su atsakovo atsiliepimo 7 pastraipoje pareikšta nuostata, kad jam nuosavybės teisių į likusią žemę negalima atkurti dėl to, kad nepasirinko nuosavybės atkūrimo būdo. Nuosavybės teisių atkūrimo mechanizmas, kai pilietis neapsisprendžia dėl išpirkimo būdo, yra pateiktas Kompensacijų už valstybės išperkamą nekilnojamąjį turtą (...) įstatymo (1998 m. birželio 16 d. Nr.VIII–792) 8 str. 2 d.

Teismo posėdžio metu pareiškėjo J. Narkevičiaus atstovas R. Liakas dėl termino atkurti nuosavybės teises nustatymo paaiškino, kad paskutiniame 2001 m. rugsėjo 11 d. patikslintame skunde (b.l. 140) pareiškėjų reikalavimas yra įpareigoti atsakovą atkurti nuosavybės teises į 33 291 kv.m žemės sklypus natūra, pareiškėjų pateiktame plane (b.l. 126) pažymėtus indeksais 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ir 9. Paaiškino, kad būtina nurodyti terminą, per kurį tos nuosavybės teisės turi būti

atkurtos. Kaip parodė praktika, nesant nustatyto konkretaus termino, atsakovas gali delsti neterminuotai, o antstoliai, nesant termino, negali priversti vykdyti teismo sprendimą. Šis prašymas neišaina už reikalavimo ribų. Tas minimalus terminas galėtų būti 2 mėnesiai. Per 10 dienų atsakovas pateikia reikalingus dokumentus savivaldybei. Per mėnesį savivaldybė gražina atsakovui patvirtintus žemės sklypų dokumentus. Ir dar per 20 dienų atsakovas išduoda pareiškėjams nuosavybės dokumentus. Taigi susidaro bendras 2 mėnesių terminas.

Pareiškėjo J. Narkevičiaus atstovas R. Liakas dėl žemės sklypo, pažymėto indeksu I, grąžinimo natūra papildomai paaiškino, kad Seimo Teisės departamentu 2001 m. gruodžio 5 d. išvadoje dėl įstatymo projekto Nr. IXP–1222 atkreipiamas dėmesys į tai, kad Konstitucinis Teismas 1994 m. gegužės 27 d. yra konstatavęs, jog vykdant visuotinę nacionalizaciją ir taip likviduojant privatinę nuosavybę buvo ne tik šiurkščiai pažeista 1938 metų Lietuvos Konstitucija, bet ir smurtu, neteisėtai paneigta žmogaus prigimtinė teisė į privatinę nuosavybę. Tokių okupacinės valdžios savivalės aktų pagrindu negalėjo atsirasti ir neatsirado teisėta valstybinė nuosavybė, nes ne teisės pagrindu negali atsirasti teisė. Todėl ir tokiu būdu iš žmonių atimtas turtas laikytinas tik faktiškai valstybės valdomu turtu. Vertinant piliečio, kuris siekia atstatyti neteisėtai nutrauktas nuosavybės teises, statusą, esminę reikšmę turi tai, nuo kada jis įgyja teisę konkretų turtą valdyti, juo naudotis ir disponuoti. Iki turto grąžinimo ar atitinkamos kompensacijos išmokėjimo buvusio savininko subjektinės teisės į konkretų turtą dar nėra atkurtos. Įstatymas, kol nėra pritaikytas konkrečiam subjektui dėl konkretaus turto grąžinimo, pats savaime subjektyvių teisių nesukuria. Esant tokiai situacijai, valstybės įgaliotos institucijos sprendimas grąžinti turtą natūra ar kompensuoti jį turi tokią juridinę reikšmę, kad tik nuo to momento buvęs savininkas įgyja savininko teises į tokį turtą. Todėl pareiškėjo atstovas daro išvadą, kad žemė, kuri buvo neteisėtai nacionalizuota ir į kurią nėra atkurtos nuosavybės teisės pareiškėjams, nuosavybės teise nepriklauso valstybei. Tokia žemė yra tik faktiškai valstybės valdomas turtas. Iš šios išvados matyti, kad valstybė negali disponuoti pareiškėjų žeme. Tik disponavimas suteikia teisę žemę parduoti, kitaip perleisti, taip pat išnuomoti, įkeisti arba kitokiu būdu keiti žemės teisinę būklę. Tai yra įtvirtinta Valstybės ir savivaldybių turto valdymo naudojimo ir disponavimo juo įstatyme. Kad pareiškėjų žemė nepriklauso valstybei nuosavybės teise, t.y. ją tik valdo neturėdama disponavimo teisės matyti iš Žemės įstatymo 21 str. 1 d. nuostatos, kur parašyta, kad Lietuvos valstybei priklauso valstybei dovanota ir valstybės paveldėta žemė, kita žemė, įstatymų nustatyta tvarka paimta, išpirkta ar kitokiu būdu įgyta valstybės nuosavybėn. Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarime valstybės valdoma laisva (neužstatyta) žemė, į kurią turi būti atkurtos piliečių nuosavybės teisės, jau vadinama privačia žeme. Tai tikriausiai jau atsižvelgta, kad pagal Konstitucijos

47 str. yra tik valstybinė ir privati žemės nuosavybė. Konstitucinis Teismas 2001 m. balandžio 2 d. nutarime konstatavo, kad „ne žemės priskyrimas miesto teritorijai, ne atitinkamo statinio buvimas turi lemti žemės gražinimą ar negražinimą natūra, – jį turi lemti realus ir pagrįstas visuomenės poreikis būtent tai konkrečiai žemei.“ Tame pačiame nutarime Konstitucinis Teismas konstatavo, kad „Visuomenės poreikiai, kuriems pagal Konstitucijos 23 straipsnio 3 dalį paimama nuosavybė, – tai visuomet konkretūs ir aiškiai išreikšti visuomenės poreikiai konkrečiam nuosavybės objektui. Pagal Konstituciją paimti nuosavybę (teisingai atlyginant) galima tik tokiems visuomenės poreikiams, kurie objektyviai negalėtų būti patenkinti, jeigu nebūtų paimtas tam tikras konkretus nuosavybės objektas“. Minėtame nutarime Konstitucinis Teismas taip pat nurodė, kad „Pagal Konstituciją nuosavybės paėmimas visuomenės poreikiams – tai kiekvienu atveju individualus įstatymų nustatyta tvarka priimamas sprendimas dėl privačia nuosavybės teise priklausančio turto paėmimo.“ Žemės paėmimo visuomenės poreikiams pagrindų išsamus sąrašas yra įtvirtintas Žemės įstatymo 32 str., pagal kurį žemė iš privačios žemės savininkų gali būti paimama tik išimties atvejais Vyriausybės arba apskrities viršininko sprendimu. Tame pačiame Žemės įstatymo straipsnyje nustatoma ir šio sprendimo apskundimo tvarka. Žemės įstatymas yra pagrindinis teisės aktas, reguliuojantis žemės, taip pat ir jos paėmimo visuomenės poreikiams, teisinius santykius. Taigi ginčo žemė natūra galėjo būti negražinta tik priimant individualų sprendimą dėl jos paėmimo, esant visuomenės poreikiui ją paimti. Be to, jeigu Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarime įtvirtinta, kad norint paimti ir išpirkti iš savininkų žemę reikalinga, jog jai būtų konkretus visuomenės poreikis, tai priimant sprendimą byloje būtina taikyti ir Vyriausybės 2000 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 65 patvirtintos Prašymų paimti žemę visuomenės poreikiams (...) tvarkos 3, 5 ir 6 punktų nuostatas. Žemė, į kurią piliečiai yra padavę prašymus atkurti nuosavybės teises (...) gražinant žemę natūra, visuomenės poreikiams paimama tik atkūrus į ją piliečių nuosavybės teises ir įregistravus Nekilnojamojo turto registre (3 p.). Be to, ginčo žemė, pažymėta indeksu I, pagal Žemės įstatymo 32 str. nepatenka į visuomenės poreikiams paimamos žemės sąrašą. Todėl ši ginčo žemė turi būti pareiškėjams gražinta natūra. Remiantis Konstitucinio Teismo nutarimo I punktu ir Konstitucinio Teismo įstatymo 72 straipsniu, neturi būti vykdomi sprendimai, paremti pripažintu nekonstituciniu teisės aktu. Sklypas, pažymėtas indeksu I, privalo būti gražintas natūra nepaisant tos teritorijos detaliojo plano. Pareiškėjo atstovas nurodo, kad suprasdami, jog šis detalusis planas yra reikšmingas miestui, sutiktų, kad šioje indeksu I pažymėtoje ginčo žemėje išplanuoti sklypai (b.l. 100) 1A–1300 kv.m, 2B–1300 kv.m, 3B–1300 kv.m, 4A–1300 kv.m, 17B–2000 kv.m, 5B–1620 kv.m, 6B–2000 kv.m, 16B–2000 kv.m ir 7B–2000 kv.m nebūtų naikinami ir netaptų juoda skylė šioje teritorijoje. Nurodo, kad sutiktų, jog ši ginčo žemė būtų gražinta natūra jau suplanuotais žemės sklypais nekeičiant jų

paskirties. Tačiau vietoje dviejų sklypų 16B ir 7B, ne visai patenkančių į ginčo žemę, būtų gražintas tik 7B žemės sklypas. Tai numatyta Žemės reformos projektų rengimo tvarkos 14 punkte, kur nurodyta, kad projektuojant racionalias žemėnaudas, gražinamo natūra žemės sklypo ribos gali nesutapti su buvusios žemėnaudos ribomis, bet ne daugiau kaip 40 proc. turėtosios žemės valdos. Šiuo atveju sklype, pažymėtame indeksu 1, susidarytų gražinamos natūra 12 820 kv.m žemės plotas. Taigi sklypai suformuoti ir reikia tik įpareigoti atsakovą juos gražinti natūra pareiškėjams.

Pareiškėjo J. Narkevičiaus atstovas R. Liakas dėl žemės sklypo, pažymėto indeksu 2, gražinimo natūra papildomai paaiškino, kad pagal Žemės įstatymo 32 str. komerciniai žemės sklypai nepriskirtini žemės sklypų kategorijai, kuriuos net ir išimties tvarka būtų galima paimti visuomenės poreikiams. O šiame ginčo sklypo plane (b.l. 126) pagal Kniaudiškių parko detalųjį planą (b.l. 155) suformuota 2K komercinė ūkinė teritorija, užimanti 5596 kv.m ploto žemės. Į prašomą gražinti žemės sklypą patenka apie 80 proc. minėtos komercinės teritorijos. Todėl remiantis anksčiau išdėstytais motyvais, Kniaudiškių parko detaliajame plane Nr. 2K pažymėtą komercinę ūkinę teritoriją būtina gražinti natūra nekeičiant jos paskirties ir panaudojimo sąlygų. Sklypas suformuotas, reikia tik įpareigoti atsakovą jį gražinti natūra. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 1999 m. rugsėjo 6 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K–3–384/1999 nurodė, kad „Valstybė, įsipareigodama atkurti pažeistą nuosavybės teisę į nekilnojamąjį turtą, kaip faktinis to turto valdytojas prisiėmė ir prievolę neperleisti to turto kitiems asmenims tol, kol galutinai nebus išspręstas šio turto gražinimo klausimas.“

Pareiškėjo J. Narkevičiaus atstovas R. Liakas dėl žemės sklypų, pažymėtų indeksais 3, 4, 5, 6, 7 ir 8, gražinimo natūra papildomai paaiškino, kad pagal byloje surinktą medžiagą nėra jokių įrodymų, kad šie sklypai būtų nelaisvi, užstatyti ir kad jie turėtų konkretų ir pagrįstą visuomenės poreikį. Pirmosios instancijos teismo sprendime šitie faktai nėra paneigti. Pagal teismo sprendimą jie yra negražinami todėl, kad nėra suprojektuoti. Atsakovas šį faktą savo atsiliepime į apeliacinį skundą nurodo kaip vienintelę sklypų 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 negražinimo priežastį. Bet šis atsakovo teiginys nėra pagrįstas jokiais teisės aktais. Ne kas kitas, o tik atsakovas yra šių ginčo žemės sklypų suformavimo savivaldybei užsakovas. Savivaldybė, planuodama minėtus sklypus įstatymų nustatyta tvarka, nustatys specialiąsias žemės naudojimo sąlygas, įvertindama esančias, jeigu jos yra, komunikacijas, nustatys urbanistinius architektūrinius apribojimus ir pasiūlys servitutus. Todėl teismo sprendimas dėl šių sklypų negražinimo natūra, pareiškėjo atstovo nuomone, taip pat nėra teisiškai pagrįstas.

Pareiškėjo J. Narkevičiaus atstovas R. Liakas dėl žemės sklypo, pažymėto indeksu 9, gražinimo natūra papildomai paaiškino, kad ši žemė pagal Žemės

nuomos sutartį su AB „Panevėžio autoservisas“ (b.l. 101) yra išnuomota transporto, ryšių ir jų objektams statyti. Šios paskirties žemės sklypai taip pat nepatenka pagal Žemės įstatymo 32 str. į visuomenės poreikiams paimtinios žemės sklypų sąrašus. Tai gali būti prilyginta komercinei žemei. Konstitucinio Teismo 1998 m. spalio 27 d. nutarimo 1 punkte pripažinta, kad įstatymo 4 str. 11 d. neprieštarauja Konstitucijai. Konstitucinis Teismas šiame nutarime nurodo, kad grąžinant tokią žemę natūra įstatyme užtikrinama, kad ūkinės–komercinės paskirties pastatų savininkai turės galimybę naudotis pastatams aptarnauti reikalinga teritorija. Teisės ir pareigos pagal žemės nuomos sutartį iš faktinio ginčo žemės valdytojo – valstybės, t.y. atsakovo, pereis savininkui, t.y. pareiškėjams. Nors nuo 2001 m. liepos 1 d. nustojo galios Žemės nuomos įstatymas, kurio 20 str. buvo įtvirtinta, kad tais atvejais, kada žemę reikia grąžinti savininkui, žemės nuomos sutartis gali būti nutraukta prieš terminą. Bet kada buvo sudaroma ginčo žemės nuomos sutartis ir kada buvo paduotas skundas, minėtas Žemės įstatymas galiojo ir juo galima remtis. Be to, pagal Žemės įstatymo 21 str. 2 d. ir dabar yra įtvirtinta, kad „Žemę, grąžintina pagal įstatymus, reglamentuojančius piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą, iki jos sugrąžinimo privačion nuosavybėn valstybė gali išnuomoti Žemės nuomos įstatymo nustatyta tvarka, todėl žemės sklypą, pažymėtą indeksu 9, galima grąžinti pareiškėjams natūra.

Pareiškėjų J. Narkevičiaus ir R.J. Narkevičiaus atstovė advokatė D. Puzirauskienė teismo posėdžio metu papildomai paaiškino, kad nėra kliūčių įpareigoti atsakovą grąžinti pareiškėjams žemę. Dėl teritorijų 1 ir 2 yra detalieji planai ir todėl nėra kliūčių pareiškėjų prašymui išspręsti. Visuomenės poreikio sklypams nėra, nes yra tam tikrų teritorijų mieste, kurios nėra suprojektuotos. Iš detaliojo plano akivaizdu, kad plotai 1A ir 4A nėra skirti visuomenės poreikiams tenkinti, t.y. jie skirti komercinei paskirčiai, todėl teismo padarytos išvados neatitinka faktinių aplinkybių. Detaliojo plano įrašai dėl sklypo 1 yra pareiškėjams naudingi, nes netrukdo grąžinti šio sklypo pareiškėjams natūra. Apskritis valdymo įstatyme numatyti apskritis viršininko uždaviniai, taip pat ir teritorijų planavimo srityje, todėl, teismui priėmus palankų pareiškėjams sprendimą, apskritis sutvarkytų klausimą dėl detaliųjų planų parengimo. Teritorijų planavimo įstatymo kontekste toks teismo sprendimas būtų teisėtas. Nuosavybės atkūrimo klausimas turi būti sprendžiamas neatsižvelgiant į tai, ar yra parengti vieni ar kiti planai, – tokia išvada padaryta Aukščiausiojo Teismo nutartyje.

Pareiškėjų J. Narkevičiaus ir R.J. Narkevičiaus atstovė advokatė D. Puzirauskienė ir pareiškėjo J. Narkevičiaus atstovas R. Liakas, taip pat posėdyje dalyvavę pareiškėjai prašė apeliacinį skundą tenkinti, įpareigojant atsakovą per du mėnesius atlikti jų apeliaciniame skunde prašomus veiksmus.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Pareiškėjų J. Narkevičiaus ir R.J. Narkevičiaus apeliacinis skundas tenkinamas iš dalies. Panevėžio apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 2 d. sprendimo dalis, kuria atmetas pareiškėjų prašymas įpareigoti Panevėžio apskrities viršininko administraciją atkurti nuosavybės (natūra) teises į žemės sklypus, plane (b.l. 142) pažymėtus 1, 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 numeriais, panaikinama ir byla perduodama pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo, kadangi pirmosios instancijos teismas nesurinko daug įrodymų, kurie būtini bylos aplinkybėms išaiškinti, kad būtų galima teisingai taikyti ginčo santykį reglamentuojančias materialinės teisės normas ir priimti teisingą sprendimą (ABTĮ 141 str. 1 d. 2 p.).

Nors, nagrinėdamas bylą, pirmosios instancijos teismas atsižvelgė į Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimą, kuriuo pripažinta, kad Įstatymo 5 str. 2 d. tik ta apimtimi, kuria numatyta, kad laisva (neužstatyta) žemė negražinama natūra, jei pilietis neturi gyvenamojo namo ar kito pastato prie nuosavybės teise turėtos žemės, nors šiai laisvai (neužstatytai) žemei nėra konkretaus visuomenės poreikio, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 str. 3 d., tačiau nesurinko pakankamai konkretaus visuomenės poreikio buvimo įrodymų žemės sklypams, plane (b.l. 142) pažymėtiems 1, 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 numeriais.

Dėl Vyriausybės 2000 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 65 patvirtintos Prašymų paimti žemę visuomenės poreikiams pateikimo bei nagrinėjimo ir su žemės paėmimu susijusių nuostolių atlyginimo tvarkos 3 punkto nuostatų taikymo

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 65 patvirtintos Prašymų paimti žemę visuomenės poreikiams pateikimo bei nagrinėjimo ir su žemės paėmimu susijusių nuostolių atlyginimo tvarkos (toliau – Tvarka) 1 punkte nustatyta, kad ši tvarka reglamentuoja prašymų paimti žemę visuomenės poreikiams pateikimą ir nagrinėjimą, žemės savininkų ir kitų žemės naudotojų, numatytų Lietuvos Respublikos žemės įstatyme, nuostolių, susijusių su žemės paėmimu, dydžio nustatymą ir atlyginimą. Tvarkos 3 punkte nustatyta, kad „žemė, į kurią piliečiai yra padavę prašymus atkurti nuosavybės teises pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą (Žin., 1997, Nr. 65–1558) grąžinant žemę natūra, visuomenės poreikiams paaimama tik atkūrus į ją piliečių nuosavybės teises ir įregistravus Nekilnojamojo turto registre“.

Asmenys, pretenduojantys į nuosavybės teisių atkūrimą pagal Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą, nėra žemės savininkai. Minėtas įstatymas numato ribotą restituciją,

t.y. nustato specialią atkūrimo tvarką, subjektus, turinčius teisę atkurti nuosavybės teises, – objektus (išlikusius nekilnojamuosius daiktus), į kuriuos gali būti atkurtos nuosavybės teisės grąžinant natūra ar kompensuojant (kuriuos išperka valstybė). Teisės aktų, reglamentuojančių nuosavybės teisių atkūrimą ir turto paėmimą visuomenės poreikiams, analizė, taip pat Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimų analizė rodo, kad išlikusių nekilnojamųjų daiktų išpirkimui nuosavybės teisių atkūrimo procese turėtų būti taikomi bendrieji turto paėmimo visuomenės poreikiams principai, t.y. išlikusių nekilnojamųjų daiktų negrąžinimas buvusiam savininkui ar teisėtiems jo turto paveldėtojams yra tų daiktų paėmimas visuomenės poreikiams. Tačiau šiuo atveju paėmimo (negrąžinimo) pagrindai ir tvarka nustatyta specialiuose nuosavybės teisių atkūrimą reglamentuojančiuose teisės aktuose, todėl išlikusių nekilnojamųjų daiktų išpirkimui nuosavybės teisių atkūrimo procese negali būti taikomos turto paėmimą visuomenės poreikiams reglamentuojančių teisės aktų normos, jeigu tokio taikymo galimybės nenumato nuosavybės teisių atkūrimą reglamentuojantys teisės aktai.

Įvertinus tai, kas anksčiau išdėstyta, darytina išvada, kad pagal Tvarkos 3 punktą numatytas reikalavimas priimti sprendimą dėl žemės paėmimo visuomenės poreikiams tik atkūrus į tą žemę nuosavybės teises ir įregistravus ją Nekilnojamojo turto registre, turi būti taikomas tik tais atvejais, kai Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusių nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas numato žemės grąžinimą natūra, t.y. kai pagal šį įstatymą nėra pagrindo valstybei išpirkti žemės. Todėl neteisingas pareiškėjų teiginys, kad jų pageidaujami natūra susigrąžinti žemės sklypai turi būti grąžinti natūra ir tik po to sprendžiamas tų sklypų paėmimo visuomenės poreikiams klausimas.

Dėl žemės sklypo, plane (b.l. 142) pažymėto 9 numeriu

Pirmosios instancijos teismas teisingai nusprendė dėl žemės sklypo, plane (b.l. 142) pažymėto 9 numeriu, nurodydamas, kad automobilių saugojimo aikštelė atitinka statinio sąvoką, todėl šis sklypas laikytinas užstatytu ir priskirtinas prie valstybės išperkamos žemės, o pareiškėjų reikalavimas įpareigoti atsakovą grąžinti minėtą sklypą natūra nepagrįstas.

Apeliaciniame skunde, automobilių stovėjimo aikštelę prilygindami inžineriniams tinklams, apeliantai daro neteisingą išvadą, kad pagal Statybos įstatymo kontekstą joks žemės sklypas miesto teritorijoje negalėtų būti grąžinamas pagal Piliečių nuosavybės teisių į išlikusių nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymą. Pažymėtina, kad žemės sklypas gali būti laikomas užstatytu, jeigu jame yra statinio sąvoką atitinkantis nekilnojamas daiktas, kurio eksploatacijai žemės sklypas ir yra naudojamas. Jeigu inžineriniai tinklai per žemės sklypą yra nutiesti kituose sklypuose esantiems objektams ar objektams, kurie bus statomi tame sklype,

aptarnauti, dažniausiai tokį žemės sklypą galima naudoti pagal paskirtį (nustačius atitinkamus nuosavybės teisės suvaržymus ar servitutus), todėl sklypas negali būti laikomas užstatytu ir negražinamas (neatkuriama nuosavybės teisė) buvusiems savininkams ar teisėtiniams jų turto paveldėtojams šiuo pagrindu.

Taip pat apeliančių atstovas, pasisakydamas dėl 9 numeriu pažymėto sklypo, neteisingai remiasi Žemės įstatymo 32 str. (nurodo, kad šis sklypas nepatenka į visuomenės poreikiams paimtiną žemės sklypų sąrašus) ir nurodo, kad tai gali būti prilyginta komercinei žemei, o Konstitucinio Teismo 1998 m. spalio 27 d. nutarimo 1 punkte pripažinta, kad įstatymo 4 str. 11 d. neprieštaruja Konstitucijai, kad gražinant tokią žemę natūra įstatyme užtikrinama, jog ūkinės–komercinės paskirties pastatų savininkai turės galimybę naudotis pastatams aptarnauti reikalinga teritorija, teisės ir pareigos pagal žemės nuomos sutartį iš faktinio ginčo žemės valdytojo – valstybės, t.y. atsakovo, pereis savininkui, t.y. pareiškėjams, kad pagal Žemės įstatymo 21 str. 2 d. ir dabar yra įtvirtinta, jog žemė, gražintina pagal įstatymus reglamentuojančius piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą, iki jos sugražinimo privačion nuosavybėn valstybė gali išnuomoti Žemės nuomos įstatymo nustatyta tvarka. Dėl Žemės įstatymo 32 str. nuostatų pažymėtina, kad, kaip jau minėta anksčiau, sprendžiant išlikusio nekilnojamojo daikto, į kurį asmenys pretenduoja atkurti nuosavybės teises, išpirkimo klausimą, negali būti tiesiogiai taikomi teisės aktų, nustatančių žemės paėmimą visuomenės poreikiams, reikalavimai. O Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 4 str. reglamentuoja nuosavybės teisių į kaimo vietovėje esančią žemę atkūrimo sąlygas ir tvarką, todėl jo nuostatos negali būti tiesiogiai taikomos atkuriant nuosavybės teises į miesto žemę, kaip yra nagrinėjamoju atveju.

Dėl žemės sklypo, plane (b.l. 142) pažymėto 2 numeriu

Pirmosios instancijos teismas padarė teisingą išvadą, nurodydamas, kad indeksu Nr. 2 pažymėta žemės dalis įeina į Kniaudiškių parko teritoriją, kuriai, nors ir laisvai (neužstatytai), yra realus ir pagrįstas visuomenės poreikis, todėl ji taip pat pareiškėjams negali būti gražinta natūra. Tai matyti iš Panevėžio miesto tarybos 1999 m. rugsėjo 30 d. sprendimu Nr. 25–13 (b.l. 153) patvirtinto detaliojo plano, o parko žemė yra rekreacinės paskirties, skirta tenkinti visos miesto bendruomenės interesus. Tai, kad, kaip nurodo pareiškėjai, jų pretenduojamos susigrąžinti natūra žemės dalies, esančios sklype, pažymėtame 2 numeriu, apie 80 proc. pakliūtų į Kniaudiškių parke numatytą komercinę teritoriją (b.l. 155), nepaneigia šios teritorijos panaudojimo visuomenės poreikiams, kadangi, kaip matyti iš Kniaudiškių parko Panevėžyje detaliojo plano (b.l. 155), komercinė teritorija su automobilių parkavimo vietomis yra suplanuota kaip sudėtinė parko dalis.

Dėl žemės sklypo, plane (b.l. 142) pažymėto 1 numeriu

Pirmosios instancijos teismas teisingai nustatė, kad žemės sklype, kuris plane (b.l. 142) pažymėtas 1 numeriu, suprojektuoti nauji žemės sklypai individualiai statybai, numatyti perduoti neatlygintinai eilės tvarka piliečiams, kuriems nėra galimybės grąžinti natūra jų turėtos žemės mieste (b.l. 100), kad minėtos teritorijos detalusis planas patvirtintas 2000 m. gegužės 9 d. Panevėžio miesto valdybos sprendimu Nr. 168v (b.l. 99). Tačiau teismas nesurinko pakankamai įrodymų, kad būtų galima padaryti išvadą, kurią padarė, t.y. kad naujų žemės sklypų suprojektavimas (patvirtinus detalųjį planą) individualiai statybai piliečiams, kuriems nėra galimybės grąžinti natūra jų turėtos žemės mieste, atitinka visuomenės poreikį ir tai yra pagrindas negrąžinti šios žemės natūra. Galima sutikti su sprendime nurodytu motyvu, kad žemės išpirkimas, siekiant kuo didesniai skaičiui savininkų atkurti nuosavybės teises į nacionalizuotą žemę perduodant jiems neatlygintinai nuosavybės žemės sklypus, išreiškia visuomenės interesą, tačiau šiam tikslui laisva (neužstatyta) žemė gali būti valstybės išperkama, t.y. negrąžinama natūra ją pretenduojantiems susigrąžinti asmenims tik tuo atveju, jeigu individualiai statybai skirtų naujų žemės sklypų, numatytų perduoti neatlygintinai eilės tvarka piliečiams, kuriems nėra galimybės grąžinti natūra jų turėtos žemės mieste, nėra galimybės suprojektuoti kituose laisvuose žemės sklypuose, kurių nepretenduoja natūra susigrąžinti asmenys, turintys teisę į nuosavybės teisių atkūrimą. Todėl pirmosios instancijos teismas, tik surinkęs įrodymus, kad tokių (laisvų) sklypų nėra, galėtų daryti išvadą, kad žemės sklypas, plane (b.l. 142) pažymėtas 1 numeriu, valstybės išperkamas. Anksčiau minėti įrodymai galėtų būti bendrojo miesto plano pagrindu atlikti apskaičiavimai, iš kurių būtų matyti, kiek yra laisvos žemės, kurioje individualiai statybai būtų galima suprojektuoti naujus žemės sklypus, numatytus perduoti neatlygintinai eilės tvarka piliečiams, kuriems nėra galimybės grąžinti natūra jų turėtos žemės mieste. Tik įvertinus šiuos duomenis ir Panevėžio apskrities viršininko sprendimu patvirtintą asmenų, kuriems už mieste turėtą, bet valstybės išperkama žemę turi būti suteikti nauji žemės sklypai individualių namų statybai, sąrašą (todėl tai taip pat turi būti išreikalauta pateikti į bylą), būtų galima daryti pagrįstą išvadą, ar yra pagrindas išpirkti žemės sklypą, plane (b.l. 142) pažymėtą 1 numeriu, kaip reikalingą visuomenės poreikiams tenkinti.

Dėl žemės sklypų, plane (b.l. 142) pažymėtų 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 numeriais

Pirmosios instancijos teismas teisingai nustatė, kad sklypų, plane (b.l. 142) pažymėtų 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 numeriais, detaliųjų planų nėra. Sprendime teisingai nurodyta ir tai, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1274 patvirtintos Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106 punktas

numato, jog apskrities viršininkas sprendimą atkurti nuosavybės teises į žemę, esančią miestuose, priima pagal detalų teritorijos (kvartalo) planą. Tačiau pažymėtina, kad tai, jog nepatvirtintas detalusis planas sklypų, kuriuos asmenys pageidauja susigrąžinti natūra, negali būti pagrindas apskrities viršininkui nesiimti veiksmų dėl nuosavybės teisių atkūrimo. Kadangi iki tol, kol buvo priimtas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas, kuriuo buvo pripažinta, kad Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 str. 2 d. ta apimtimi, kuria numatyta, kad laisva (neužstatyta) žemė negražinama natūra, jei pilietis neturi gyvenamojo namo ar kito pastato prie nuosavybės teise turėtos žemės, nors šiai laisvai (neužstatytai) žemei nėra konkretaus visuomenės poreikio, prieštarauja Konstitucijos 23 str. 3 d., nebuvo galimybės susigrąžinti natūra mieste turėtą žemės sklypą, jei prie tos žemės sklypo asmuo neturi gyvenamojo namo ar kito pastato, todėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1274 patvirtinta Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarka nereglamentuoja apskrities viršininko veiksmų, kai pilietis pageidauja susigrąžinti natūra mieste turėtą žemės sklypą, nors prie tos žemės sklypo jis neturi gyvenamojo namo ar kito pastato.

Atsižvelgiant į tai, kas anksčiau išdėstyta, t.y. kad apskrities viršininkas privalo priimti sprendimus dėl nuosavybės teisių atkūrimo, o atkurti nuosavybės teises gražinant natūra mieste esančią žemę įmanoma tik esant detaliam planui, darytina išvada, kad, esant pagrindui atkurti nuosavybės teises ir prašymui gražinti natūra miesto žemę, kuriai nėra parengtas detalusis planas, apskrities viršininkas privalo kreiptis į miesto savivaldos instituciją ir informuoti ją, kad, rengiant detalų planą, būtų projektuojamas pageidaujamas susigrąžinti žemės sklypas. Pagal nuosavybės teisių atkūrimą reglamentuojančių teisės aktų ir minėto Konstitucinio Teismo nutarimo nuostatas apskrities viršininkas turėtų pagrindą atsisakyti atlikti anksčiau nurodytus veiksmus, o detalajame plane neturėtų būti projektuojamas žemės sklypas gražinti natūra tik tuo atveju, jeigu pageidaujamas susigrąžinti natūra žemės sklypas yra užstatytas arba jam yra konkretus visuomenės poreikis.

Kol nėra parengtas detalusis planas, apie konkretų visuomenės poreikį žemės sklypui turėtų būti sprendžiama pagal bendrąjį miesto planą. Todėl teismas turėtų išreikalauti miesto bendrojo plano dalį, kurioje yra pageidaujami susigrąžinti natūra žemės sklypai, pareikalauti iš Panevėžio miesto savivaldos institucijų kitų įrodymų apie konkretaus visuomenės poreikio buvimą žemės sklypams, plane (b.l. 142) pažymėtiems 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 numeriais.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 4 p., teismas

n u t a r i a :

Panevėžio apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 2 d. sprendimo dalį, kuria atmestas pareiškėjų prašymas įpareigoti Panevėžio apskrities viršininko administraciją atkurti nuosavybės (natūra) teises į žemės sklypus, plane (b.l. 142) pažymėtus 1, 3, 4, 5, 6, 7 ir 8 numeriais, panaikinti ir perduoti bylą pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Nutartis kasacine tvarka neskundžiama.

1.3.4.2. Dėl įgaliotų institucijų vengimo ar vilkinimo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus iki sprendimo dėl nuosavybės teisių į žemę atkūrimo priėmimo apskundimo tvarkos

Pagal Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio 1 dalį išankstinė ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka iki priimant sprendimą dėl nuosavybės teisių į žemę atkūrimo taikoma ginčams, kurie kyla dėl institucijų (pareigūnų) jau atliktų konkrečių veiksmų (priimtų sprendimų), susijusių su nuosavybės teisių į žemę atkūrimu, suformuojant žemėnaudą, parengiant dokumentus žemės privatizavimui ir nuomai, kai pareiškėjas su šiais sprendimais nesutinka.

Tais atvejais, kai valstybės ar savivaldybės institucija (pareigūnas) iki sprendimo dėl nuosavybės teisių atkūrimo priėmimo procese vengia atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus arba vilkina atlikti tokius veiksmus (nerengia teritorijos detaliojo plano, gražintino žemės sklypo plano ir panašiai), toks neveikimas skundžiamas tiesiogiai teismui, netaikant išankstinio ginčo nagrinėjimo ne teisme stadijos, vadovaujantis Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnio 1 dalies 1 ir 2 punktų nuostatomis.

Administracinė byla Nr. AS⁴–172/2002

NUTARTIS

2002 m. kovo 21 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: N. Piškinaitės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), R. Piličiausko ir A. Taminsko,

apeliacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo pareiškėjos Z. Kaluginos atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. kovo 6 d. nutarties ir

n u s t a t ė :

Pareiškėja Z. Kalugina kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydama įpareigoti:

1) Vilniaus miesto savivaldybę parengti per 3 mėnesius nuo teismo sprendimo įsiteisėjimo dienos teritorijos detalų planą, suformuoti 1439 kv.m ploto žemės sklypą Vilniuje, Kedrų g. 12, nustatant jo naudojimo sąlygas ir apribojimus;

2) Vilniaus apskrities viršininko administraciją atkurti nuosavybės teises į 1439 kv.m ploto žemės sklypą Vilniuje, Kedrų g. 12, valdytą J. Klimo asmeninės nuosavybės teise.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2002 m. kovo 6 d. nutartimi pareiškėjos skundą paliko nenagrinėtą, konstatuodamas, kad pareiškėja nepasinaudojo ikiteisimine ginčo sprendimo tvarka ir nesikreipė su skundu į Nacionalinę žemės tarybą. Tokią išvadą pirmosios instancijos teismas grindžia Žemės reformos įstatymo 18 str. 2 d. ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugsėjo 29 d. nutarimo Nr. 1057 „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos ir sąlygų“ 122 p., kuriuose, teismo nuomone, nurodoma, kad ginčus dėl įgaliotų institucijų sprendimų, veiksmų, neveikimo, susijusių su nuosavybės teisių atkūrimu, nagrinėja apskričių viršininkai, jų apsvarstytus prašymus ir skundus peržiūri Vyriausybės įgaliota institucija (Nacionalinė žemės taryba). Pastarosios sprendimai gali būti skundžiami teismui.

Atskiruojų skundu pareiškėja prašo teismo nutartį panaikinti ir bylą perduoti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš esmės. Pareiškėjos nuomone, teismas netinkamai aiškino Žemės reformos įstatymo 18 str. 2 d. nuostatą ir netinkamai traktavo jos (pareiškėjos) skundo esmę. Teismui skundžiamas valstybės pareigūnų neveikimas, o teisės normos, kuriomis vadovavosi teismas, tokio pobūdžio skundams nenumato išankstinės ginčo sprendimo tvarkos.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Atskirasis skundas tenkintinas.

Pirmosios instancijos teismas netinkamai taikė ir aiškino procesinės teisės normas, palikdamas skundą nenagrinėtą, priėmė neteisėtą procesinį sprendimą. Nutartis naikinama, o byla perduodama pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš esmės (ABTĮ 142 str. 1 d., 148 str.).

Administracinių bylų teisenos įstatymo 103 str. 1 d. 1 p. nustato vieną iš pagrindų, kuriam esant, teismas skundą palieka nenagrinėtą. Tai – kreipimasis į teismą nesilaikant tos kategorijos byloms nustatytos išankstinio bylos nagrinėjimo ne per teismą tvarkos ir dar galima pasinaudoti ta tvarka.

Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas nustato sprendimų dėl nuosavybės teisių atkūrimo apskundimo tvarką ir terminus ir nereglamentuoja ginčų, iškilusių iki sprendimo priėmimo procese nagrinėjimo tvarkos (17–19 str.). Vyriausybės 1997 m. rugšėjo 29 d. nutarimu Nr. 1057 „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos ir sąlygų“ patvirtintos Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos (toliau – Tvarkos) 122 punktą, nustatydamas, kad skundams, susijusiems su nuosavybės teisių į žemę, mišką, vandens telkinius atkūrimu, iki apskrities viršininco sprendimo dėl nuosavybės teisių atkūrimo priėmimo taikoma išankstinė ginčo sprendimo ne teisme nagrinėjimo tvarka, kartu nurodo, kad tokie ginčai nagrinėjami Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo 18 straipsnyje nustatyta tvarka. Pagal savo turinį minėtos normos dispozicija – blanketinė, nekonkretizuojanti tokia tvarka nagrinėjamų ginčų, o siunčianti į kitą norminį aktą – Žemės reformos įstatymą. Šio įstatymo 18 str. nustato, kad apskričių viršinincai ir Vyriausybės įgaliota institucija nagrinėja skundus dėl žemės reformos metu suformuotų žemėnaudų tinkamumo, žemės privatizavimui ir nuomai parengtų dokumentų bei įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų neatitikimo. Aiškinant šią normą, darytina išvada, kad įstatymo leidejas konkrečiai apibrėžė ikiteismine ginčo sprendimo tvarka nagrinėjamų ginčų ratą. Pagal šią nuostatą tokia tvarka gali būti skundžiamas jau atliktas konkretus pareigūnų (institucijų) veiksmas, suformuojant žemėnaudas ir parengiant dokumentus žemės privatizavimui ir nuomai. Kitokių ginčų nagrinėjimo ikiteismine ginčo sprendimo tvarka įstatymas nenustato. Žemės reformos įstatymo 18 str. norma priskirtina viešajai teisei ir plečiamai neaiškinama. Pirmosios instancijos teismas netinkamai aiškino teisės normas ir nepagrįstai išplėtė nagrinėjamų ikiteismine ginčo sprendimo tvarka skundų ratą.

Kadangi Piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymas, Žemės reformos įstatymas ir poįstatyminis aktas – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997 m. rugšėjo 29 d. nutarimas Nr. 1057 „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos ir sąlygų“ nereglamentuoja skundų dėl valstybės institucijų ar jų pareigūnų neveikimo, atkuriant nuosavybės teises į išlikusį nekilnojamąjį turtą, tvarkos ir sąlygų, todėl taikytinas šiems teisės aktams specialus – Administracinių bylų teisenos įstatymas, kurio 15 str. 1 d. 1 ir 2 p. suteikia pareiškėjui teisę skusti valstybinio ar savivaldybių administravimo subjektų atsisakymą atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus ar vilkinimą atlikti tokius veiksmus tiesiogiai teismui (ABTĮ 4 str. 4 d., 22 str. 3 d.).

Teisėjų kolegija daro išvadą, kad pagal Žemės reformos įstatymo 18 str. 1 d. išankstinė ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka iki priimant sprendimą dėl nuosavybės teisių į žemę atkūrimo taikoma ginčams, kurie kyla dėl institucijų (pareigūnų) jau atliktų konkrečių veiksmų (priimtų sprendimų), susijusių su nuosavybės teisių į žemę atkūrimu, suformuojant žemėnaudą, parengiant dokumentus žemės privatizavimui ir nuomai, kai pareiškėjas su šiais sprendimais nesutinka.

Tais atvejais, kai valstybės ar savivaldybės institucija (pareigūnas) iki sprendimo dėl nuosavybės teisių atkūrimo priėmimo procese vengia atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus arba vilkina atlikti tokius veiksmus (nerengia teritorijos detaliojo plano, grąžintino žemės sklypo plano ir panašiai) toks neveikimas skundžiamas tiesiogiai teismui, netaikant išankstinio ginčo nagrinėjimo ne teisme stadijos, vadovaujantis ABTĮ 15 str. 1 d. 1 ir 2 p. nuostatomis.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 151 str. 4 d., 152 str., teisėjų kolegija

n u t a r i a :

Z. Kaluginos atskirąjį skundą patenkinti.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. kovo 6 d. nutartį panaikinti ir bylą perduoti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš esmės.

Nutartis neskundžiama.

1.3.5. Dėl pensijų

1.3.5.1. Dėl pareigūno pensijos indeksavimo

Pareigūnų pensijos yra reglamentuojamos specialiu įstatymu, todėl joms negali būti tiesiogiai taikomos Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymo nuostatos, skirtos pensijų, mokamų pagal šį įstatymą, indeksavimui.

Gyventojų pajamų garantijų įstatymas numato teisę gauti indeksuotą pensiją, tačiau Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. rugsėjo 27 d. nutarimu Nr. I-619, išaiškinančiu šio įstatymo taikymą, teisė kompensuoti prarastas pajamas taip pat suteikta Vyriausybei, pavedant jai tai daryti atskirais Vyriausybės nutarimais. Todėl teisė į pareigūno pensijos indeksavimą (kompensavimą) gali atsirasti nuo atitinkamo šiuo klausimu Vyriausybės nutarimo priėmimo momento, o nesant tokio atskiro Vyriausybės nutarimo šiuo konkrečiu klausimu, neatsiranda ir teisė gauti indeksuotą pareigūno pensiją.

Administracinė byla Nr. A⁸-211/2002

NUTARTIS

2002 m. kovo 28 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: R. Klišausko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), A. Baranovo, S. Gudyno, B. Janavičiūtės ir R. Piličiausko, sekretoriaujant Ž. Steponavičienei, dalyvaujant pareiškėjui P. Semėnui, pareiškėjo atstovui V.J. Bacevičiui, atsakovo atstovei J. Trakimavičienei, teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo P. Semėno apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. gruodžio 28 d. sprendimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Pareiškėjas P. Semėnas kreipėsi į teismą, prašydamas VRM sekretoriaus 2001 m. liepos 17 d. sprendimą dėl atsisakymo indeksuoti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją pripažinti neteisėtu, įpareigoti atsakovą už laikotarpį nuo 1995 m. sausio 1 d. iki teismo sprendimo priėmimo indeksuoti 1974 m. jam paskirtą VRM pareigūno pensiją už ištarnautus VRM sistemoje metus ir priteisti iš atsakovo už šį laikotarpį neišmokėtą indeksuotos pensijos dalį. Pareiškėjas nurodo, kad atsakovas mokamos pensijos nuo 1995 m. sausio 1 d. neindeksuoja nepagrįstai ir neteisėtai, pažeisdamas jo konstitucinę teisę gauti Lietuvos Respublikos įstatymais nustatyto dydžio pensiją. Kadangi Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas (toliau – Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas) paskirtų iki Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo pensijų perskaičiavimo ir indeksavimo nereglamentuoja, o Vyriausybės 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 patvirtintų Vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų (toliau – Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatai) 31 p. 1974 metais paskirtos pensijos indeksavimui netaikytinas, jam 1974 m. paskirta VRM pareigūno už ištarnautus VRM sistemoje metus pensija nuo 1995 m. sausio 1 d. turi būti indeksuota taikant Gyventojų pajamų garantijų įstatymo 5 str., Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymo (toliau – VSDP įstatymo) 50 str. nuostatas bei Vyriausybės nutarimus (1994 m. gruodžio 13 d. Nr. 1319, 1995 m. vasario 6 d. Nr. 188, 1995 m. rugsejo 11 d. Nr. 1213, 1995 m. gruodžio 28 d. Nr. 1635, 1996 m.

spalio 25 d. Nr. 1242, 1997 m. sausio 27 d. Nr. 59, 1997 m. spalio 31 d. Nr. 1208, 1998 m. balandžio 1 d. Nr. 382), kuriais 1995–2001 m. laikotarpiu reglamentuojamas mėnesinės bazinės pensijos dydžio kitimas.

Atsakovas atsiliepime į skundą (b. l. 15–16) nurodė ir atstovė teisme paaiškino, kad pareiškėjui indeksuoti pareigūnų ir karių valstybinę pensiją VSDP įstatyme nustatyta tvarka nėra teisinio pagrindo, nes pagal šį įstatymą indeksuojamos visos, išskyrus pareigūnų ir karių, valstybinės pensijos, neperskaičiuotos į valstybinio socialinio draudimo senatvės ar invalidumo pensijas, ištarnauto laiko pensijas. Šio įstatymo 45 str. 4 d. nustatyta, jog pareigūnų ir karių valstybinių pensijų perskaičiavimo tvarką nustato Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas. Pareiškėjo teiginys, kad dėl pensijos indeksavimo jo atžvilgiu taikytinas bendrasis VSDP įstatymas, nes Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas to nereguliuoja, nepagrįstas. Įstatymų analogija taikoma, kai tam tikras visuomeninis santykis nereguliuojamas iš viso, o pareigūnų ir karių valstybinių pensijų santykius reguliuoja specialusis Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas ir poįstatyminis aktas – Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatai. Be to, Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatyme konkrečiai nurodoma, kokiais atvejais turi būti taikomas VSDP įstatymas. Pareigūnų ir karių valstybinės pensijos perskaičiuojamos šių teisės aktų nustatyta tvarka. Pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 28–33 p., kadangi pareiškėjas į pensiją išėjo iki 1991 m. liepos 1 d., jam paskirta ir mokama pensija pagal Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą neperskaičiuojama, o indeksuojama taikant specialiuosius teisės aktus – Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymą ir Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatus, o ne bendrąjį VSDP įstatymą. Pareiškėjui mokama pensija nuo 1995 m. sausio 1 d. neindeksuojama todėl, kad nėra priimtas Vyriausybės nutarimas.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2001 m. gruodžio 28 d. sprendimu pareiškėjo Petro Semėno skundą dėl VRM sekretoriaus 2001 m. liepos 17 d. sprendimo pripažinimo neteisėtu ir jo reikalavimą dėl Vidaus reikalų ministerijos įpareigojimo už laikotarpį nuo 1995 m. sausio 1 d. iki teismo sprendimo priėmimo indeksuoti 1974 m. jam paskirtą ir mokamą VRM pareigūno pensiją ir indeksuotos pensijos dalies už šį laikotarpį priteisimo, atmetė. Teismas konstatavo, kad specialusis įstatymas, reglamentuojantis pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimą Vidaus reikalų sistemos pareigūnams, yra 1994 m. gruodžio 13 d. Vidaus reikalų, Specialiųjų tyrimų tarnybos, valstybės saugumo, krašto apsaugos, prokuratūros, Kalėjimų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas Nr. I–693 (įsigaliojo 1995 m. sausio 1 d.). Šio įstatymo I str. 1 d. nurodyta, kad teisę pagal šį įstatymą gauti valstybinę pareigūnų ir karių pensiją turi Vidaus reikalų ministerijos, policijos, Valstybės

sienos apsaugos tarnybos ir kitų vidaus reikalų įstaigų pareigūnai, vidaus tarnybos dalinių karininkai, liktinių tarnybos puskarininkiai ir kareiviai (1 p.), Specialiųjų tyrimų tarnybos pareigūnai (2 p.), profesinės karo tarnybos kariai (3 p.), Valstybės saugumo departamento sistemos pareigūnai (4 p.), prokuratūros pareigūnai (5 p.), Kalėjimų departamento, jam pavaldžių įstaigų bei valstybės įmonių pareigūnai (6 p.).

Bylos medžiaga nustatyta, kad pareiškėjui 1974 m. rugpjūčio 15 d. pensija už išstarnautus VRM sistemoje metus paskirta pagal tuo metu galiojusį TSRS Ministrų Tarybos 1960 m. vasario 17 d. nutarimą Nr. 168 (pensijos byla Nr. 69/5644, b.l. 1).

Vyriausybė 1991 m. liepos 17 d. nutarimo Nr. 281 „Dėl Lietuvos Respublikos prokuratūros, vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos sistemų, aukščiausiosios tarybos apsaugos skyriaus darbuotojų, pareigūnų ir karių pensinio aprūpinimo tvarkos“ (Vyriausybės nutarimu Nr. 1156 nuo 1995 m. sausio 1 d. neteko galios) 2.2 p. nustatė, kad pensijos, paskirtos iki 1991 m. liepos 1 d., paliekamos anksčiau paskirtų dydžių. Nuo 1995 m. sausio 1 d. įsigaliojusio Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 16 str. 2 d. nustato, kad šio įstatymo nustatyta tvarka pareigūnų ir karių valstybinės pensijos neskiriamos nestojusiems tarnauti arba nepriimtiems į vidaus reikalų <...> sistemą asmenims. Pagal paminėto įstatymo 12 str. 1, 2 d. nuostatas Vidaus reikalų ministerija, skirdama ir mokėdama karių ir pareigūnų valstybines pensijas, vadovaujasi šiuo įstatymu bei Vyriausybės patvirtintais Karių ir pareigūnų valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatais.

Iš Vyriausybės 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 patvirtintų Vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 28–33 p. matyti, kad vidaus reikalų sistemos pensininkams, išėjusiems į pensiją iki 1991 m. liepos 1 d., paskirtos pensijos ne perskaičiuojamos, o indeksuojamos Vyriausybės nutarimų nustatyta tvarka. Iš pareiškėjo pensijos bylos bei šalių paaiškinimų nustatyta, kad atsakovas pareiškėjui mokamą VRM pareigūno išstarnautų metų pensiją pagal iki 1995 m. sausio 1 d. priimtus Vyriausybės nutarimus indeksavo, o nuo 1995 m. kovo mėnesio pareiškėjui kiekvieną mėnesį moka po 236,08 Lt neindeksuotą pensiją (pensijos byla Nr. 69/5644, b.l. 3–5, 38–42, 43–49).

Iš atsakovo pareiškėjui pateiktų atsakymų, 1997–1999 m. susirašinėjimo su Vyriausybe, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Finansų ministerija (b.l. 7, administracinė byla Nr. I⁶–678/2001, b.l. 12, VAGK byla. Nr. 2000/03–57, b.l. 4, 25–49), atsakovo atstovės paaiškinimo nustatyta, kad atsakovas mokėti pareiškėjui Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 33 p., t.y. Vyriausybės nustatyta tvarka, indeksuotą Vidaus reikalų sistemos pareigūno

pensiją neatsisako, tačiau jos nemoka todėl, kad Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 33 p. minima Tvarka nėra patvirtinta. To neneigia ir pareiškėjas, prašydamas dėl jam 1974 m. paskirtos VRM pareigūno pensijos už tarnybą indeksavimo nuo 1995 m. sausio 1 d. taikyti Gyventojų pajamų garantijų įstatymo 5 str., VSDP įstatymo 50 str. nuostatas bei Vyriausybės nutarimus (1994 m. gruodžio 13 d. Nr. 1319, 1995 m. vasario 6 d. Nr. 188, 1995 m. rugsėjo 11 d. Nr. 1213, 1995 m. gruodžio 28 d. Nr. 1635, 1996 m. spalio 25 d. Nr. 1242, 1997 m. sausio 27 d. Nr. 59, 1997 m. spalio 31 d. Nr. 1208, 1998 m. balandžio 1 d. Nr. 382).

Gyventojų pajamų garantijų įstatymo 5 str. įtvirtinta bendra nuostata, kad pastovios išmokos, tarp jų pensijos, indeksuojamos. Tačiau pagal atskirus įstatymus skiriamų ir mokamų pensijų indeksavimas nustatytas skirtingais teisės aktais. Pareiškėjui teisė gauti indeksuotą Vidaus reikalų sistemos pareigūno pensiją kyla iš jau minėto Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 33 p.

1994 m. liepos 18 d. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymas Nr. I-549 pareiškėjui taikytinas tik kaip senatvės pensijos gavėjui, kurią pareiškėjas iš VSDFV teritorinio skyriaus gauna kartu su atsakovo mokama VRM pareigūno pensija už išstarnautus metus (VAGK byla, Nr. 2000/03-57, b.1. 39-40). Vadovaujantis Valstybinių pensijų įstatymo 1 str. 3 d., Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymo 12 str. 1, 2 d., 16 str. 2 d., Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 28-33 p., laikytina, kad asmenims, kuriems pensijos už tarnybą VRM sistemoje buvo paskirtos iki 1991 m. liepos 1 d., turi būti mokamos, taip pat ir indeksuojamos pagal specialiuosius pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimą ir mokėjimą reglamentuojančius teisės aktus, todėl pareiškėjo teiginys dėl Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymo 50 str., kuris taikytinas valstybinių socialinio draudimo pensijų gavėjams, taikymo jam mokamai pensijai nuo 1995 m. sausio 1 d. indeksuoti laikytinas nepagrįstu.

Apeliaciniu skundu pareiškėjas prašo teismo 2001 m. gruodžio 28 d. sprendimą panaikinti ir priimti naują sprendimą, tenkinantį jo reikalavimus. Nurodo, kad teismo sprendimas yra nepagrįstas ir neteisėtas, nes teismas neteisingai išaiškino ir taikė teisės aktus, reglamentuojančius pareiškėjo pensijos mokėjimo ir indeksavimo tvarką. Teigia, kad 1994 m. gruodžio 13 d. Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų įstatymas nenumato pensijų skyrimo, jų mokėjimo, indeksacijos, pensijų mokėjimo socialinių garantijų, išėjusiems į pensiją iš LTSR Vidaus reikalų sistemos, todėl šio įstatymo poįstatyminiu aktu Vyriausybės 1995 m. sausio 20 d. nutarimu Nr. 83 patvirtintų Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 33 p. pareiškėjo pensijos indeksacijai netaikytinas, nes tai prieštarauja pačiai įstatymo sampratai ir CK 1.3 str. 3 d., kur nurodyta, kad Vyriausybės

nutarimai ir kitų valstybės institucijų teisės aktai civilinius santykius gali reglamentuoti tik tiek, kiek įstatymo numatyta. Pareiškėjas mano, kad vadovaujantis CPK 11 str. 4 d. iškilusį ginčą reikia reguliuoti pagal 1994 m. liepos 18 d. Valstybinių socialinio draudimo pensijų įstatymą, nes jis vienintelis reglamentuoja pareiškėjo keliamus klausimus pagal 42, 45, 49, 50 str. nuostatas.

Apeliacinio skundo papildyme įgaliotas pareiškėjo atstovas nurodo, kad pensija pareiškėjui priklauso pagal 1990 m. rugsėjo 27 d. Gyventojų pajamų garantijų įstatymo 5 str., kuriame numatyta, kad valstybė garantuoja, jog pensijos, kintant pragyvenimo lygiui, visiems pensininkams indeksuojamos, netaikant jokių apribojimų nei jų profesiniu, nei politiniu požiūriu. Taip pat teigia, kad teismas savo 2001 m. gruodžio 28 d. sprendimu pažeidė pareiškėjo teises į tinkamą procesą, nes Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 str. 1 d. nustatyta, kad kiekvienas pilietis turi teisę, kad jo byla būtų nagrinėjama lygybės sąlygomis, pagal įstatymą sudaryto nepriklausomo ir nešališko teismo.

Atsakovas atsiliepime į skundą prašo skundą atmesti, o teismo 2001 m. gruodžio 28 d. sprendimą palikti nepakeistą. Nurodo, kad Pareigūnų valstybinių pensijų įstatymas reglamentuoja ne tik po šio įstatymo įsigaliojimo paskirtų pareigūnų valstybinių pensijų skyrimo, mokėjimo bei nutraukimo teisinius santykius, bet ir iki nurodyto įstatymo paskirtų ir mokamų pareigūnų valstybinių pensijų skyrimo, mokėjimo bei nutraukimo teisinius santykius, todėl pareiškėjui mokamos pensijos teisinio reguliavimo klausimai turėtų būti sprendžiami pagal Pareigūnų valstybinių pensijų įstatymą. Pareigūnų valstybinių pensijų perskaičiavimo tvarka įtvirtinta Pareigūnų ir karių valstybinių pensijų skyrimo ir mokėjimo nuostatų 28–35 punktuose, o minėtų Nuostatų 33 punkte nustatyta, kad vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos bei prokuratūros sistemų pensininkams, kurie išėjo į pensiją iki datų, nurodytų 31 ir 31.3 punktuose, paskirtos pensijos neperskaičiuojamos – jos indeksuojamos Vyriausybės nutarimų nustatyta tvarka. Atsižvelgiant į tai, kad P. Semėnas išėjo į pensiją iki datos, nurodytos minėtų Nuostatų 31 p., konstatuotina, kad paskirta ir mokama jam pensija neperskaičiuojama pagal Pareigūnų valstybinių pensijų įstatymą, o indeksuojama nuostatų nustatyta tvarka. Atsakovas taip pat nurodė, kad pareiškėjui mokamą pensiją Vidaus reikalų ministerija indeksavo pagal iki 1995 m. sausio 1 d. priimtus Vyriausybės nutarimus, tačiau po Pareigūnų valstybinių pensijų įstatymo įsigaliojimo Vyriausybė nėra priėmusi nutarimo dėl šių pensijų indeksavimo tvarkos, todėl nėra teisinio pagrindo indeksuoti šias pensijas.

Apelacinis skundas atmetamas.

Byloje nustatyta, kad pareiškėjui už išstarnautą laiką vidaus reikalų sistemoje 1974 m. rugpjūčio 15 d. buvo paskirta pensija pagal tuo metu galiojusį TSRS Ministrų Tarybos 1960 m. vasario 17 d. nutarimą Nr. 168. Ši pensija,

nustojus Lietuvos Respublikos teritorijoje taikyti minėtą TSRS Ministrų Tarybos nutarimą, pareiškėjui buvo mokama pagal Vyriausybės 1991 m. liepos 17 d. nutarimą Nr. 281, kuriuo pareiškėjui išmokama pensija buvo priskirta prokuratūros, vidaus reikalų, valstybės saugumo, krašto apsaugos sistemų pareigūnų pensijų kategorijai.

Tokios rūšies pensiją pareiškėjui atsakovas tebemoka iki šiol ir po 1994 m. gruodžio 13 d. įstatymo Nr. I-693 įsigaliojimo, kuris reguliuoja šios rūšies pensijų mokėjimo tvarką ir sąlygas.

Iš pareiškėjo skundo turinio teismui matyti, jog jis nereikalauja, kad jam būtų mokama kitos rūšies pensija. Jis šiuo atveju tik nurodo, kad ši pensija jam turi būti indeksuojama pagal Gyventojų pajamų garantijų ir Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymus.

Kadangi skundo teismui ribos ir sudaro bylos nagrinėjimo dalyką, tai šiose ribose byla ir yra revizuojama apeliacine tvarka, t.y. nespęstini klausimai, kokios rūšies ir dydžio pensiją apeliantas turėjo teisę gauti ir pan.

Pagal Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymą yra skiriamos trijų rūšių pensijos: senatvės, invalidumo ir našlaičių (šio įstatymo 4 str.).

Kadangi pareiškėjui yra mokama ne šių rūšių pensija, o speciali, reguliuojama kitu įstatymu, tai jam negali būti tiesiogiai taikomos Valstybinio socialinio draudimo pensijų įstatymo nuostatos, skirtos pensijų, mokamų pagal šį įstatymą, indeksavimui.

Kaip minėta, pareiškėjui mokamos pensijos mokėjimo tvarką ir sąlygas reguliuoja 1994 m. gruodžio 13 d. įstatymas Nr. I-693.

Iš šio įstatymo matyti, kad jis nereguliuoja pareiškėjui mokamos (neperskaičiuotos) pensijos indeksavimo tvarkos.

Tokia teisė nustatyti indeksavimo tvarką šio įstatymo 12 str. 2 d. deleguota Vyriausybei (Nuostatų, patvirtintų 1995 m. sausio 20 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 83, 33 punktas).

Gyventojų pajamų garantijų įstatymo II skyrius nors ir numato teisę gauti indeksuotą pensiją, tačiau Aukščiausiosios Tarybos 1990 m. rugšėjo 27 d. nutarimu Nr. I-619, išaiškinančiu šio įstatymo taikymą, teisė prarastas pajamas kompensuoti yra suteikta taip pat Vyriausybei, pavedant jai tai daryti atskirais Vyriausybės nutarimais.

Taigi pareiškėjui teisė į pensijos indeksavimą (kompensavimą) gali atsirasti nuo atitinkamo šiuo klausimu Vyriausybės nutarimo priėmimo momento.

Byloje nustatyta, kad Vyriausybė nuo 1995 m. nutarimo dėl pareiškėjui mokamos pensijos indeksavimo (kompensavimo) nėra priėmusi.

Todėl nesant atskiro Vyriausybės nutarimo šiuo konkrečiu klausimu, neatsirado ir teisė pareiškėjui gauti indeksuotą pensiją.

Esant šioms aplinkybėms teismo sprendimas iš esmės yra pagrįstas, dėl to tenkinti apeliacinį skundą nėra pagrindo.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 1 p.,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. gruodžio 28 d. sprendimą palikti nepakeistą, o P. Semėno apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

1.3.6. Kitos ginčo administracinės bylos

1.3.6.1. Dėl bendradarbiavimo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis

Tarpžinybinės komisijos, kuri pagal Lietuvos Respublikos asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 1 punktą vertina asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, veiklą, išvada asmens veiklos vertinimo lape konstatuojanti faktą, kad asmuo slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, sukelia teisinės pasekmes tam asmeniui. Tokia išvada komisija vadovaujasi priimdama nutarimą viešai paskelbti apie asmens slaptą bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Todėl tokio akto (komisijos išvados) teisėtumo ir pagrįstumo tyrimas patenka į administracinių teismų kompetenciją pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 straipsnį.

Administracinė byla Nr. A¹⁰–44/2002

NUTARTIS

2002 m. sausio 16 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išplėstinė teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: S. Gudyno (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), G. Kryževičiaus, R. Piličiausko, B. Janavičiūtės ir N. Piškinaitės, sekretoriaujant L. Česnavičienei, dalyvaujant pareiškėjui E. Žičkui, pareiškėjo atstovui advokatui V. Sviderskiui, atsakovo atstovams T.B. Burauskaitei, Z. Bondzinskui ir R. Martinkėnui, trečiojo suinteresuoto asmens atstovui V. Zagorskui,

teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo Egidijaus Žičkaus apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. spalio 31 d. sprendimo.

Kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

Tarpžinybinė komisija 2000 m. rugsėjo 12 d. pareiškėjo E. Žičkaus asmens vertinimo lape konstatavo faktą, kad jis slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis – Valstybės saugumo komitetu prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos ir tą pačią dieną priėmė nutarimą paminėtą faktą viešai paskelbti *Valstybės žiniuose*.

Pareiškėjas prašė panaikinti Tarpžinybinės komisijos asmens vertinimo lape konstatuotą faktą, kad jis slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis – Valstybės saugumo komitetu prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos, ir nutarimą, kuriuo šį faktą nutarta viešai paskelbti. Pareiškėjas nurodė, kad jis nebuvo supažindintas su Komisijos darbo reglamentu ir jos turima medžiaga, todėl neturėjo galimybės pateikti šiai Komisijai argumentuotus atsikirtimus. Jis nei žodžiu, nei raštu nebuvo įsipareigojęs slapta vykdyti Valstybės saugumo komiteto prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos užduotis ar pavedimus, sąmoningai su šia tarnyba nebendradarbiavo. Atsakovas įrodymų apie jo bendradarbiavimą nepateikė, savo sprendimą nemotyavo, o tik asmens vertinimo lape konstatavo faktą, kad jis bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Šį faktą Komisija nustatė jo paties paaiškinimų pagrindu, nors savo paaiškinimuose jis neigė bet kokią bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Dėl to, pareiškėjo manymu, ginčijamas nutarimas yra nepagrįstas, nes grindžiamas nepagrįsta ir neteisėta išvada asmens veiklos vertinimo lape.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2001 m. spalio 31 d. sprendimu pareiškėjo reikalavimą pripažinti Tarpžinybinės komisijos 2000 m. rugsėjo 12 d. pareiškėjo asmens veiklos vertinimo lape nustatytą faktą, kad jis slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis – Valstybės saugumo komitetu prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos, nepagrįstu ir jį panaikinti atmetė kaip nepagrįstą. Bylą dėl kito reikalavimo nutraukė. Teismas konstatavo, kad Komisijos darbo reglamente asmens veiklos vertinimo lapas nenumatytas kaip atskiras procesinis dokumentas. Jo apskundimas nereglamentuotas. Sprendimas dėl asmens pripažinimo slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis priimtas ne nutarimu, o balsavimu asmens veiklos vertinimo lape ir šis lapas nėra administracinis aktas. Jis nepažeidžia pareiškėjo teisių ar teisėtų interesų ir nesukelia teisinių pasekmių. Be to, teismas konstatavo, kad rašytiniai įrodymai, liudytojų V. Gulbino, V. Sauslio, R. Maldžiūno ir R. Matiuko parodymai tvirtina,

jog pareiškėjas slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Todėl ginčijama išvada yra pagrįsta.

Nutraukdamas bylą dėl reikalavimo panaikinti nutarimą viešai paskelbti, kad pareiškėjas slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, teismas konstatavo, kad dėl šio reikalavimo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2001 m. liepos 3 d. priėmė sprendimą. Sprendimas priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu. Sprendimas įsiteisėjęs. Todėl byla dėl šio reikalavimo nutrauktina.

Apeliaciniu skundu pareiškėjas prašė Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. spalio 31 d. sprendimą panaikinti ir priimti naują sprendimą, kuriuo pripažinti nepagrįstu ir panaikinti Komisijos nustatytą faktą, kad jis slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Atnaujinti procesą Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo administracinėje byloje Nr. A⁴–623/2001 ir panaikinti Tarpžinybinės komisijos 2000 m. rugsėjo 12 d. nutarimą, kuriuo nustatyta, kad pareiškėjas slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiąja tarnyba – Valstybės saugumo komitetu prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos, ir nutarta apie tai viešai paskelbti *Valstybės žiniose*. Pareiškėjas nurodė, kad Tarpžinybinės komisijos darbo reglamentas nebuvo paskelbtas, todėl šio reglamento pagrindu padaryta išvada apie jo bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis yra neteisėta. Teismo argumentas, kad asmens veiklos vertinimo lapas nenumatytas kaip atskiras procesinis dokumentas ir jo apskundimas nereglamentuotas, prieštarauja Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. liepos 3 d. sprendimo išvadoms. Teismas nekvietė į posėdį liudytojų, o rėmėsi kitoje byloje duotais jų parodymais. Taip pažeidė Lietuvos ABTĮ 79 str. 2 d. reikalavimus. Pareiškėjo atsakymų į anketos klausimus turinys nepatvirtina jo slaptos bendradarbiavimo fakto. Faktą, kad jis bendradarbiavo su KGB „Stačio-ko“ slapyvardžiu, patvirtino tik V. Gulbinas. Be to, šis liudytojas teisme patvirtino, kad pareiškėjas nei žodžiu, nei raštu neįsipareigojo slapta vykdyti užduočių ar pavedimų. Tokių užduočių ar pavedimų pareiškėjas nebuvo gavęs ir jų nevykdė. Liudytojo R. Matiuko parodymai patvirtina, kad pareiškėjas be jo sutikimo ir jam nežinant buvo įformintas kaip bendradarbiaujantis su KGB.

Atsikirtimu į apeliacinį skundą atsakovas prašė Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. spalio 31 d. sprendimą palikti nepakeistą, o pareiškėjo apeliacinį skundą atmesti. Atsakovas nurodė, kad Tarpžinybinės komisijos darbo reglamentas yra skirtas tik šios komisijos darbui organizuoti. Jis nėra norminis aktas, todėl jį neprivaloma viešai paskelbti. Nuostatų, dėl tarpžinybinės komisijos priimamų sprendimų skelbti duomenis apie slaptą asmenų bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, nėra.

Apeliacinis skundas iš esmės atmestinas.

Atnaujinti procesą pareiškėjas prašo kitoje byloje. Tokį prašymą jis gali paduoti Lietuvos ABTĮ nustatyta tvarka Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo išnagrinėtoje byloje. Apeliaciniame skunde negalima kelti reikalavimų, kurie nebuvo pareikšti nagrinėjant bylą pirmosios instancijos teisme (ABTĮ 130 str. 5 d.). Prašymas atnaujinti procesą kitoje byloje pirmosios instancijos teisme nebuvo ir negalėjo būti pareikštas. Todėl ir apeliacinės instancijos teisme toks prašymas negali būti nagrinėjamas. Pareiškėjui neužkirstas kelias paduoti prašymą dėl proceso atnaujinimo Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo jau išnagrinėtoje byloje.

Apygardos administracinis teismas teisingai konstatavo, kad Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2001 m. liepos 3 d. sprendimu yra atmetas pareiškėjo skundas dėl Tarpžinybinės komisijos 2000 m. rugsėjo 12 d. nutarimo, kuriuo nutarta viešai paskelbti, kad pareiškėjas slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, panaikinimo. Teismo sprendimas įsiteisėjęs. Esant įsiteisėjusiam teismo sprendimui dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, antrą kartą skundas nepriimamas (ABTĮ 37 str. 2 d. 4 p.). Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėja 2001 m. liepos 19 d. nutartimi atsisakė priimti pareiškėjo skundą dėl Tarpžinybinės komisijos 2000 m. rugsėjo 12 d. nutarimo, kuriuo nutarta viešai paskelbti, kad pareiškėjas slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, panaikinimo. Ši teismo nutartis įsiteisėjusi. Todėl dėl nepriimto skundo teismas negalėjo bylos nutraukti. Dėl šių aplinkybių sprendimo dalis, kuria byla nutraukta, panaikintina.

Pirmosios instancijos teismo išvada sprendime, kad Tarpžinybinės komisijos išvada, asmens veiklos vertinimo lape konstatuojanti faktą, kad pareiškėjas slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, nesukelia teisinių pasekmių, yra nepagrįsta. Pagal Lietuvos Respublikos asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 1 punktą, Komisija vertina asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, veiklą. Ši Komisija pareiškėjo veiklos vertinimo lape konstatavo, t.y. nustatė faktą, kad pareiškėjas slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis. Priimdama nutarimą viešai paskelbti apie pareiškėjo slaptą bendradarbiavimą su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, Komisija jokio papildomo tyrimo nedarė, o vadovavosi faktu, nustatytu asmens veiklos vertinimo lape. Iš to darytina išvada, kad pareiškėjo asmens vertinimo lape nustatytas faktas sukėlė pareiškėjui teises pasekmes. Todėl šio akto teisėtumas ir pagrįstumas nagrinėtinas Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka (ABTĮ 15 str.).

Apygardos administracinis teismas padarė pagrįstą išvadą, jog surinkti įrodymai patvirtina, kad pareiškėjas slapta bendradarbiavo su buvusios SSRS specialiaja tarnyba – Valstybės saugumo komitetu prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos.

Pagal Lietuvos Respublikos asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo 2 str. nuostatas asmeniu, slapta bendradarbiavusiu su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, yra nuolat Lietuvoje gyvenantis asmuo, faktiškai ir sąmoningai veikęs vykdant buvusios SSRS specialiųjų tarnybų užduotis ir pavedimus pagal rašytinį arba nerašytinį įsipareigojimą slapta bendradarbiauti, kai veikla nereglamentuota tarnybos statutais ar darbo įstatymais.

Vilniaus apygardos administracinio teismo administracinėje byloje Nr. 111⁷–31/2001 apklaustas kaip liudytojas buvęs Valstybės saugumo prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos darbuotojas V. Gulbinas parodė, kad jis užverbavo pareiškėją slaptam bendradarbiavimui su paminėta specialiaja tarnyba. Rašytinio įsipareigojimo pareiškėjas nerašė, tačiau po to rašė pranešimus. Per metus 2–3 kartus su pareiškėju susitikdavo. Pranešimus pareiškėjas pasirašydavo slapyvardžiu. Tai, kad V. Gulbinas užverbavo pareiškėją slaptam bendradarbiavimui, patvirtino ir apklaustas kaip liudytojas buvęs Valstybės saugumo prie Lietuvos SSR Ministrų Tarybos darbuotojas R. Matiukas. Liudytojo V. Gulbino aiškinimu pareiškėjui buvo suteiktas „Stačioko“ slapyvardis. Lietuvos ypatingojo archyvo pateiktame buvusio Lietuvos SSR Valstybės saugumo komiteto agentūrinių bylų registracijos žurnalo išrašė yra nurodytas slapto bendradarbio slapyvardis „Stačiokas“. Apklausiant liudytojus ankstesnėje byloje dalyvavo tie patys asmenys. Pareiškėjui nebuvo suvaržyta teisė dalyvauti tiriant įrodymus ir užduoti liudytojams klausimus. Todėl vadovaudamasis liudytojų parodymais, duotais kitoje byloje, kurioje dalyvavo tie patys asmenys, teismas ABTĮ 79 str. reikalavimų nepažeidė.

Pareiškėjo asmens veiklos vertinimo lape konstatuoto fakto motyvai yra nurodyti Tarpžinybinės komisijos 2000 m. rugsėjo 12 d. protokole.

Esant nurodytoms aplinkybėms apygardos administracinis teismas pagrįstai atmetė pareiškėjo reikalavimą panaikinti jo asmens veiklos vertinimo lape konstatuotą faktą. Tenkinti pareiškėjo apeliacinį skundą pagrindo nėra.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 1 p. 3 p.,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. spalio 31 d. sprendimo dalį, kuria byla nutraukta, panaikinti. Kitą sprendimo dalį palikti nepakeistą. Pareiškėjo Egidijaus Žičkaus apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

1.3.6.2. Dėl laisvės kovų dalyvio statuso pripažinimo

Pagal Pasipriešinimo 1940–1990 m. okupacijoms dalyvių teisinio statuso įstatymo 2 straipsnį asmeniui laisvės kovų dalyvio statusas gali būti pripažintas tik tais atvejais, kai yra nustatoma, kad jis buvo partizanų ryšininkas ir rėmėjas arba buvo 1940–1990 m. veikusių ir siekusių atkurti Lietuvos nepriklausomybę pagrindinių organizacijų narys ir panašiai, t.y. statuso pripažinimas sietinas su juridinio fakto, konstatuojančio minėto įstatymo 2 straipsnyje nurodytų aplinkybių buvimą, nustatymu.

Pagal Pasipriešinimo dalyvių teisių komisijos Nuostatų 3 punktą pakankamu šaltiniu nustatyti minėtam juridiniam faktui yra visų pirma archyvų dokumentai, o nesant tokių dokumentų bei esant tuo klausimu prieštarangiems ir neišsamiems liudytojų parodymams, laisvės kovų dalyvio statusas asmeniui negali būti suteiktas.

Administracinė byla Nr. A⁸–33/2002

NUTARTIS

2002 m. kovo 7 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: R. Klišausko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), A. Taminsko, B. Janavičiūtės, A. Baranovo, R. Piličiausko, sekretoriaujant D. Jerusalimskienei, dalyvaujant pareiškėjai J. Kaziulienei, atsakovo atstovei E. Milašauskienei, viešame teismo posėdyje apeliacine proceso tvarka išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjos J. Kaziulienės apeliacinį skundą dėl Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 10 d. nutarties.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Pareiškėja J. Kaziulienė kreipėsi į teismą, prašydama panaikinti Vyriausiosios administracinių ginčų komisijos (toliau – VAG) 2001 m. vasario 20 d. sprendimą, kuriuo buvo atsisakyta panaikinti Lietuvos genocido ir rezistencijos tyrimo centro 2000 m. gruodžio 13 d. įsakymą Nr. 117, kuriuo pareiškėjai nebuvo suteiktas laisvės kovų dalyvio statusas, ir įpareigoti Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos centrą (toliau – LGGRT) suteikti pareiškėjai laisvės kovų dalyvio statusą. Nurodė, kad apie tai, jog ji 1944–1951 m. vykdė rezistencinę veiklą, t.y.

klijavo atsišaukimus prieš sovietų valdžią, perduodavo per ryšininką kariam savanoriams maistą, vaistus ir pan., liudijo V. Kubertavičius, J. Glaveckas, V. Vyšniauskas. Mano, kad šių liudytojų, iš kurių du buvo kariai savanoriai, o vienas – laisvės kovų dalyvis, parodymai yra išsamūs ir jų pakanka pripažinti faktą, kad ji dalyvavo pokario metų rezistencinėje veikloje. Be to, pareiškėja teigė, jog norėdama 1951 m. įsidarbinti mokytoja, ji savo gyvenimo aprašyme nuslėpė tam tikrus savo gyvenimo faktus, siekdama gauti darbą, tai įrodo, kad faktiškai ji buvo laisvės kovų dalyvė.

Atsakovo ir trečiojo suinteresuoto asmens atstovė su pareiškėjos skundu nesutiko ir prašė jį atmesti kaip nepagrįstą. Nurodė, kad archyvuose nebuvo rasta jokių duomenų apie pareiškėjos rezistencinę veiklą pokario metais. Teigė, kad liudytojų parodymai nėra nuoseklūs ir konkretūs, todėl jų nepakanka pripažinti pareiškėjai laisvės kovų dalyvio statusą.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2001 m. lapkričio 10 d. sprendimu pareiškėjos skundą atmetė kaip nepagrįstą. Teismas nustatė, kad Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija (toliau – PD(r)T) 2000 m. gruodžio 6 d. posėdyje svarstė ir nutarė pasiūlyti LGGRT centro generaliniam direktoriui nepripažinti laisvės kovų dalyvio statuso pareiškėjai dėl rezistencinės veiklos įrodymų trūkumo. Remdamasi šuo pasiūlymu, LGGRT centro direktorė 2000 m. gruodžio 13 d. įsakymu Nr. 117 nepripažino minėto statuso pareiškėjai. Komisija, priimdama minėtą pasiūlymą, įvertino liudytojų J. Glavecko, V. Vyšniausko, V. Kubertavičiaus parodymus, tačiau juos įvertino kaip nepakankamus įrodymus pareiškėjos rezistencinei veiklai įvertinti, be to, ir pati pareiškėja savo rezistencinės veiklos aprašyme konkrečiai nenurodė, kokio Tauro apygardos būrio ir kokius konkrečiai partizanus rėmė, o Lietuvos ypatingajame archyve nebuvo rasta duomenų apie pareiškėjos rezistencinę veiklą ir jai taikytas represijas. Teismas konstatavo, kad pareiškėjos skunde nurodyti PD(r)T komisijos darbo Reglamento pažeidimai nėra esminiai, be to, Reglamentas nėra teisės norma, ir teismas, priimdamas sprendimą dėl įsakymo pagrįstumo, vadovaujasi Pasipriešinimo 1940–1990 m. okupacijoms dalyvių teisinio statuso įstatymu ir Vyriausybės 1997 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1244 patvirtintais Komisijos nuostatais.

Apeliaciniu skundu pareiškėja prašo panaikinti teismo 2001 m. lapkričio 10 d. sprendimą ir priimti naują sprendimą, kuriuo jos skundas būtų pateiktas. Nurodo, kad teismas, priimdamas sprendimą, pažeidė Pasipriešinimo 1940–1990 m. okupacijoms dalyvių teisinio statuso įstatymo 2 str. nuostatas dėl laisvės kovų dalyvio teisinio statuso suteikimo ir Vyriausybės 1997 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. 1244 patvirtintų Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos nuostatų 4 p. reikalavimą bei netinkamai įvertino byloje esančius įrodymus ir liudytojų parodymus dėl pareiškėjos vykdytos pokario rezistencinės veiklos. Pareiškėja

teigia, kad jos rezistencinės veiklos aprašymą papildė liudytojų V. Vyšniausko ir V. Kubertavičiaus parodymai, todėl mano, jog atsakovo motyvas, kad ji savo veiklos aprašyme konkrečiai nurodė, kokio Tauro apygardos būrio ir kokius konkrečiai partizanus rėmė, yra formali ir nepagrįsta atsisakymo pripažinti statusą priežastis. Nurodo, kad taip pat nepagrįstai atsakovas atsisako pripažinti jai statusą motyvuodamas tuo, kad archyvuose nebuvo rasta jos rezistencinę veiklą patvirtinančių dokumentų, kadangi minėtas įstatymas ir poįstatyminis aktas nenumato archyvinių dokumentų būtinumo, sprendžiant klausimą dėl teisinio statuso suteikimo.

Atsakovas atsiliepiame į skundą nurodo, kad Lietuvos ypatingajame archyve duomenų apie pareiškėjos rezistencinę veiklą nėra.

Apeliacinis skundas atmestinas.

Pagal Pasipriešinimo 1940–1990 m. okupacijoms dalyvių teisinio statuso įstatymo 2 str. asmeniui laisvės kovų dalyvio statusas gali būti pripažintas tik tais atvejais, kai yra nustatoma, kad jis buvo partizanų ryšininkas ir rėmėjas arba buvo 1940–1990 m. veikusių ir siekusių atkurti Lietuvos nepriklausomybę pagrindinių organizacijų narys ir pan.

Taigi viena iš būtinų sąlygų asmenį pripažinti laisvės kovų dalyviu yra juridinio fakto, kuriuo nustatyta tvarka būtų konstatuota, jog asmuo buvo partizanų ryšininkas, rėmėjas ir pan., nustatymas, t.y. statuso pripažinimas sietinas su juridinio fakto, nustatančio minėto įstatymo 2 str. nurodytų aplinkybių buvimą, nustatymu.

Pagal Vyriausybės 1997 m. lapkričio 11 d. nutarimo Nr. 1244 4 punktą teisė nustatyti tokį juridinį faktą yra suteikta Pasipriešinimo dalyvių teisių komisijai.

Iš bylos matyti, kad ši komisija, įvertinusi pareiškėjos pateiktus įrodymus, tokio juridinio fakto nenustatė, t.y. pareiškėjai neatsirado įstatyminių sąlygų, leidžiančių suteikti laisvės kovų dalyvio statusą.

Šios komisijos atsisakymą nustatyti minėtą juridinį faktą, revizuojant teisėtumo aspektu, įstatymų, kurie reglamentuoja šio klausimo sprendimą, pažeidimų nenustatyta. Jų nenurodo pareiškėja ir apeliaciniame skunde.

Iš apeliacinio skundo turinio matyti, kad juo iš esmės nesutinkama su šios komisijos išvados, dėl įrodymų trūkumo nustatyti šiam juridiniam faktui, pagrįstumu, teigiant, kad tokių įrodymų pakanka.

Tačiau kaip matyti iš medžiagos, kurią nagrinėjo komisija, joje minėtu klausimu buvo surinkti prieštaringi liudytojų parodymai, t.y. įrodymai (b.l. 52, 57–59).

Rašytinių įrodymų, kurie paneigtų arba patvirtintų pareiškėjos teiginius, archyve nerasta.

Pagal Pasipriešinimo dalyvių teisių komisijos Nuostatų 3 punktą pakankamu šaltiniu nustatyti minėtam juridiniam faktui yra visų pirma archyvų dokumentai.

Taigi, nesant tokių dokumentų bei esant tuo klausimu prieštarangiems ir neišsamiems liudytojų parodymams, komisijos išvada dėl įrodymų trūkumo yra pagrįsta ir teisinga.

Dėl to, kas paminėta, pagrįstas ir teisėtas yra ir atsakovo atsisakymas pareiškėjai suteikti laisvės kovų dalyvio statusą.

Pažymėtina, kad komisijos išvada dėl įrodymų trūkumo neužkerta pareiškėjai kelio, nustatyta tvarka surinkus papildomus įrodymus (pvz., CPK 272 str. tvarka), siekti laisvės kovų dalyvio statuso pripažinimo pakartotinai, nes tokia galimybė yra numatyta komisijos Nuostatų 13 punkte.

Esant šioms aplinkybėms teismo sprendimas yra pagrįstas ir teisėtas, dėl to tenkinti apeliacinį skundą nėra pagrindo.

Teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 1 p.,

n u t a r i a :

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. lapkričio 10 d. sprendimą palikti nepakeistą, o J. Kaziulienės apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis neskundžiama.

1.3.6.3. Dėl profesinės sąjungos teisės kreiptis į administracinį teismą dėl valstybės tarnautojų interesų gynimo

Administracinių bylų teisenos įstatymo 56 straipsnis numato, kad įstatymų nustatytais atvejais prokuroras, administravimo subjektai, valstybės institucijos, įstaigos, organizacijos, tarnybos ar fiziniai asmenys gali kreiptis į teismą su pareiškimu, kad būtų apgintas viešasis interesas arba apgintos valstybės, savivaldybės ir asmenų teisės bei įstatymų saugomi interesai. Profesinių sąjungų teisė kreiptis į teismą dėl kitų asmenų interesų gynimo įtvirtinta Profesinių sąjungų įstatymo 18 straipsnyje, todėl profesinės sąjungos patenka į organizacijų, numatytų Administracinių bylų teisenos įstatymo 56 straipsnyje, ratą.

Administracinė byla Nr. A²–739/2002

NUTARTIS

2002 m. rugsėjo 12 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, susidedanti iš teisėjų: B. Janavičiūtės (kolegijos pirmininkė ir pranešėja), A. Taminsko ir S. Gudyno, G. Kryževičiaus ir R. Piličiausko,

sekretoriaujant A. Macaitytei,
dalyvaujant pareiškėjo atstovui K. Jukniui,
atsakovo atstovui O. Gabrilaitienei
trečiajam suinteresuotam asmeniui G. Jasiulioniui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo Kauno apskrities darbuotojų profesinės sąjungos „Sandrauga“ apeliacinį skundą dėl Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 30 d. sprendimo administracinėje byloje pagal Kauno apskrities darbuotojų profesinės sąjungos „Sandrauga“ skundą atsakovui Jonavos rajono savivaldybei dėl tarnybinės nuobaudos panaikinimo.

Teisėjų kolegija, išnagrinėjusi bylą,

n u s t a t ė :

Pareiškėja prašė panaikinti Jonavos rajono savivaldybės administratoriaus 2002 m. balandžio 2 d. įsakymą Nr. 22K dėl tarnybinės nuobaudos – papeikimo – skyrimo trečiajam suinteresuotam asmeniui Jonavos rajono savivaldybės Ruklos seniūnijos seniūniui G. Jasiulioniui. Nurodė, kad savivaldybės nustatytais taisyklėmis ar darbo tvarkai Ruklos seniūnas nenusižengė. Prieš skiriant nuobaudą G. Jasiulioniui, kuris buvo profesinės sąjungos renkamo organo narys, nebuvo gautas išankstinis profesinės sąjungos sutikimas. Profesinei sąjungai nebuvo suteikta teisė susipažinti su tarnybinio nusižengimo medžiaga, teikti pasiūlymus dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo.

Atsakovo atstovė prašė skundą atmesti. Paaiškino, kad Vyriausybės nustatytoje tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams tvarkoje nėra nurodyta, jog skiriant nuobaudą profesinės sąjungos sutikimas yra privalomas. Pažymėjo, kad G. Jasiulioniui tarnybinė nuobauda buvo skiriama už lengvą tarnybinių nusižengimą, todėl komisijos sudaryti nereikėjo.

Trečiasis suinteresuotas asmuo G. Jasiulionis prašė skundą tenkinti. Nurodė, kad sutinka su pareiškėjo išdėstytais motyvais. Pažeidimų, už kuriuos jam buvo paskirta administracinė nuobauda, nepripažino.

Kauno apygardos administracinis teismas 2002 m. gegužės 30 d. sprendimu skundą atmetė kaip nepagrįstą. Sprendime išdėstytos tokios aplinkybės ir motyvai:

Trečiasis suinteresuotas asmuo G. Jasiulionis nuobaudos skyrimo dieną dirbo viešojo administravimo valstybės tarnautoju, todėl jam be išlygų turėjo būti taikomas Valstybės tarnybos įstatymas (toliau – VTĮ), o skiriant tarnybinę nuobaudą – Tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarka, patvirtinta Vyriausybės 2000 m. spalio 27 d. nutarimu Nr. 1282. Sprendimai dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo gali būti skundžiami Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

Administraciniai teismai sprendžia bylas dėl valstybės tarnautojų, turinčių viešojo administravimo įgaliojimus, ginčų su administracija, susijusių su tarnau-

tojo statuso įgijimu, pasikeitimu ar praradimu ir drausminio poveikio priemonių taikymu. Tokio tarnybinio ginčo viena šalis yra valstybės ar savivaldybės tarnautojas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus. Todėl teisę kreiptis į teismą dėl Jonavos rajono savivaldybės administratoriaus 2002 m. balandžio 2 d. įsakymo Nr. 22K panaikinimo turėjo tik trečiasis suinteresuotas asmuo. Profesinių sąjungų įstatyme (toliau – PSĮ) nėra numatyta galimybė profesinėms sąjungoms kreiptis į teismą dėl kitų asmenų teisių gynimo. Jos tik gali atstovauti savo nariams ir įstatymų nustatyta tvarka ginti savo narių teises ir teisėtus interesus valstybės organuose. Profesinė sąjunga teisme trečiojo suinteresuoto asmens interesams galėjo atstovauti tik ABTĮ 49 straipsnyje nustatyta tvarka. Skundą administraciniam teismui Kauno apskrities darbuotojų profesinės sąjungos „Sandrauga“ (toliau – KADPS „Sandrauga“) pirmininkas pateikė šios profesinės sąjungos vardu. Kadangi skundžiamas įsakymas nepažeidžia ir negali pažeisti pareiškėjo, kaip juridinio asmens, interesų, todėl KADPS „Sandrauga“ neturi šioje byloje reikalavimų teisės. Dėl to skundas atmetamas kaip nepagrįstas.

Apeliaciniu skundu pareiškėjas KADPS „Sandrauga“ prašo panaikinti Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 30 d. sprendimą ir priimti iš esmės naują sprendimą, kuriuo būtų panaikintas Jonavos rajono savivaldybės administratoriaus 2002 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. 22K dėl tarnybinės nuobaudos – papeikimo – skyrimo Jonavos rajono savivaldybės Ruklos seniūnijos seniūniui G. Jasiulioniui. Dėsto tokius argumentus:

PSĮ 21 str. 3 d. numato, kad būtina turėti išankstinį profesinės sąjungos sutikimą, kai darbdavys nori įmonės profesinės sąjungos renkamojo organo nariui skirti drausmines nuobaudas. Teismas sprendime nenurodė, kokie norminiai aktai nustato, kad Viešojo administravimo tarnautojas negali būti profesinės sąjungos renkamojo organo narys ir jam neturi būti taikomos PSĮ 21 str. 3 d. garantijos. Teismo išvada, kad VTĮ taikomas be išlygų ir viešojo administravimo karjeros tarnautojams PSĮ negalioja, prieštarauja TDO konvencijai Nr. 87, Konstitucijos 35 ir 50 straipsniams ir PSĮ.

Teismas nenurodė įstatyminio pagrindo, kuriuo remiantis profesinė sąjunga neturi teisės būti pareiškėja, bet bylą nagrinėjo. KADPS „Sandrauga“ pagal galiojančių įstatų 6, 14.1, 14.3, 14.4 punktus turi teisę kontroliuoti, kaip darbdavys laikosi ir vykdo su KADPS „Sandrauga“ atstovaujančių darbuotojų teisėmis ir interesais susijusius darbo (tarnybos) ekonominius ir socialinius įstatymus, profesinių sąjungų narių teises. Minėtas 14.4 punktas suteikia teisę reikalauti iš darbdavio panaikinti sprendimus, pažeidžiančius įstatymų numatytas darbo, ekonomines bei socialines profesinių sąjungų narių teises. Šios įstatų nuostatos atitinka PSĮ 18 straipsnį, kuris patvirtina teisę profesinei sąjungai, kaip juridiniam asmeniui, reikalauti iš darbdavio panaikinti jo sprendimus. Pagal PSĮ 18 straipsnio

2 dalį šiuos reikalavimus darbdavys turi išnagrinėti ne vėliau kaip per 10 dienų, dalyvaujant juos pateikusiems profesinės sąjungos atstovams, tai Jonavos rajono savivaldybės administratorius ir padarė. Pagal minėto straipsnio 3 dalį darbdaviui laiku neišnagrinėjus profesinių sąjungų reikalavimo panaikinti tokį sprendimą arba atsisakius jį patenkinti, profesinė sąjunga turi teisę kreiptis į teismą.

Trečiasis suinteresuotas asmuo raštu 2002 m. balandžio 4 d. kreipėsi į KADPS „Sandrauga“, kad būtų imtasi priemonių dėl savivaldybės administratoriaus įsakymo panaikinimo, būtų apgintos jo teisės ir panaikinta neteisėtai skirta tarnybinė nuobauda. Tokią profesinės sąjungos nario teisę numato ne tik KADPS „Sandrauga“ įstatų 24.2 punktas, bet ir Konstitucinio Teismo 1999 m. sausio 14 d. nutarimas. Vadovaudamasi minėtų įstatymų ir teisės aktų nuostatomis, profesinė sąjunga 2002 m. balandžio 8 d. pateikė reikalavimą Jonavos rajono savivaldybės administratoriui, kad būtų panaikintas jo 2002 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. 22K. Kadangi 2002 m. balandžio 18 d. raštu Nr. 08–822 atsakovas atsisakė tenkinti reikalavimą, pareiškėjas kreipėsi į teismą.

Teismas neteisingai taikė Aukščiausiojo Teismo (2001 m. lapkričio 21 d. civilinė byla Nr. 3K–3–1184/2001) nutartį, nes toje byloje AB „Klaipėdos maistas“ profesinė sąjunga – Klaipėdos darbininkų sąjunga „Maistas“ nebuvo ieškovė, o tik atstovavo savo dirbantiesiems ir, neturėdama tų dirbančiųjų įgaliojimo, apskundė kasacine tvarka teismų sprendimus. Šiuo atveju KADPS „Sandrauga“ teisinė padėtis byloje yra visiškai kito pobūdžio. Aukščiausiasis Teismas 2002 m. kovo 25 d. išnagrinėjo Viešosios įstaigos Vilniaus miesto Greitosios medicinos pagalbos stoties medicinos darbuotojų profesinės sąjungos ieškinį dėl nustatymo darbuotojams darbo laiko trukmės ir konstatavo, kad profesinė sąjunga gali pateikti ieškinius, ginant profesinės sąjungos darbuotojų teisėtus reikalavimus. Jei teismas manė, kad KADPS „Sandrauga“ teisme galėjo atstovauti tik trečiojo asmens interesams ir tik ABTĮ 49 straipsnyje nustatyta tvarka, tai pagal ABTĮ 54 straipsnį, KADPS „Sandrauga“ padavus prašymą, teismas turėjo netinkamą pareiškėją, jo sutikimu, pakeisti kitu, šiuo atveju – G. Jasiulioniu.

Teismas klaidingai konstatavo, kad Jonavos savivaldybės administratoriaus įsakymas nepažeidžia ir negali pažeisti pareiškėjo, kaip juridinio asmens, interesų. Profesinės sąjungos paskirtis yra organizuoti ginti organizacijos, narių ir įmonės darbuotojų interesus visomis teisinėmis priemonėmis. Savivaldybės administratorius, be išankstinio profesinės sąjungos sutikimo skirdamas drausminę nuobaudą renkamojo organo nariui, ignoravo ne tik įstatymų privalomumą, bet ir pažeidė profesinės sąjungos „Sandrauga“ ir jos nario G. Jasiulionio įstatymo saugomą interesą. Šias profesinių sąjungų garantijas įtvirtina ir TDO konvencija Nr. 135 „Dėl darbuotojų atstovų gynimo ir jiems teikiamų galimybių įmonėje“, kurią 1994 m. birželio 23 d. ratifikavo Lietuvos Respublika.

Atsiliepime į apeliacinį skundą Jonavos rajono savivaldybės administracija prašo pareiškėjo apeliacinį skundą atmesti ir palikti galioti Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 30 d. sprendimą. Nurodo tokius motyvus:

Seniūno pareigybė priskiriama prie viešojo administravimo karjeros valstybės tarnautojo pogrupio. VTĮ 5 str. 2 p. numato, kad darbo įstatymai bei kiti teisės aktai, reglamentuojantys darbo santykius ir socialines garantijas, viešojo administravimo valstybės tarnautojams galioja tiek, kiek jų tarnybos santykių ir socialinių garantijų nereglamentuoja VTĮ. Šio įstatymo 43 str. 6 p. numatyta, kad tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarką nustato Vyriausybė, kuri ir priėmė 2000 m. spalio 27 d. nutarimą Nr. 1282 „Dėl tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarkos patvirtinimo“. Jame nenumatytas profesinių sąjungų privalomas dalyvavimas skiriant tarnybines nuobaudas viešojo administravimo valstybės tarnautojams.

VTĮ 21 str. 10 p. numato, kad valstybės tarnautojai profesinių sąjungų atstovai ar rinkti valstybės tarnautojų atstovai turi teisę dalyvauti sprendžiant valstybės tarnautojų tarnybos vertinimo, pareigų paaukštinimo, nuobaudų skyrimo, darbo sąlygų klausimus, taip pat dalyvauti profesinių sąjungų organizacinėje veikloje. Iš šios įstatyminės nuostatos matyti, kad profesinių sąjungų atstovai tik turi teisę, o ne privalo dalyvauti tarnybinių nuobaudų skyrimo procedūroje.

VTĮ 39 str. 6 d. numato, kad sprendimas dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo gali būti skundžiamas ABTĮ nustatyta tvarka. Šiame įstatyme numatyta, kad administraciniai teismai sprendžia bylas dėl valstybės tarnautojų, turinčių viešojo administravimo įgaliojimus, ginčų su administracija, susijusių su drausminio poveikio priemonių taikymu. Tokio ginčo viena šalis yra valstybės ar savivaldybės tarnautojas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus. Todėl į teismą turėjo kreiptis ne pareiškėjas, o trečiasis suinteresuotas asmuo – Ruklos seniūnijos seniūnas G. Jasiulionis.

Kadangi skundžiamas įsakymas nepažeidžia pareiškėjo, kaip juridinio asmens, interesų, KADPS „Sandrauga“ galėjo tik įstatymų nustatyta tvarka atstovauti savo nariui G. Jasiulioniui. Atstovavimo tvarką numato ABTĮ 49 str., kuriame nurodyta, jog atstovų įgaliojimai turi būti nurodyti įgaliojime, išduotame ir įformintame CK ir CPK nustatyta tvarka. Tokio įgaliojimo pareiškėjas teismui nepateikė.

Atsiliepime į apeliacinį skundą trečiasis suinteresuotas asmuo G. Jasiulionis prašo panaikinti Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 30 d. sprendimą ir priimti iš esmės naują sprendimą, kuriuo būtų panaikintas Jonavos rajono savivaldybės administratoriaus 2002 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. 22K dėl tarnybinės nuobaudos – papeikimo – skyrimo. Nurodo, kad Kauno apygardos administracinis teismas jam nesiūlė būti kita šalimi, nesvarstė klausimo dėl pareiškėjų pakeitimo ir bylą nagrinėjo, todėl G. Jasiulionis suprato, kad KADPS „Sandrauga“ gali būti teisėta šalis, t.y. pareiškėjas.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Apeliacinis skundas tenkinamas iš dalies. Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 30 d. sprendimas panaikinamas ir byla perduodama pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Profesinių sąjungų įstatymo preambulėje profesinės sąjungos apibrėžiamos kaip savanoriškos, savarankiškos ir savaveiksmės organizacijos, atstovaujančios ir ginančios darbuotojų profesines, darbo, ekonomines, socialines teises bei interesus, ir įtvirtinta Lietuvos Respublikos piliečių, taip pat kitų asmenų, nuolat gyvenančių Lietuvoje, teisė įstatymo nustatyta tvarka steigti profesines sąjungas ar stoti į jas savo interesams ginti.

Minėta nuostata taikytina ir valstybės tarnautojams. Šios kategorijos asmenų interesų gynimo ypatumai gali būti nustatyti specialiuose įstatymuose. Galiojančiuose įstatymuose nėra specialaus kreipimosi į teismą procedūros reglamentavimo tais atvejais, kai profesinės sąjungos teismine tvarka gina valstybės tarnautojų interesus, todėl be išimčių taikomas Profesinių sąjungų įstatymas.

Šio įstatymo 22 str. įtvirtinta bendro pobūdžio nuostata, kad ginčus, kilusius tarp profesinių sąjungų ir darbdavio dėl įstatymų ar sutartimis numatytų pareigų ir prievolių nevykdymo, nagrinėja teismas. Detaliau profesinių sąjungų teisė reikalauti panaikinti darbdavio sprendimus ir bei šios teisės realizavimo tarką reglamentuoja Profesinių sąjungų įstatymo 18 straipsnis, numatantis, kad profesinės sąjungos turi teisę reikalauti iš darbdavio panaikinti jo sprendimus, kurie pažeidžia Lietuvos Respublikos įstatymų numatytas darbo, ekonomines ir socialines profesinių sąjungų narių teises, o darbdavys šiuos reikalavimus turi išnagrinėti ne vėliau kaip per 10 dienų, dalyvaujant juos pateikusios profesinės sąjungos atstovams. Jeigu darbdavys laiku neišnagrinėja profesinių sąjungų reikalavimo panaikinti tokį sprendimą arba atsisako jį patenkinti, įstatymas numato profesinei sąjungai teisę kreiptis į teismą.

Ši teisė dėl ginčų, nagrinėtinų administraciniuose teismuose, gali būti realizuota ABTĮ 56 str. pagrindu. Minėta teisės norma numato, kad įstatymų nustatytais atvejais prokuroras, administravimo subjektai, valstybės institucijos, įstaigos, organizacijos, tarnybos ar fiziniai asmenys gali kreiptis į teismą su pareiškimu, kad būtų apgintas viešasis interesas arba apgintos valstybės, savivaldybės ir asmenų teisės bei įstatymų saugomi interesai. Kaip minėta, profesinių sąjungų teisė kreiptis į teismą dėl kitų asmenų interesų gynimo įtvirtinta Profesinių sąjungų įstatyme, todėl profesinės sąjungos patenka į organizacijų, numatytų ABTĮ 56 str., ratą. Paminėtina, kad analogiška nuostata įtvirtinta ir CPK 55 str., tai rodo,

kad tiek valstybės tarnautojų, tiek kitų kategorijų darbuotojų teisės profesinės sąjungos gali ginti vienodomis procesinėmis formomis.

Kreipimasis į teismą ABTĮ 56 str. tvarka skiriasi nuo profesinių sąjungų narių atstovavimo teismuose pagal pavedimą (ABTĮ 49 str.). Pirmuoju atveju asmens, kurio interesai ginami, įgaliojimas vesti bylą nereikalingas. Profesinės sąjungos veikia savo vardu, įgyvendina joms įstatymo suteiktas teises ir užima savarankišką padėtį procese kaip atskira byloje dalyvaujančių asmenų rūšis.

Todėl pirmosios instancijos teismo išvada, kad Profesinių sąjungų įstatyme nėra numatyta galimybė profesinėms sąjungoms kreiptis į teismą dėl kitų asmenų teisių gynimo, kad profesinės sąjungos gali tik atstovauti teisme kitų asmenų interesams ABTĮ 49 str. nustatyta tvarka, kad pareiškėjas šioje byloje neturi reikalavimo teisės, neatitinka įstatyminio šių santykių reglamentavimo. Dėl šios priežasties teismo sprendimas naikintinas.

Teismas, konstatavęs, kad pareiškėjas neturi reikalavimo teisės, neišnagrinėjo pareiškto reikalavimo – panaikinti Jonavos rajono administratoriaus 2002 m. balandžio 2 d. įsakymą Nr. 22K, kuriuo Jonavos rajono savivaldybės administracijos Ruklos seniūnijos seniūnui Gintui Jasiulioniui paskirta tarnybinė nuobauda– papeikimas. Todėl byla grąžintina pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo (ABTĮ 142 str. 1 d., 141 str. 1 d.1 p.).

Šioje byloje asmuo, kurio interesams ginti paduotas skundas, į bylą įtrauktas trečiuoju suinteresuotu asmeniu. Paminėtina, kad, kreipiantis į teismą ABTĮ 56 str. pagrindu, asmuo, kurio interesais paduotas skundas, laikomas pareiškėju, kadangi būtent jis yra ginčijamo materialinio teisinio santykio subjektas, teismo sprendimas tiesiogiai nustatys jo teises ir pareigas. Profesinė sąjunga šiuo atveju turi bylos šalies (pareiškėjo) procesines teises ir pareigas (ABTĮ 56 str.2 d.), tačiau ji neturi materialinio teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi. Profesinės sąjungos atsisakymas savo paduoto pareiškimo neatima iš asmens, kurio teisėms bei įstatymo saugomiems interesams ginti paduotas pareiškimas, teisės reikalauti, kad teismas išnagrinėtų bylą iš esmės. Todėl nagrinėjant bylą iš naujo šalių procesinė padėtis turėtų būti patikslinta.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 140 str. 1 d. 4 p., teisėjų kolegija

n u t a r i a :

Apeliacinį skundą tenkinti iš dalies. Kauno apygardos administracinio teismo 2002 m. gegužės 30 d. sprendimą panaikinti ir bylą grąžinti pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Nutartis kasacine tvarka neskundžiama.

1.3.6.4. Dėl daugiabučių namų savininkų bendrijos ir jos įstatų registravimo įtakos asmenų subjektinėms teisėms

Nustatyti, ar įregistruojant bendriją ir jos įstatus buvo pažeistos asmenų subjektinės teisės, galima tik įvertinus bendrijos ir jos įstatų įregistravimo teisėtumą, kadangi, įregistravus bendriją ir jos įstatus, bendrijos nariams atsiranda įstatymų reglamentuotos daugiabučio namų savininkų bendrijos narių teisės ir pareigos. O iš neteisėto akto negalima teisėtai įgyti teisių ir pareigų. Teisių ir pareigų asmeniui sukūrimas neteisėtu aktu, t.y. neteisėtų teisių ir pareigų sukūrimas, savaime reiškia to asmens teisių pažeidimą.

Administracinė byla Nr. A⁶–894/2002

NUTARTIS

2002 m. rugsėjo 19 d.

Vilnius

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų: Anatolijaus Baranovo, Birutės Janavičiūtės, Romano Klišausko, Ričardo Piličiausko ir Algirdo Taminsko (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas), sekretoriaujant D. Jerusalimskienei, dalyvaujant pareiškėjams L. Kanopkai ir L. Jurkui, pareiškėjų atstovui advokatui K. Lipeikai, atsakovo Vilniaus m. savivaldybės atstovui N.V. Bagdonavičiui, trečiojo suinteresuoto asmens 822–osios daugiabučio namo savininkų bendrijos atstovei J. Varžinskienei, advokatui K. Motiekai, atnaujinus procesą, teismo posėdyje apeliacine tvarka išnagrinėjo pareiškėjų L. Kanopkos ir L. Jurkaus skundą dėl Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. birželio 19 d. sprendimo.

Teisėjų kolegija

n u s t a t ė :

Pareiškėjai Leonas Kanopka ir Nerijus Jurkus kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą su skundu ir prašė pripažinti Vilniaus m. savivaldybės registro tarnybos 822–osios daugiabučio namo, esančio Vilniuje, Vilniaus g. 21, savininkų bendrijos (toliau – DNSB) ir jos įstatų įregistravimą neteisėtu. Pareiškėjai nurodė, kad gyvenamasis namas, esantis Vilniaus g. 21, yra sujungtas su gyvenamuoju namu, esančiu Jogailos g. 8, bendromis konstrukcijomis, bendra inžinerine įranga bei bendrojo naudojimo patalpomis, į Vilniaus g. 21 namo 17, 20, 25, 27 butus galima patekti tik iš laiptinės, esančios Jogailos g. 8 name, todėl

šių namų negalima atskirai naudoti. Nurodė, kad įsteigus bendriją tik viename iš minėtų namų ir jai perdavus bendrojo naudojimo objektus, kurie yra bendroji dalinė namų savininkų nuosavybė, pažeidžiamos šių namų savininkų teisės. Pareiškėjai nurodė, kad atsakovas, įregistruodamas 822–ąją DNSB, pažeidė Daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo 11 str. 2 d., Viešojo administravimo įstatymo 4 str. 1 d., Vietos savivaldos įstatymo 4 str. 6 ir 8 p. bei CK 4.82 ir 4.83 str.

Vilniaus apygardos administracinis teismas 2002 m. balandžio 18 d. sprendimu patenkino pareiškėjų skundą ir panaikino Vilniaus m. savivaldybės rejestro tarnybos 2001 m. gruodžio 22 d. atliktą 822–osios DNSB ir jos įstatų registraciją. Pirmosios instancijos teismas, įvertinęs namų, esančių Vilniuje, Vilniaus g. 21 ir Jogailos g. 8, nekilnojamojo turto kadastro ir registro bylas ir kitą bylos medžiagą, konstatavo, kad minėti namai yra sublokuoti ir, nežiūrint to, jog jie Nekilnojamojo turto registre įregistruoti kaip atskiri namai, turi bendrą kiemą, sienas, dvi laiptines, bendrą šildymą ir vandentiekį, tik elektros tiekimas į juos vykdomas per atskirus įvadus. Pirmosios instancijos teismas nurodė, kad, esant tokiai situacijai, atsakovo priimtas sprendimas įregistruoti bendriją tik Vilniaus g. 21 name prieštarauja Daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo 11 str. 2 d., pažeidžia pareiškėjų, kaip bendrasavininkų, teises (CK 4.82, 4.83 str.), todėl atlikta bendrijos ir jos įstatų registracija naikintina.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2002 m. birželio 19 d. sprendimu panaikino Vilniaus apygardos administracinio teismo 2001 m. balandžio 18 d. sprendimą ir pareiškėjų L. Kanopkos ir N. Jurkaus skundą atmetė. Nurodė, kad pirmosios instancijos teismas neteisingai įvertino faktines bylos aplinkybes bei netinkamai taikė ir aiškino materialinės teisės normas. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pareiškėjų reikalavimo nagrinėjimo rezultatas visų pirma priklauso nuo to, ar atsakovas, įregistruodamas bendrijos įstatus, pažeidė pareiškėjų subjektinę teisę. Nurodė, kad pagal ABTĮ 22 str. 1 d. skundą paduodančiam asmeniui pakanka manyti, kad jo teisės pažeistos, o bylos nagrinėjimo metu jis turi tokį pažeidimą įrodyti. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad pareiškėjai, ginčydami atsakovo administracinį aktą – bendrijos įstatų įregistravimą, iš esmės ginčija namų, esančių Vilniuje, Vilniaus g. 21 ir Jogailos g. 8, galimybę naudoti atskirai, tačiau nepateikė įrodymų, patvirtinančių, kad bendrijos įsteigimas ir įregistravimas tik Vilniaus g. 21 name pažeidžia pareiškėjų subjektines teises. Nurodė, kad pareiškėjų teiginiai, jog atskirai naudojant gyvenamąjį namą, jiems gali būti trukdoma tvarkyti bendrojo naudojimo patalpas, naudotis bendrojo naudojimo kiemu, gali sutrikdyti šilumos, vandens tiekimas, yra tik prielaida. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad iš atsakovo atsiliepimo į skundą matyti, jog atsakovas dėl paaiškėjusių naujų aplinkybių sutiktų su 822–osios DNSB įregistravimo panaikinimu. Tačiau, nenustačius pareiškėjų subjektinės teisės pažeidimo, ben-

drijos įregistravimo teisėtumas ir pagrįstumas nevertintinas. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad po bendrijos įstatų įregistravimo atsiradus naujoms aplinkybėms, draudžiančioms įregistruoti tokią bendriją, atsakovui neužkertamas kelias spresti bendrijos įregistravimo panaikinimo klausimą įstatymų nustatyta tvarka.

Pareiškėjai L. Kanopka ir N. Jurkus prašo atnaujinti procesą šioje administracinėje byloje, panaikinti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. birželio 19 d. sprendimą, o Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 18 d. sprendimą palikti nepakeistą. Nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas padarė esminį materialinės teisės normų pažeidimą jas taikydamas, tai nulėmė neteisėto sprendimo priėmimą, todėl procesas šioje administracinėje byloje turi būti atnaujintas ABTĮ 153 str. 2 d. 10 p. nustatytu pagrindu. Pareiškėjai nurodo, kad apeliacinės instancijos teismas neteisingai aiškino ir taikė ginčo santykį reguliavusias materialinės teisės normas, todėl padarė neteisingą išvadą, jog bendrijos įsteigimas tik viename name, esančiame Vilniaus g. 21, nepažeidžia jų teisės. Teismas turėjo taikyti Daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymą. Pagal šio įstatymo 12 str. 4 d. DNSB steigiamasis susirinkimas yra teisėtas, jei jame dalyvauja daugiau nei pusė namo patalpų savininkų, o jo metu įsteigtos bendrijos nariais tampa visi tame name esančių butų savininkai, kuriems tampa privalomi bendrijos valdymo organų sprendimai. Be to, po bendrijos ir jos įstatų įregistravimo daugiabučio namo butų savininkams atsiranda Daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo 29 str. nustatytos bendrijos narių pareigos, pvz.: mokėti bendrijos nustatytas įmokas, apmokėti bendrijos nustatytas išlaidas, susijusias su bendrojo naudojimo objektų valdymu, priežiūra, remontu ar tvarkymu pagal įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytus privalomus statinių naudojimo ir priežiūros reikalavimus. Pareiškėjai nurodo, kad, įregistravus bendriją tik viename name ir norint atskirti minėtų namų bendras komunikacijas, prireiks didelių išlaidų, kurias apmokėti turės ir pareiškėjai, o tai pažeidžia jų teises. DNSB įregistravus abiejuose namuose, inžinerinių komunikacijų atskirti nereikėtų ir pareiškėjai, kaip ir kiti namo dalies, kurioje nebuvo įregistruota bendrija, butų savininkai, galėtų lygiomis teisėmis pagal įstatymą naudotis visiems butų savininkams bendrosios dalinės nuosavybės teise priklausančiomis komunikacijomis ir bendrojo naudojimo patalpomis.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2002 m. liepos 25 d. nutartimi atnaujino procesą administracinėje byloje pagal pareiškėjų L. Kanopkos ir N. Jurkaus skundą dėl Vilniaus m. savivaldybės rejestro tarnybos atlikto 822-osios DNSB ir jos įstatų įregistravimo pripažinimo neteisėtu (administracinės bylos Nr. A4–620–02). Teismas taip pat šia nutartimi, kol bus iš naujo apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajame administraciniame teisme išnagrinėta administracinė byla (administracinės bylos Nr. A⁴–620–02), sustabdė šioje byloje priimto Lietuvos

vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. birželio 19 d. sprendimo vykdymą, uždraudžiant Vilniaus miesto savivaldybei atlikti veiksmus, kurių ji nebūtų turėjusi teisės atlikti galiojant Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 18 d. sprendimui, kuriuo buvo panaikinta Vilniaus m. savivaldybės registro tarnybos 2001 m. gruodžio 22 d. atlikta 822-osios DNSB ir jos įstatų registracija.

Teismas nutartyje nurodė, kad Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) 153 str. 1 d. numatyta, kad bylos, užbaigtos įsiteisėjusiu teismo sprendimu, nutarimu ar nutartimi, procesas gali būti atnaujinamas įstatymo nustatytais pagrindais ir tvarka. ABTĮ 153 str. 2 d. 10 p. numatyta, jog procesas gali būti atnaujinamas, jeigu pateikiami akivaizdūs įrodymai, kad padarytas esminis materialinės teisės normų pažeidimas jas taikant, galėjęs turėti įtakos priimti neteisėtą sprendimą, nutarimą ar nutartį. Nurodė, kad Daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo 11 str. 2 d. nustatyta, kad daugiabučiame name arba keliuose namuose, jei neįmanoma šių namų atskirai naudoti, steigiama tik viena bendrija. Atskiru namu laikomas sublokuoto daugiabučio namo korpusas ar sekcija, jeigu yra galimybė juos atskirai naudoti. Iš namų, esančių Vilniuje, Vilniaus g. 21 ir Jogailos g. 8, nekilnojamojo turto kadastro ir registro bylos, administracinėje byloje esančių planų, Vilniaus m. savivaldybės UAB „Senamiesčio ūkis“ direktoriaus bei Specialiosios paskirties AB „Vilniaus šilumos tinklai“ technikos direktoriaus raštų ir kitos bylos medžiagos matyti, kad minėti namai turi bendrus šilumos, vandentiekio ir nuotekų šalinimo inžinerinius tinklus, dvi bendras laiptines ir bendrą kiemą (b.l. 30, 31, 32, 33). Byloje nėra duomenų, kad iki 822-osios DNSB įregistravimo minėti bendri inžineriniai tinklai būtų rekonstruoti taip, kad šiuos namus galima būtų naudoti atskirai. Todėl yra pagrindas teigti, kad daugiabučio namo savininkų bendrijos įsteigimas tik viename name, esančiame Vilniuje, Vilniaus g. 21, kai jo inžineriniai tinklai, nurodyti aukščiau, nėra atskirti nuo namo, esančio Vilniuje, Jogailos g. 8, inžinerinių tinklų, pažeidžia Daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo 11 str. 2 d. nuostatas.

Teismas nutartyje nurodė, kad CK 4.82 str. 1 d. ir Daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo 2 str. 5 d. ir 4 str. 1 d. laiptinės konstrukcijas, šilumos, vandentiekio ir nuotekų šalinimo inžinerinius tinklus priskiria prie bendrojo naudojimo objektų, kurie priklauso namo patalpų savininkams (bendrasavininkams) bendrosios dalinės nuosavybės teise. Pagal CK 4.83 str. 1 d. buto savininkas, nepažeisdamas kitų patalpų savininkų teisių ir teisėtų interesų, turi teisę naudotis gyvenamojo namo bendrojo naudojimo objektais pagal jų funkcinę paskirtį. Taigi aukščiau nurodyti inžineriniai tinklai bendrosios dalinės nuosavybės teise priklauso visiems namo butų savininkams (tiems, kurių butai yra name Vilniaus g. 21, tiek ir tiems, kurių butai yra name Jogailos g. 8) ir gali būti jų naudojami pagal funkcinę

paskirtį. Bendrijos įsteigimas viename iš bendras komunikacijas ir bendras laiptines turinčių namų suponuoja abiejų namų butų savininkų interesų konfliktą, varžo tiek vieno, tiek kito namo butų savininkų galimybes įgyvendinti jų teises, susijusias su bendrojo naudojimo objektų valdymu, rekonstravimu ir naudojimusi jais. O bet koks naujų inžinerinių tinklų montavimas bet kuriame iš minėtų namų neišvengiamai susijęs su butų savininkų prievolių apmokėti montavimo darbus atsiradimu, su dalies bendrojoje dalinėje nuosavybėje pasikeitimu.

Įvertinęs tai, kas išdėstyta, teismas padarė išvadą, kad daugiabučio namo savininkų bendrijos įsteigimas tik viename name, esančiame Vilniuje, Vilniaus g. 21, pažeidžia tiek namo, esančio Vilniaus g. 21, tiek ir namo, esančio Jogailos g. 8, butų savininkų teises. Tai reiškia, kad pažeidžiamos ir pareiškėjų, kurie yra namo, esančio Vilniaus g. 21, butų savininkai, teisės. Todėl teismas konstatavo, kad yra pagrindas teigti, jog nagrinėjamoju atveju Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo kolegija, priimdama 2002 m. birželio 19 d. sprendimą, padarė materialinės teisės normų pažeidimą, galėjusį turėti įtakos sprendimo teisėtumui.

Teismas, atsižvelgdamas į tai, kad nuo sprendimo (nutarties), kuris bus priimtas naujai išnagrinėjus apeliacine tvarka administracinę bylą, kurioje atnaujinamas procesas, priklauso, ar Vilniaus miesto savivaldybės institucijos ir tarnybos turės teisę atlikti bet kokius veiksmus, susijusius su gyvenamųjų namų Jogailos g. 8/ Vilniaus g. 21 atskyrimu ir bendrojo naudojimo objektų perdavimu 822–ajai daugiabučio namo Vilniaus g. 21 savininkų bendrijai, o iš bylos medžiagos galima išvada, kad toks bendrojo naudojimo objektų perdavimas gali sukelti turinius ginčus tarp minėtų namų bendraturčių, konstatavo, jog tikslinga sustabdyti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. birželio 19 d. sprendimo vykdymą, tokiu būdu uždraudžiant Vilniaus miesto savivaldybei atlikti veiksmus, kurių ji nebūtų turėjusi teisės atlikti galiojant Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 18 d. sprendimui, kuriuo buvo panaikinta Vilniaus m. savivaldybės rejestro tarnybos 2001 m. gruodžio 22 d. atlikta 822–osios DNSB ir jos įstatų registracija.

Po proceso atnaujinimo nagrinėjant bylą pakartotinai apeliacine tvarka, pareiškėjai ir jų atstovas pirmosios instancijos teismui pateikto skundo ir prašymo atnaujinti procesą motyvais prašė panaikinti apeliacinės instancijos teismo sprendimą ir palikti galioti pirmosios instancijos teismo sprendimą.

Atsakovo atstovas, nurodęs, kad paaiškėjus naujoms aplinkybėms, t.y. jog rejestro tvarkytojas bendrijos registravimo metu buvo suklaidintas, nes tuo metu jam nebuvo žinoma apie bendrus inžinerinius tinklus, o esant tokiai situacijai bendrija gali būti tik abiejuose namuose, prašė procesinį sprendimą priimti teismo nuožiūra.

Trečiojo suinteresuoto asmens 822-osios daugiabučio namo savininkų bendrijos atstovai apeliacinio skundo motyvais prašo palikti galioti apeliacinės instancijos teismo sprendimą.

Teisėjų kolegija

k o n s t a t u o j a :

Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. birželio 19 d. sprendimas panaikinamas ir priimama nauja nutartis: Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 18 d. sprendimas paliekamas nepakeistas, o trečiojo suinteresuoto asmens 822-osios daugiabučio namo savininkų bendrijos apeliacinis skundas atmetamas.

Dėl Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. birželio 19 d. sprendimo motyvo, kad pareiškėjai nepateikė įrodymų, patvirtinančių, jog bendrijos įsteigimas ir įregistravimas tik Vilniaus g. 21 name pažeidžia pareiškėjų subjektyvias teises

Vyriausiasis administracinis teismas 2002 m. birželio 19 d. sprendime teisingai nurodė, kad pareiškėjų reikalavimo nagrinėjimo rezultatas visų pirma priklauso nuo to, ar atsakovas, įregistruodamas bendrijos įstatus, pažeidė pareiškėjų subjektyvią teisę, kad pagal ABTĮ 22 str. 1 d. skundą paduodančiam asmeniui pakanka manyti, kad jo teisės pažeistos, o bylos nagrinėjimo metu jis turi tokį pažeidimą įrodyti.

Tačiau pažymėtina, kad šioje byloje nustatyti, ar įregistruojant bendriją ir jos įstatus buvo pažeistos pareiškėjų subjektyvios teisės, galima tik įvertinus bendrijos ir jos įstatų įregistravimo teisėtumą, kadangi įregistravus bendriją ir jos įstatus, bendrijos nariams atsiranda įstatymų reglamentuotos daugiabučio namų savininkų bendrijos narių teisės ir pareigos. O iš neteisėto akto negalima teisėtai įgyti teisių ir pareigų. Teisių ir pareigų asmeniui sukūrimas neteisėtu aktu, t.y. neteisėtų teisių ir pareigų sukūrimas, savaime reiškia to asmens teisių pažeidimą. Todėl šioje byloje pareiškėjai neprivalėjo papildomai įrodinėti, kaip skundžiamu aktu buvo pažeistos jų teisės.

Dėl 822-osios daugiabučio namo savininkų bendrijos ir jos įstatų įregistravimo teisėtumo ir pagrįstumo.

Daugiabučio namo savininkų bendrijos steigimą reglamentuoja Daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymas, kurio 11 str. 2 d. nustatyta, kad daugiabučiame name arba keliuose namuose, jei neįmanoma šių namų atskirai naudoti, steigiama tik viena bendrija. Atskiru namu laikomas sublokuoto daugiabučio namo korpusas ar sekcija, jeigu yra galimybė juos atskirai naudoti.

Kaip matyti iš aukščiau išdėstytos normos turinio, įstatymų leidėjas bendrijos steigimo galimybę viename ar keliuose namuose sieja su galimybe namą,

kuriame norima įsteigti bendriją, naudoti atskirai, t.y. sprendžiant, ar yra pagrindas viename name steigti bendriją (registruoti ją bei jos įstatus), turi būti vertinama galimybė tą namą naudoti atskirai bendrijos steigimo (jos ir jos įstatų registravimo) metu. Todėl apelianto pateikiami įrodymai dėl galimybės ateityje pertvarkyti namo, kuriame įsteigta bendrija (Vilniaus g. 21), bendrus tinklus su namu, esančiu Jogailos g. 8, šioje byloje nevertintini kaip neturintys reikšmės. Be to, pažymėtina, kad abu aukščiau minėti namai turi dvi bendras laiptines.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2002 m. liepos 25 d. nutartyje teisingai nurodė, kad iš namų, esančių Vilniuje, Vilniaus g. 21 ir Jogailos g. 8, nekilnojamojo turto kadastro ir registro bylos, administracinėje byloje esančių planų, Vilniaus m. savivaldybės UAB „Senamiesčio ūkis“ direktoriaus bei Specialiosios paskirties AB „Vilniaus šilumos tinklai“ technikos direktoriaus raštų ir kitos bylos medžiagos matyti, kad minėti namai turi bendrus šilumos, vandentiekio ir nuotekų šalinimo inžinerinius tinklus, dvi bendras laiptines ir bendrą kiemą (b.l. 30, 31, 32, 33). Byloje nėra duomenų, kad iki 822-osios DNSB įregistravimo minėti bendri inžineriniai tinklai būtų rekonstruoti taip, kad šiuos namus galima būtų naudoti atskirai.

Įvertinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada:

1. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas 2002 m. birželio 19 d. sprendimu pirmosios instancijos teismo sprendimą panaikino tik aukščiau minėtu motyvu (pareiškėjai neįrodė, kad skundžiamu aktu pažeistos jų teisės), kuris, kaip aukščiau nurodyta, negalėjo būti pagrindas naikinti pirmosios instancijos teismo sprendimą, o skundžiamo akto teisėtumo ir pagrįstumo apeliacinės instancijos teismas nevertino, todėl Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. birželio 19 d. sprendimas panaikinamas.

2. Pirmosios instancijos teismas teisingai aiškino ir taikė ginčo santykių reglamentuojančias teisės normas, priėmė teisėtą ir pagrįstą sprendimą, todėl pirmosios instancijos teismo sprendimas paliekamas nepakeistas.

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 162 str. 1 d. 3 p., 140 str. 1 d. 1 p., teisėjų kolegija

n u t a r i a :

Panaikinti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2002 m. birželio 19 d. sprendimą ir priimti naują nutartį.

Vilniaus apygardos administracinio teismo 2002 m. balandžio 18 d. sprendimą palikti nepakeistą. Trečiojo suinteresuoto asmens 822-osios daugiabučio namo savininkų bendrijos apeliacinį skundą atmesti.

Nutartis kasacine tvarka neskundžiama.

2. Specialiosios teisėjų kolegijos nutarčių dėl teisingumo apžvalga

1. Dėl administravimo subjektų aktų ir veiksmų (neveikimo)

***

Pagal Šiaulių miesto tarybos 2000 m. birželio 29 d. sprendimu Nr. 51 patvirtintų Laikinosios prekybos prie Ginkūnų ir K. Donelaičio g. esančių civilinių kapinių taisyklių 3.9 p. rinkliavą, apskaitą, prekybos vietų skirstymą ir taisyklių reikalavimų laikymąsi kontroliuoja kapines prižiūrinti įmonė. Ši įmonė pagal taisyklių 5.6 p. turi teisę ir neleisti prekiauti. Tokiu būdu AB „Šiaulių apželdinimas“ veikla tam tikroje srityje įgyvendina viešojo administravimo subjekto – Šiaulių miesto tarybos – sprendimus. Nors prekybos vietų paskirstymas Laikinosios prekybos prie civilinių kapinių taisyklių smulkiau nėra reglamentuotas, AB „Šiaulių apželdinimas“ veikla šioje srityje priskirtina prie vietos savivaldos institucijų sprendimų įgyvendinimo, kartu ir prie viešojo administravimo, atitinkamai iš šios veiklos kylantys reikalavimai nagrinėtini administraciniame teisme (2002 m. vasario 15 d. nutartis).

***

Pareiškėjai reikalauja panaikinti Vilniaus apskrities viršinininko administracijos Valstybinės teritorijų planavimo ir statybos inspekcijos išduotus leidimus vykdyti statybos darbus. P.P.Š. papildomai dar kelia reikalavimus panaikinti suderintą projektą bei įpareigoti Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmonės Vilniaus filialą registruoti pareiškėjui priklausančias patalpas. Leidimų vykdyti statybos darbus išdavimas priskirtinas prie viešojo administravimo veiklos, todėl reikalavimai dėl šių leidimų panaikinimo teisingi administraciniam teismui (ABTĮ 15 str. 1 d. 1 p.). Administraciniam teismui kaip kylantis iš viešojo administravimo subjekto veiklos teisingas ir reikalavimas dėl projekto suderinimo. Galiojančios Nekilnojamojo turto registro įstatymo redakcijos 30 str. numato, kad nekilnojamojo turto registracijos klausimais priimti sprendimai taip pat skundžiami ABTĮ nustatyta tvarka. Todėl P.P.Š. ir V.K.– D. pareikšti reikalavimai nagrinėtini administraciniame teisme (2002 m. balandžio 11 d. nutartis).

***

Alytaus m. savivaldybės taryba 2001 m. spalio 24 d. kreipėsi į Alytaus rajono apylinkės teismą, prašydama panaikinti Alytaus rajono savivaldybės tarybos 2001 m. vasario 21 d. sprendimą dėl vaikų baseino pastato Alytuje, Vilties g. 3, privatizavimo.

Ginčijamas Alytaus rajono savivaldybės tarybos sprendimas dėl vaikų baseino pastato privatizavimo yra individualaus pobūdžio viešojo administravimo subjekto aktas, privatizavimo sandoris dar nėra sudarytas, todėl reikalavimas dėl tokio sprendimo panaikinimo nagrinėtinas administraciniame teisme (2002 m. gegužės 6 d. nutartis).

***

V.K. individuali įmonė 2002 m. gegužės 14 d. kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinį teismą, nurodydama, kad Klaipėdos miesto savivaldybės konkurso vežėjams parinkti reguliaraus susisiekimo maršrutų aptarnavimui ir licencijų bei leidimų panaikinimo komisija 2002 m. balandžio 10 d. sprendimu konstatavo pareiškėją pažeidus keleivių vežimą reglamentuojančius teisės aktus ir nusprendė sustabdyti pareiškėjai išduotą kelių transporto veiklos licenciją Nr. 000164 dviem mėnesiams bei anuliuoti maršruto leidimą Nr. 13–1/MT. Prašo panaikinti komisijos sprendimą, nes jis neteisėtas vien dėl to, kad komisija sudaryta ir veikia pažeidžiant teisės aktų reikalavimus. Taip pat prašo ištirti Klaipėdos miesto savivaldybės valdybos 2000 m. vasario 17 d. sprendimo Nr. 79, kuriuo patvirtinta Automobilių transporto verslo licencijų ir licencijų kortelių išdavimo, perregistravimo ir panaikinimo tvarka, leidimų vežti keleivius nustatytais maršrutais išdavimo, pratęsimo ir panaikinimo tvarka, teisėtumą, 2000 m. kovo 16 d. sprendimą Nr. 127, kuriuo patvirtinti Komisijos veiklos nuostatai, ir 2001 m. birželio 28 d. sprendimą Nr. 336, kuriuo patvirtinta Komisijos sudėtis.

Ginčo santykiai šiuo atveju reguliuojami ne šalių sudarytos sutarties, be to, licencija vežti keleivius vietiniais maršrutais, kuri sustabdyta ginčijamu sprendimu, išduota dar prieš sutarties dėl keleivių vežimo maršrutiniu taksi su Klaipėdos miesto savivaldybe sudarymą. Klaipėdos miesto savivaldybės konkurso vežėjams parinkti reguliaraus susisiekimo maršrutų aptarnavimui ir licencijų bei leidimų panaikinimo komisijos veiksmai priimant ginčijamus sprendimus priskirtini prie komisijos, kaip viešojo administravimo subjekto, veiklos, todėl reikalavimai dėl jų panaikinimo nagrinėtini administraciniame teisme (ABTĮ 15 str. 1 d. 2 p.) (2002 m. birželio 28 d. nutartis).

***

Teritorijų planavimo įstatymo 20 str. 5 d. nustato, kad detaliuosius planus tvirtina savivaldybės taryba arba valdyba tarybai pavedus, o 20 str. 7 d. – kad jeigu detaliojo plano programos ir sprendinio neįmanoma įgyvendinti neplėtojant vietos savivaldos institucijai priklausančios infrastruktūros, detalusis planas tvirtinamas tik tuomet, kai tarp savivaldybės valdybos ir planavimo organizatoriaus sudaroma sutartis dėl infrastruktūros plėtojimo. Vilniaus apskrities virštininko

administracijos 2000 m. gruodžio 5 d. įsakymas Nr. 4167–01, kuris pakeitė žemės sklypo naudojimo pobūdį, priimtas vadovaujantis Žemės įstatymo 30 str. nustatytais apskrities viršinininko administracijos įgaliojimais. Ginčijami Vilniaus miesto valdybos ir Vilniaus apskrities viršinininko administracijos sprendimai priimti realizuojant norminių aktų nuostatas dėl detaliųjų planų tvirtinimo, žemės sklypo naudojimo pobūdžio keitimo ir infrastruktūros plėtojimo, todėl šie sprendimai priimti Vilniaus miesto valdybos ir Vilniaus apskrities viršinininko administracijos, kaip viešojo administravimo subjektų, ir reikalavimai dėl jų panaikinimo nagrinėti administraciniame teisme (ABTĮ 15 str. 1 d. 1, 2 p.) (2002 m. rugsėjo 9 d. nutartis).

***

Pareiškėjas UAB „Nekilnojamojo turto fondas“ kreipėsi į administracinį teismą prašydamas įpareigoti Vilniaus apskrities viršinininko administracijos Vilniaus miesto žemėtvarkos skyrių laikytis Vyriausybės 1999 m. vasario 24 d. nutarimo Nr. 205 „Dėl žemės įvertinimo tvarkos“ ir 1999 m. birželio 2 d. nutarimo Nr. 692 „Dėl naujų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai)“. Taip pat prašė netaikyti 1,6 indekso skaičiuojant ne naujų valstybės nuomojamų žemės sklypų vertę. Pareiškėjas skunde nurodė, kad nesutinka su Vilniaus apskrities viršinininko administracijos Vilniaus miesto žemėtvarkos skyriaus atliktais nuomojamų valstybinės žemės sklypų vertės apskaičiavimais.

Pagal Civilinio kodekso pirmosios knygos 136 straipsnio 2 dalies 3 punktą civilinės teisės ir pareigos atsiranda iš administracinių aktų, turinčių civilines teises pasekmes. Kaip matyti iš bylos medžiagos, toks aktas dėl žemės sklypo išnuomojimo nėra priimtas, todėl nėra pagrindo daryti išvadą, kad iki akto dėl sutarties sudarymo priėmimo susiklostė civiliniai teisiniai santykiai. Vilniaus apskrities viršinininko administracijos Vilniaus miesto žemėtvarkos skyrius, nustatydamas žemės sklypų vertes, vykde viešojo administravimo funkcijas, kurias jį įpareigoja atlikti Vyriausybės 1999 m. vasario 24 d. nutarimas Nr. 205 „Dėl žemės įvertinimo tvarkos“ ir 1999 m. birželio 2 d. nutarimas Nr. 692 „Dėl naujų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai)“. Todėl susiklostę teisiniai santykiai yra laikytini susiklosčiusiais viešojo administravimo srityje.

Be to, remiantis Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio 2 dalimi, darytina išvada, kad skundams dėl žemės reformos metu žemės nuomai parengtų dokumentų bei įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimų neatitikimo numatyta išankstinė ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka. Tokius ginčus nagrinėja apskričių viršinininkai ir Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos (anksčiau – Žemėtvarkos ir teisės departamentas prie Žemės ūkio ministerijos). Pastarųjų sprendi-

mai gali būti skundžiami Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.

Atsižvelgiant į tai, kas nurodyta, šis konkretus ginčas teisingas administraciniam teismui, todėl byla perduotina nagrinėti Vilniaus apygardos administraciniam teismui (2002 m. lapkričio 8 d. nutartis).

***

Pareiškėjas V.P. skundu teismo prašė pripažinti jo įrašymą į Kauno m. VPK Operatyvinės veiklos skyriaus operatyvinę įskaitą nepagrįstu.

Pagal Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 6 str. 9 d. asmuo, manantis, kad operatyvinės veiklos subjektų veiksmai pažeidė jo teises ir laisves, gali apskųsti šiuos veiksmus operatyvinės veiklos subjekto vadovui, prokurorui ar teismui. Pagal Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 3 str. 3 d. operatyvinės veiklos subjektai – tai specialius valstybės įgaliojimus turintys krašto apsaugos, vidaus reikalų, muitinės sistemų, Valstybės saugumo departamento, Specialiųjų tyrimų tarnybos padaliniai, kuriems pavedama operatyvinė veikla ir kurių pareigūnai įgaliojami ją vykdyti. Taigi iš minėto įstatymo nuostatos darytina išvada, kad operatyvinės veiklos subjektai pagal ABTĮ 2 str. išdėstytą sąvoką priskirtini viešojo administravimo subjektams. Šiuo atveju Kauno m. VPK (operatyvinės veiklos subjektas) veikė kaip viešojo administravimo subjektas. Įrašymas į Kauno m. VPK Operatyvinės veiklos skyriaus operatyvinę įskaitą yra viešojo administravimo funkcija. Pareiškėjas ginčija viešojo administravimo subjekto veiksmus. Pareiškėjo reikalavimai kyla iš administracinių teisinių santykių. Pagal ABTĮ 15 str. 1 d. 1 p. bylos dėl valstybinių administravimo subjektų priimtų aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat šių subjektų atsisakymo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo ar vilkinimo atlikti tokius veiksmus nagrinėjamos administraciniuose teismuose, todėl byla nagrinėtina administraciniame teisme (2002 m. lapkričio 26 d. nutartis).

2. Dėl civilinių teisinių santykių

***

V.V. 2001 m. rugsėjo 11 d. kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydamas įpareigoti atsakovą Vilniaus apskrities viršininko administraciją priimti sprendimą dėl naudojamo žemės sklypo, esančio Šalčininkuose, Nepriklausomybės g. 15 a, pardavimo.

Šiuo atveju reikalaujama įpareigoti atsakovą Vilniaus apskrities viršininko administraciją priimti civilinio teisinio pobūdžio sprendimą dėl žemės sklypo pardavimo. Toks sprendimas nepriimamas dėl to, kad nėra išspręstas pastatų bendraturčių naudojamo žemės sklypo pasidalijimo klausimas. Pareiškėjo nuomone,

Vilniaus apskrities viršininko administracija bendraturčiams nesutariant nepagrįstai neišsprendžia šio klausimo pati. Bylos dėl viešojo administravimo subjekto įpareigojimo priimti sprendimą dėl žemės sklypo padalijimo teisingos bendrosios kompetencijos teismui, nes toks subjektas šiuo atveju imasi žemės naudojimo subjektų tarpusavio santykių, reguliuojamų privatinės teisės normų, sprendimo. Pareiškėjo reikalavimų patenkinimas yra susijęs su bendraturčių nuosavybės teisių įgyvendinimu, t.y. civiliniais teisiniais santykiais, todėl ginčas nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme (2002 m. vasario 15 d. nutartis).

***

Pareiškėjai prašo panaikinti Vilniaus apskrities viršininko administracijos įsakymą dėl žemės sklypo išnuomojimo bei Vilniaus apskrities viršininko išduotą leidimą vykdyti statybos darbus. Sprendimo dėl žemės sklypo nuomos priėmimas priskirtinas prie Vilniaus apskrities viršininko administracijos dalyvavimo ūkinėje komercinėje veikloje, reikalavimas dėl tokio sprendimo panaikinimo kyla iš civilinių teisinių santykių ir nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme. Todėl nors reikalavimas dėl Vilniaus apskrities viršininko išduoto leidimo vykdyti statybos darbus panaikinimo teisingas administraciniam teismui, reikalavimai dėl įsakymo bei leidimo panaikinimo kaip susiję kartu nagrinėtini bendrosios kompetencijos teisme (ABTĮ 15 str. 1 d. 1 p.) (2002 m. vasario 15 d. nutartis).

***

Teritorinė ligonių kasa yra administravimo subjektas, kurio statusas bei funkcijos (taip pat ir privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto lėšų panaudojimo srityje) yra reglamentuojamos Socialinio draudimo įstatymo, teritorinės ligonių kasos nuostatų bei kitų norminių aktų, tačiau šiuo atveju ginčas kilo iš ieškovo S.J. įmonės „Sauliaus vaistinė“ ir atsakovo Utenos teritorinės ligonių kasos sudarytos sutarties „Dėl vaistų ir medicinos pagalbos priemonių, kurių įsigijimo išlaidos ar jų dalis kompensuojama iš privalomojo sveikatos draudimo fondo biudžeto, kompensavimo ir išdavimo apdraustiesiems“ ir papildomo 2001 m. kovo 16 d. susitarimo, t.y. iš sutartinių ieškovo ir atsakovo santykių, todėl byla nagrinėtina bendrosios kompetencijos teisme (2002 m. balandžio 11 d. nutartis).

***

Varėnos rajono savivaldybė kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydama pripažinti negaliojančiu Varėnos rajono valdybos 2001 m. balandžio 4 d. sprendimo Nr. 128 priedo – sąrašo eil. Nr. 6. Pareiškėja nurodė, kad Varėnos rajono valdyba 2001 m. balandžio 4 d. priėmė sprendimą Nr. 128 „Dėl nuosavybės teisės į statinius patvirtinimo“, kuriuo (sprendimo priedo – sąrašo eil.

Nr. 6) patvirtino nuosavybės teisę mirusiam A. T. į gyvenamąjį namą, esantį Varėnos rajone, Marcinkonių seniūnijoje, Zervynų kaime (inventoriaus bylos Nr. 2316).

Pareiškėja ginčija Varėnos rajono valdybos sprendimą kaip nuosavybės teisių į pastatą pripažinimo pagrindą A.T., todėl byla nagrinėtina bendrosios kompetencijos teisme (2002 m. gegužės 6 d. nutartis).

***

Pagal 1998 m. kovo 24 d. Vyriausybės nutarimu Nr. 341 patvirtintų Valstybės turto fondo įstatų 8.2.3 p. viena iš Valstybės turto fondo funkcijų yra nuomoti valstybei priklausanti ilgalaikį materialųjį turtą. Valstybės turto fondo veikla, sprendžiant lėšų, investuotų į privatizuojamų patalpų ar pastatų pagerinimą, objekto privatizavimo metu atlyginimo klausimą, priskirtina prie Fondo, kaip valstybei priklausančio turto nuomotojo, veiklos, reikalavimas panaikinti sprendimą dėl investuotų lėšų atlyginimo kyla iš civilinių teisinių santykių, o ne iš Fondo, kaip viešojo administravimo subjekto, veiklos, todėl nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme (2002 m. gegužės 6 d. nutartis).

***

AB „Kėdainių cukrus“ ir AB „Panevėžio cukrus“ 2002 m. sausio 7 d. kreipėsi į Kauno apygardos administracinį teismą, prašydamos pripažinti neteisėtu ir panaikinti 2001 m. gruodžio 12 d. Marijampolės apskrities valstybinės mokesčių inspekcijos viršininkės sprendimą „Dėl bankrutuojančios AB „Marijampolės cukrus“ piniginės prievolės“, kuriuo sutrumpinti bankrutuojančios AB „Marijampolės cukrus“ piniginės prievolės įvykdymo terminai ir iš dalies atsisakyta piniginės prievolės įvykdymo.

Marijampolės apskrities valstybinė mokesčių inspekcija, kurios sprendimas dėl piniginės prievolės įvykdymo terminų sutrumpinimo ir dalinio įvykdymo atsisakymo skundžiamas, yra pripažinta kreditore AB „Marijampolės cukrus“ bankroto byloje, todėl teismo sprendimas dėl bankrutuojančios AB „Marijampolės cukrus“ piniginės prievolės gali turėti įtakos kitų AB „Marijampolės cukrus“ kreditorių reikalavimų patenkinimui. Kauno apygardos teismo 2002 m. sausio 22 d. nutartis (b.l. 32) patvirtina, kad šiuo metu vyksta AB „Marijampolės cukrus“ sanavimas, kuris yra teismo įmonės bankroto proceso sudėtinė dalis. Todėl byla perduotina Kauno apygardos teismui, kaip įmonės bankroto bylą nagrinėjančiam teismui (2002 m. gegužės 6 d. nutartis).

***

V.G. kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydamas įpareigoti Vilniaus m. valdybą ir Viršuliškių seniūniją per vieną mėnesį nuo sprendimo

įsigaliojimo dienos parengti visus dokumentus ir sudaryti buto, esančio Vilniuje, Viršuliškių g. 75–37, pirkimo–pardavimo sutartį bei perduoti jam butą, surašant buto priėmimo–perdavimo aktą.

Administracinio ir bendrosios kompetencijos teismo jurisdikcija atibojama ne vien pagal teisinio santykio, iš kurio kyla ginčas, subjektą, bet taip pat ir pagal paties teisinio santykio pobūdį. Pareiškėjas kelia civilinio teisinio pobūdžio reikalavimą dėl buto pirkimo–pardavimo sutarties sudarymo, ginčo išsprendimas susijęs su nuosavybės teisinių santykių atsiradimu, Vilniaus miesto savivaldybė šiuo atveju dalyvauja civiliniuose teisiniuose santykiuose kaip turto savininkė, o ne veikia kaip viešojo administravimo subjektas, todėl pareiškėjo reikalavimo patenkinimo klausimas sprendinamas ne administraciniame, o bendrosios kompetencijos teisme (2002 m. birželio 4 d. nutartis).

***

Pareiškėjas – Jurbarko vartotojų kooperatyvo „Vienybė“ narys H.J. Kauno apygardos administracinio teismo prašė: panaikinti atsakovo Jurbarko rajono savivaldybės 2002 m. balandžio 4 d. įrašą Nr. 13 dėl Jurbarko vartotojų kooperatyvo „Vienybė“ naujos redakcijos įstatų įregistravimo; įpareigoti atsakovą Jurbarko rajono savivaldybę pareikalauti iš atsakovo Jurbarko vartotojų kooperatyvo „Vienybė“ pataisyti kooperatyvo įstatų KBI prieštaraujančias nuostatas; panaikinti atsakovo Jurbarko vartotojų kooperatyvo „Vienybė“ 2002 m. kovo 8 d. narių įgaliotinių ir juridinio nario Veliuonos Vartotojų kooperatyvo narių įgaliotinių atstovo susirinkimo nutarimą Nr. 6 dėl naujos redakcijos įstatų pritarimo ir patvirtinimo.

Pagal ABTĮ prasnę administracinio teismo ir bendrosios kompetencijos teismo jurisdikcijos atibojimo kriterijus yra ne vien tik vieno iš ginčijamo teisinio santykio subjekto ypatumai (pvz., tai yra viešojo administravimo subjektas), bet ir teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas, prigimtis ir pobūdis. Tais atvejais, kai ginčas yra susijęs su keliais teisiniais santykiais, ginčo teisingumą lemia pagrindinio santykio teisinė prigimtis ir pobūdis. Administracinių teismų kompetencijai paprastai priskirtinas nagrinėjimas ginčų, kurių išsprendimas nėra siejamas su tolesniu kokio nors civilinio teisinio ginčo išsprendimu. Iš H.J. patikslinto skundo matyti, kad jis inicijuoja ginčą, susijusį su keliais teisiniais santykiais: tiek civiliniu teisiniu, tiek ir administraciniu teisiniu. Specialioji teisėjų kolegija sprendžia, kad tarp teisinių santykių, iš kurių kilęs minėtas ginčas, pagrindiniu pripažintinas ne administracinis teisinis, bet civilinis teisinis (tarp kooperatinės bendrovės ir jos nario) santykis, kadangi kilusio ginčo išsprendimas visų pirma susijęs su civilinių teisinių santykių nustatymu, pasikeitimu ir pasibaigimu. Ta aplinkybė, kad viena iš ginčo šalių yra viešojo administravimo subjektas (Jurbarko rajono savivaldybė) ir skundu, be kita ko, yra ginčijamas šio viešojo administravimo subjekto

veiksmų įregistruojant naujos redakcijos įstatus teisėtumas, nekeičia ginčijamų teisinių santykių visumos civilinio teisinio pobūdžio bei minėto ginčo teisingumo. Be to, pažymėtina, kad šios bylos atveju tik bendrosios kompetencijos teismas, nagrinėdamas bylą, patikrintų ginčijamojo susirinkimo nutarimu patvirtintų naujos redakcijos įstatų atitikimą įstatymų (KBI) reikalavimams, kai tuo tarpu viešojo administravimo subjekto – Jurbarko rajono savivaldybės akto (naujos redakcijos įstatų įregistravimo) teisėtumo patikrinimas administraciniame teisme reikštų tik šio subjekto veiksmų patikrinimą procedūrinio aspektu. Remdamasi šiais argumentais specialioji teisėjų kolegija konstatuoja, kad nurodytas ginčas nagrinėtinas bendrosios kompetencijos teisme (Teismų įstatymo 12 straipsnio 3 dalis, CPK 1 straipsnio 2 dalis, 135 straipsnis) (2002 m. gruodžio 18 d. nutartis).

3. Dėl nuosavybės teisių atkūrimo

***

Kauno apskrities viršininko administracija 2000 m. rugsėjo 12 d. kreipėsi į Kauno apygardos administracinį teismą, prašydama panaikinti Kauno apskrities viršininko administracijos 1998 m. kovo 10 d. sprendimus, Kauno apskrities viršininko 1998 m. kovo 10 d. įsakymo atskirus punktus bei panaikinti atitinkamus nekilnojamojo turto registro įrašus. Pareiškėja nurodė, kad Kauno apskrities viršininko 1998 m. kovo 3 d. įsakymu Nr. 06–1374 ir Kauno apskrities viršininko administracijos sprendimais buvo atkurtos nuosavybės teisės į buvusio savininko M.G. turėtą žemę – D.O.I. 2,67 ha, A.K. 2,67 ha, V.G. 2, 67 ha, J.G. 2,68 ha. Žemės sklypai įregistruoti Žemės ir kito nekilnojamojo turto kadastro ir registro valstybės įmonės Kauno filialo Kėdainių rajono gyventojų aptarnavimo biure. Prašymuose dėl žemės grąžinimo dar viena pretendentė į nuosavybės teisių atkūrimą A.U. nebuvo nurodyta. 2000 m. rugpjūčio 25 d. į Kauno apskrities viršininką kreipėsi M.G., mirusios A.U. dukra. Išnagrinėjus M.G. prašymą buvo nustatyta, kad, atkuriant nuosavybės teises į buvusio savininko M.G. žemę, buvo pažeisti 1997 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 2, 3 ir 4 straipsniai.

Pagal ABTĮ 15 str. 1 d. 1 p. bylos dėl valstybinių administravimo subjektų priimtų aktų ir veiksmų teisėtumo, taip pat šių subjektų atsisakymo atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus teisėtumo ir pagrįstumo ar vilkinimo atlikti tokius veiksmus nagrinėjamos administraciniuose teismuose. Galiojančios Nekilnojamojo turto registro įstatymo redakcijos 30 str. numato, kad nekilnojamojo turto registracijos klausimais priimti sprendimai taip pat skundžiami ABTĮ nustatyta tvarka. Nors ieškovės reikalavimų patenkinimas turėtų įtakos civiliniams teisiniams nuosavybės santykiams, civilinio teisinio pobūdžio reikalavimai nekeliami, todėl byla nagrinėtina administraciniame teisme (2002 m. vasario 15 d. nutartis).

***

Pareiškėjas reikalauja panaikinti Rokiškio r. valdybos 1994 m. spalio 25 d. sprendimą Nr. 27–2514, kuriuo A.K. atstatyta nuosavybės teisė į 1/2 dalį jo tėvo žemės Stankūnų k. Siekdamas, kad nuosavybės teisė į ginčo žemės sklypą būtų atkurta jam, pareiškėjas nurodo, kad jo tėvas ginčo žemę valdė pagal 1941 m. brolių susitarimą, kurį prašo pripažinti teisėtu, taip pat prašo pripažinti jį vieninteliu teisėtu pretendentu į 10,63 ha žemės sklypą Užubalių (Vainiškių) k., t.y. jo reikalavimas pagal turinį atitinka reikalavimą atkurti nuosavybės teises į žemę. 1941 m. balandžio 7 d. susitarimas vertintinas kaip juridinę reikšmę turintis faktas ir nėra savarankiškas skundo dalykas, todėl byla pagal ginčo pobūdį yra administracinė ir nagrinėtina administraciniame teisme (*2002 m. gegužės 6 d. nutartis*).

4. Dėl tarnybos santykių

***

Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 str. 1 d. 5 p. administraciniai teismai sprendžia bylas dėl tarnybinių ginčų, kai viena ginčo šalis yra valstybės ar savivaldybės tarnautojas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus. Šiuo atveju ginčas kyla dėl skyrimo į Sporto mokyklos direktoriaus pareigas, mokyklos direktoriui, kaip viešosios įstaigos darbuotojui, pagal Valstybės tarnybos įstatymo 4 str. 4 d. 9 p. šis įstatymas nėra taikomas, jis nelaikytinas valstybės tarnautoju, turinčiu viešojo administravimo įgaliojimus, todėl pareiškėjo reikalavimas nagrinėtinas ne administraciniame, o bendrosios kompetencijos teisme (*2002 m. vasario 15 d. nutartis*).

***

Pagal ABTĮ 15 str. 1 d. 5 p. administraciniai teismai sprendžia bylas dėl tarnybinių ginčų, kai viena ginčo šalis yra valstybės ar savivaldybės tarnautojas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus (įskaitant pareigūnus ir įstaigų vadovus). Kadangi laikotarpiu, už kurį pareiškėjas reikalauja priteisti nesumokėtą darbo užmokesį bei kitas sumas, jis dirbo Šiaulių rinktinės Joniškio užkardoje policininku, o visi statutiniai valstybės tarnautojai pagal Valstybės tarnybos įstatymo 2 str. 8 p. priskiriami prie viešojo administravimo valstybės tarnautojų, kilęs tarnybinis ginčas nagrinėtinas administraciniame teisme (*2002 m. gegužės 6 d. nutartis*).

***

K.S. 2001 m. lapkričio 22 d. kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydamas įpareigoti Vilniaus Gedimino technikos universitetą išduoti jam Vilniaus Gedimino technikos universiteto rektoriaus 1998 m. rugsėjo 8 d.

įsakymo Nr. 1351–PH ir 1998 m. gruodžio 9 d. įsakymo Nr. 1974–PH nuorašus (tinkamai patvirtintas kopijas). Nurodė, kad jo darbo klausimais išleistų įsakymų nuorašų atsakovas jam neišduoda nepagrįstai. Pareiškėjas su jais nėra susipažinęs ir nėra gavęs jų nuorašų, nors atsakovas privalėjo pareiškėją su jais supažindinti ir/arba įteikti tinkamai patvirtintas jų kopijas. Minėtų įsakymų nuorašai pareiškėjui reikalingi kilusių ginčų sprendimui, taip pat todėl, kad yra išleistos ne tik patvirtintos, bet ir nepatvirtintos įsakymų kopijos su skirtingais tekstais. Taip pažeidžiamos pareiškėjo teisės ir vilkinama atlikti atsakovo kompetencijai priskirtus veiksmus.

Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 15 str. 1 d. 5 p. administraciniai teismai sprendžia bylas dėl tarnybinių ginčų, kai viena ginčo šalis yra valstybės ar savivaldybės tarnautojas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus. Šiuo atveju ginčas kyla dėl Vilniaus Gedimino technikos universiteto rektoriaus įsakymų nuorašų išdavimo, universiteto dėstytojui, kaip viešosios įstaigos darbuotojui, pagal Valstybės tarnybos įstatymo 4 str. 4 d. 9 p. šis įstatymas nėra taikomas, jis nelaikytinas valstybės tarnautoju, turinčiu viešojo administravimo įgaliojimus, todėl pareiškėjo reikalavimas nagrinėtinas ne administraciniame, o bendrosios kompetencijos teisme (2002 m. gegužės 6 d. nutartis).

***

R.K. 2002 m. balandžio 30 d. kreipėsi į Klaipėdos apygardos administracinį teismą, prašydamas pripažinti atsakovo Šilalės rajono savivaldybės valdybos 2002 m. kovo 21 d. sprendimą Nr. 61 dėl jo atleidimo iš pareigų neteisėtu, priteisti dvylikos vidutinių darbo užmokesčių kompensaciją, taip pat dvigubą darbo užmokestį už laikino nedarbingumo laikotarpį bei atlyginimą už priverstinę pravaikštą. Pareiškėjas nurodė, kad 2000 m. liepos 19 d. Šilalės rajono savivaldybės mero potvarkiu Nr. 38k pagal darbo sutartį buvęs priimtas į darbą savivaldybės įmonės „Pajūrio komunalinis ūkis“ direktoriumi. 2001 m. rugsėjo 28 d. gavo išspėjimo lapelį, kad Šilalės rajono savivaldybės tarybos 2001 m. rugsėjo 20 d. sprendimu Nr. 210 „Dėl savivaldybės įmonės „Pajūrio komunalinis ūkis“ likvidavimo“ ir savivaldybės valdybos 2001 m. rugsėjo 27 d. sprendimu Nr. 310 „Dėl savivaldybės įmonės „Pajūrio komunalinis ūkis“ likvidatoriaus paskyrimo“ po dviejų mėnesių bus atleistas iš pareigų pagal DSĮ 29 str. 1 p. 1 d. (įmonę likvidavus). 2002 m. kovo 21 d. Šilalės rajono savivaldybės valdybos sprendimu Nr. 61 jis atleistas iš pareigų pagal DSĮ 29 str. 1 dalies 1 punktą (įmonę likvidavus).

Pagal ABTĮ 15 str. 1 d. 5 p. administraciniai teismai sprendžia bylas dėl tarnybinių ginčų, kai viena ginčo šalis yra valstybės ar savivaldybės tarnautojas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus (įskaitant pareigūnus ir įstaigų vado-

vus). Šiuo atveju pagal pateiktą medžiagą pareiškėjas buvo savivaldybės įmonės darbuotojas. Valstybės ir savivaldybių įmonių darbuotojai pagal Valstybės tarnybos įstatymo 4 str. 3 d. 7 p. yra tie subjektai, kuriems Valstybės tarnybos įstatymas netaikomas, todėl byla nagrinėtina bendrosios kompetencijos teisme (2002 m. birželio 4 d. nutartis).

***

Pagal Visagino miesto savivaldybės kultūros ir sporto skyriaus vyriausiojo finansininko pareigybės aprašymą pareiškėjos buvusios pareigos priskirtos prie paslaugų valstybės tarnautojų, ji atleista iš darbo pagal Darbo sutarties įstatymą, administraciniams teismams pagal ABTĮ 15 str. 1 d. 5 p. teismingos tik bylos dėl tarnybinių ginčų, kai viena ginčo šalis yra valstybės ar savivaldybės tarnautojas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus (įskaitant pareigūnus ir įstaigų vadovus), pareiškėja iki atleidimo iš darbo viešojo administravimo įgaliojimų neturėjo, todėl byla pagal jos reikalavimus dėl grąžinimo į darbą bei darbo užmokesčio priteisimo nagrinėtina bendrosios kompetencijos teisme (2002 m. birželio 4 d. nutartis).

5. Dėl žalos atlyginimo

***

R.G. 2002 m. sausio 15 d. kreipėsi į Kėdainių rajono apylinkės teismą, prašydamas apginti jo konstitucines teises, grąžinant paimtą traktorių, atlyginti dėl traktoriaus nuomos susidariusią materialinę žalą (12 000 Lt) bei 10 000 Lt moralinę žalą. Ieškovas nurodė raštiškai informavęs Kėdainių rajono policijos komisariatą apie 1996 m. vasarą įvykdytą jo traktoriaus vagystę, 1998 m. sulaukyta vagių gauja, kuri vogė žemės ūkio techniką. Ieškovas atpažino savo pavogtą traktorių, tačiau po to, kai bylos tyrimą iš Šilalės rajono policijos komisariato perėmė Kėdainių rajono policijos komisariatas, buvo paprašyta traktorių kelioms dienoms atvartyti į komisariatą formalumams įforminti, ir jau 3 metus ieškovas savo traktoriaus neatgauna. Traktorius jam, kaip ūkininkui, yra pagrindinė žemės įdirbimo priemonė, todėl jos netekęs buvo priverstas traktorių nuomotis (metinis nuomos mokestis – 3000 Lt).

Pagal ABTĮ 16 str. 2 d. administracinių teismų kompetencijai nepriskiriama tirti prokurorų, tardytojų, kvotėjų ir teismo antstolių procesinių veiksmų, susijusių su teisingumo vykdymu ar bylos tyrimu, taip pat su sprendimų vykdymu. Žala šiuo atveju kyla iš policijos pareigūno procesinių veiksmų, todėl pareiškėjo reikalavimai dėl žalos atlyginimo nagrinėtini bendrosios kompetencijos teisme (2002 m. vasario 15 d. nutartis).

***

V.P. 2002 m. gegužės 29 d. kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą prašydamas pripažinti, kad Zarasų rajono apylinkės teismo teisėja N.S. 1998 m. rugsėjo 7 d. priimdama administracinėje byloje nutarimą Nr. 6–3/98, kuriuo nubaudė jį 5000 Lt bauda konfiskuojant alkoholinius gėrimus už administracinio teisės pažeidimo, numatyto ATPK 163–2 str. 1 d., padarymą (už tai, kad savo parduotuvėje, esančioje Dusetose, Vytauto g. 6, 1998 m. rugpjūčio 26 d. prekiaavo alkoholiniais gėrimais su seno pavyzdžio banderolėmis), tinkamai neįvertino taikomų teisės aktų atitikimo Konstitucijai, nesiėmė Konstitucijos ir įstatymų suteiktų galių, kad būtų apgintos konstitucinės nuosavybės teisės, visapusiškai iširtos ir įvertintos bylos aplinkybės ir taikomų teisės aktų atitikimas Konstitucijai, ir šiais veiksmais padarė jam 5000 Lt materialinę žalą, ir priteisti iš Zarasų rajono apylinkės teismo jo naudai kaip žalos atlyginimą 5000 Lt.

Pagal ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p. bylas dėl turinės ir neturinės žalos, padarytos fiziniam asmeniui ar organizacijai neteisėtais valstybės ar vietos savivaldos institucijos, įstaigos, tarnybos bei jų tarnautojų veiksmais ar neveikimu viešojo administravimo srityje, atlyginimo nagrinėja administraciniai teismai. Tačiau šiuo atveju reikalaujama atlyginti apylinkės teismo teisėjos veiksmais (nutarties administracinio teisės pažeidimo byloje priėmimu) padarytą žalą. Ši teisėjos veikla prie viešojo administravimo nėra priskirtina, pagal ABTĮ 16 str. administraciniai teismai teisėjų procesinių veiksmų netiria, todėl byla dėl teisėjos veiksmais padarytos žalos atlyginimo perduotina nagrinėti bendrosios kompetencijos teismui (2002 m. birželio 28 d. nutartis).

***

J.A. kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydamas priteisti iš atsakovės VSDFV turinės ir moralinės žalos, padarytos atsakovės veiksmais, t.y. jo atleidimu iš tarnybos, nedarbingumo pašalpos nemokėjimu ir kt., atlyginimą. Taigi pareiškėjas prašo priteisti žalos, jam padarytos atsakovės veiksmais, kurie priskirtini prie vidinio administravimo, atlyginimą.

Bylos dėl žalos, padarytos valstybės institucijoms vykdant vidaus administravimą, tiesiogiai nepriskiriamos administracinių teismų kompetencijai (ABTĮ 15 str.). Tačiau ABTĮ 15 str. 2 d. yra nustatyta, kad įstatymu administracinių teismų kompetencijai gali būti priskiriamos ir kitokios bylos. Administracinių teismų įsteigimo įstatymo 1 str. 1 d. nustatyta, kad „skundams (prašymams) dėl viešojo ir vidinio administravimo subjektų priimtų administracinių aktų bei veiksmų ar neveikimo nagrinėti steigiami specializuoti administraciniai teismai“. Pagal ABTĮ 3 str. administraciniai teismai sprendžia ginčus dėl teisės viešojo ir vidaus administravimo srityse. Šiuo atveju ginčas dėl žalos atlyginimo, padarytos vykdant vidaus

administravimo procedūras, priskiriamas ginčų dėl teisės, nurodomų minėtoje procesinėje normoje, kategorijai. Sprendžiant šio ginčo teisingumo klausimą, būtina įvertinti ir valdžios institucijų deliktinės atsakomybės materialinio teisinio reguliavimo pasikeitimus: jeigu Civilinio kodekso 485 str. (CK, galiojusio iki 2001 m. liepos 1 d.) reglamentavo žalos, padarytos neteisėtai valstybės ar savivaldos institucijų, įstaigų, tarnybų bei jų pareigūnų ir valdininkų veiksmais ar neveikimu viešojo valdymo srityje, atlyginimą, ir būtent šio materialinio teisinio reguliavimo pagrindu buvo nustatomas procesinis ginčų teisingumo reguliavimas (ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p.), tai Civilinio kodekso 6.271 str. 1 d. (įsigaliojusio nuo 2001 m. liepos 1 d.) nustato valstybės deliktinę atsakomybę dėl valdžios institucijų neteisėtų aktų, t.y. valstybei tenka prievolė atlyginti institucijų padarytą žalą ne tik vykdant viešojo administravimo, bet ir atliekant kitas, tarp jų ir vidaus administravimo, funkcijas.

Atsižvelgdama į tai, kad administraciniai teismai sprendžia ginčus, kylančius iš administracinių teisinių santykių, kurie atsiranda tiek vykdant viešąjį administravimą, tiek vidaus administravimą, taip pat į minėtas ABTĮ nuostatas bei į galiojančio Civilinio kodekso normą, nustatančią valstybės prievolę atlyginti jos institucijų bet kokio pobūdžio veikla padarytą žalą, kolegija ginčams dėl teisingumo nagrinėti daro išvadą, kad ginčai dėl žalos, padarytos valstybės valdžios institucijų ar jų tarnautojų veikla viešojo ar vidaus administravimo srityje, priskirtini administracinių teismų jurisdikcijai (*2002 m. rugsėjo 30 d. nutartis*).

***

Ieškovė V.S. Rokiškio rajono apylinkės teisme pareiškė ieškinį atsakovui Valstybinio socialinio draudimo fondo (toliau – VSDFV) Rokiškio rajono skyriui. Ieškovė prašė: 1) priteisti iš VSDFV Rokiškio rajono skyriaus periodinę netekto darbingumo kompensaciją po 522,24 Lt kas mėnesį, kompensaciją didinant, didėjant draudžiamoms pajamoms, neterminuotai nuo pareiškimo padavimo dienos; 2) priteisti advokato pagalbos išlaidas.

Žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo 181 straipsnio „Žalos atlyginimo mokėjimo prievolės perėjimas valstybei“ 2 dalyje nustatyta, kad šiame straipsnyje nurodytą žalos atlyginimo mokėjimo prievolės valstybei tvarką nustato Vyriausybė. Valstybė, atlyginusi žalą šio straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatytais atvejais, turi atgręžtinio reikalavimo teisę į žalos atlyginimo mokėtoją. Minėtos įstatymo normos pagrindu patvirtintosios Tvarkos 2 punkte nustatyta, jog Lietuvos Respublikos žalos atlyginimo dėl nelaimingų atsitikimų darbe ar susirgimų profesine liga laikinojo įstatymo 181 straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais prievolė mokėti nukentėjusiesiems žalos atlyginimą pereina valstybei. Šią prievolę vykdo VSDFV teritoriniai skyriai.

Šiuo atveju atsakovas – VSDFV Rokiškio rajono skyrius veikė ne kaip viešojo administravimo subjektas, t.y. jis nevykdė viešojo administravimo, ir tarp jo ir ieškovės nesusiklostė administraciniai – teisiniai santykiai. Tarp atsakovo VSDFV Rokiškio rajono skyriaus ir ieškovės susiklostę teisiniai santykiai yra civiliniai – teisiniai, kadangi atsakovas vykdė anksčiau minėtų norminių teisės aktų pagrindu valstybei perėjusią kito subjekto civilinio teisinio pobūdžio prievolę atlyginti ieškovės sveikatai padarytą žalą. Dėl šių argumentų specialioji teisėjų kolegija sprendžia, kad byla yra teisinga bendrosios kompetencijos teismui (2002 m. spalio 21 d. nutartis).

***

A.Ž., atliekantis laisvės atėmimo bausmę Vilniaus sustiprintojo režimo pataisos darbų kolonijoje, skundu prašė priteisti moralinės žalos, atsiradusios dėl jo nurodomos neteisėtos Vilniaus SR PDK sandėlio vedėjo V.J. veikos, atlyginimą. Pagal ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p. administraciniai teismai sprendžia bylas dėl turtinės ir neturtinės (moralinės) žalos, padarytos fiziniam asmeniui ar organizacijai neteisėtais valstybės ar vietos savivaldos institucijos, įstaigos, tarnybos bei jų tarnautojų veiksmais ar neveikimu viešojo administravimo srityje, atlyginimo (Civilinio kodekso 485 straipsnis). Vadovaujantis ABTĮ 2 str. 1 d., viešasis administravimas – tai įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojama valstybės ir vietos savivaldos institucijų, kitų įstatymais įgaliotų subjektų vykdomoji veikla, skirta įstatymams, kitiems teisės aktams, vietos savivaldos institucijų sprendimams įgyvendinti, numatytais viešosioms paslaugoms administruoti ir teikti. Pataisos darbų kolonijos – valstybės institucijos, įgyvendinančios Lietuvos Respublikos pataisos darbų įstatymus, todėl jos laikytinos viešojo administravimo subjektais, o Vilniaus SR PDK sandėlio vedėjo veika, dėl kurios, A.Ž. teigimu, jis patyrė moralinę žalą, laikytina atlikta viešojo administravimo srityje. Šis ginčas nepatenka į ABTĮ 16 str. 2 d. numatytų ginčų, nepriskirtinų nagrinėtini administraciniuose teismuose, kategoriją, todėl jis, vadovaujantis ABTĮ 15 str. 1 d. 3 p., priskirtinas nagrinėti administraciniams teismams, šiuo konkrečiu atveju – Vilniaus apygardos administraciniam teismui (2002 m. lapkričio 26 d. nutartis).

***

Vilniaus rajono policijos komisariatas teismo prašė priteisti regreso tvarka žalos atlyginimą iš T.K., kuris tuo metu, kai dėl jo veiksmų buvo padaryta žala tretiesiems asmenims, buvo policijos pareigūnas. Valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų regreso (atgręžtinio reikalavimo) teisė į žalą padariusi valstybės tarnautoją įtvirtinta Valstybės tarnybos įstatymo 33 straipsnyje. Taigi ginčas dėl Vilniaus rajono policijos komisariato prašymo priteisti žalos atlyginimą regreso

tvarka iš T.K. kilęs iš Valstybės tarnybos įstatymu reglamentuojamų valstybės tarnybos santykių. Kadangi pagal ABTĮ 15 str. 1 d. 5 p. administraciniai teismai nagrinėja bylas dėl tarnybinių ginčų, kai viena ginčo šalis yra valstybės ar savivaldybės tarnautojas, turintis viešojo administravimo įgaliojimus (įskaitant pareigūnus ir įstaigų vadovus), todėl šis Vilniaus rajono policijos komisariato reikalavimas nagrinėtinas administraciniame teisme (2002 m. lapkričio 26 d. nutartis).

6. Dėl viešųjų pirkimų

***

UAB „Technolitas“ 2001 m. rugpjūčio 14 d. kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, prašydama panaikinti Viešųjų pirkimų tarnybos leidimą Lietuvos nacionalinei M. Mažvydo bibliotekai tęsti pirkimo procedūras.

Pagal Viešųjų pirkimų įstatymo 42 str. tiekėjas (rangovas) ir perkančioji organizacija turi teisę įstatymų nustatyta tvarka apskųsti teismui Viešųjų pirkimų tarnybos veiksmus ir Nepriklausomos komisijos sprendimus. Tokie skundai yra teisingi administraciniams teismams pagal ABTĮ 15 str. 1 d. 1 p., kadangi Viešųjų pirkimų tarnyba ir Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija yra viešojo administravimo subjektai, kurių funkcijos nustatytos įstatymų ir kitų norminių aktų. Tačiau po sprendimo dėl laimėjusio pasiūlymo priėmimo teisiniai santykiai perauga administracinių teisinių santykių ribas ir transformuojasi į civilinius teisinius santykius, todėl administracinis teisinis ginčas tampa sudėtinė ginčo dėl teisės privatinės teisės reguliavimo srityje dalimi ir spręstinas bendrosios kompetencijos teisme (2002 m. balandžio 11 d. nutartis).

II. METODINĖ DALIS

1. Seminarų apžvalga

2002 m. birželio 7 d. Teisingumo ministerijoje įvyko seminaras tema „Skirtumai tarp administracinių ir civilinių teisinių ginčų“. Seminare buvo perskaityti trys pranešimai. Šiame biuletenyje spausdinamas Paul Lemmens pranešimas „Žmogaus teisių pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir visuomenės interesų derinimo principai administracinėje teisenoje“.

Žmogaus teisių pagal Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvenciją ir visuomenės interesų derinimo principai administracinėje teisenoje

Pranešėjas Paul Lemmens

Visuomenės interesų derinimo principai aiškiausiai atsispindi Europos žmogaus teisių teismo (toliau – EŽTT arba Teismas) praktikoje, todėl pranešimo tezės grindžiamos pavyzdžiais iš Teismo nagrinėtų bylų.

Šį pranešimą sudaro 3 dalys: pirmoji – administraciniai aktai, demokratijos ir teisės viršenybės (teisėtumo) principai, jų įtaka visuomenės interesų derinimui; antroje pranešimo dalyje kalbama apie visuomenės interesų derinimą ir kaip tai atsiskleidžia EŽTT praktikoje; trečiojoje dalyje trumpai aptariama teismo administracinių aktų teisėtumo ir pagrįstumo įvertinimo problema.

Pirmiausia apie administravimo veiklos esmę, t.y. kaip administravimo subjektai – valdžios institucijos – turėtų panaudoti jiems suteiktus įgaliojimus. Viešasis administravimas turi remtis demokratijos ir teisėtumo principais. Šie principai paminėti Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) preambulėje. Šiais principais savo sprendimus grindžia ir Teismas.

Demokratijos principas ypač svarbus kalbant apie bylas, kuriose yra tam tikras politinis aspektas, kai politikai ar politinės partijos išreiškia savo nuomonę įvairiais klausimais. Tokio pobūdžio byla buvo neseniai nagrinėta Teisme. Tai byla prieš Turkijos Gerovės partiją. Šioje byloje EŽTT apibrėžė, kaip yra suprantama demokratija. Šios bylos detalai analizuoti nėra būtinybės, kadangi ji neturi tiesioginio ryšio su nagrinėjama administracinių procedūrų tema, tačiau paminėtina, kad Teismas byloje demokratiją apibrėžė kaip sistemą, kurioje žmonės turi galimybę paveikti visuomeninį gyvenimą ir kurioje politinių reikalų tvarkymas patikėtas tik toms valdžios institucijoms, kurios atskaitingos tautai. Turkijos

Gerovės partija yra fundamentalistinės krypties partija, kurios tikslas – įvesti Turkijoje šariato teisę, t.y. kad ši teisė būtų viena iš valstybėje veikiančių teisės sistemų. Todėl Turkijos Aukščiausiasis teismas uždraudė šios partijos veiklą. Nors EŽTT paprastai labai kritiškai vertina prievartos priemonės, taikomas politinėms partijoms, šiuo atveju jis pripažino, jog Turkijos valdžia nepažeidė Konvencijos, uždrausdama partijos, kenkiančios demokratinei sistemai, veiklą. Tai nėra galutinis EŽTT sprendimas, kadangi bylos gali būti pakartotinai svarstomos Didžiojoje Kolegijoje, nors tai būna išimtiniais atvejais. Tačiau šią bylą nuspręsta perduoti Didžiajai Kolegijai, kuri priims sprendimą artimiausiais mėnesiais.

Kaip demokratinė sistema įgyvendinama administravimo subjektų veikloje? Pirmiausia reikia įvardyti šiuos demokratinės visuomenės požymius: pliuralizmą, toleranciją ir atvirumą. Šiuos terminus Teismas pirmą kartą pavartojo 1976 m. Handyside byloje priimtame sprendime. Bylos aplinkybės buvo šios: leidėjas išleido knygą, skirtą jauniems žmonėms, kurioje keletas skyrių buvo skirta temoms, susijusioms su seksu. Ponas Handyside buvo nubaustas už įstatymų pažeidimą. EŽTT, nagrinėdamas šią bylą, rėmėsi minties laisvės principu, kuris buvo paminėtas demokratinę visuomenę apibūdinančių principų kontekste. Sprendime Teismas nurodė: „Minties laisvė sudaro vieną iš esminių demokratinės visuomenės požymių, ir tai yra visuomenės progreso ir kiekvieno individo tobulėjimo pagrindas“. Dėl Konvencijos 10 str., kuris skirtas minties laisvei, 2 pastraipos buvo pasakyta, kad minties laisvė taikoma net tik tai informacijai ir idėjoms, kurios sutinkamos palankiai arba laikomos nekenksmingomis ar neutraliomis, bet apima ir tas nuomones, kurios pažeidžia valstybės ar tam tikrų visuomeninių grupių tvarką. To reikalauja pliuralizmas, tolerancija, atvirumas, kurie sudaro demokratinės visuomenės pagrindą. Be to, tai reiškia, kad bet koks šios laisvės suvaržymas turi būti proporcingas siekiamam teisėtam tikslui ir naudai. Todėl demokratinėse valstybėse, kurių valdyme turi galimybę dalyvauti kiekvienas pilietis, veikiančių valdžios institucijų administravimo veikla turi atitikti proporcingumo reikalavimą. Šis reikalavimas tiesiogiai siejamas su kitu demokratinės visuomenės požymiu – teisingu elgesiu su visais piliečiais. Valdžia tarnauja žmonėms, ji turi juos gerbti ir elgtis su jais teisingai, nepaisant to, kad kartais valdžia turi imtis priemonių, galinčių turėti tam tikriems asmenims neigiamų pasekmių.

Neseniai buvo nagrinėta byla prieš Belgiją. Byla susijusi su prieglobsčio prašytojais, kurie buvo deportuoti iš Belgijos. Teismo sprendime buvo labai griežtai pasisakyta dėl Belgijos valdžios elgesio su prieglobsčio prašytojais. Situacija buvo tokia, kad grupė slovakų parašė prašymus suteikti pabėgėlių statusą, ir tie prašymai Belgijos valdžios institucijų buvo atmesti (šioje veikloje jokio pažeidimo Teismas neižvelgė). Po to buvo priimtas sprendimas išsiųsti tuos asmenis prievarta iš šalies. Tačiau ir tai savaime nebūtų sudarę Konvencijos pažeidimo, tačiau

vietos valdžios pareigūnai liepė tiems asmenims atvykti į policijos skyrių patikslinti duomenis jų anketose prie prašymų suteikti pabėgėlių statusą (tuo metu prašymai jau buvo atmesti, bet žmonėms tai nebuvo paaiškinta). Kai slovakai atvyko į policiją, visi jie buvo suimti ir po dviejų dienų lėktuvu išsiųsti atgal į Slovakiją. Šiuos veiksmus Teismas pripažino neteisėtais, konstatavęs, kad negalima asmenų, taip pat ir užsieniečių, apgaule pakviesti į vietą, kur jie būtų suimti, o po to išsiųsti į tėvynę, t.y. valdžios institucijos neturi teisės apgaudinėti žmonių. Iš esmės tai reiškia, kad su žmonėmis reikia elgtis teisingai.

Tai yra demokratijos principai, kuriais savo veikloje turi vadovautis administravimo institucijos ir kuriais remiasi teismai tirdami administracinių aktų teisėtumą.

Kitas svarbus principas yra teisėtumas, kuris reiškia, kad kiekvienas veiksmas, įskaitant ir administracinius aktus, turi atitikti įstatymus. Šio principo esmė ta, kad administravimo subjektai gali priimti tik tokius aktus, kurie atitinka nacionalinius įstatymus. Teisėtumas įtvirtintas keliuose Konvencijos straipsniuose: 8–11 straipsnių, reglamentuojančių teisę į asmeninį ir šeimos gyvenimą, minties, sąžinės, religijos laisvę, teisę laisvai reikšti savo mintis ir įsitikinimus, susirinkimų laisvę, antrosiose pastraipose. Šiose normose nustatyta, kad valdžios institucijos negali kištis į naudojimąsi šiomis teisėmis, išskyrus konkrečiai išvardytus atvejus ir su būtina sąlyga – tai turi atitikti įstatymus.

Pažymėtina yra tai, kad EŽTT pastaraisiais metais nagrinėtose bylose nurodė, jog teisėtumo principas turi būti taikomas ir tais atvejais, kai jo taikymas Konvencijoje tiesiogiai nenumatytas. Tai reiškia, kad šis principas veikia visais atvejais, kai valdžios institucijos turi įtakos žmonių teisių ir laisvių įgyvendinimui.

Tai labai svarbus žingsnis EŽTT praktikoje. Pirmą kartą tai buvo konstatuota 1999 m. byloje prieš Graikiją dėl privačios nuosavybės apsaugos.

Plačiai šį principą panagrinėti nėra galimybių, tačiau būtina trumpai apibūdinti jo esmę, kadangi tai svarbu kalbant apie interesų derinimą.

Šį principą sudaro keletas elementų. Pirma, kiekvienas administracinis aktas turi būti paremtas vidaus teisės normomis. Kalbant apie tai, kaip EŽTT tikrina, ar administraciniai aktai atitinka nacionalinės teisės normas, pažymėtina, kad kai Europos Tarybą sudarė 10 ar 20 valstybių narių, tokią kontrolę vykdyti buvo pakankamai paprasta, tačiau kai Europos Taryba išsiplėtė, patikrinti visų valstybių administravimo subjektų priimamų administracinių aktų teisėtumą pasidarė labai sudėtinga, todėl Teismas pastaruoju metu šį klausimą dažnai palieka spręsti nacionaliniams teismams.

Tačiau tam, kad būtų įgyvendinamas teisėtumo principas, nepakanka, kad tam tikros normos egzistuotų nacionalinėje teisėje. Šios normos turi būti „kokybiškos“.

Teismo teigimu, tai reiškia, kad teisės normos turi būti aiškiai, tiksliai suformuluotos ir būtinai paskelbtos.

Teismas konstatavo, kad administravimo institucijoms negali būti suteikti pernelyg platūs įgaliojimai, jiems turi būti nustatytos tam tikros ribos. Konvencijoje nėra pasakyta, kokios turi būti tų įgaliojimų ribos. Tai priklauso nuo konkrečių aplinkybių. Pavyzdžiui, kai kalbama apie valdžios institucijų teisę klausytis telefono pokalbių, tikrinti asmeninę korespondenciją ir panašiai, t. y. atlikti veiksmus, liečiančius tam tikrus asmenis be tų asmenų žinios, Teismo nuomone, valdžios institucijų įgaliojimai turi būti griežtai apibrėžti.

Nacionalinės teisės normos turi būti ne tik tikslios ir paskelbtos, bet taip pat turi efektyviai užtikrinti asmens apsaugą nuo neteisėtų veiksmų. Dažniausia tai yra nuostatos, tiesiogiai užtikrinančios asmens teisę neteisėtus veiksmus apskusti teismui. Tačiau žmogus kartais neturi galimybių apskusti tam tikrų veiksmų, pavyzdžiui, atitinkamų institucijų minėtų slaptai atliekamų veiksmų, apie kuriuos asmuo nežino. Tokiais atvejais turi būti vidinė kontrolė, užtikrinanti, kad administravimo subjektai neviršytų jiems įstatymo suteiktų įgaliojimų.

Antrasis teisėtumo elementas – tai sprendimo priėmimo procedūrų teisėtumo užtikrinimas. Ši tema gana nauja EŽTT praktikoje. Tai liečia atvejus, kai institucijų įgaliojimai yra gana platūs, todėl būtinos procesinės garantijos. Sprendimai turi būti priimami tik išklausius asmenų, kuriuos tie sprendimai liečia, nuomone.

Vėliau bus pateikta kelių EŽTT bylų, kuriose buvo tikrinami sprendimai, susiję su vaikų teisių apsauga, kai valdžios institucijos įsikiša ir paima vaikus iš tėvų, analizė. Tai labai skaudi problema, todėl procesinės garantijos yra ypač svarbios.

Trečiasis teisėtumo elementas – kruopštus faktinių aplinkybių ištyrimas prieš administravimo institucijoms priimant sprendimus. Tai padeda apsisaugoti nuo įgaliojimų viršijimo. Esmė yra ta, kad valdžios institucijos, turinčios didelius įgaliojimus, juos privalo panaudoti tinkamai ir užtikrinti visuomenės ir individų interesų suderinimą. Kartais valstybės Teismui privalo įrodyti, kad jų valdžios institucijos ėmėsi priemonių interesams suderinti. Neseniai tokia situacija buvo byloje prieš Jungtinę Karalystę, kurioje grupė asmenų, gyvenančių prie Londono aerouosto, padavė skundus dėl padidėjusio lėktuvų keliamo triukšmo naktimis. Šioje byloje Teismas konstatavo, kad triukšmas aerouoste yra toks didelis, jog trukdo aplink gyvenantiems žmonėms, ir tai yra žmogaus teisių (teisės į asmeninį gyvenimą) klausimas. Todėl EŽTT tyrė, ar valstybė ėmėsi visų būtinų priemonių, kad būtų apsaugoti žmonių, gyvenančių tame rajone, interesai. Teismo kompetencijai nepriklauso išspręsti iš esmės šį ginčą, tačiau Teismas nagrinėjo, ar Jungtinės Karalystės valdžia įvertino ir palygino, viena vertus, didesnio lėktuvų srauto

naktimis teikiamą naudą, pavyzdžiui, ekonominiams valstybės interesams, o kita vertus, lėktuvų keliamo triukšmo įtaką vietinių gyventojų gyvenimo kokybei (koks jų galimybės miegoti naktimis ir panašiai). Tai buvo pagrindinis klausimas, ir EŽTT įpareigojo valstybę pateikti statistinius duomenis, apibūdinančius šias aplinkybes. Išnagrinėjęs bylą Teismas padarė išvadą, kad spręsdamas šiuos klausimus valdžios institucijos situaciją ištyrė paviršutiniškai, todėl jų priimti sprendimai buvo pripažinti nepagrįstais ir neatitinkančiais proporcingumo principo.

Šis EŽTT sprendimas sukėlė rimtų pasekmių ne tik Jungtinės Karalystės valdžiai, bet ir kitoms Europos Tarybos narėms, kadangi naktiniai skrydžiai aktualūs daugelyje valstybių. Dėl šios priežasties Teismas sutiko peržiūrėti bylą dar kartą Didžiojoje Kolegijoje ir artimiausiu metu turėtų būti priimtas sprendimas.

Ketvirtasis teisėtumą apibūdinantis elementas – teisminė administracinės veiklos kontrolė. Prie šio klausimo bus sugrįžta trečiojoje pranešimo dalyje, tačiau paminėtinos bylos, kuriose šis elementas buvo įtvirtintas.

1975 m. Golder prieš Jungtinę Karalystę byloje Teismas pripažino, kad kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis į nacionalinius teismus. Vėliau ši teiginį Teismas išplėtė ir nurodė, kad jis taikomas ir toms situacijoms, kai asmuo ginčijasi su valdžios institucijomis, t.y. teisės kreiptis į teismą samprata išplėsta iki teisminės administravimo subjektų veiklos teisėtumo kontrolės. Tai labai svarbus momentas.

Antroji pranešimo dalis skirta interesų derinimui. Prieš kalbant apie tai, kaip EŽTT reikalauja iš valstybių valdžios institucijų priimti sprendimus derinant prieštaraujančius interesus, reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Konvencija nustato dviejų rūšių įpareigojimus valstybėms: negatyvius ir pozityvius. Šis skirstymas nagrinėjami temai labai aktualus.

Negatyvūs įpareigojimai reiškia, kad valstybės įpareigojamos nesikišti į žmonių teises be rimtos priežasties, t.y. jos įpareigojamos neveikti. Norint gerbti asmens gyvenimo neliečiamybę geriausiai nieko nedaryti. Tokiu atveju gali būti skundžiamasi, kai valstybė ėmėsi tam tikrų veiksmų. Tada nacionalinis teismas, o tam tikrais atvejais ir EŽTT, tikrina, ar valstybė laikėsi negatyvaus įpareigojimo.

Tačiau tam tikrais atvejais valstybė gali būti įpareigota imtis aktyvių veiksmų. Aiškiausias pavyzdys yra teisės į gyvybę apsauga, kai kitas asmuo kėsina į gyvybę. Tokiu atveju būtų skundžiamasi, kad valstybė nesiėmė reikiamų priemonių minėtai teisei apsaugoti.

Abi įpareigojimų rūšys yra svarbios nagrinėjami temai, todėl atskirai bus aptarta jų sąveika su interesų derinimu.

Ar negatyvių įpareigojimų atveju visada yra aktualus interesų derinimas? Ne, kadangi negatyvūs įpareigojimai dažnai liečia vadinamųjų absoliučių teisių, kurios nepalieka vietos interesų derinimui, apsaugą. Konvencijoje yra įtvirtinta viena grupė tokių teisių, tiksliau draudimų – tai kankinimų, žiauraus, nežmoniško,

žeminančio žmogaus orumą elgesio draudimas (3 straipsnis). Tai yra teisės, kurių valstybė jokiomis aplinkybėmis negali apriboti. Šie draudimai yra absoliutūs ir tokių teisių derinimo su viešaisiais interesais klausimas net negali būti svarstomas.

Kitos Konvencijos garantuojamos teisės ir laisvės yra vadinamosios santykinės teisės, t.y. teisės, kurios gali būti valdžios institucijų ribojamos. Tokiais atvejais jau iškyla interesų derinimo klausimas. Tokių teisių teisėto apribojimo atvejai yra konkrečiai įvardyti Konvencijoje. Pavyzdžiui, 8 straipsnio, kuriame įtvirtinta teisė į asmeninio ir šeimos gyvenimo neliečiamybę, 2 pastraipoje nustatytos sąlygos, kada gali būti apribotos šios teisės: visų pirma tai turi būti teisėta (atlikta vadovaujantis įstatymu), antra, tai turi būti būtina demokratinės visuomenės interesų apsaugai, trečia, tai turi būti reikalinga užtikrinti nacionalinio saugumo interesus, viešąją tvarką ir panašius teisėtus tikslus, kurių siekia valstybinė valdžia. Tai yra konkrečios teisių apribojimo sąlygos.

Taip pat yra tam tikros teisės, nurodytos kituose Konvencijos straipsniuose, kurios iš pirmo žvilgsnio negali būti ribojamos. Tačiau tai nereiškia, kad tokios teisės yra absoliučios. Teismas yra pasisakęs, kad net tokios teisės gali būti ribojamos, tačiau jų galimo apribojimo konkrečių sąlygų Konvencijoje nenustatyta. Tokiu atveju reikia analizuoti EŽTT praktiką.

Pirmiausia nagrinėjami tie atvejai, kai pati Konvencija leidžia teisių apribojimus. Apie pirmąją tokių apribojimų sąlygą, t.y. kad apribojimas turi būti atliktas vadovaujantis įstatymu, jau yra pasisakyta šiame pranešime.

Antrosios sąlygos aptarimas nėra būtinas, kadangi nebuvo bylos, kur būtų iškilusi problema dėl apribojimo tikslo teisėtumo. Valstybių valdymo institucijos nėra tokios nekompetentingos, kad imtųsi priemonių apriboti teises be jokios rimtos priežasties.

Svarbiausias klausimas yra apribojimų būtinybė, kai įsikišti reikia dėl demokratinės visuomenės interesų. Tuomet jau iškyla interesų derinimo klausimas. Apribojimų būtinumo principas reiškia, kad turi būti labai svarbus visuomeninis poreikis valdžios įsikišimui, t.y. kad valdžia imtųsi priemonių, kurios tam tikrais atvejais gali netgi apriboti pagrindines asmens teises. Tačiau vien tik tokio visuomeninio poreikio neužtenka, taip pat turi būti įvertintos ir veiksmų pasekmės. Valdžios institucijos turi labai atsakingai pasirinkti visuomeninių interesų apsaugos priemones. Tada pradeda veikti proporcingumo principas ir iškyla interesų derinimo klausimas. Šiame kontekste EŽTT nurodė, kad valdymo institucijos, nors ir turėdamos labai rimtą priežastį įsikišti ir apriboti tam tikras teises, visada turi atsizvelgti į galimas pasekmes asmenims ir negali imtis neproporcingų priemonių.

Čia pateikiama keletas konkrečių pavyzdžių iš EŽTT praktikos, kur taikytas proporcingumo principas ir interesų derinimas.

Pirmoji pavyzdžių grupė liečia duomenų apie asmenis tvarkymą: jų rinkimą ir panaudojimą. Pastaraisiais metais tokių bylų EŽTT yra gana daug. Viena bylų buvo 1987 metais – Leyander prieš Švediją. Ieškovas dirbo Jūrų muziejuje, kuris buvo įkurtas prie pat jūros sienos, pora savaitių, bet po to gavo pranešimą, kad jis daugiau negali ten dirbti ir buvo atleistas iš darbo be jokio papildomo paaiškinimo. Vėliau jis sužinojo, kad valstybės saugumo tarnybos turėjo dėl jo tam tikrų įtarimų ir nutarė, jog toks asmuo negali dirbti prie pat jūros sienos. Ponas Leyander norėjo sužinoti, kokią informaciją turėjo saugumas, bet jam nepavyko. Saugumo tarnybos ieškovui nurodė, kad jos neprivalo asmeniui nieko aiškinti ir nesiruošia to daryti. Ponas Leyander padavė skundą EŽTT. Teismas pabrėžė, kad apribojimų būtinumo sąlyga reikalauja suderinti asmens teisę žinoti, kokią informaciją valdžios institucijos turi apie jį, su visuomenės interesu užtikrinti nacionalinį saugumą. Šioje byloje EŽTT konstatavo, kad nacionalinis saugumas yra toks svarbus valstybės interesas, kad jis yra svarbesnis už asmens teisę gauti informaciją. Todėl Teismas padarė išvadą, kad šiuo atveju žmogaus teisių pažeidimo nebuvo.

Kitose bylose EŽTT padarė kitokias išvadas. Nors nacionalinis saugumas yra labai svarbus bendras visuomeninis interesas, tačiau tam tikrose situacijose jo išskėlimas aukščiau kitų interesų gali turėti kitokių pasekmių ir nulemti kitokią bylos baigtį. Viena tokių bylų yra Rotaru prieš Rumuniją, susijusi su duomenų, surinktų 1940 m., kai Rumunijoje buvo įvestas komunistinis režimas, saugojimu. Duomenys buvo susiję su pono Rotaru, kuris tuo metu buvo jaunas žmogus, anti-komunistine veikla. 1990 m. Rotaru sužinojo, kad šie duomenys yra saugomi ir netgi kartais valdžios institucijų panaudojami. Jis padavė ieškinį prieš valstybę ir reikalavo, kad duomenys būtų sunaikinti ir jam būtų atlyginta valstybės padaryta žala. Jo ieškinys Rumunijos teismuose buvo atmestas, ir tada jis kreipėsi į EŽTT. Teismas konstatavo, kad Rumunijos valdžia pažeidė šio asmens teisę, kadangi toks duomenų rinkimas nenumatytas Rumunijos įstatymuose. Šioje byloje net nebuvo prieita iki interesų derinimo problemos. Galima spėlioti, kokia būtų bylos baigtis, jei tokie duomenų rinkimą ir tvarkymą reglamentuojantys įstatymai būtų buvę Rumunijoje. Tokiu atveju būtų reikėję spręsti interesų derinimo klausimą, kadangi šiuo atveju, skirtingai nuo Leyander bylos, nebuvo nacionalinio saugumo užtikrinimo tikslo.

Kita pavyzdžių grupė – bylos, susijusios su vaikų rūpyba ir globa. Kartais valstybės įsikiša ir paima vaikus iš tėvų. Tai paprastai daroma vaiko interesais, tačiau iškyla tėvų teisių ir teisės į šeimos gyvenimą klausimas. Tai yra labai skaudė problema, kurią sprendžiant būtina įvertinti daugelį aplinkybių. EŽTT šių klausimų sprendimą stengiasi palikti nacionaliniams teismams. Kadangi Strasbūro teismas bylą nagrinėja praėjus nemažai laiko nuo tų faktinių aplinkybių, įvertinti buvusią situaciją ir nustatyti, ar atitinkami veiksmai atitiko vaiko interesus, yra labai

sudėtinga ir kartais netgi neįmanoma. Dėl šios priežasties EŽTT tokiose bylose daugiau dėmesio skiria procesinių reikalavimų laikymuisi: tiria, ar valstybinės institucijos suteikė pakankamą galimybę tėvams ginti savo teises ir pateikti savo nuomonę. Paprastai yra privaloma suteikti tėvams galimybę įrodinėti, kad jie yra pajėgūs rūpintis savo vaikais, todėl vaikai neturi būti atimti. Tačiau EŽTT taip pat nurodė, kad išskirtiniais atvejais valstybės institucijos gali nedelsiant imtis priemonių, nesuteikdamos tuo momentu tėvams galimybės pasisakyti, tačiau vėliau tie procesiniai reikalavimai turi būti vykdomi. Tokiose bylose sprendžiant interesų derinimo problemą turi būti atsižvelgiama, viena vertus, į vaiko interesus, kita vertus, į tėvų interesus, ir tik tada, kai tie interesai iš tikrųjų kertasi ir jų suderinti neįmanoma, Teismas pirmenybę suteikia vaiko interesams. Tačiau gali būti ir išimčių.

Labai geras pavyzdys yra praėjusiais metais nagrinėta byla – K. ir T. prieš Suomiją. Du vaikai, 3 metų berniukas ir naujagimis, buvo paimti į globą. Situacija buvo tokia, kad motina, būdama nėščia su antruoju vaiku, turėjo psichikos problemų ir negalėjo tinkamai pasirūpinti vyresniuoju sūnumi. Atitinkamos institucijos nusprendė palaukti, kol ji pagimdys, ir tada paimti vaikus į globą. Kai antrasis vaikas gimė, abu vaikai buvo atimti iš motinos. EŽTT įvertino šiuos veiksmus proporcingumo požiūriu ir konstatavo, kad dėl vyresniojo vaiko tokios priemonės buvo pagrįstos, kadangi jei motina nesugebėjo juo tinkamai rūpintis jam esant vienam, tai iš tikrųjų situacija galėjo dar pablogėti gimus antrajam vaikui. Tačiau dėl naujagimio paėmimo į globą Teismas padarė kitokią išvadą. Jis nurodė: „Tokia priemonė yra ypač griežta, todėl tam, kad naujagimis būtų fiziškai atskirtas nuo motinos ir netektų jos globos, turi būti ypač svarbios priežastys“. Teismas konstatavo, kad šiuo atveju buvo pažeista motinos teisė į šeimos gyvenimą.

Paminėtinas dar vienas pavyzdys, susijęs su neigiamais įpareigojimais – tai byla, susijusi su teritorijų planavimu. Byla Chapman prieš Jungtinę Karalystę, kuri buvo nagrinėta praėjusiais metais. Labai įdomi byla interesų konflikto požiūriu. Faktinės aplinkybės: ieškovė ponja Chapman, kelių vaikų motina, priklausė Jungtinėje Karalystėje gyvenančiai čigonų bendruomenei. Ši šeima norėjo įsikurti kokioje nors vietoje, pradėti sėslų gyvenimą Jungtinėje Karalystėje. Tačiau dėl savo klajokliškos prigimties jie norėjo gyventi ne name, bet namelyje ant ratų, kad bet kuriuo momentu galėtų iškelti. Pagal šios valstybės įstatymus vietos valdžia turi suplanuoti teritorijas, kuriose galima statyti tokius namelius. Toje vietoje, kur norėjo apsisėti ieškovė, nebuvo pakankamai sklypų nameliams ant ratų. Tai žinodama ponja Chapman nusipirko žemės sklypą ir pasistatė savo kilnojimąjį namelį nuosavoje žemėje. Deja, ši žemė buvo žaliosios juostos teritorijoje, t.y. saugomoje teritorijoje, kurioje negalima nieko statyti. Pamačiusios, kad ponja Chapman ruošiasi šioje teritorijoje įsikurti, valdžios institucijos liepė išsikelti, tada ši ponja kreipėsi dėl leidimo įsikurti, bet prašymas buvo atmestas.

Pagaliau ji kreipėsi į EŽTT su skundu, teigdama, kad nebuvo garantuota jos teisė išsaugoti savo tautinę tapatybę. Ši byla labai įdomi dėl konfliktuojančių interesų prigimties: viena vertus, yra Chapman šeimos teisė į jų, kaip asmenų, priklausančių tautinei mažumai, tapatybės apsaugą. Teismas pripažino, kad tai susiję su asmens teisėmis ir privatu gyvenimą apsauga, todėl tautinių mažumų teisių, kurios yra kolektyvinės teisės, apsauga per tam tikrų individo teisių apsaugą patenka į Konvencijos reguliavimo sritį. Kita vertus, Teismas pabrėžė, jog yra susiduriama su labai svarbiu bendru visuomeniniu interesu – aplinkos apsauga, kuri kartu susijusi su žmogaus teisėmis į švarią ir sveiką aplinką apsauga. Taigi šiuo atveju konfliktuoja du labai svarbūs interesai. Teismas pripažįsta, kad tais atvejais, kai sprendžiami žemės panaudojimo klausimai, nacionalinės valdžios institucijos turi plačius įgaliojimus ir jos turi spręsti, kiek gali būti teisėtai apribojama privačios nuosavybės teisė teritorijų planavimo ir tvarkymo procese. Bet tokiems įgalinimams turi būti lygiagrečiai nustatomi tam tikri procedūriniai reikalavimai, kad nebūtų pažeidžiama interesų pusiausvyra. Ir būtent tokių procedūrinių reikalavimų laikymąsi Teismas tyrė Chapman byloje, sprenddamas, ar pakankamai vietos valdžia atsižvelgė į ieškovės padėtį. Tačiau vis dėlto EŽTT pripažino, kad šiuo atveju bendras visuomeninis interesas buvo svarbesnis už asmeninį ieškovės interesą, ir šią poziciją pagrindė svariais argumentais. Šioje byloje vienas iš labiausiai diskutuotinų klausimų buvo tai, ar valdžia laikėsi proporcingumo principo ir įvertino savo sprendimo atmesti ponios Chapman prašymą leisti įsikurti minėtoje teritorijoje pasekmes, t.y. ar ieškovė turėjo kitą alternatyvą. Ponia Chapman teigė, kad alternatyvos nebuvo, nes aplinkui daugiau nebuvo vietos statyti namelį, o kitur išvažiuoti ji negalėjo. EŽTT sprendimas gali būti kritikuojamas dėl to, kad Teismas nurodė, jog ieškovė turėjo pati įrodyti, kad valdžios sprendimo pasekmės jos gyvenimui buvo labai sunkios, o tokių įrodymų ponia Chapman pakankamai nepateikė: nepateikė duomenų, koku atstumu buvo artimiausia vieta, kur ji galėjo statyti namelį, kiek jai būtų kainavęs toks persikėlimas ir panašiai. Tai, žinoma, priklauso ir nuo advokato darbo kokybės. Jei ieškovės interesams būtų atstovavęs kitas advokatas, galbūt bylos baigtis būtų buvusi kita, tačiau visgi Teismas pripažino, kad šiuo atveju Konvencijos pažeidimo nebuvo.

Pagal Konvenciją valstybės privalo gerbti žmogaus teises ir laisves ir jų apsaugai Konvencijos nurodytais atvejais privalo imtis aktyvių veiksmų. Konvencijos kūrėjai apie tokius pozityvius įpareigojimus negalvojo. Konvencija sudaryta iš negatyvių įpareigojimų, t.y. draudimų pažeisti pagrindines teises ir laisves. Pozityvius įpareigojimus sukūrė EŽTT nagrinėdamas bylas, todėl tokius įpareigojimus galima rasti būtent Teismo praktikoje. Dėl minėtų priešasčių Konvencijoje nenurodyti ir kriterijai, kada tokie įpareigojimai atsiranda ir kokios jų įpareigojimų ribos. EŽTT pats turėjo sukurti kriterijus. Teismas nurodė, kad

valstybės, atsižvelgdamos į išteklius, turi pagal savo įgaliojimus nustatyti, kokių veiksmų privalo imtis, kad būtų patenkinti individų ir visuomenės poreikiai. Tačiau asmenys gali reikalauti daugelio dalykų ir tokiems poreikiams patenkinti dažnai reikalingi finansiniai ištekliai, todėl valstybė gali atsisakyti įgyvendinti tam tikras priemones, kurios reikalauja per daug lėšų. Teismo teigimu, tai ir yra valstybės valdžios pareigos imtis tam tikrų priemonių atsiradimo kriterijus – tinkamas, teisingas asmens teisių ir valstybės interesų suderinimas. Iš tikrųjų proporcingumas ir tinkamas interesų suderinimas yra vienintelis veiklos kriterijus, skirtingai nuo negatyvių įpareigojimų, kurių vykdymui yra nustatyta nemažai sąlygų. Asmens teisė reikalauti tam tikrų veiksmų iš valdžios yra užtikrinta, ir jei valstybė neturi rimtų priežasčių, dėl kurių tokie veiksmai negali būti atlikti, ji privalo vykdyti įpareigojimus aktyviai veikti. Bet dažnai būna ir taip, kad asmuo reikalauja tokių dalykų, kurie būtų didelė našta valstybei, todėl tokiais atvejais pareiga imtis priemonių neatsiranda.

Pirmoji šiuos teiginius iliustruojančių pavyzdžių grupė susijusi su galimybe susipažinti su oficialiais dokumentais. Ar valdžios institucijos privalo suteikti piliečiams galimybę susipažinti su, pavyzdžiui, Vyriausybės priimtais dokumentais? Šiuo klausimu yra susiformavusi įdomi Teismo praktika: jeigu nėra ypatingų aplinkybių, Teismas nepripažįsta teisės susipažinti su Vyriausybės dokumentais. Tokia teisė, Teismo nuomone, bent jau neišplaukia iš Konvencijos 10 straipsnio, kuris suteikia teisę asmeniui gauti informaciją. Šiame straipsnyje garantuojama teisė asmeniui, disponuojančiam tam tikra informacija, šią informaciją skleisti, tačiau ši norma neįpareigoja valdžios institucijų teikti asmeniui jo prašomą informaciją. Tačiau gali būti tam tikri atvejai, kai pagal Konvenciją asmuo turi teisę gauti tam tikrą informaciją. Pavyzdžiui, Gaskin byla, kurioje ieškovas buvo jaunas vyras, kuris būdamas 3 ar 4 metų amžiaus, buvo paimtas iš tėvų ir apgyvendintas svetimoje šeimoje. Ši šeima vėliau jį išūnijo. Laikui bėgant, ponas Gaskin panorė daugiau sužinoti apie savo ankstyvą vaikystę, jis norėjo susipažinti su savo byla, kurią turėjo valdžios institucijos. Teismas pripažino, kad teisė į privatų gyvenimą apima teisę žinoti savo gyvenimo istoriją. Bet tai nėra absoliuti teisė ir kartais tai gali prieštarauti bendriems visuomenės interesams. Šioje byloje Vyriausybė nurodė, kad negali suteikti galimybės ieškovui susipažinti su jį liečiančiais dokumentais, kadangi jie surinkti iš asmenų, kuriems buvo garantuotas konfidencialumas. Jei bus leidžiama susipažinti visiems asmenims su juos liečiančia informacija, nebus įmanoma užtikrinti konfidencialumo tiems asmenims, kurie ją teikė, ir tokiu atveju bus labai sunku gauti informaciją. Teismas pripažino, kad tai gali būti sviri priežastis, dėl kurios negalima leisti susipažinti su visa byla, tačiau paslapties išsaugojimo būtinybė nebūtinai liečia visus byloje esančius dokumentus. Todėl administravimo institucijos turi aiškiai apibrėžti, kokia informacija yra konfi-

denciali, ir tik tokią galima atsisakyti suteikti. Taigi Teismas nustatė, kad valdymo institucijos turi atidžiai iširti, kuri informacija asmens byloje yra konfidenciali, kad atsisakymas ją suteikti būtų pagrįstas. Kadangi britų valdžios institucijos šiuo atveju tokio tyrimo nedarė, Teismas pripažino, kad buvo pažeista ieškovo teisė į asmeninį gyvenimą.

Kita byla liečia aplinkos apsaugą. Grupė asmenų, gyvenančių pramoniniame rajone prie fabriko, norėjo sužinti apie galimą žalą augmenijai, jei įvyktų avarija fabrike, kadangi tai buvo padidinto pavojaus šaltinis. Valdžios institucijos turėjo išsamią studiją apie fabriko keliamą grėsmę ir galimas avarijos pasekmes, tačiau atsisakė šią informaciją paskelbti gyventojams. Šioje byloje Teismas pasakė, kad kadangi kyla didelė grėsmė aplinkos užteršimui, kuris gali paveikti aplink fabriką gyvenančių žmonių gyvenimą, todėl tai susiję su teise į asmeninį gyvenimą. Tokiu atveju iškyla interesų derinimo klausimas. Teismas konstatavo, kad esminės žmonių gyvenimui informacijos, kuri leistų jiems įvertinti riziką sprendžiant pasilikimo ar išvykimo iš teritorijos klausimą, nesuteikimas yra neproporcingas, todėl pažeidžia Konvencijos garantuojamas teises.

Trečioji pranešimo dalis skirta administracinių aktų peržiūrėjimo (teisėtumo patikrinimo) procedūroms.

Kalbant apie nacionalinių teismų atliekamą administracinių aktų teisėtumo kontrolę pirmiausiai reikia paminėti Konvencijos 6 straipsnį, kuris nustato asmenų procesines teises. Konvencijos garantuojama teisė kreiptis į teismą apima šiuo atveju ir teisę kreiptis dėl administracinių aktų patikrinimo. Tačiau problema, susijusi su 6 straipsnio taikymu ginčams tarp asmenų ir valdžios institucijų, yra ta, kad Teismas yra nustatęs, jog 6 straipsnis taikomas ne visiems ginčams. Dėl šio straipsnio taikymo aiškinimo kyla daug diskusijų. Iš esmės šis straipsnis taikomas esant ginčui dėl civilinių teisių pažeidimo arba baudžiamosiose bylose. Ir nors daug administracinių ginčų kyla dėl valdžios institucijų padaryto asmens civilinių teisių pažeidimo, tačiau tam tikrais atvejais administraciniai ginčai nepatenka į 6 straipsnio reguliavimo sritį. Pastaraisiais metais Teismas aiškina, kad tam tikros administracinės bylos dėl ginčų su valstybės tarnautojais, atliekančiais administravimo funkcijas, neliečia civilinių teisių. Teismas taip pat nurodė, kad ginčai, kylantys iš mokesčių teisinių santykių, bei ginčai dėl užsieniečių statuso neliečia civilinių teisių. Tai stebina, kadangi ilgai vyravo tendencija plėsti 6 straipsnio taikymą, o dabar Teismas nustatė tam tikras aiškias ribas, kada esant ginčui Konvencijoje nėra garantuojama teisė kreiptis į teismą. Šiais atvejais valstybėms palikta teisė nacionalinėje teisėje nustatyti, ar tokie ginčai yra teisingi teismui.

Konvencijos kūrėjai taip suformulavo Konvencijos 6 straipsnį, kad jame nebūtų įvardyta teisė kreiptis į teismą, kadangi jie teisės kreiptis į teismą atveju reglamentavimą ketino palikti valstybių nuožiūrai, tačiau Teismas minėtoje Golder

byloje, neatsižvelgdamas į tikruosius Konvencijos kūrėjų ketinimus, konstatavo, jog minėta teisė garantuota Konvencijos.

Kreipiantis į teismą iškyla klausimas, kokia yra teismo kompetencija, ką jis gali spręsti administracinių aktų atžvilgiu. Koks yra teisminės administracinių aktų kontrolės tikslas? Visų pirma asmeniui garantuojamas teisminis ginčo išsprendimas. Tą konstatavo Teismas.

Ginčo išsprendimo apimtis nėra vienoda, ji priklauso nuo ginčo prigimties: jei ginčas kyla iš privatinų teisinių santykių, EŽTT mano, jog nacionaliniai teismai gali visiškai išnagrinėti ir išspręsti ginčą, t.y. apibrėžti šalių teises ir pareigas, ir jei tokiose bylose iškyla tam tikro administracinio akto teisėtumo klausimas, jis teismo turi būti išsprendžiamas. Tačiau tokių bylų nėra daug, tai, pavyzdžiui, jau minėtos bylos dėl vaikų globos.

Dėl bylų, kuriose privatus aspektas nėra toks akivaizdus, Teismas yra pasakęs, kad būtų svarbu suteikti nacionaliniams teismams kompetenciją pilnutinai iširti administracinių aktų teisėtumą visais aspektais, t.y. įvertinti procedūrinių reikalavimų laikymąsi, jų pagrįstumą, atitikimą įstatymams. Tačiau Konvencijos 6 straipsnis nereikalauja, kad nacionaliniai teismai įrodinėtų tam tikras aplinkybes, nacionaliniai įstatymai šią našta gali perkelti administravimo subjektams, priėmusiems ginčijamą sprendimą.

Baigiant kalbą apie administracinių aktų teisminę kontrolę Konvencijos 6 straipsnio kontekste pabrėžtina, kad pagal 6 straipsnį asmuo turi teisę ne tik kreiptis su skundu į teismą ir gauti teismo sprendimą, bet ir teisę reikalauti jo naudai priimto sprendimo įvykdymo. Tai gana nauja praktika EŽTT, kai sprendžiamos bylos dėl administravimo subjektų atsisakymo vykdyti teismų sprendimus. Šiose bylose Teismas yra aiškiai nurodęs, kad tokia situacija yra negalima, ir teisinėje valstybėje valdžios institucijos privalo daryti išvadas iš priimtų prieš jas teismų sprendimų.

Reikia paminėti ir Konvencijos 13 straipsnį, kuris nėra dažnai taikomas. Šis straipsnis garantuoja teisę į žalos atlyginimą esant pagrindinių teisių pažeidimui. 6 straipsnio taikymo sritis yra labai plati, pagal šį straipsnį beveik bet koks teisių pažeidimas suteikia teisę asmeniui kreiptis į nacionalinį teismą, o 13 straipsnis taikomas tik tais atvejais, kai kalbama apie tik apie tam tikrų pagrindinių teisių ir laisvių pažeidimą. Šis straipsnis įpareigoja nacionalinius teismus ne tik iširti administracinių aktų teisėtumą, bet ir išspręsti žalos, padarytos neteisėta veikla, atlyginimo asmenims klausimą. Šioje srityje EŽTT praktika dar tik formuojasi, bet tikėtina, kad ateityje tokių bylų daugės.

Reikia pabrėžti, kad EŽTT kompetencijai nepriskirta administracinių aktų teisėtumo kontrolė, kadangi Teismui negalima tiesiogiai skusti administravimo subjektų veiksmų ar aktų. Pagal Konvenciją prieš paduodant skundą Teismui byla turi būti išnagrinėta visų instancijų nacionaliniuose teismuose (dažniausiai bylų

nagrinėjimo procesas baigiamas aukščiausiųjų teismų sprendimais, kurie ir yra EŽTT nagrinėjimo dalykas). Teismas nagrinėdamas bylas remiasi veikimo laisvės doktrina. Pagal šią doktriną nacionalinės valdžios institucijos turi tam tikrus įgaliojimus, kuriuos EŽTT turi gerbti. Šias tezes pagrindžia du teiginiai iš Teismo sprendimų.

Minėtoje Chapman byloje Teismas konstatavo, jog šiuo atveju sprendimo teisė (veikimo laisvė) turi būti palikta nacionalinėms institucijoms, kurios dėl savo tiesioginio ryšio su esminiais šalies poreikiais gali geriau nei tarptautinis teismas įvertinti vietines sąlygas ir nuspręsti, kaip turi būti užtikrinama gamtos apsauga. Veikimo laisvės apimtis skirsis priklausomai nuo to, apie kurią Konvencijos garantuojamą teisę bus kalbama. Pavyzdžiui, kalbant apie žmogaus gyvybės apsaugą, nacionalinių valdžios institucijų galios bus minimalios. Taigi veikimo laisvės apimtis priklauso nuo saugomos teisės svarbos, nuo draudžiamų veikų prigimties bei nuo valdžios siekiamų tikslų.

Kita byla yra susijusi su užsieniečiais, kurie norėjo pasilikti šalyje, kadangi toje šalyje jau gyveno jų šeimos nariai. Teismas nurodė, kad tokiais atvejais valstybės narės turi gana plačias galias ir veikimo laisvę, derindamos Konvencijos garantuojamų asmens teisių apsaugos klausimą su visuomenės interesais.

Apibendrinant reikia pažymėti, kad vienas svarbiausių Konvencijos taikymo principų yra proporcingumo principas. Konvencijos esmė gali būti išreikšta tokia mintimi: „Demokratinėje visuomenėje kiekvienas žmogus turi teisę tikėtis teisingo jo asmeninių interesų derinimo su bendrais visuomenės interesais. Negali būti absoliučių žmogaus teisių, bet negali būti ir absoliučių valdžios galių“. Šie poreikiai suponuoja interesų derinimo būtinybę, kuri realizuojama visų pirma nacionalinių valdymo institucijų veikloje, nacionalinių teismų praktikoje, o tam tikrais atvejais ir Teisme.

***

2002 m. gegužės 31 d. Teisingumo ministerijoje vyko seminaras tema „Europos Sąjungos teisė, Europos Teisingumo Teismo praktika, Švedijos ir Suomijos patirtis“, kurį organizavo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas bendradarbiaudamas su Švedijos bei Suomijos administracinių teismų teisėjais – Europos Sąjungos teisės ekspertais. Šiame seminare pranešimus pristatė Mats Melin, Švedijos Aukščiausiojo administracinio teismo teisėjas; Kenneth Bratthall, Švedijos apeliacinio administracinio teismo teisėjas; Kristina Björkvall, Suomijos Aukščiausiojo administracinio teismo teisėja; Gunnar Björne, buvęs Švedijos Aukščiausiojo administracinio teismo prezidentas.

Biuletenyje spausdinamas Mats Melin pranešimas aktualiais Europos Teisingumo Teismo veiklos klausimais.

Europos Teisingumo Teismo vaidmuo teisinėje Sąjungos sistemoje, Teismo funkcijos, aiškinimo metodai

Pranešėjas Mats Melin

Visų pirma reikėtų pažymėti, kad Švedijai įstojus į Europos Sąjungą (toliau – ES) praėjo nemažai laiko, kol Švedijoje buvo susipažinta su Europos Teisingumo Teismo (toliau – ETT arba Teismas) praktika. Žinoma, teisininkai Teismo vaidmens svarbą suprato dar prieš 1994 metais Švedijoje įvykusį referendumą dėl stojimo į Europos Sąjungą. Tačiau politikai ir didžioji visuomenės dalis nežinojo Teismo funkcijų iki tam tikro momento, t.y. iki proceso Teisme prieš Švedijos valstybės monopolį alkoholio mažmeninei prekybai. Tai įvyko praėjus keletems metams po Švedijos įstojimo į Europos Sąjungą.

Derybų dėl stojimo į ES metu Komisija pareiškė, kad valstybės monopolis neprieštaruoja ES teisei. Komisijos nuomone, valstybės monopolis galėtų egzistuoti ir po Švedijos įstojimo į Europos Sąjungą. Po tokio Komisijos pareiškimo Švedijos Vyriausybė nutarė, kad monopolio problema yra išspręsta politiniu susitarimu. Tačiau Vyriausybė neįsivaizdavo, kad tas pats klausimas gali būti pateiktas Liuksemburgo Teismo teisėjams nacionalinio teismo prašymo dėl preliminarus nutarimo forma. Tikėtina, kad Švedijos valdžia prieš Švedijos įstojimą į Europos Sąjungą nesuprato nacionalinių teismų ir Europos Teisingumo Teismo tiesioginio bendradarbiavimo galimybių.

Iš tikrųjų kreipimasis dėl preliminarus nutarimo valstybės monopolio alkoholio mažmeninei prekybai klausimu buvo nusiųstas į Liuksemburgą. Bylos aplinkybės tokios: vietinis verslininkas, gyvenantis mažame miestelyje Švedijos pietuose, nusprendė mesti iššūkį valstybės nustatytai alkoholio mažmeninės prekybos tvarkai. Jis pardavė kelis butelius alkoholio savo parduotuvėje, taip atkreipdamas teisėsaugos institucijų dėmesį. Buvo pradėtas procesas prieš jį vietiniame apylinkės teisme dėl šio palyginus menko pažeidimo, už kurį nacionaliniai įstatymai numatė gana nedidelę baudą. Tačiau teisme kaltinamasis pareiškė, kad nacionaliniai įstatymai, kurie įtvirtino valstybės monopolį, prieštaruoja ES teisei ir kad jis negali būti nubaustas dėl Švedijos teisės, kuri pati pažeidžia ES teisę, pažeidimo. Vietinis apylinkės teismas nusiuntė klausimą Teismui. Tokiu būdu vienas asmuo sugebėjo mesti iššūkį valstybės monopoliiui.

Liuksemburge Generalinis advokatas, kuris pirmasis pateikia nuomonę, kaip turėtų būti išspręsta byla, nurodė, jog Teismas turėtų pasisakyti, kad Švedijos valstybės monopolis prieštaruoja ES teisei. Tuo metu Švedijos valdžia buvo labai įsitempusi, kadangi politikų pasiektas politinis susitarimas su Komisija galėjo netekti jokios reikšmės priklausomai nuo Teismo sprendimo. Tačiau ETT

padarė priešingą išvadą nei Generalinis advokatas. Teismas konstatavo, kad esant tam tikroms aplinkybėms Švedijos valstybės monopolis galėtų ir toliau egzistuoti.

Šis pavyzdys iš Švedijos patirties atspindi keletą svarbių momentų. Visų pirma tai įrodo, kad bendradarbiavimo tarp valstybių narių formos ES viduje labai skiriasi nuo kitų tarptautinio bendradarbiavimo formų, kadangi Europos Sąjungoje egzistuoja savarankiška teisės sistema. Valstybės narės perdavė sprendimų priėmimo teisę Bendrijoms, t.y. jos perdavė dalį savo suverenių galių Bendrijų institucijoms. Ir lygiai taip pat kaip ir suverenioje valstybėje tos galios turi būti įgyvendinamos laikantis įstatymų, teisės principų ir gerbiant žmogaus teises ir laisves. Institucijų veiklos kontrolė priskiriama Europos Teisingumo Teismo jurisdikcijai. Tai yra viena iš Teismo funkcijų.

Kita vertus, Europos Sąjungoje, kaip ir atskirose valstybėse, politiniai siekliai, dialogai, derybos yra svarbi teisės aktų priėmimo proceso dalis. Tačiau kai šis procesas pasibaigia, t.y. kai įstatymas priimamas, politikai jo aiškinti nebegali. Ši funkcija priskiriama valstybės institucijoms (pareigūnams) ir teisėjams. Todėl ir Europos Sąjungoje paskutinį žodį teisės aiškinime taria Teismas. Taigi ir dėl minėto Švedijos valdžios bei Komisijos politinio susitarimo dėl valstybės monopolio atitikimo Bendrijų teisei, šiuo atveju Europos Bendrijų steigimo sutartims, galėjo pasisakyti tik Teismas.

Teisinėje valstybėje veikia lygybės prieš įstatymą principas. Taip pat ir pagal ES teisę visų valstybių narių piliečiai turi vienodas teises. Valstybėje vienodo teisės taikymo siekiama nustatant teismų hierarchiją, kurioje aukščiausiasis teismas atlieka galutinio teisės aiškinimo funkciją. Šiuo išaiškinimu privalo vadovautis žemesni teismai tokios pačios prigimties bylose. Taip siekiama vienodo teisės normų taikymo visoje valstybėje.

Bendrijų lygiu šią funkciją pavesta atlikti Europos Teisingumo Teismui, pasitelkiant preliminarinių nutarimų sistemą. Todėl sunku pervertinti preliminarinių nutarimų sistemos bei nacionalinių teismų ir Teismo bendradarbiavimo vaidmenį.

Prieš kalbant apie preliminarinius nutarimus būtina pasakyti keletą žodžių apie kitas dvi pagrindines bylų, svarstomų Teisme, kategorijas.

Pirmoji – pagal Sutarties 230 straipsnį Teismo jurisdikcijai priskirta Bendrijos institucijų aktų ir sprendimų teisėtumo kontrolė. Dėl tokių aktų patikrinimo ieškinius turi teisę Teismui pateikti valstybės narės, Taryba, Komisija ir su tam tikrais apribojimais – Europos Parlamentas, Audito Teismas bei Europos Centrinis Bankas. Aktų apskundimo pagrindai yra išvardyti pačioje Sutartyje. Skundas gali būti grindžiamas tuo, kad institucija neturėjo įgaliojimų priimti atitinkamą sprendimą; kad institucija priimdama sprendimą pažeidė esminius

procedūrinius reikalavimus; kad ji pažeidė pačią Sutartį arba kitą teisės normą, susijusią su Sutarties taikymu; arba kad institucija netinkamai panaudojo jai suteiktus įgaliojimus.

Reikia pažymėti, kad Teismas savo kompetenciją supranta plačiau, jis tikrina teisėtumą ir tų aktų, kurie neišvardyti Sutartyje, tačiau gali turėti neigiamas pasekmes. Akivaizdus pavyzdys yra byla, kurioje Prancūzija apskundė Komisiją. Komisija pateikė pasiūlymą dėl direktyvos pensijų fondų klausimais priėmimo, tačiau Taryba nesutiko su pasiūlymu, ir Komisijai teko pasiūlymą atsiimti. Tačiau po kelių dienų Komisija praktiškai analogišką siūlytą direktyvai tekstą, tik kitaip pavadintą (vietoje direktyvos dokumentą pavadino pranešimu), paskelbė „Oficialiajame biuletenyje“. Komisija nurodė, kad tai nėra direktyva, todėl tai nėra privalomas valstybėms narėms teisės aktas, tačiau būtent tokiu būdu, Komisijos manymu, valstybės narės turėtų reglamentuoti klausimus, susijusius su pensijų fondais. Prancūzija apskundė šį aktą ir Teismas konstatavo, jog skundžiamą dokumentą sudaro savo prigimtimi privalomo, o ne rekomendacinio pobūdžio normos, kurių tikslas ne tik išaiškinti kai kurių Sutarties nuostatų taikymą, kaip teigė Komisija, todėl dokumentas pripažintas negaliojančiu. Įgyvendindamas minėtą funkciją Teismas veikia kaip Konstitucinis Teismas valstybėse narėse.

Kita bylų, nagrinėjamų Teisme, kategorija yra „privalomos priemonės“ prieš valstybes nares, t.y. Komisijos ar valstybių narių ieškiniai prieš kitas valstybes nares. Tai yra atvejai, kai valstybės narės, kurios, Komisijos arba kitų valstybių narių nuomone, nevykdo savo įsipareigojimų, nustatytų Sutartyje, yra paduodamos į Teismą, kad jis konstatuotų, jog buvo pažeistos Sutarties nuostatos. Iš tiesų šios kategorijos bylų nagrinėjimas nereikalauja labai didelių Teismo teisėjų intelektualinių pastangų, kadangi šių bylų dalykas dažniausiai yra elementarus faktas, jog valstybė nesugebėjo įgyvendinti direktyvos per direktyvoje nustatytą laiką.

Šioje bylų kategorijoje galima išskirti dvi grupes.

Pirmoji grupė – tai bylos, kai Komisija paduoda į Teismą valstybę narę, kuri nevykdo savo įsipareigojimų, nustatytų bendrosiose Sutarties nuostatose. Tokios bylos pavyzdys: 1980–ųjų pabaigoje – 1990–ųjų pradžioje Prancūzijos ūkininkai buvo įpratę protestuoti prieš žemės ūkio produktų importą iš kaimyninių valstybių. Jie netgi naikindavo importuotus produktus, pavyzdžiui: ispaniškus pomidorus, belgiškas braškes. Prancūzijos policija tokiais atvejais dažniausiai laikydavosi nuošaliai ir tik stebėdavo tą procesą. 1995 metais Komisija pateikė ieškinį prieš Prancūziją ir ieškinį grindė tuo, kad nepaisydama daugkartinių Komisijos įspėjimų Prancūzija nesiėmė jokių būtinų priemonių, kad būtų sustabdytos riaušės. Įnirtingi protestai buvo pripažinti kaip kliūčių prekybai Bendrijos viduje

sudarymas, o tas faktas, kad Prancūzija nesiėmė priemonių sustabdyti šį procesą, pripažintas bendradarbiavimo principo, nustatyto Sutarties 10 straipsnyje, pažeidimu. Šis sprendimas gali daryti didelę įtaką apibrėžiant, kokius įpareigojimus vidaus tvarkos palaikymo srityje valstybėms narėms sukuria laisvo prekių judėjimo užtikrinimo reikalavimas.

Antroji bylų grupė susijusi su tokiais atvejais, kai Komisija konstatuoja, jog valstybė narė nesugebėjo įvykdyti antrinės teisės normose, t.y. direktyvose arba reglamentuose, nustatytų įpareigojimų. Be to, Komisija gali pareikšti, kad valstybė narė neįvykdė išipareigojimų taip, kaip tuos įpareigojimus supranta Komisija. Šiame kontekste pažymėtina, kad Bendrijų teisės nuostatos ne visada yra suformuluotos aiškiai ir tiksliai. Todėl prieš pradėdamas iš esmės nagrinėti tokią bylą Teismas turi pirmiausia tiksliai, detalai išaiškinti, koks įpareigojimas buvo nustatytas valstybei tam tikroje normoje (pavyzdžiui, direktyvoje). Taigi tokiose bylose Teismas pateikia Bendrijų teisės išaiškinimus, kurie yra privalomi visiems valstybių narių teismams.

Apibrėžiant Teismo vaidmenį bylose prieš valstybes nares galima teigti, kad jis atitinka bet kokio tarptautinio teismo vaidmenį, kurio pagrindinis uždavinys – užtikrinti, kad susitariančiosios šalys vykdytų savo išipareigojimus, kylančius iš sutarties, kurios šalimis jos yra. Šiuo požiūriu Europos Teisingumo Teismo vaidmuo nedaug kuo skiriasi nuo, pavyzdžiui, Strasbūro teismo vaidmens.

Grįžtant prie trečiosios bylų, nagrinėjamų teisme, kategorijos – preliminarių nutarimų, akcentuotina keletas svarbių aspektų. Pabrėžtina, kad Bendrijų teisė kuriama Bendrijų lygmeniu, tačiau ją taiko valstybių narių institucijos ir nacionaliniai teismai, t.y. sprendimai priimami kitu lygiu, nei jie vykdomi. Individai negali tiesiogiai ginti savo teisių Liuksemburgo teisme. Šios teisės turi būti užtikrinamos ir ginamos nacionalinių valdžios institucijų ir nacionalinių teismų. Todėl nacionalinių teismų teisėjai, sprenddami bylą, susijusią su ES teisės taikymu, gali, o tam tikrais atvejais ir privalo, kreiptis į Teismą dėl teisingo šios teisės aiškinimo.

Vertinant ETT praktiką susiduriama su situacija, kai bylos, nagrinėtos Teisme, dalykas yra individualus ginčas (kaip Švedijos valstybės monopolio bylos atveju), tačiau ETT sprendimas sukelia tokias pasekmes, kad juo privalo vadovautis visos institucijos ir visi teismai Europos Sąjungoje. Tai reiškia, kad nors kalbant apie ES Komisija įvardijama kaip Sutarties nuostatų laikymosi saugotoja, veikiant preliminarių nutarimų sistemai visi ES piliečiai atlieka Sutarties nuostatų saugotojų vaidmenį. Pabrėžtina, kad daug ar netgi daugumą sprendimų, kurie prisidėjo prie ES teisės vystymo, Teismas priėmė būtent preliminarių nutarimų priėmimo procese. Pavyzdžiui, dar 1963 metais Van Gend en Loos byloje, kurioje buvo kreiptasi dėl preliminararaus nutarimo, Teismas konstatavo, kad Sutarčių

nuostatos, priešingai kitoms tarptautinės teisės normoms, gali būti taikomos tiesiogiai, todėl asmenys gali jomis remtis nacionaliniuose teismuose. Vėliau Costa prieš Enel byloje 1964 metais, kurioje Italijos teismas kreipėsi dėl preliminarus nutarimo, susijusio su neapmokėtomis sąskaitomis už suvartotą elektros energiją, Teismas konstatavo, kad Bendrijų teisė turi prioritetą prieš nacionalinės teisės normas. Taigi šioje ir kitose vėlesnėse bylose, kuriose Teismas priėmė preliminarus nutarimus, buvo suformuluotas labai svarbus principas – Bendrijų teisės viršenybės principas. Taip pat preliminarų nutarimų priėmimo procese (į Teismą kreipėsi Didžiosios Britanijos ir Vokietijos teismai) ETT konstatavo, jog valstybės narės gali būti įpareigos atlyginti asmenims žalą, atsiradusią dėl valstybės institucijų (netgi nacionalinio Parlamento) padaryto Bendrijų teisės pažeidimo.

Kalbant apie Teismo veiklos metodus preliminarų nutarimų priėmimo procese išskirtinos kelios tokios bylos nagrinėjimo Teisme stadijos.

Pirmoji bylos nagrinėjimo stadija yra rašytinis procesas. Šioje stadijoje prašymas dėl preliminarus nutarimo yra išverčiamas į visas oficialias ES kalbas ir išsiunčiamas visų valstybių narių Vyriausybėms, kurios turi teisę pateikti savo pastabas Teismui per du mėnesius.

Kai rašytinė stadija baigiasi, teisėjas – pranešėjas (kiekvienoje byloje yra skiriamas pranešėjas iš kolegijos teisėjų) parengia du dokumentus: oficialų pranešimą byloje ir dokumentą – preliminarų pranešimą, skirtą teisėjams. Pastarajame nurodytos bylos aplinkybės ir pateikiamas siūlymas, kaip byla turėtų būti nagrinėjama, t.y. kokios sudėties teismas ją turėtų nagrinėti (gali posėdžiauti plenarinė sesija, kurią sudaro nuo 11 iki 15 teisėjų, arba bylą gali nagrinėti 3 ar 5 teisėjų kolegija). Preliminarūs pranešimai yra išklausomi kiekvieną savaitę posėdžiuose, kuriuose dalyvauja visi Teismo teisėjai ir Generaliniai advokatai. Tuose posėdžiuose, kurie vyksta kiekvieno antradienio popietę, yra nusprendžiama dėl preliminariniuose pranešimuose pateiktų pasiūlymų ir paskiriamos bylų nagrinėjimo datos.

Antroji stadija – žodinis procesas, kuriame pasisako bylos šalys, t.y. preliminarų nutarimų proceso atveju, valstybė narė, Komisija ir bylos, pradėtos nacionaliniame teisme, šalys, kurios turi teisę atvykti į Liuksemburgą ir pateikti savo nuomonę, kaip turėtų būti atsakyta į nacionalinio teismo užduotą klausimą. Žodinio proceso pabaigoje Generalinis advokatas pateikia savo argumentuotą nuomonę, kaip turėtų būti išspręsta byla. Po to vyksta teisėjų pasitarimai, kuriuose teisėjai laikosi nustatytos tvarkos, galinčios pasirodyti gana biurokatiška. Visų pirma teisėjas – pranešėjas pateikia kolegoms savo nuomonę dėl Generalinio advokato siūlymo. Jis gali sutikti su Generalinio advokato nuomone ir tokiu atveju praneša kitiems teisėjams, kad per savaitę ar dvi jiems pateiks sprendimo

projektą, arba gali visiškai nesutikti su Generalinio advokato nuomone, taip būna neretai. Tokiu atveju jis turi pateikti alternatyvius argumentus kolegoms. Šioje stadijoje dažnai vyksta diskusijos ir susirašinėjimas, kadangi teisėjai gali pateikti raštu pastabas, nuomonę dėl teisėjo – pranešėjo pasiūlymo. Po gana ilgo susirašinėjimo teisėjas – pranešėjas pateikia sprendimo projektą. Tada dažnai vėl vyksta aktyvus susirašinėjimas dėl projekto konkrečių teiginių, ir tik po šios stadijos teisėjai susirenka kartu ir žodžiu diskutuoja, tariasi, svarsto ir aptaria sprendimo pastraipas ir netgi kiekvieną eilutę.

Reikia pažymėti du aspektus, susijusius su Teismo darbu. Pirma, viena vertus, rašytinis bylos svarstymas, t.y. teisėjų susirašinėjimas prieš priimant sprendimą, užima nemažai laiko, tačiau, kita vertus, tik tokiu būdu visi teisėjai gali pateikti savo nuomonę ir aktyviai dalyvauti priimant sprendimą. Teisme darbas vyksta viena kalba – prancūzų. Visi teismo vidaus dokumentai, įskaitant ir pasiūlymus dėl sprendimo, jo projektą, yra rašomi prancūzų kalba, žodiniai pasitarimai tarp teisėjų irgi vyksta prancūzų kalba be vertėjų ar padėjėjų. Todėl teisėjai, kilę ne iš prancūziškai kalbančių šalių, neturėdami galimybės lygiavertiškai dalyvauti žodiniuose pasitarimuose, turi turėti galimybę ramiai suformuluoti ir pateikti savo nuomonę bei argumentus raštu, padedami prancūziškai kalbančių sekretorių ir padėjėjų. Šiuo atveju biurokratija reikalinga tam, kad kiekvienas turėtų galimybę būti išklaulytas.

Antras aspektas taip pat yra susijęs su laiko sąnaudomis, t.y. kiekvienos valstybės narės teisė pateikti savo pastabas procese dėl preliminaraus nutarimo. Be to, valstybės pastabas gali pateikti savo kalba. Ši procedūra sudaro gana sudėtingas vertimo problemas. Kaip minėta, Teismo kalba yra prancūzų, tačiau bylos nagrinėjamos skirtingomis kalbomis. Bylų dėl preliminaraus nutarimo procesas vyksta teismo, kuris kreipiasi dėl preliminaraus nutarimo, valstybės kalba. Tai reiškia, kad valstybių narių pateiktos pastabos turi būti išverstos iš jų kalbų į prancūzų kalbą ir kalbą, kuria vyksta byla. Šiuo atžvilgiu gana sudėtinga pakeisti nusistovėjusias Teismo proceso taisykles. Teismo preliminarūs nutarimai gali uždėti našta valstybės ekonomikai. Pavyzdžiui, Teismas gali pripažinti, kad piliečiai turi teisę į pašalpa, kuri anksčiau nebuvo numatyta nacionaliniuose įstatymuose, arba kad valstybės nustatytas mokestis prieštarauja Bendrijų teisei, todėl turi būti panaikintas. Abiem atvejais tai sukeltų neigiamas pasekmes valstybės biudžetui. Todėl norint, kad valstybės narės vykdytų tokio pobūdžio Teismo nutarimus, būtina užtikrinti joms galimybę pateikti argumentus ir nuomonę svarstomu klausimu, kuris jas liečia. Tik tada, kai bus išklaulytos, valstybės sutiks vykdyti prieš jas priimtą sprendimą.

Kalbant apie Teismo aiškinimo metodus būtina pažymėti, kad kai kurie tradiciniai aiškinimo metodai negali būti taikomi interpretuojant Bendrijų teisę. Tai

ypač liečia gramatinį aiškinimo metodą, kadangi nėra vieno vieningo teksto, kuris turi būti aiškinamas. Iš tiesų yra 11 tekstų, kurie turi būti aiškinami – visomis oficialiomis kalbomis parašyti tekstai yra laikomi autentiškais. Dažnai susiduriama su tuo, kad ta pati pastraipa tiek jos formuluote, tiek prasme skiriasi skirtingose kalbose. Todėl Teismas dažniausiai remiasi teleologiniu aiškinimo metodu, kuris suteikia galimybę atsižvelgti į teisinę aplinką, kuri supa tam tikrą normą, į jos kontekstą. Trumpai tariant susidūręs su keliais problemos sprendimo būdais Teismas stengiasi pasirinkti tą, kuris labiausiai atitinka bendrą Sutarties sistemą. Tačiau pabrėžtina, kad Teismas dažniausiai labai tiksliai aiškina normas, kurios sudaro išimtį iš bendrųjų taisyklių, ir laikosi doktrinos, pagal kurią preziumuojama, jog tekste yra išreikšta tikroji įstatymų leidejo valia. Taip pat Teismas stengiasi rasti tokį sprendimo būdą, kuris efektyviausiai įgyvendintų atitinkamos normos siekiamą tikslą.

2. Konsultacijos

2.1. Dėl teisės normų taikymo administracinių teisės pažeidimų bylose

2002 m. sausio 31 d., Nr. 4–K

Dėl Administracinių teisės pažeidimų kodekso 181 straipsnio taikymo

Klausimas. Praktikoje kyla neaiškumų taikant Administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – ATPK) 181 straipsnio normą. Ar gali būti surašomas administracinio teisės pažeidimo protokolas ir traukiami administracinėn atsakomybėn pagal ATPK 181 straipsnį tėvai arba juos atstojantys asmenys už piktybinį nevykdymą pareigos auklėti, mokyti ir prižiūrėti mažamečius vaikus iki 14 m. amžiaus ir už mažamečių vaikų iki 14 m. amžiaus teisės pažeidimų padarymą?

Konsultacija. ATPK 181 straipsnyje numatyta atsakomybė tėvams arba juos atstojantiems asmenims už piktybinį nevykdymą pareigos auklėti, mokyti ir prižiūrėti nepilnamečius vaikus arba nepilnamečių teisės pažeidimų padarymą.

Kaip matyti iš šio straipsnio dispozicijos, tėvams arba juos atstojantiems asmenims atsakomybė dėl nepilnamečių vaikų numatyta dviem atvejais: 1) už nevykdymą pareigos auklėti, mokyti ir prižiūrėti nepilnamečius vaikus; 2) už nepilnamečių teisės pažeidimų padarymą.

Pirmuoju atveju tėvai ir juos atstojantys asmenys administracinėn atsakomybėn trauktini, kai jie piktybiškai nevykdo pareigos auklėti, mokyti, prižiūrėti savo nepilnamečius vaikus. Aiškinant šios normos taikymą būtina apibrėžti sąvoką „nepilnamečiai vaikai“. Atsižvelgiant į tai, kad tėvų atsakomybė dėl mažamečių vaikų ATPK atskirai neregamentuojama, taip pat į tai, kad „mažamečių vaikų“ sąvoka kodekse neišskirta, darytina išvada, kad ATPK 181 straipsnio taikymo prasme sąvoka „nepilnamečiai vaikai“ apima asmenis, nesulaukusius 18 metų, įskaitant ir mažamečius vaikus.

Antruoju atveju tėvų ar juos atstojančių asmenų atsakomybė pagal 181 straipsnį atsiranda, kai pažeidimą, išskyrus ATPK 181 straipsnyje nurodytus pažeidimus, padaro nepilnametis nuo 16 iki 18 metų. Šiuo atveju tėvai negali būti traukiami administracinėn atsakomybėn už mažamečių vaikų padarytas veikas, kadangi mažamečiai nėra administracinių teisės pažeidimų subjektai (administracinio teisės pažeidimo subjektais pagal ATPK 12 straipsnį yra asmenys, kuriems iki administracinio teisės pažeidimo padarymo sukako šešiolika metų) ir jų padarytos veikos negali būti laikomos administraciniais teisės pažeidimais, tačiau tokiais atvejais turi būti sprendžiamas klausimas, ar nėra pagrindo taikyti atsakomybės tėvams ar juos atstojantiems asmenims už nevykdymą pareigos auklėti, mokyti ir prižiūrėti nepilnamečius vaikus.

Dėl baudos pakeitimo areštu ar nemokamais viešaisiais darbais

Klausimai. Kokį procesinį dokumentą turi priimti teisėjas, gavęs teikimą baudą pakeisti administraciniu areštu ar nemokamais viešaisiais darbais, jei paaiškėja, kad yra pasibaigusi nutarimų skirti administracinę nuobaudą vykdymo senatis?

Kokį procesinį dokumentą turi priimti teisėjas, gavęs teikimą baudą pakeisti administraciniu areštu ar nemokamais viešaisiais darbais, jei toks organo, paskyrusio baudą, teikimas paduotas praėjus daugiau kaip trimis mėnesiams nuo tos dienos, kai jis gavo antstolių kontoros nutarimą dėl baudos išieškojimo negalimumo?

Kokį procesinį dokumentą turi priimti teisėjas, gavęs teikimą baudą pakeisti administraciniu areštu ar nemokamais viešaisiais darbais, jei paaiškėja, kad dėl objektyvių priežasčių to padaryti negalima?

Konsultacija. ATPK 308 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad negali būti vykdomas nutarimas skirti administracinę nuobaudą, jeigu jis nebuvo perduotas vykdyti per tris mėnesius nuo priėmimo dienos. Šia norma yra nustatytas bendras nutarimų skirti administracinę nuobaudą vykdymo terminas.

ATPK 314 straipsnio, kuris reglamentuoja nutarimo skirti baudą priverstinį vykdymą, 4 dalyje numatytas baudos pakeitimas nemokamais viešaisiais darbais arba administraciniu areštu. Šis straipsnis nenustato terminų, per kuriuos galima kreiptis dėl baudos pakeitimo kitomis nuobaudų rūšimis, todėl ATPK 308 straipsnio 1 dalyje nustatytas nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymo terminas taikomas ir pakeičiant baudą nemokamais viešaisiais darbais arba administraciniu areštu, t.y. trijų mėnesių terminas perduoti nutarimą vykdyti laikytinas ir prašymo dėl baudos pakeitimo ATPK 314 straipsnio nustatyta tvarka ir pagrindais padavimo terminu.

Todėl jei gavus teikimą baudą pakeisti administraciniu areštu ar nemokamais viešaisiais darbais paaiškėja, kad teikimas paduotas praėjus trimis mėnesiams nuo akto apie baudos išieškojimo negalimumą pateikimo dienos, baudos pakeitimas administraciniu areštu ar nemokamais viešaisiais darbais negalimas. Tokiu atveju, kaip ir tuo atveju, kai baudos pakeitimas administraciniu areštu ar nemokamais viešaisiais darbais yra negalimas dėl kitų objektyvių priežasčių, teisėjas turėtų priimti nutarimą atsisakyti tenkinti teikimą.

Dėl teisėjo veiksmų gavus nepilnutinai ar netinkamai parengtą administracinio teisės pažeidimo bylos medžiagą

Klausimas. Kokį nutarimą turi priimti teisėjas, gavęs administracinio teisės pažeidimo protokolą ir nustatęs, kad pažeidimo medžiaga nepilnutinai surinkta, neišaiškintos visos pažeidimo aplinkybės, nenustatyti ir neapklausti pažeidimą matę žmonės, nepašalinti prieštaravimai?

Konsultacija. ATPK 280 straipsnio 2 punkte nustatyta, kad ruošdamasis nagrinėti administracinio teisės pažeidimo bylą organas (pareigūnas) išaiškina, ar teisingai surašytas protokolas ir kita administracinio teisės pažeidimo bylos medžiaga.

ATPK nereglamentuoja, kokių veiksmų turi imtis įgaliotas nagrinėti bylą organas, nustatęs, kad administracinio teisės pažeidimo protokolas surašytas netinkamai, netinkamai parengta kita pažeidimo medžiaga, tačiau atsižvelgiant į tai, kad jis šias aplinkybes turi aiškintis pasiruošimo bylos nagrinėjimui stadijoje, darytina prielaida, kad nustatčius minėtus pažeidimus turi būti grąžinama pažeidimo medžiaga protokolą surašiusiai institucijai papildyti (pataisyti) protokolą ir kitą medžiagą.

Tačiau pažymėtina ir tai, kad pagal ATPK 256 straipsnio 3 dalį įrodymus renka, prireikus ekspertą ar specialistą skiria pareigūnai, turintys teisę surašyti administracinio teisės pažeidimo protokolą, taip pat administracinio teisės pažeidimo bylą nagrinėjantis organas (pareigūnas), t.y. įrodymų rinkimo administracinio teisės pažeidimo byloje pareiga nustatyta ne tik protokolą surašiusiam pareigūnui, bet ir bylą nagrinėjančiam organui (pareigūnui).

Todėl manytina, kad bylą nagrinėjantis organas (pareigūnas) administracinio teisės pažeidimo medžiagą institucijai, surašiusiai protokolą, turėtų grąžinti tais atvejais, kai pateiktoji administracinio teisės pažeidimo medžiaga turi akivaizdžių trūkumų, dėl kurių negalima nustatyti pažeidimo esmės: pažeidimo padarymo vietos, laiko, būdo, pažeidimą padariusio subjekto, pažeidimo sudėtį kvalifikuojančių aplinkybių.

Dėl subjekto, įgalioto priimti nutarimą, esant nuobaudos (administracinio arešto ar viešųjų darbų) įvykdymo negalimumui

Klausimas. Asmeniui atliekant paskirtą nuobaudą – administracinį areštą arba nemokamus viešuosius darbus, paaiškėja, kad dėl objektyvių priežasčių (nedarbingumo, laisvės atėmimo bausmės paskyrimo ir pan.) jis negali atlikti paskirtosios nuobaudos. Ar tokiu atveju teisėjas turi priimti kokį nors nutarimą pagal policijos ar kito organo teikimą, ar organas šį klausimą turi išspręsti pats?

Konsultacija. ATPK 309 straipsnyje nustatyta, kad klausimus, susijusius su nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymu, sprendžia nutarimą priėmęs organas (pareigūnas). Nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymo kontrolė pavedama nutarimą priėmusiam organui (pareigūnui). Šių normų analizė leidžia daryti išvadą, kad procesinį sprendimą, kai negalima dėl objektyvių priežasčių įvykdyti administracinio arešto arba nemokamų viešųjų darbų, priima tas organas (pareigūnas), kuris priėmė nutarimą skirti administracinę nuobaudą.

2002 m. vasario 4 d., Nr. 5–K

Dėl atskirų procesinių veiksmų administracinio teisės pažeidimo byloje įforminimo

Klausimas. Ar administracinėje byloje turi būti priimtas koks nors procesinis dokumentas ir jei taip, tai koks, sprendžiant pripažinimo nukentėjusiuoju, atsisakymo pripažinti nukentėjusiuoju, bylos nagrinėjimo atidėjimo, dokumentų išreikalavimo klausimus?

Konsultacija. ATPK 287 straipsnyje nustatyta, kad išnagrinėjęs administracinio teisės pažeidimo bylą organas (pareigūnas) priima nutarimą.

Atskirais procesiniais klausimais, kai byla neišsprendžiama iš esmės, teismai paprastai priima nutartis.

Todėl ir apylinkės teismo teisėjas atskirus procesinius veiksmus turėtų įforminti nutartimi.

2002 m. vasario 4 d., Nr. 5–K

Dėl juridinio asmens pripažinimo nukentėjusiuoju administracinio teisės pažeidimo byloje

Klausimas. Ar nukentėjusiuoju administracinėje byloje gali būti tik fizinis ar ir juridinis asmuo?

Konsultacija. Šiuo klausimu Vyriausiasis administracinis teismas yra suteikęs konsultaciją (2001 m. gegužės 17 d., Nr. 77), kuri buvo išsiųsta visiems apylinkių teismams, taip pat paskelbta biuletenio *Administracinių teismų praktika* pirmajame numeryje (žr. 339 p.).

Dėl administracinės atsakomybės už gyvūnų išsigijimo, laikymo, veisimo, dresavimo, gabenimo ir prekybos jais taisyklių pažeidimus

Klausimai. Nuo 2002 m. sausio 1 d. įsigaliojus ATPK 5, 110, 241 straipsnių pakeitimų ir papildymų įstatymui, savivaldybių tarybos neteko įgaliojimų tvirtinti taisyklių, už kurių pažeidimą atsiranda atsakomybė pagal ATPK 110 straipsnį „Gyvūnų išsigijimo, laikymo, veisimo, dresavimo, gabenimo ir prekybos jais taisyklių bei atskirų rūšių gyvūnų registravimo gyvenamosiose vietovėse pažeidimas“. Ar esant tokiems įstatymo pakeitimams ir Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai dar nepatvirtinus gyvūnų ar atskirų jų rūšių laikymo tvarkos, policijos pareigūnai gali kelti administracinių teisės pažeidimų bylas pagal ATPK 110 straipsnį?

Konsultacija. Nuo 2002 m. sausio 1 d. įsigaliojus ATPK 5, 110, 241 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymui buvo pakeistas ir papildytas ATPK 110 straipsnis. Pagal galiojančio ATPK 110 straipsnio dispoziciją administracinė atsakomybė atsiranda pažeidus gyvūnų išsigijimo, laikymo, veisimo, dresavimo, gabenimo ir prekybos jais bei atskirų rūšių gyvūnų registravimo gyvenamosiose vietovėse taisykles. Lyginant su iki 2002 m. sausio 1 d. galiojusia minėto straipsnio dispozicija, numačiusia atsakomybę už savivaldybių tarybų patvirtintų Gyvūnų auginimo ir laikymo taisyklių pažeidimus, išsiplėtė veikos, už kurias numatyta atsakomybė, apimtis: numatyta atsakomybė ne tik už gyvūnų auginimo, laikymo, bet ir išsigijimo, veisimo, dresavimo, vežimo ir kt. taisyklių pažeidimus. Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo (1997 m. lapkričio 6 d. Nr. VIII–500) 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, jog savivaldybių tarybos tvirtina tik gyvūnų laikymo gyvenamosiose vietovėse atitinkamos savivaldybės teritorijoje taisykles, o Vyriausybė ar jos įgaliota institucija nustato gyvūnų laikymo gyvenamosiose vietovėse bei atskirų rūšių gyvūnų registravimo tvarką. Minėto įstatymo įgyvendinimo nuostatos detalizuotos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 23 d. nutarime Nr. 325 „Dėl Lietuvos Respublikos gyvūnų globos, laikymo ir naudojimo įstatymo įgyvendinimo“.

Darytina išvada, kad ATPK 110 straipsnis numato atsakomybę ne tik už vietos savivaldos tarybų patvirtintų gyvūnų laikymo taisyklių pažeidimus, bet ir už kitų Vyriausybės ar jos įgaliotų institucijų (pvz., Valstybinės veterinarijos tarnybos, Aplinkos ministerijos) nustatytų taisyklių pažeidimus. Taigi policijos pareigūnai pagal ATPK 110 straipsnį gali kelti administracinių teisės pažeidimų bylas už Vyriausybės ar jos įgaliotų institucijų patvirtintų taisyklių pažeidimus ir už savivaldybių tarybų patvirtintų gyvūnų laikymo taisyklių pažeidimus.

Dėl nutarimo skirti administracinį areštą nevykdymo arba atidėjimo padavus apeliacinį skundą

Klausimas. Kokia yra galimybė nevykdyti ar atidėti nutarimo skirti administracinį areštą vykdymą, kol bus išnagrinėtas skundas Vyriausiajame administraciniame teisme?

Konsultacija. ATPK 295 straipsnis numato, kad skundo nustatytu laiku padavimas sustabdo nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymą iki skundo išnagrinėjimo, išskyrus nutarimus skirti šio kodekso 23 (įspėjimas) ir 29 (administracinis areštas) straipsniuose numatytas nuobaudas, taip pat tais atvejais, kai skiriama bauda paimama administracinio teisės pažeidimo padarymo vietoje. Vadovaujantis šiuo kodekso straipsniu, taip pat ATPK 304 bei 337 straipsniais, darytina išvada, kad nutarimas skirti administracinį areštą turi būti vykdomas tuoj pat po nutarimo priėmimo ir galimybės apskundus tokį nutarimą sustabdyti jo vykdymą Administracinių teisės pažeidimų kodekse nėra numatyta.

ATPK 306 straipsnis numato, kad esant aplinkybių, dėl kurių nedelsiant įvykdyti nutarimą skirti administracinį areštą <...> negalima, priėmęs nutarimą organas (pareigūnas) pagal asmens, dėl kurio priimtas nutarimas, pareiškimą gali atidėti nutarimo vykdymą iki vieno mėnesio. Taigi įstatymo leidėjas galimybę atidėti nutarimo skirti administracinį areštą vykdymą sieja tik su tam tikromis aplinkybėmis, objektyviai kliudančiomis nedelsiant jį įvykdyti. Apeliacinio skundo padavimas nelaikytinas tokia aplinkybe.

Dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais ar administraciniu areštu termino

Klausimas. Ar galima pateikti teikimą apylinkės teismui baudą keičiant viešaisiais darbais ar administraciniu areštu, kai nutarimas administracinio teisės pažeidimo byloje dėl baudos paskyrimo priimtas daugiau kaip prieš metus?

Konsultacija. ATPK 308 straipsnio 2 dalyje vienerių metų vykdymo senatis yra numatyta tik nutarimams dėl administracinio arešto. Tuo tarpu pakeičiant baudą nemokamais viešaisiais darbais ar administraciniu areštu taikomas ATPK 308 straipsnio 1 dalyje nustatytas trijų mėnesių terminas, skaičiuotinas nuo akto apie baudos išieškojimo negalimumą gavimo dienos, t.y. kreipimasis dėl baudos pakeitimo nemokamais viešaisiais darbais ar administraciniu areštu galimas, jei nuo antstolių akto apie baudos išieškojimo negalimumą pateikimo dienos nepraėjo trys mėnesiai.

Pagal ATPK 314 straipsnio 4 dalį bauda administraciniu areštu ar viešaisiais darbais keičiama apylinkės teismo teisėjui priimant nutarimą, kuris gali būti skundžiamas ATPK 292 straipsnio nustatyta tvarka, 293 straipsnio nurodytais terminais.

2002 m. kovo 27 d., Nr. 12–K

Dėl teisės vairuoti transporto priemones netekimo termino pradžios skaičiavimo apskundus nutarimą

Klausimas. Nuo kurio laiko vairuotojas laikomas netekęs teisės vairuoti transporto priemones, jeigu nustatyta tvarka ir terminais apskundė nutarimą rajono apylinkės teismui (1998 m.), o nepatenkinus skundo – apygardos teismui, kuris rajono apylinkės teismo sprendimą paliko nepakeistą, t.y. pareiškėjo apeliacinio skundo netenkino? (Pastaba: Laikinas leidimas vairuoti transporto priemones nebuvo išduotas iki baigsis terminas, nustatytas skundui paduoti, arba bus priimtas sprendimas dėl skundo (ATPK 269 straipsnio 4 dalis).)

Konsultacija. Nutarimų skirti administracines nuobaudas vykdymo pagrindinės nuostatos išdėstytos ATPK 24 skirsnyje. Jos yra taikomos tiek, kiek tai neprieštaruja atskirųjų nuobaudų rūšių vykdymo proceso taisyklėms, nustatytoms kodekso 25–32 skirsniuose (ATPK 304 straipsnio 1 dalis).

ATPK 24 skirsniui priklausančio 304 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta bendra administracinių nuobaudų vykdymo taisyklė, kad apskundus nutarimą skirti administracinę nuobaudą, šis nutarimas turi būti vykdomas po to, kai skundas lieka nepatenkintas. ATPK 29 skirsnyje, kuriame nustatytas nutarimo atimti specialiąją teisę vykdymo procesas, nėra specialios normos, nustatančios kitokią šios nuobaudos vykdymo tvarką, todėl, taikant ATPK 304 straipsnio 2 dalį, nutarimas atimti specialiąją teisę, jį apskundus, turi būti vykdomas po to, kai skundas lieka nepatenkintas.

Pagal ATPK 27 straipsnį asmeniui suteikta specialioji teisė gali būti atimta ribotam laikui: nuo vieno mėnesio iki penkerių metų. Remiantis ATPK 295 straipsniu skundo nustatytu laiku padavimas sustabdo nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymą iki skundo išnagrinėjimo, todėl termino atimti specialiąją teisę skaičiavimas nutarimo apskundimo atveju taip pat turi būti sustabdomas iki skundo išnagrinėjimo. Išimtis iš šios taisyklės – vykdymo terminų pradžios skaičiavimas ATPK 330 straipsnio 1 dalyje numatytu atveju, t.y. kai šiame straipsnyje nurodyti asmenys padarė pažeidimus, būdami apsvaigę nuo alkoholinių gėrimų, narkotinių ar psichotropinių medžiagų. Todėl darytina išvada, kad tokie asmenys laikomi netekę specialiosios teisės nuo nutarimo atimti šią teisę priėmimo dienos nepriklausomai nuo to, ar jie apskundė šį nutarimą, ir jiems negali būti taikomos ATPK 269 straipsnio 5 dalies nuostatos dėl laikinojo leidimo naudotis atimta teise išdavimo.

Dėl teisės normų taikymo įspėjant liudytoją (vertėją, specialistą) už melagingų parodymų davimą administracinio teisės pažeidimo byloje

Klausimas. Kuria įstatymo norma (ATPK 187² straipsniu ar Baudžiamojo kodekso 293 straipsniu) reikia vadovautis įspėjant liudytoją (vertėją, specialistą) už melagingų parodymų davimą, nagrinėjant administracinio teisės pažeidimo bylą?

Konsultacija. ATPK 187² straipsnyje numatyta administracinė atsakomybė už melagingų parodymų, specialisto paaiškinimų ar ekspertizės išvadų davimą, vengimą ar atsisakymą duoti parodymus, melagingą vertimą, įkalčių arba įrodymų naikinimą bei jų slėpimą, naudojimąsi negaliojančiais, fiktyviais ar kito asmens dokumentais, melagingo pareiškimo arba kitokios apgavystės padarymą administracinio teisės pažeidimo byloje.

Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 59 straipsnio 2 dalis nustato, jog už žinomai melagingų liudytojo parodymų, eksperto ar revizoriaus melagingos išvados, specialisto melagingo paaiškinimo ar išvados davimą, žinomai neteisingą vertėjo vertimą asmenys atsako Baudžiamojo kodekso ir Administracinių teisės pažeidimų kodekso nustatyta tvarka. Apie tai liudytojas, specialistas, ekspertas, vertėjas pasirašytinai įspėjami bylą nagrinėjančio teisėjo ar teismo.

Taigi įgaliota institucija (pareigūnas), apylinkės teismo teisėjas, nagrinėdami administracinio teisės pažeidimo bylas, apygardos administracinio teismo teisėjas bei Vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija, nagrinėdami skundus administracinio teisės pažeidimo byloje, apie atsakomybę už melagingų parodymų davimą liudytoją (vertėją, specialistą) turi įspėti pagal administracinę atsakomybę už minėtas veikas numatantį ATPK 187² straipsnį.

Dėl ATPK 181¹ straipsnyje numatyto administracinio teisės pažeidimo sudėties

Klausimas. Kokių veiksmų padarymas sudaro ATPK 182¹ straipsnyje numatyto administracinio teisės pažeidimo sudėtį (ar užtenka tik paruošiamųjų veiksmų lytinio akto atlikimui, ar turi būti pradėtas lytinis aktas)?

Konsultacija. Kadangi vienas iš kvalifikuojančių ATPK 182¹ straipsnio sudėtį požymių yra vertimasis, t.y. versliškas turтинės naudos bet kokiomis formomis siekimas ar gavimas, todėl manytina, kad atsakomybė pagal šį straipsnį gali atsirasti šiais atvejais:

Pirma, kai nustatomas turinės naudos gavimo faktas už atlikimą ar realų siekį atlikti šio straipsnio dispozicijoje numatytą veiką (prostituciją). Dėl to šios veikos atlikimo stadijos administracinei atsakomybei už pažeidimo, numatyto ATPK 182¹ straipsnyje, padarymą atsirasti esminės reikšmės neturi.

Antra, kai prostitucija atliekama siekiant gauti turtinę naudą, t.y. šiuo atveju, kai nustatomas veiksmų, atitinkančių prostitucijos sąvoką, atlikimo faktas, turint tikslą gauti turtinę naudą.

2002 m. spalio 15 d., Nr. 16.1–K

Dėl pažeidimo, numatyto ATPK 202¹ straipsnyje, padarymo vietos

Klausimas. Kuris teismas turi nagrinėti administracinio teisės pažeidimo bylą pagal pažeidimą, numatytą ATPK 202¹ straipsnyje, kai administracinio teisės pažeidimo protokolą yra surašomas už privačių interesų deklaracijos nepateikimą Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai? Ką šiuo atveju reikia laikyti administracinio teisės pažeidimo padarymo vieta pagal ATPK 281 straipsnį?

Konsultacija. ATPK 281 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad administracinio teisės pažeidimo byla nagrinėjama pagal jo padarymo vietą. ATPK 202¹ straipsnyje numatyta administracinė atsakomybė už Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo pažeidimą. Kai šis pažeidimas objektyviai pasireiškia neveikimu, tai yra privačių interesų deklaracijos nepateikimu, šio pažeidimo padarymo vieta laikytina institucijos, kuriai pagal Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo 5 straipsnį asmuo privalėjo pateikti privačių interesų deklaraciją, buvimo vieta.

2002 m. spalio 21 d., Nr. 18–K

Dėl nutarimų dėl ATPK 30¹ straipsnio 1 dalies taikymo sankcionavimo

Klausimas. Ar privalo tam tikro rajono apylinkės teismo teisėjai sankcionuoti nutarimus dėl ATPK 30¹ straipsnio 1 dalies taikymo, jei pažeidėjas gyvena, dirba, turi personalinę įmonę kito rajono teritorijoje?

Konsultacija. ATPK 281 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad administracinio teisės pažeidimo byla nagrinėjama pagal jo padarymo vietą. Kai ATPK 30¹ straipsnis netaikomas, ši vieta suprantama kaip organo, nagrinėjančio bylą, veiklos teritorija. ATPK 30¹ straipsnio taikymas yra administracinio teisės pažeidimo bylos nagrinėjimo sudedamoji dalis. Todėl šio straipsnio taikymą sankcionuoti turėtų tas apylinkės teismas, kurio buvimo vietoje veikia organas, nagrinėjantis bylą.

Dėl ATPK 314 straipsnio taikymo

Klausimas. Kokia tvarka (pranešimu be įteikimo ar su įteikimu) turėtų būti pranešta pažeidėjui, kuriam prašoma nesumokėtą baudą pakeisti į viešuosius darbus arba administracinį areštą ATPK 314 straipsnio nustatyta tvarka?

Konsultacija. Pagal ATPK 314 straipsnio 4 dalį pažeidėjui, kuris neturi turto, į kurį gali būti nukreiptas baudos išieškojimas, bauda gali būti pakeista nemokamais viešaisiais darbais, arba, pažeidėjui nesutikus atlikti viešuosius darbus, taip pat tuo atveju, kai jis nėra darbingas, bauda gali būti pakeista administraciniu areštu. Taigi sprendžiamas klausimą dėl baudos pakeitimo viešaisiais darbais arba areštu teismas turi išsiaiškinti pažeidėjo valios atlikti viešuosius darbus ir jo darbingumo klausimus. Tai galima padaryti tik gavus reikiamus pažeidėjo paaiškinimus, kuriuos gali atstoti jo atitinkami raštiški pranešimai teismui. Nurodytos aplinkybės nulemia būtinumą pranešti pažeidėjui apie bylos nagrinėjimą teismo šaukimu, kuris turi būti įteiktas pagal bendras šaukimų įteikimo taisykles.

Klausimas. Koks teisėjas (skyręs administracinę nuobaudą ar pagal pažeidėjo gyvenamąją vietą) turi spręsti baudos pakeitimą viešaisiais darbais arba administraciniu areštu (ATPK 314 straipsnis)?

Konsultacija. Priverstinis nutarimo skirti baudą vykdymas, kurį reglamentuoja ATPK 314 straipsnis, yra viena iš nutarimų skirti administracinės nuobaudas vykdymo rūšių. Todėl tokio nutarimo priėmimui taikytinos ATPK 24 skirsnio nuostatos, tarp jų ir ATPK 309 straipsnio 1 dalies nuostata, pagal kurią klausimus, susijusius su nutarimo skirti administracinę nuobaudą vykdymu, sprendžia nutarimą priėmęs organas. Taikant šią nuostatą, darytina išvada, kad baudos pakeitimo viešaisiais darbais arba administraciniu areštu klausimą turi spręsti administracinę nuobaudą skyrusio teismo teisėjas.

Klausimas. Ar gali administracinę bylą pakartotinai nagrinėti tas pats teisėjas, jeigu yra panaikinamas nutarimas dėl nuobaudos paskyrimo arba dėl jos vykdymo ATPK 314 straipsnio tvarka?

Konsultacija. Nutarimas dėl nuobaudos paskyrimo arba dėl jos vykdymo ATPK 314 straipsnio tvarka yra bylos išsprendimas iš esmės, todėl, panaikinus tokį nutarimą apeliacine tvarka, jį priėmęs teisėjas negali pakartotinai nagrinėti bylą.

Dėl ATPK 127 straipsnio taikymo

Klausimas. Kaip turėtų būti kvalifikuojama veika asmens, vairavusio transporto priemonę jam esant neblaiviam (kai nustatomas vidutinis ar sunkus girtumo laipsnis) ir padariusiam Kelių eismo taisyklių pažeidimą, nulėmusį kitiems asmenims priklausančių transporto priemonių, krovinių, kelių ir kitų įrenginių arba kitokio turto sugadinimą (apgadinimą): ar tik pagal ATPK 127 straipsnio 3 dalį, ar pagal ATPK 127 straipsnio 3 dalį ir, priklausomai nuo girtumo laipsnio, ATPK 126 straipsnio 2 dalį arba 126 straipsnio 3 dalį?

Konsultacija. ATPK 127 straipsnio 3 dalyje numatyta administracinė atsakomybė už Kelių eismo taisyklių pažeidimą, nulėmusį kitiems asmenims priklausančių transporto priemonių, krovinių, kelių, kelio ir kitų įrenginių arba kitokio turto sugadinimą (apgadinimą), padarytą neblaivaus arba apsvaigusio nuo narkotikų arba vaistų ar kitų svaigiųjų medžiagų asmens.

Kaip matyti iš šio straipsnio dispozicijos, administracinė atsakomybė už šioje normoje nurodytus veiksmus atsiranda esant dviem sąlygoms:

1) kai padaromas Kelių eismo taisyklių pažeidimas, nulėmęs kitiems asmenims priklausančių transporto priemonių, krovinių, kelių, kelio ir kitų įrenginių arba kitokio turto sugadinimą (apgadinimą);

2) kai tokia veiką padaro neblaivus arba apsvaigęs nuo narkotikų arba vaistų ar kitų svaigiųjų medžiagų asmuo.

Taigi asmens neblaivumas arba apsvaigimas nuo narkotikų arba vaistų ar kitų svaigiųjų medžiagų yra būtinas ATPK 127 straipsnio 3 dalyje numatyto administracinio teisės pažeidimo objektyviosios pusės požymis. Todėl asmens, vairavusio transporto priemonę jam esant neblaiviam ir padariusio Kelių eismo taisyklių pažeidimą, nulėmusį kitiems asmenims priklausančių transporto priemonių, krovinių, kelių, kelio ir kitų įrenginių arba kitokio turto sugadinimą (apgadinimą), veika kvalifikuojama tik pagal ATPK 127 straipsnio 3 dalį.

Dėl ATPK 130² straipsnio taikymo

Klausimas. Kaip turi būti skiriamos nuobaudos, kai vienoje administracinio teisės pažeidimo byloje nagrinėjamas ir paskutinis Kelių eismo taisyklių pažeidimo atvejis, dėl kurio vairuotojas surenka 10 ir daugiau pažeidimo vertinimo balų, ir taikoma atsakomybė pagal ATPK 130² straipsnį – paskirtos nuobaudos bendrinamos laikantis ATPK 33 straipsnyje nustatytų taisyklių ar paliekamos nesubendrintos?

Konsultacija. 2001 m. gegužės 7 d. nutarime Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, tikrindamas ATPK 130² straipsnio atitikimą Lietuvos Respublikos Konstitucijai, nurodė, kad ATPK 130² straipsnyje yra nustatyta tik papildoma sankcija už paskutinį Kelių eismo taisyklių pažeidimą, o ne savarankiškas administracinis teisės pažeidimas. Konstitucinis Teismas taip pasisakė dėl 1994 m. liepos 18 d. ATPK 130² straipsnio redakcijos. Šiuo metu galiojanti 2000 m. vasario 17 d. ATPK 130² straipsnio redakcija pagal teisinio reguliavimo turinį klausime pateiktu aspektu dėl administracinės nuobaudos skyrimo taisyklių nuo ankstesnės šio straipsnio redakcijos iš esmės nesiskiria, todėl darytina išvada, kad Konstitucinio Teismo nutarimas taikytinas ir kalbant apie galiojančią ATPK redakciją.

Kadangi ATPK 130² straipsnis numato ne savarankišką administracinį teisės pažeidimą, o tik papildomą sankciją už paskutinį pažeidimą, skiriant nuobaudą, numatytą ATPK 130² straipsnyje, ATPK 33 straipsnio nuostatos netaikytinos. ATPK 33 straipsnis reglamentuoja administracinių nuobaudų skyrimą, padarius kelis administracinius teisės pažeidimus, o nagrinėjamoje situacijoje (klausime pateiktoje) turi būti priimamas sprendimas dėl kelių nuobaudų taikymo už vieną administracinį teisės pažeidimą. Tais atvejais, kai vairuotojas, padarydamas paskutinį pažeidimą surenka dešimt ir daugiau balų, jam turi būti skiriama pagrindinė nuobauda pagal ATPK straipsnį ar jo dalį, numatantį sankciją už tą pažeidimą, bei papildoma nuobauda – teisės vairuoti transporto priemones atėmimas pagal ATPK 130² straipsnį. Nuobaudų subendrinimo taisyklės šioje situacijoje negali būti taikomos. Tiek pagrindinės, tiek papildomos nuobaudos skyrimas šiuo atveju yra privalomas. Neskirti bet kurios iš šių nuobaudų ar visai neskirti jokios nuobaudos galima tik išskirtiniais atvejais, taikant ATPK 30¹ straipsnį.

2002 m. lapkričio 26 d., Nr. 20 K

Dėl ATPK 272 straipsnio taikymo

Klausimai. Vadovaujantis ATPK 272 straipsniu, traukiamam administracinėn atsakomybėn asmeniui yra būtina pranešti apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką, o nagrinėjant tam tikrų administracinių teisės pažeidimų bylas administracinėn atsakomybėn traukiamo asmens dalyvavimas yra privalomas. Kaip turėtų elgtis teismas, gavęs administracines bylas, kuriose nurodoma, kad traukiamas administracinėn atsakomybėn asmuo neturi nuolatinės gyvenamosios vietos, arba kai nėra galimybės jam pranešti apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką ar atvesdinti, nes administracinio teisės pažeidimo protokole nurodytu adresu asmuo negyvena, o jo buvimo vieta nežinoma? Ar šiuo atveju galima pripažinti, kad administracinėn

atsakomybėn traukiamas asmuo vengia atvykti? ATPK 35 straipsnio 3 dalis numato, kad administracinės nuobaudos skyrimo terminai gali būti pratęsimi, bet ne ilgiau kaip 1 metams. Kokia tvarka ir kaip turėtų būti išnagrinėta administracinė byla, jeigu ir po 1 metų pažeidėjo buvimo vieta nėra nustatyta?

Konsultacija. ATPK 272 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog administracinio teisės pažeidimo byla nagrinėjama dalyvaujant administracinėn atsakomybėn traukiamam asmeniui. Nesant šio asmens, byla gali būti išnagrinėta tik tais atvejais, kai yra duomenų, jog jam laiku pranešta apie bylos nagrinėjimo vietą ir laiką ir jeigu iš jo negautas prašymas atidėti bylos nagrinėjimą (ATPK 272 straipsnis). Faktas, jog traukiamas atsakomybėn asmuo neturi nuolatinės gyvenamosios vietos arba administracinio teisės pažeidimo protokole nurodytu adresu nerandamas, nes jis ten negyvena, ir teismas dėl to neturi galimybės jam pranešti apie posėdį, nėra kodekse numatytas pagrindas pripažinti, jog asmuo vengia atvykti, ir išnagrinėti bylą tokiam asmeniui nedalyvaujant. Tačiau tokia faktinė situacija, apibrėžiama kaip procesinė kliūtis bylai išnagrinėti, pagal ATPK 35 straipsnio 3 dalį yra teisinis pagrindas administracinių nuobaudų skyrimo terminams pratęsti, bet ne ilgiau kaip vieneriems metams. Šiam terminui pasibaigus, atsiranda aplinkybės, darančios administracinio teisės pažeidimo bylos teiseną negalimą, todėl byla turi būti nutraukiama (ATPK 250 straipsnio 7 punktas).

Administracinių teisės pažeidimų kodekse įtvirtintas administracinių teisės pažeidimo bylų teisenos reglamentavimas yra abstraktaus pobūdžio, apibrėžiantis tik pagrindines procesines taisykles. Todėl manoma, jog, siekiant įgyvendinti kodekse nustatytus administracinių teisės pažeidimų bylų teisenos uždavinius (ATPK 248 straipsnis), administracinių bylų iškėlimo stadijoje pagal kompetenciją veikiantys pareigūnai, įvertinę administracinio teisės pažeidimo protokolo surašymo metu nustatytas konkrečias aplinkybes: asmuo, traukiamas atsakomybėn, pareiškia neturįs nuolatinės gyvenamosios vietos, vengia ją nurodyti ar objektyviai akivaizdūs požymiai liudija asmens asocialią gyvenimą ir pan., – turi, esant kodekse numatytoms sąlygoms, taikyti administracinį sulaikymą, o kitais atvejais – teisėtomis priemonėmis užtikrinti, kad teisės pažeidėjai apie bylos nagrinėjimą būtų informuojami jų supažindinimo su protokolu metu. Valsybės institucijų bendradarbiavimo teisėtvarkos bei teisėtumo užtikrinimo srityje principus atitiktų ir tokia praktika, kai pažeidėjai į teismus vyktų nedelsiant po protokolo surašymo, t.y. atliekant procesinius veiksmus, numatytus ATPK 261 straipsnyje.

2.2. Dėl teisės normų taikymo kitų kategorijų administracinėse bylose

2002 m. vasario 8 d.

Dėl galimybės teismine tvarka nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą dėl pastatų valdymo nuosavybės teise, nesant pastatų teisinės registracijos

Klausimas. Ar teismas gali nustatyti juridinę reikšmę turintį faktą dėl pastatų valdymo nuosavybės teise (Civilinio proceso kodekso 272 straipsnio 2 dalies 6 punktas), kai savo laiku nebuvo atlikta pastatų teisinė registracija, jeigu tai nėra savavališki statiniai, jų teisėtas įgijėjas yra miręs ir negalima taikyti įgyjamosios senaties normų? Jeigu taip, tai kokiomis materialinės teisės normomis teismas turėtų vadovautis ir kas trauktini suinteresuotais asmenimis?

Konsultacija. Bet kuris juridinę reikšmę turintis faktas teismine tvarka nustatomas tik esant visoms Civilinio proceso kodekso (toliau – CPK) 273 straipsnyje numatytomis sąlygoms.

Jeigu asmuo teisėtai pastato pastatą, tai jis įgyja nuosavybės teisę į tą pastatą Civilinio kodekso (toliau – CK) 4.47 straipsnio 4 punkto pagrindu. Kadangi pastatai yra registruotini daiktai (CK 4.253 straipsnis), tai prieš trečiuosius asmenis savo nuosavybės teisę asmuo gali panaudoti tik įregistravęs daiktą ir nuosavybės teisę į jį įstatymų nustatyta tvarka (CK 4.256 straipsnis). Šiuo atveju vienintelis nuosavybės teisės įrodymas prieš trečiuosius asmenis yra viešo turto registro duomenys. Nekilnojamųjų daiktų ir daiktinių teisių į juos registravimą reglamentuoja 1996 m. rugsėjo 24 d. Nekilnojamojo turto registro įstatymas. Taigi asmuo, teisėtai pastatęs pastatą, ši pastatą ir nuosavybės teisę į jį turi įregistruoti administracine tvarka (Nekilnojamojo turto registro įstatymo 12 straipsnio 9 punktas, 13 straipsnis). Todėl bendrosios kompetencijos teismai tokių klausimų nenagrinėja. Tik tuo atveju, jeigu būtų atsisakyta įregistruoti nuosavybės teisę, ši atsisakymą asmuo gali skųsti administraciniam teismui (Nekilnojamojo turto registro įstatymo 30 straipsnis).

Jeigu asmuo, teisėtai pastatęs pastatą, bet neįregistravęs jo ir nuosavybės teisės į jį, miršta, pastato registraciją ir nuosavybės teisę į jį administracine tvarka turi teisę atlikti jo įpėdinis (įpėdiniai). Šiuo atveju įpėdinis (įpėdiniai) turi pateikti Nekilnojamojo turto registrai pažymą iš notaro biuro apie tai, kad kreipėsi dėl paveldėjimo teisės liudijimo išdavimo, leidimą statybai bei įrodymus, patvirtinančius, kad nėra nukrypta nuo normatyvinių statybos dokumentų reikalavimų. Šių dokumentų pagrindu Nekilnojamojo turto registre registruojamas pastatas, o jeigu jo statyba nebaigta, – registruojamas nebaigtas statyti pastatas ir nuosavybės teisė į juos. Įregistravus pastatą ar nebaigtą statyti pastatą ir nuosavybės teisę

į juos, įpėdiniui (įpėdiniams) išduodamas pažymėjimas, kurio pagrindu notaras išduoda paveldėjimo teisės liudijimą.

CPK 272 straipsnio 2 dalies 6 punktą taikomas tik tais atvejais, kai yra dingę dokumentai, patvirtinantys nuosavybės teisę į pastatą, ir šių dokumentų asmuo negali gauti kitokia, t.y. neteismine tvarka.

2002 m. kovo 13 d., Nr. 7–K

Dėl valstybinės žemės sklypų suteikimo Vyčio Kryžiaus ordinu, Vyčio kryžiumi apdovanotiems asmenims

Klausimas. Ar žemės sklypai, aiškinant Vyriausybės 2000 m. liepos 19 d. nutarimo Nr. 864 „Dėl valstybinės žemės sklypų individualiai statybai suteikimo nuosavybėn neatlygintinai Vyčio Kryžiaus ordinu, Vyčio kryžiumi apdovanotiems asmenims tvarkos“ 8 ir 11 punktus, suteikiami nuosavybėn neatlygintinai šios kategorijos asmenims, turi būti siūlomi bei suteikiami iš specialiai šiems asmenims parengtų sklypų detaliuosiuose planuose. Manoma, kad tokia žemės sklypų paskirtis pagal teritorijų planavimą reguliuojančius norminius aktus nenumatyta.

Konsultacija. Žemės reformos įstatymo 7 straipsnio 1 dalies 1 punkte nustatyta, kad „Žemė Vyriausybės nustatyta tvarka suteikiama nuosavybėn neatlygintinai Lietuvos Respublikos piliečiams, apdovanotiems Vyčio Kryžiaus ordinu ir Vyčio Kryžiumi, žuvusių (mirusių) tokių asmenų sutuoktiniams, o jeigu sutuoktinio nėra, – tėvams arba vaikams – jų prašymu Vyriausybės nustatyto dydžio vienas žemės sklypas individualiai statybai“.

Vyriausybės 2000 m. liepos 19 d. nutarimas Nr. 864 „Dėl valstybinės žemės sklypų individualiai statybai suteikimo nuosavybėn neatlygintinai Vyčio Kryžiaus ordinu, Vyčio kryžiumi apdovanotiems asmenims tvarkos“ nustatė žemės sklypų suteikimo tokiai grupei asmenų tvarką.

Šios tvarkos 8 punktas nustato: „Savivaldybė pagal apskrities viršininko paraišką parengia žemės sklypų detaliuosius planus lėšomis už parduotus žemės sklypus pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. kovo 9 d. nutarimą Nr. 260 „Dėl naudojamų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai)“ (Žin., 1999, Nr. 25–706) ir 1999 m. birželio 2 d. nutarimą Nr. 692 „Dėl naujų valstybinės žemės sklypų pardavimo ir nuomos ne žemės ūkio paskirčiai (veiklai)“.

Tvarkos 11 punktas nustato: „Apie būtinumą atvykti pasirinkti žemės sklypą iš suplanuotų sklypų pagal savivaldybės parengtą detalųjį planą apskrities viršininkas praneša asmeniui raštu. Asmuo per mėnesį nuo rašto išsiuntimo dienos turi atvykti į rajono arba miesto žemėtvarkos skyrių ir pasirinkti žemės sklypą iš suplanuotų žemės sklypų pagal detalųjį planą“.

Aiškinant nurodytas įstatymo ir nutarimo nuostatas, darytina išvada, kad nurodytai asmenų grupei suteikiami ne bet kokie sklypai, o nustatytų ribų ir skirti individualiai statybai sklypai. Tokia sklypų funkcinė paskirtis nustatoma žemės sklypų detaliuosiuose planuose. Tačiau tokiems asmenims siūlomi suteikti ir suteikiami ne bet kokie sklypai, o pagal detaliuosius planus, parengtus tai grupei asmenų pagal pateiktą apskrities viršininko paraišką, arba pagal jau parengtus detaliuosius planus, tačiau savivaldybės parinktus tai asmenų grupei šiuose detaliuosiuose planuose suplanuotus sklypus.

2002 m. kovo 15 d., Nr. 3–K

Dėl Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 6 dalies 3 punkto taikymo

Klausimas. Ar gali būti taikomas Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 6 dalies 3 punkte numatomas draudimas išieškoti fizinių asmenų pajamų mokesčio ir socialinio draudimo sumoms, atsiradusioms po bankroto bylos iškėlimo, tačiau ne dėl įmonės ūkinės veiklos (išieštinės pašalpos atleistiems dėl įmonės bankroto darbuotojams ir pan.)?

Konsultacija. Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 6 dalies 3 punkte nurodyta, kad teismui iškėlus bankroto bylą draudžiama vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, baudų ir mokesčių mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismine ar ne ginčo tvarka. Nutraukiamas delspinigių už visas įmonės prievoles, tarp jų už išmokų, susijusių su darbo santykiais, pavėluotą mokėjimą, skaičiavimas.

To paties straipsnio 6 dalies 4 punkte nustatyta, jog iškėlus bankroto bylą įmonė turi teisę verstis ūkine veikla ir gauti pajamų iš ūkinės veiklos bei daryti išlaidų, susijusių su ūkine veikla. Jeigu dėl įmonės ūkinės veiklos atsiranda mokesčių įstatymuose numatytų apmokestinamų objektų, įmonė mokesčius moka vadovaudamasi Lietuvos Respublikos įstatymais.

Taigi Įmonių bankroto įstatyme įtvirtintos normos, draudžiančios vykdyti visas finansines prievoles, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant ir mokesčių mokėjimą, išskyrus mokesčius už objektus, atsiradusius dėl įmonės ūkinės veiklos.

Šių nuostatų pagrindu darytina išvada, kad Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 6 dalies 3 punkte numatytas draudimas išieškoti mokesčius taikomas ir fizinių asmenų pajamų mokesčio bei socialinio draudimo sumoms, atsiradusioms po bankroto bylos iškėlimo, tačiau ne dėl įmonės ūkinės veiklos.

Klausimas. Ar Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 6 dalies 3 punkte numatytas draudimas ne ginčo tvarka išieškoti mokėtinas sumas gali būti suprantamas kaip Mokėjimų įstatymo 5 straipsnio 2 dalies nuostata „kitais įstatymų nu-

matytais atvejais“ ir ar tai suteikia teisę bankui nevykdyti mokesčių administratoriaus inkasinio pavedimo ne ginčo tvarka nurašyti nuo bankrutuojančios įmonės sąskaitos reikalaujamą mokėjimo sumą?

Konsultacija. Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 6 dalies 3 punkte nurodyta, kad teismui iškėlus bankroto bylą draudžiama vykdyti visas finansines prievolės, neįvykdytas iki bankroto bylos iškėlimo, įskaitant palūkanų, baudų ir mokesčių mokėjimą, išieškoti skolas iš šios įmonės teismine ar ne ginčo tvarka. To paties straipsnio 6 dalies 4 punkte nustatyta, jog iškėlus bankroto bylą įmonė turi teisę verstis ūkine veikla ir gauti pajamų iš ūkinės veiklos bei daryti išlaidų, susijusių su ūkine veikla. Jeigu dėl įmonės ūkinės veiklos atsiranda mokesčių įstatymuose numatytų apmokestinamų objektų, įmonė mokesčius moka vadovaudamasi Lietuvos Respublikos įstatymais.

Pagal Mokesčių administravimo įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 6 punktą mokesčio administratoriaus pareigūnai turi teisę išieškoti ne ginčo tvarka iš asmenų sąskaitų bankų įstaigose laiku nesumokėtus mokesčius, delspinigius, baudas ir kitas valstybės (savivaldybės) biudžetams bei valstybės pinigų fondams priklausančias sumas.

Mokėjimų įstatymo 5 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad bankai vykdo mokėjimo nurodymus, išskyrus atvejus, kai mokėjimo nurodymas nėra suformuluotas, kai mokėtojo sąskaitoje nėra pakankamai lėšų ir bankas nėra įsipareigojęs suteikti paskolą mokėjimams atlikti arba kitais įstatymų numatytais atvejais.

Minėtų įstatymų nuostatų sisteminio vertinimo pagrindu darytina išvada, kad remdamasi Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 6 dalies 4 punktu ir Mokesčių administravimo įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 6 punktu valstybinė mokesčių inspekcija gali ne ginčo tvarka nurašyti ir nuo bankrutuojančios įmonės sąskaitos, kurioje laikomos iš ūkinės veiklos, tęsiamos po bankroto bylos iškėlimo, gautos lėšos, įmonės nesumokėtus mokesčius. Tačiau negali būti nurašomos lėšos nuo bankrutuojančios įmonės sąskaitos, kuri atidaryta banke lėšoms bankroto proceso metu kaupti ir atsiskaityti su kreditoriais, įskaitant ir iki bankroto bylos iškėlimo įmonės sąskaitoje buvusį lėšų likutį. Tokiu atveju bankas turi teisę nevykdyti mokesčių administratoriaus inkasinio pavedimo ne ginčo tvarka nurašyti nuo bankrutuojančios įmonės sąskaitos reikalaujamą mokėjimo sumą, laikant Įmonių bankroto įstatymo 14 straipsnio 6 dalies 3 punkte nustatytą draudimą išieškoti sumas iš bankrutuojančios įmonės ne ginčo tvarka „kitu įstatymo numatytu atveju“ Mokėjimų įstatymo 5 straipsnio 2 dalies taikymo prasme.

Pastaba. Šioje konsultacijoje aiškinamas 1997 m. birželio 17 d. Įmonių bankroto įstatymo Nr. VIII–270 nuostatų taikymas.

Dėl nuosavybės teisės į neįregistruotų Nekilnojamojo turto registre pastatų kaimo vietovėje įteisinimo tvarkos

Klausimas. Kokia tvarka įteisinti nuosavybės teisę į pastatus kaimo vietovėje, jeigu jie nėra įregistruoti Nekilnojamojo turto registre?

Konsultacija. Nuosavybės teisės į pastatus, esančius kaimo vietovėje, įteisinimo tvarka priklauso nuo to, kada ir koku teisiniu pagrindu asmuo įgijo pastatus.

1. Pastatų įgijimas pagal sandorį

Jeigu gyvenamasis namas ar kiti pastatai įgyti sandorio pagrindu iki 1965 m. sausio 1 d., t.y. iki 1964 m. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso įsigaliojimo, tai pastatai ir nuosavybės teisės į juos gali būti įregistruoti 1996 m. rugsėjo 24 d. Nekilnojamojo turto registro įstatymo nustatyta tvarka pateikus reikiamus dokumentus, patvirtinančius pastato įsigijimą pagal sandorį.

Iki 1965 m. sausio 1 d. Lietuvoje galiojo 1922 m. RTFSR civilinis kodeksas. Pagal šio kodekso 66 ir 185 straipsnius iki 1949 m. balandžio 14 d. nuosavybės teisė į daiktą, taigi ir į pastatus, atsirasdavo nuo sandorio sudarymo, t.y. nebuvo nustatyta reikalavimo sandorį, kurio pagrindu atsirado nuosavybės teisė į pastatus, registruoti. Todėl iki minėtos datos sudaryti ir galiojantys sandoriai patvirtina nuosavybės teisę į pastatus ir jų pagrindu turi būti atliekama tiek pastatų, tiek ir nuosavybės teisės į juos registracija Nekilnojamojo turto registre (Nekilnojamojo turto registro nuostatų 28.2 punktas).

1949 m. balandžio 14 d. 1922 m. RTFSR CK 185 straipsnis buvo pakeistas, nustatant, kad trobesių pirkimo–pardavimo sutartis turi būti notariškai patvirtinta ir įregistruota atitinkamame komunaliniame skyriuje. Kaimo vietovėje sutartis buvo registruojama vietinės Darbo žmonių deputatų tarybos (toliau – DŽDT) vykdomojo komiteto vedamose ūkinėse knygose, nes tik šios registracijos pagrindu atsirasdavo nuosavybės teisė į pastatus. Taigi jeigu pastatai buvo įgyti po 1949 m. balandžio 14 d. pirkimo–pardavimo, dovanojimo ar kitokio sandorio pagrindu ir šis sandoris buvo įregistruotas ūkinėse knygose, tai tokių pastatų ir nuosavybės teisės į juos registracija turi būti atliekama Nekilnojamojo turto registro įstatymo nustatyta tvarka (Nekilnojamojo turto registro nuostatų 28.2 ir 28.4 punktai). Šiuo atveju kartu su prašymu įregistruoti pastatus ir nuosavybės teisę į juos turi būti pateikti dokumentai, patvirtinantys sandorio, kurio pagrindu buvo įgyta nuosavybės teisė, įregistravimo vietinio vykdomojo komiteto ūkinėse knygose faktą. Tokiais dokumentais gali būti seniūnų, merų išduotos pažymos apie tai, kad vietinio vykdomojo komiteto vestose ūkinėse knygose yra atitinkami įrašai apie pasta-

tus ir jų savininką (Nekilnojamojo turto registro įstatymo 22 straipsnio 1 punktą, Nekilnojamojo turto registro nuostatų 28.4 punktą). Registro atsisakymas įregistruoti pastatus ir nuosavybės teisę į juos skundžiamas administraciniais teismams.

Jeigu ūkinės knygos, kuriose buvo padaryti atitinkami įrašai, visiškai neišlikusios ar išlikusios tik iš dalies, suinteresuotas asmuo gali kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą dėl pastato valdymo nuosavybės teise juridinio fakto nustatymo (CPK 272 straipsnio 2 dalies 6 punktą).

Jeigu gyvenamajame name, kuris buvo registruotas ūkinėse knygose, gyvena buvusio savininko įpėdiniai, registraciją turi teisę atlikti įpėdiniai, jeigu jie įstatymo nustatyta tvarka yra priėmę palikimą. Šiuo atveju, be dokumentų, patvirtinančių pastato registraciją ūkinėse knygose, jie privalo pateikti dokumentus, patvirtinančius jų, kaip įpėdinių, teisinį statusą.

Tačiau bendrosios kompetencijos teismas neturi teisės nustatyti pastatų valdymo nuosavybės teise juridinio fakto (CPK 272 straipsnio 2 dalies 6 punktą), jeigu sandoris, kurio pagrindu buvo įgyti pastatai, arba patys pastatai ūkinėse knygose apskritai niekada nebuvo registruoti. Tokiu atveju nuosavybės teisė neatsirado, nes nebuvo vieno faktinės sudėties, kurios pagrindu atsiranda nuosavybė teisė, elemento – sandorio registracijos. Šiuo atveju asmuo, valdantis pastatus neįregistruoto sandorio pagrindu, turi teisę kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą dėl nuosavybės teisės į pastatus įgijimo pagal įgyjamą senatį fakto nustatymo, jeigu yra visos CK 4.68–4.71 straipsniuose nustatytos sąlygos (CPK 276¹–276⁴ straipsniai).

Nuo 1965 m. sausio 1 d. įsigaliojo 1964 m. Civilinis kodeksas, kurio 255 straipsnis reikalavo, kad gyvenamojo namo ar jo dalies pirkimo–pardavimo (dovanojimo) sutartis būtų patvirtinta notariškai ir įregistruota vietinės DŽDT vykdomajame komitete, t.y. atitinkamo vykdomojo komiteto vedamose ūkinėse knygose. Kaimo vietovėje ši tvarka galiojo iki 1991 m. liepos 25 d., t.y. iki Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. liepos 25 d. nutarimu Nr. 297 patvirtintos Pastatų, statinių ir butų teisinio registravimo instrukcijos įsigaliojimo. Pagal šią instrukciją pastatai tiek kaimo, tiek ir miesto vietovėje buvo pradėti registruoti valstybiniuose inventorizavimo, projektavimo ir paslaugų biuruose. Jeigu sandoris, kurio pagrindu buvo įsigyti pastatai, nebuvo įregistruotas, tai asmuo, valdantis pastatus neįregistruoto sandorio pagrindu, turi teisę kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą dėl nuosavybės teisės į pastatus įgijimo pagal įgyjamą senatį fakto nustatymo, jeigu yra visos CK 4.68–4.71 straipsniuose nustatytos sąlygos (CPK 276¹–276⁴ straipsniai).

2. Pastatų įgijimas statybos būdu

Jeigu asmuo pasistatė gyvenamąjį namą ar kitus pastatus laikydamasis statybos metu galiojusių teisės aktų, tai statyba yra teisėta ir asmuo gali šiuos pastatus ir nuosavybės teisę į juos įregistruoti 1996 m. rugšėjo 24 d. Nekilnojamojo turto registro įstatymo nustatyta tvarka. Šiuo atveju pažymėtina, kad individualių namų statybos reikalavimus nustatė 1948 m. rugpjūčio 26 d. TSRS Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo įsakas „Dėl piliečių teisės pirkti ir statyti individualius gyvenamuosius namus“, kuris kartu nustatė ir savavališkos statybos požymius, bei Lietuvos TSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo 1958 m. liepos 22 d. įsakas „Dėl atsakomybės už savavališką statybą“. Be to, pastatų statybą kaimo vietovėje iki 1983 m. rugpjūčio 31 d. reglamentavo Individualios statybos kaimo gyvenvietėse nuostatai, patvirtinti Lietuvos Ministrų Tarybos 1975 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 228, o nuo 1983 m. rugpjūčio 31 d. iki 1988 m. gruodžio 14 d. – Individualinės statybos kaimo gyvenvietėse nuostatai, patvirtinti Lietuvos Ministrų Tarybos 1983 m. rugpjūčio 5 d. nutarimu Nr. 213, ir Kaimo gyvenviečių statymo taisyklės, patvirtintos Lietuvos Ministrų Tarybos 1970 m. birželio 24 d. nutarimu Nr. 240. Nuo 1989 m. iki 1991 m. liepos 12 d. pastatų statybą kaimo vietovėse reglamentavo Individualinės statybos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Ministrų Tarybos 1988 m. gruodžio 14 d. nutarimu Nr. 364, apibrėžę statybos teisėtumo kriterijus ir pastatytų pastatų priėmimą eksploatuoti.

Statybos teisėtumo faktas gali būti patvirtintas šiais dokumentais: patvirtintu individualiu ar tipiniu projektu; vietinio vykdomojo komiteto leidimu, kolūkio narių visuotinio susirinkimo nutarimu ar valstybinio ūkio administracijos įsakymu, vietinio vykdomojo komiteto sprendimu skirti žemės sklypą statybai; žemės sklypo planais; sutartimi dėl žemės sklypo suteikimo neterminuotai naudotis; valstybinės komisijos aktu dėl pastato priėmimo naudoti; vietinių vykdomųjų komitetų potvarkiais dėl valstybinės komisijos aktų priimti pastatus naudoti patvirtinimo; dokumentais, patvirtinančiais privalomojo pastatų valstybinio draudimo įmokų mokėjimą, ir kitais panašiais dokumentais, kurių pakankamumo šiam faktui konstatuoti vertinimas priklauso nuo konkrečių aplinkybių, reikšmingų atliekant statinio registravimą Nekilnojamojo turto registro įstaigoje ir nagrinėjant bylą teisme.

Pastatytas namas buvo registruojamas vykdomojo komiteto vedamose ūkinėse knygose kaip namų valda. Į namų valdos sąvoką įėjo gyvenamasis namas bei kiti pastatai (ūkiniai pastatai, garažas ir t.t.) kaip gyvenamojo namo priklausiniai. Kaimo vietovėje ši tvarka galiojo iki 1991 m. liepos 25 d., t.y. iki Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. liepos 25 d. nutarimu Nr. 297 patvirtintos Pastatų, statinių ir butų teisinio registravimo instrukcijos išgaliojimo. Pagal šią instrukciją pastatai tiek kaimo, tiek miesto vietovėje buvo pradėti registruoti valstybiniuose

inventorizavimo, projektavimo ir paslaugų biuruose. Jeigu pastatai buvo pastatyti iki minėtos instrukcijos įsigaliojimo, tai jie registruojami nekilnojamojo turto registre pateikus seniūno ar mero pažymą, patvirtinančią, kad vietinio vykdomojo komiteto ūkinėse knygose yra įregistruota namų valda, susidedanti iš tam tikrų pastatų, bei įrodymus, patvirtinančius, kad nėra nukrypta nuo normatyvinių statybos dokumentų. Jeigu ūkinės knygos, kuriose buvo padaryti atitinkami įrašai, neišlikusios, dingusios, suinteresuotas asmuo gali kreiptis į bendrosios kompetencijos teismą dėl pastato valdymo nuosavybės teise juridinio fakto nustatymo (CPK 272 straipsnio 2 dalies 6 punktas).

Jeigu pastatų savininkas yra miręs, registraciją turi teisę atlikti jo įpėdiniai, priėmę palikimą, jeigu ūkinėse knygose yra pažymėta apie pastatų paveldėjimą ir pastatai įtraukti į apskaitą įpėdinių vardu. Kai gyvenamajame name gyvena buvusio savininko įpėdinis (įpėdiniai), o ūkinėse knygose patvirtinančių palikimo priėmimo faktą (t.y. asmuo neturi paveldėjimo teisės liudijimo), įpėdinis (įpėdiniai) turi teisę kreiptis į teismą dėl palikimo priėmimo fakto nustatymo (CPK 272 straipsnio 2 dalies 9 punktas). Nustačius palikimo priėmimo faktą, įpėdinis (įpėdiniai), pateikęs Nekilnojamojo turto registrai šį teismo sprendimą ir išrašus iš ūkinių knygų, turi teisę registruoti pastatus ir nuosavybės teisę į juos.

Pažymėtina, kad teismas negali nustatyti pastatų valdymo nuosavybės teise juridinio fakto (CPK 272 straipsnio 2 dalies 6 punktas), jeigu pastatai (namų valda) ūkinėse knygose apskritai nebuvo įregistruoti, nes tai reiškia, jog statybos metu galiojusių teisės aktų nustatyta tvarka jie nebuvo priimti eksploatuoti. Tokiu atveju statiniai ir daiktinės teisės į juos gali būti įregistruojami tik suinteresuoto asmens inicijuojamų viešojo administravimo procedūrų metu priimtų individualių teisės aktų, pagal Nekilnojamojo turto registro įstatymą sudarančių sąlygas šiam viešojo administravimo veiksmui atlikti, pagrindu.

2002 m. rugpjūčio 8 d., Nr. 15–K

Dėl paveldėjimo teisės liudijimo panaikinimo administracinio proceso tvarka panaikinus įgaliotos institucijos sprendimą dėl nuosavybės teisių atkūrimo turto palikėjui

Klausimas. Ar Administracinių bylų teisenos įstatymo (toliau – ABTĮ) 92 straipsnio pagrindu gali ir turi būti panaikintas paveldėjimo teisės liudijimas, kuriuo įpėdinis paveldėjo žemę, be atskiro bendrosios kompetencijos teismo sprendimo, jeigu apskrities viršininko sprendimas, kuriuo buvo atkurta palikėjui nuosavybės teisė į žemę, panaikintas administracinio teismo sprendimu (nuosavybės teisė apskrities viršininko sprendimu buvo atkurta savininko sūnui, o šiam mirus ją paveldėjo mirusiojo žmona) ?

Konsultacija. ABTĮ 92 straipsnis nustato, kad skundžiamo akto (veiksmo) panaikinimas reiškia, jog konkrečiu atveju atkuriami buvusi iki ginčijamo akto (veiksmo) priėmimo padėtis, t.y. atkuriamos pažeistos pareiškėjo teisės ar teisėti interesai, tačiau iki panaikinto akto galiojusio kito akto teisinė galia tokiu atveju savaime neatkuriami. Tokiu būdu panaikinus apskrities viršininko sprendimą dėl nuosavybės teisių į žemę atkūrimo, asmuo, kuriam nuosavybės teisės panaikintu sprendimu buvo atkurtos, netenka nuosavybės teisių į atitinkamą žemės sklypą. Tokiu atveju, jeigu nuosavybės teisė į šį žemės sklypą pagal paveldėjimo teisės liudijimą įgijo asmens, kuriam nuosavybės teisė į žemę buvo atstatyta apskrities viršininko sprendimu, turto paveldėtojas, teisme pareiškus reikalavimą panaikinti paveldėjimo teisės liudijimą dėl tokio žemės sklypo paveldėjimo, toks reikalavimas tenkintinas. Reikalavimas dėl paveldėjimo teisės liudijimo panaikinimo kaip kylantis iš civilinės teisės normų reguliuojamų paveldėjimo teisinių santykių teisingas bendrosios kompetencijos teismui. Jeigu reikalavimas dėl paveldėjimo teisės liudijimo panaikinimo pareiškiamas administraciniame teisme, nors kartu būtų pareikštas ir administracinio teisinio pobūdžio reikalavimas dėl apskrities viršininko sprendimo atkurti nuosavybės teises į žemę panaikinimo, tokia byla nagrinėtina bendrosios kompetencijos teisme. Pagal Specialiosios teisėjų kolegijos teisingumo klausimams spręsti praktiką tais atvejais, kai valstybės ar savivaldybės aktas tėra vienas iš juridinių faktų, kurių pagrindu atsiranda, pasikeičia ar pasibaigia civilinis teisinis santykis, ginčas dėl tokio administracinio akto turi būti sprendžiamas kartu su civiliniu ginču bendrosios kompetencijos teisme.

2002 m. gruodžio 4 d., Nr. 23.2–K

Dėl tarnybinės nuobaudos skyrimo terminų

Klausimas. Ar bylos dėl profesinės sąjungos įpareigojimo duoti išankstinį sutikimą skirti tarnybinę nuobaudą nagrinėjimo teisme laikas neišskaitomas į 6 mėnesių ar 1 metų terminus, kuriems suėjus nebegalima skirti tarnybinės nuobaudos?

Konsultacija. Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalis numato, kad negalima skirti tarnybinės nuobaudos, jei praėjo 6 mėnesiai nuo nusizengimo padarymo dienos arba nuo tęstinio nusizengimo paaikšėjimo dienos. Pagal minėto straipsnio 2 dalį į nustatytus terminus neišskaitomas laikas, kurį valstybės tarnautojas nėjo pareigų dėl ligos ar atostogų. Įstatymo 30 straipsnio 4 dalis nustato, kad atsisakius kelti baudžiamąją arba administracinę bylą ar asmenį atleidus nuo baudžiamosios arba administracinės atsakomybės, tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo šių sąlygų atsiradimo, jei po atitinkamą bylą tirti kompetentingos institucijos sprendimo priėmimo nepraėjo daugiau

kaip vieneri metai. Jei daugiau kaip vienerių metų terminas praėjo, tarnybinės nuobaudos skyrimo procedūra nutraukiama. Tokius pačius tarnybinių nuobaudų skyrimo terminus nustato ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. birželio 25 d. nutarimu Nr. 977 patvirtintos Tarnybinių nuobaudų skyrimo valstybės tarnautojams tvarkos 14–16 punktai.

Minėti 6 mėnesių ir 1 metų terminai tarnybinei nuobaudai skirti laikytini naikinamaisiais terminais, nes teisės aktai nenumato jų atnaujinimo ar pratęsimo galimybes. Nei teismas, nei nusižengimą tiriantis valstybės tarnautojas ar įstaigos vadovas neturi teisės pakeisti šių įstatymo nustatytų imperatyvių terminų. Šiems terminams pasibaigus asmeniui, padariusiam tarnybinių nusižengimą, nebegali būti paskirta tarnybinė nuobauda. Šiuo atveju nėra svarbios priežastys, dėl kurių terminai yra praleisti.

Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 2 dalis numato vienintelę išimtį, kai į 6 mėnesių terminą nuobaudai skirti (nustatytą Valstybės tarnybos įstatymo 30 straipsnio 1 dalyje) neįskaitomas laikas, kurį valstybės tarnautojas nėjo pareigų dėl ligos ar atostogų. Įstatymas nenumato, kad į 6 mėnesių ar 1 metų terminus, kuriems suėjus nebegalima skirti nuobaudos, neįskaitomi kiti laikotarpiai.

Pažymėtina, kad pagal Valstybės tarnybos įstatymo 5 straipsnį darbo santykius ir socialines garantijas reglamentuojantys įstatymai bei kiti teisės aktai valstybės tarnautojams taikomi tiek, kiek jų statuso ir socialinių garantijų nereglamentuoja šis įstatymas. Įstatymo 16 straipsnio 3 dalis numato, kad valstybės tarnautojai, kurie yra profesinių sąjungų atstovai, turi teisę dalyvauti sprendžiant valstybės tarnautojų vertinimo, pareigų paaukštinimo, tarnybinių nuobaudų skyrimo klausimus, taip pat profesinių sąjungų organizacinėje veikloje. Remiantis šiomis Valstybės tarnybos įstatymo nuostatomis darytina išvada, kad valstybės tarnautojai, kurie yra profesinių sąjungų atstovai, turi Valstybės tarnybos įstatyme numatytas jiems teises, todėl Profesinių sąjungų įstatymo nuostata dėl tarnybinių nuobaudų skyrimo, įtvirtinta įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje, valstybės tarnautojams netaikytina.

Remiantis Valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnio 2 dalimi statutiniams valstybės tarnautojams tarnybinių nuobaudų skyrimo tvarką ir terminus reglamentuoja specialūs statutai. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. liepos 29 d. nutarimu Nr. 304 patvirtinto Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statuto 64 punktas numato, kad pareigūno negalima bausti drausmine tvarka, jeigu nuo pažeidimo padarymo dienos praėjo vieneri metai, o už šiurkščius finansinės–ūkinės veiklos pažeidimus – jeigu praėjo daugiau nei dveji metai. Lietuvos Respublikos Tarnybos Lietuvos Respublikos muitinėje statuto patvirtinimo ir įgyvendinimo įstatymo 37 straipsnio 2 dalis numato, kad tarnybinė nuobauda turi būti paskirta ne vėliau kaip per 1 mėnesį nuo nusižengimo paaiškėjimo dienos,

neįskaitant laiko, kai pareigūnas nebuvo tarnyboje dėl ligos arba atostogavo. Negalima skirti tarnybinės nuobaudos praėjus 1 metams nuo nusižengimo padarymo dienos, o už nusižengimus finansinei–ūkinei veiklai – praėjus 3 metams nuo nusižengimo padarymo dienos. Šiuo atveju, taip pat kaip ir Valstybės tarnybos įstatymo atveju, nustatyti tarnybinių nuobaudų skyrimo terminai laikytini naikinamaisiais dėl anksčiau nurodytų motyvų, o į nuobaudų skyrimo terminus įskaitomi visi laikotarpiai, išskyrus konkrečiai įvardytus statutuose.

Pagal Valstybės tarnybos įstatymo 4 straipsnio 2 dalį statutiniams valstybės tarnautojams šio Įstatymo nuostatos taikomos tiek, kiek jų statuso nereglamentuoja statutai ar Diplomatinės tarnybos įstatymas, išskyrus šio Įstatymo nustatytą darbo apmokėjimo tvarką. Tiek Tarnybos Lietuvos Respublikos munitinėje statusas, tiek Tarnybos Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemoje statusas nereglamentuoja valstybės tarnautojų, kurie yra profesinių sąjungų atstovai, teisės dalyvauti sprendžiant tarnybinių nuobaudų skyrimo klausimus. Todėl laikytina, kad statutiniai valstybės tarnautojai turi Valstybės tarnybos įstatymo 16 straipsnio 3 dalyje numatytas teises ir Profesinių sąjungų įstatymo nuostatos dėl tarnybinių nuobaudų skyrimo, įtvirtintos įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje, statutiniams valstybės tarnautojams netaikytinos.

III. INFORMACINIAI PRANEŠIMAI

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

Lietuvos Respublikos Prezidento 2002 m. kovo 18 d. dekretu Nr. 1701 Kęstutis Lapinskas atleistas iš Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjo, šio teismo pirmininko pareigų. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. kovo 5 d. nutarimu Nr. IX–750 Kęstutis Lapinskas nuo 2002 m. kovo 19 d. paskirtas Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo teisėju.

Lietuvos Respublikos Prezidento 2002 m. rugsėjo 18 d. dekretu Nr. 1896 Gintaras Goda nuo 2002 m. rugsėjo 18 d. paskirtas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėju.

Lietuvos Respublikos Prezidento 2002 m. rugsėjo 20 d. dekretu Nr. 1904 Artūras Drigotas ir Aloyzas Kruopys nuo 2002 m. rugsėjo 23 d. paskirti Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjais.

Lietuvos Respublikos Prezidento 2002 m. lapkričio 11 d. dekretu Nr. 1971 Virgilijus Valančius nuo 2002 m. lapkričio 11 d. paskirtas Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėju ir šio teismo pirmininku.

Vilniaus apygardos administracinis teismas

Lietuvos Respublikos Prezidento 2002 m. kovo 14 d. dekretu Nr. 1698 Roma Sabina Alimienė nuo 2002 m. kovo 18 d. paskirta Vilniaus apygardos administracinio teismo teisėja.

Kauno apygardos administracinis teismas

Lietuvos Respublikos Prezidento 2002 m. balandžio 25 d. dekretu Nr. 1756 Kauno apygardos administracinio teismo teisėjas Jonas Furmanavičius nuo 2002 m. birželio 3 d. perkeltas dirbti į Kauno apygardos teismą.

Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. sausio 10 d. dekretu Nr. 2014 Gintautas Koriaginas ir Asta Urbonienė nuo 2003 m. sausio 20 d. paskirti Kauno apygardos administracinio teismo teisėjais.

ADMINISTRACINIŲ TEISMŲ PRAKTIKA Nr. 3

sąl.sp.l.

Tiražas 1500 egz.

Išleido Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas

Tilto g. 17/4, 2001 Vilnius

Užs. . Spausdino firma „JUSIDA“

T. Ševčenkos g. 16, 2009 Vilnius

ISSN 1648–2638